

8804

తర్జుమా వస్తుచున్నది

కొంచనద్వీపం

రాబర్ట్ లూయీస్ స్టెన్సన్

అంకం రామకృష్ణాచార్య

వెల రూ. 180

అంకం రామకృష్ణాచార్య

ఆంధ్ర గ్రంథ మాల,

పటాను 1.

భారతి

[వచిత్ర మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు.

శివరెంక శంభు ప్రసాద్

ఆంధ్రప్రదేశ్ ముద్రాలయము
మదరాసు.

సంపుటము 29

ఏప్రిల్, 1953

సంచిక 4

విశ్లేషణ వల ఒకరూపాయి

త్వరలో వచ్చుచున్నది!

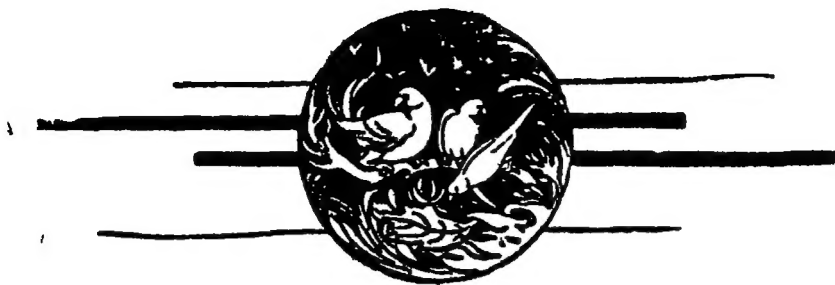

ఈ కథ 1547 వ సంవత్సరంలో ఇంగ్లండులో జరిగినట్లు వ్రాయబడింది. ఆ రోజుల్లో ఇంగ్లండు దేశంలో ప్రజలు ఎలా జీవించేవారో, వారి ఆచారవ్యవహారాలు, కష్టసుఖాలు ఎలాంటివో ఈ నవలద్వారా బాగా తెలుస్తాయి.

అ స వా దం.

నందూరి రామమోహనరావు

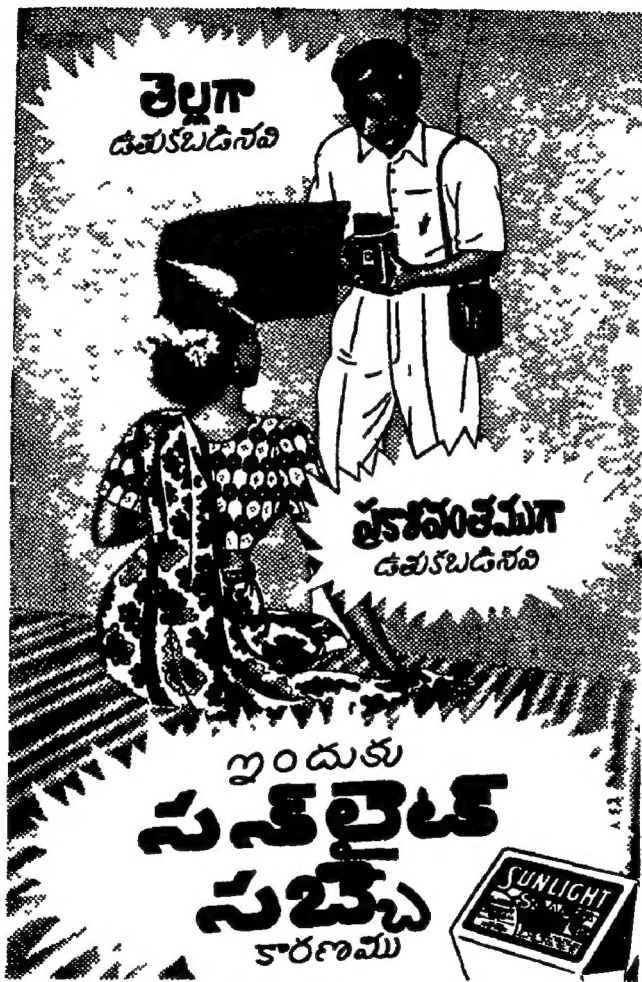
ఆంధ్ర గ్రంథ మాల,
మద్రాసు 1.

విషయాంశిక వివర

ఉగాది—కన్నకంటి వీరభద్రాచార్యులుగారు	291
ధరల తిగ్గుదలు—పి. యస్. ప్రకాశరావుగారు	298
ప్రపంచకథా బహుకృతి—శ్రీహరిగుమ్మి నద్మరాజు	297
యజ్ఞఫలము—భానమహాశవి	299
సాత్వికభావములు—పోతుకూది సుబహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	306
ఆంధ్రసంస్కృతి—శోరి నరసింహశాస్త్రిగారు	319
సంసారము—పురాణం సుబహ్మణ్యశర్మగారు	308
చంద్రశిఖరి—వేలూరి హరిబాంసంగారు	341
ఉగాది మందనము—చెనురు శివశర్మ రావుగారు	300
జగన్నాథసంక్షిప్తరాయలు విద్వాన్మయశారుడు—కోన వెంకట రాయశర్మగారు	351
ఎన్నిక ఉబలాటం—జి. యస్. సూరిగారు	359
శూన్యానికి—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	361
ఏకాంకిక—పినపాటి వెంకటేశ్వర్లుగారు	365
ప్రయోజకత్వం—బొమ్మిరెడ్డిపల్లి సుర్యారావుగారు	371
పక్షిరాజు!—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	376
కలసూరగంప—	377
గ్రంథవిమర్శనము	378

త్రివర్ణ చిత్రము—పితృహృదయం (హిమమతుడు-శారి) చిత్రకాథుడు
ముక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు

బాదకుండగనే బట్టలను తెల్లగాను ప్రకాశవంతముగాను ఉరుకును.

నందన
వైతము

భారతి

సంపుటము 29
వంచిక 4

ఉ గా ది.

★

శ్రీ కన్నెకటి వీరద్రాహుళులు

మానన హంసమా ! కడలుమా ! అదిగో మన 'నవ్య నంద' నో
ద్యానననంబు, కమ్మని లతా సుమపత్ర ఫలాననంబు,
మేధానిధులైన పెద్దలు సుధామధురోక్షులతో నోసంగు న
న్యాసము లందికొన్నది సుమా? అనుమానము లేదు వ్రాతమా !

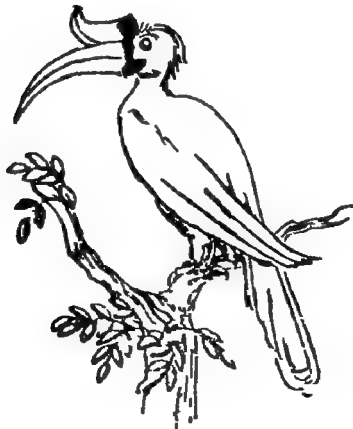
తీయని నీరు పారెడి నదీతటి జల్లుని పిల్ల గాలిలో
హాయిగ సేయవచ్చును విహారము, చిక్కని కల్ప భూరుహ
చ్ఛాయల విశ్రమించి వివర జాలెద వింపుగ గున్నమానిపై
కోయిల కన్నెయల్ వలపు గుల్కుచు బాడకు బాలిపాటలగా.

మేలి పసిండి వన్నియల మించిన మేనుల నాటుకాలముల్
రాలుచు జేలుచుండు ఫలరాసులు 'రాసులు' గోచరించు-ఈ
బాలుగరమ్ము లెమ్ము తెలవాదుచు నున్నది-రాజనాలు ము
త్యాలల రాదు చుండును గదా ? 'నవవంధన' గర్భ సీమలగా

ఆరగింతువు గాక నోరూరు రుచులతో
 నోల లాడెడి రాజనాల పంట
 ఆనుభవించువు గాక యమృత మాధురి మించఁ
 జవులూరు కామధేనువుల పాడి
 ఆనుచుందువుగాక నానాలతాపత్ర
 సుమహరీనుశ ఘుమం ఘుమల హాయి
 విశ్రమించువు గాక విమల గంగానదీ
 సైకతస్థలములక జల్లగాలిఁ

గాంచెదవుగాక కన్నుల కజ్రు దీరఁ
 గ్రమ్మికొని మేలుఁ గూర్పుయోగముల మహిమ
 కదలు మెదురొనడే శుభగ్రహ మయ్యుంబు
 నవకళానడనంబు, 'నందన' వనంబు

కోమలమై, ఫలసస్య
 క్యామలమై, సత్యశాంత శమదమ గుణ సం
 ధానులై, 'నందన' వన
 నీను, నమస్తే ప్రతీప్తసిద్ధుల నొనఁగూ

ధరల తగ్గుదల

శ్రీ పి యన్ ప్రకాశరావు

ఈ నెలనాళ్లలో రెలవనిరలంపుగా దేశ మంతటా అన్ని వస్తువులకు (కొన్ని కొలతల వస్తువులకు తప్ప) ధరలు పడిపోయాయి. కొంత ఎరిగి పడినంత తీవ్రంగా యీ ఒకరుకుకు సంభవించినంతే, మామూలు వ్యాపారుల నేతమంది మానసికతను అనేక కోట్ల దాహయల సమస్యలను భరించించి జీవించుకుంటూ వచ్చింది. వాదాభిప్రాయాలను బోయింది బోయింది కలకత్తా మొదలగు చోట్ల నుండి బంగారు మార్కెట్లను మొన్న మొన్నటివరకు మూసి నేనువడే ఉన్నాయి మాటల సమస్యలను అప్పు సొప్పలెచ్చి వ్యాపారం పొగించే పెద్దదర్జునులతో కొంచెం ఆ అప్పులెక్కాటూరు మరీకొందరు నాయులు పై సరుకు తేరంచేసి, వ్యాపారనీతికి నిరుద్ధంగా ఆ సరుకు కొనడం నిరంతరమౌతూ, కొన్నసరుకు పెచ్చుయ్యకలేకపోవడమే జరిగింది

ఈ విషయాల పరివర్తనకు మిగతా కారణాల సంకతి యెలా ఉన్నా, అప్పులెచ్చి ప్రధాన కారణమనడం నిర్దిష్టమైనది అంతరిక్షీయ రాజకీయ వాతావరణం వచ్చిన మార్పుగానీ, వ్యాపార రంగాలలో వచ్చిన మంద్యంగానీ తెల్లచేయబడుతూ, కొరియాయుద్ధం వాటినుండి, లాభాలు గడించడం మరిగి ఆ అలవాటు ప్రకారమే సరకుకొని నిల్వచేసేవారు ఎంతకాలం ఓపికపట్టిచూచినా తాము కొన్న సరుకు యెక్కువ సరకు అయ్యుకొనే దారి కన్పించలేదు ఒక్కసారి గుప్తమన్నది

కొంచెం దూరదృష్టితో వ్యవహరించి ఉంటే ధరలు అనాంతంగా గాక, మిగతా దేశాలలో మాదిరే క్రమేపీ తగ్గడానికి అవకాశం ఉండేది కొరియాయుద్ధంలో పెరిగిన ప్రారంభమైన 1951 ఏప్రిల్, మే నెలల్లో అత్యాచారం చేసిన ధరలు 61 బాకీ నెలలలో పోయింది రెండు కొరియాయుద్ధవిరమణ ప్రతిపాదించిన తరువాత కొంచెం తగ్గుముఖం చూపాయి ఈ ప్రతిపాదన వచ్చిన మరునాటికే, వివిధదేశాలలో యుద్ధానంతరమైన ముడిసరుకుల ధరలు ఒక మెట్టు దిగాయి

చెనాపై దాడిచేసి ప్రపంచయుద్ధం తెచ్చి పెడతాడినుకొన్న జనరల్ మెకార్థర్ బర్తరం కావడం, ఆ తరువాత కొరియాలో యుద్ధవిరమణ

జరగడం, ఫోర్ములా ఆఫ్ సంధిసంప్రదింపులు పరిష్కారమైన పక్షపక్ష అమెరికానాయకులు ప్రకటితమైన ఓటమి ఓటిమి కొరియాలో తిరిగియుద్ధం రాకపోవచ్చునని, అప్పు వచ్చినా మునుపటివంటి భారీ యెత్తున జరగదని ఒకవిధమైన వ్యూహం యేర్పడింది, కొరియాయుద్ధమూ, దాంతోపాటు, అంతర్జాతీయ ఉద్రిక్తత నెలకొనడంతో, యుద్ధానంతరం నిమిత్తం అయినకాకే తెగబడి సరుకులు కొనడం అమెరికా తగ్గించింది ఆర్థిక చిక్కులవల్ల టెక్సాసుదా అమెరికాను అనుసరించింది ప్రైవేటు యా ఉధియ

దేశాలు, లోగడ తాము కొన్న ముడిసరుకులను, వస్తువులను, తిరిగి అమ్మివేయడం గూడా పొగించాయి. ఏ దేశమైనా, ఎంతో దగ్గర మిగతా దేశాలకు అందకుండా కొని నిల్వచేసే అమెరికా మార్కెట్లో పోటీ నుండి తప్పకొనడంతో సరుకులకు గిరాకీ తగ్గటం సహజం దీనికితోడు ముఖ్యతరమైన ముడిసరుకుల

ఉత్పత్తిగూడా హెచ్చింది 1950 - 51 కంటే 51 - 52 లో రగి 5%, ఇనుము ఉక్కు 10%, బొగ్గు 10% తుక్కువాగం 5% సహజంగా లభించే రబ్బరు 150 వేల టన్నులు, కృత్రిమపురబ్బరు 5 లక్షల టన్నులు అధికంగా ఉత్పత్తి అయినాయి అటు యూరప్ లో ప్రాన్సు జర్మనీలు, యీటలీ దూత్రాచ్యంలో జపాను పారిశ్రామిక దేశాలుగా తిరిగి తల యెత్తుకున్నాయి కొరియాయుద్ధం మూలంగా బలపడిన జపాను ఉత్పత్తి యిందుమీద రెండువత్సరాల యుద్ధానంతరమైన వచ్చింది ఇలా ముడిసరుకుల సరఫరా, పారిశ్రామిక వస్తువుల సరఫరా వేగవంతమైన వేగంతో పెరిగింది ఎందుకంటే వ్యాపారాన్ని అభివృద్ధి చేసుకోవడానికి దీనివలన తగ్గించుకోవడానికి మొదలెట్టాయి

అమెరికా టెక్సాసు సహా అనేక దేశాలు ఏకమనీ పాలిసీలకు స్వీకరించి, బ్యాంకు రేట్లను పెంచడంతో, మార్కెట్లో పరివర్తన జరిగినవారడం, యూరప్ దేశాలలో వ్యాపార లావాదేవీలు తెల్లంపు గడ్డు సమస్యగా తయారవడం యితరదేశాలన్నీ సరల తగ్గుదలకు దోహదంచేయడం

1951 ఏప్రిల్-మార్చి భాగం వాటి ధరలకు 1952 ఫిబ్రవరి వాటి ధరలకు పోల్చితే పత్తి ధర 21%

ఉన్న 50% రబ్బరు 50% జనవార 60% చొప్పున కాగా తగినవిధమున స్పష్టమగుచుంది ఈ తగ్గుదల క్రమేపి సంతోషించిందన్న సంగతి గమనించాలి

కాని మనదేశంలో ముఖ్యమైన యిందుకు విరుద్ధంగా ఒక్కసారి అమాంతం పడిపోయాయి ఈ పడిపోవడానికి పైన పేర్కొన్న అంతరిక్షాతీయ వ్యాపార పద్ధతులే కక, మన దేశపరిస్థితులు గూడ కారణం ఇంతివరకు మన దేశంలో చీఫ్ సీని పాలిటీ అమలులో ఉంది తక్కువ వడ్డీ బ్యాంకులు ఎంతకానీ సే అంతా రిజర్వ్ బ్యాంకుకు వడ్డీ తెచ్చి, లేక ఎప్పుడూనే అప్పుకు ప్రభుత్వ బుధపత్రాలు అమ్మి వ్యాపారానికి సుమపుష్కలాయ బ్యాంకులు విధిగా అప్పు తీర్చువలె చేత తానుకుమించిన స్వేచ్ఛలేవన దేశంలో తలయెత్తింది ముడిపరకులలో మనా పాలి అప్పుంతివరకూ అమెరికా భారీ కొనుగోలు దారుగా మార్కెట్లో నిలబడితినరకూ, యీ స్వేచ్ఛలేవన రేవోక నిరాశాటంగా పోయింది అటు అంతరిక్షాతీయ వ్యాపారరంగంలో అమెరికా సమర్థింప, యిటు రిజర్వ్ బ్యాంకు వడ్డీ లేటు పెంచే పరిగణన పరిమితిని చేయడం స్వేచ్ఛలేవనకు కొంత చిక్కు తెచ్చిపెట్టింది

1951 నవంబరులో రిజర్వ్ బ్యాంకు వడ్డీ కేసులు 3% నుంచి 5% కు పెంచుకుంది అనంతరం కాని విధిగా దేశంలో ఉన్న బంధుదారుల చేతులలో ఉన్న యింది అంతరిక్షాతీయ వ్యాపారానికి మార్కెట్ అమ్మరిస్తూ స్వేచ్ఛలేవన తిన్న మూలల నుంచి కూడా రిజర్వ్ బ్యాంకు వడ్డీ బ్యాంకులకు లను అందజేంచింది పెద్దదొడ్డుల బ్యాంకుల వద్ద నున్న కన్ను పెంట్లు పెక్కురి పోయి, యిదివరకూ కొనబడి జరిగినవి గూడా రిజర్వ్ బ్యాంకు స్వయం చేసింది ఇక రిజర్వ్ బ్యాంకుకు వడ్డీ తెచ్చి, పరకుల చేమిపెట్టినా, వ్యాపారకులకు అప్పులు పెట్టడం పెద్దదొడ్డుల బ్యాంకులకు కష్టపెట్టబోయింది రిజర్వ్ బ్యాంకు లేటుతోపాటు బ్యాంకులు కూడా వడ్డీ లేటు పెంపాయి దీనికి తోడు, అమెరికా అప్పుగా యిచ్చిన 20 బిలియన్లకును అమ్మడంతో, మార్కెట్లో ఫలావణి నుంచి కుమారు 70 కోట్ల రూపాయలు ప్రభుత్వ బాకానా చేరాయి ఈవిధంగా దేశంలో ఉన్న కిటకిట అయింది అటు అంతరిక్షాతీయ వ్యాపారంలో మందగ్ధ మెప్పువలె చేత మన ఎగుమతి వ్యాపారం ప్రభుత్వం చేపట్టింది ఇంతివరకు మన మొదటి అమెరికా ముడిపరకులలో గూడా విదేశీపాటీ తలయెత్తింది కృత్రిమపువారతో వస్తువులు తయారవడము, వారపంపుకు బదులు కెగిరిపుసంచులు వాడుకుండవలె వారపస్తువులకు గిరాకీ తగ్గింది వారపస్తువుల ఎగుమతిపై ప్రభుత్వం

పన్ను తీసివేసినా యీ వ్యాపారం ప్రంజాళితమైన వారపస్తువులకు గిరాకీ తగ్గుటచేత, ముడివారకు ధర పడిపోయింది పోస్టాల్లో నిగుడు ముగుసు 105 లు అమ్మినవార యివారే 48 రూపాయలకు యివ్రామన్నా కొనే దిక్కులేక మరగిపోతున్నది

చైనా అర్ధం సేనా సూక్ష్మస్థితికాల పోటీవల్ల, సూక్ష్మల ఎగుమతులపై అమెరికా నిర్బంధాలను తొలగించడంవల్ల, ఈ సూక్ష్మల గ్యాపారం తెచ్చుకున్నది అమెరికా ఈజిప్ట్ లిక్కి మెక్సికో మొదలైన దేశాలలో ప్రతి విస్తారంగా పంపిణీయమైనా, ప్రతి ధర పడిపోయి బట్ట ఎగుమతి వ్యాపారం సమక బట్టింది ప్రతి విషయంలో మరో విచ్ఛిన్నమేమనగా, యిటు పోస్టాల్ వంటి ప్రతి వచ్చే అవకాశం కన్నీంవంగన ఎక్కువధరకు అమెరికా పత్రికాం సుమిన్లు అధరచ్చాయి నిగుడు అక్కడవారూ, రిక వంతు మార్కెట్ దిగుతు అవలం చేత యీ యెటు కొనబడినవారి కన్నా రెట్లు అధరచ్చాయి అధరచ్చినంత దిగుతు అయింది ఫలితం ఏ తరులో జూచినా ప్రతి మరగిపోతున్నట్లు ఎగుమతి వ్యాపారానికి కిలా దబ్బు తగలడంతో యీ పరకులలో స్వేచ్ఛలేవనకు అలవాటుపడి అనాదాం గా కొనిపెట్టడం కావచ్చుననే అభిప్రాయం, అది చూడే కొని విల్లవేసిపించినవారి ప్రితి యిగుమన పడింది కొత్తబట్టలలో ఎగుమతి పన్నుల భార మేమైనా తగ్గుతుంటేవారి అసించారు కాని ఆ అభి నిగతీ అయింది ఒక్కటే వ్యాపారం పడిపోవడం, మార్కెట్ అప్పుల కాలించమని, లేదా యింతా ఎక్కువధరకు చేపూగా ఉంచమని బ్యాంకులు చేస్తున్న ప్రతిపేక్ష, కొత్తబట్టల అభి నిరాకీ చేయడం వీటన్నింటికీ తిట్టుకోలేక, తిమవద్ద నిల్వ ఉన్న యాభివ్యవస్థకు ఒక్కసారి అమ్మకానికి ఎగిదిలచేసి తె పన్నుకాదా కాని కొనేదిక్కు లేకు గురై తగిలిన తరువాత పడిపోయాయి ఈ గుడ్డికి ముడిపాగా సూక్ష్మల వ్యాపారానికి పోకీ, వండి బంగారాలపాటి వివిధ వ్యాపారరంగాలకు ప్రాకింది వండి బంగారాలు ధరలు తగ్గడానికి కారణం, అంగులోను స్వేచ్ఛలేవన విదేశీంగా ఉండడం, యీ దేశంలో ధర పాపుగా ఉన్నందున విదేశాలనుండి కొంగతినంగా చాలా బంగారం (1951 సం॥లో 680 టన్నులు దిగుమతి ట్రైంపెట్) దిగుమతి అవడం బంగారం పోతోపాటు వండిధర తగ్గింది ఈ కేంద్రీ ధరలు పడిపోవడంతో, స్థాకులు పెద్దపడిపోయాయి దేశమంతటా పెద్ద కలవరం బయలుదేరింది సమాజకారణాలకు కొన్నింటికీ ధరలు పడిపోతే, కలవరంకల మగతావాటి ధరలు పడ్డాయి స్వేచ్ఛలేవనలో పుట్టిన కలవరం

దేశోద్ధారక వర్ణంతు

ఈ ఏప్రిల్ 6 వ తీరీఖు (వైత్రశుద్ధ ద్వాదశి ఆదివారం) విశ్వదాత, దేశోద్ధారక, కళాప్రపూర్ణ శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి వర్ణంతు ఆంధ్రజేశిమంతటా జరుపబడింది కళాప్రపూర్ణుని సాహిత్యోపాసనకు ప్రత్యక్ష ఫలితము 'భారతి' ఆ తండ్రి దీపనలు నిత్యము భారతిని వృద్ధిపొందించుగాఠ!

సర్వత్రా వ్యాపించింది ప్రతిటోటా కొనుగోలు లేక ఎక్కడి సరకక్కడ ప్రంభించిపోయింది కొనుగోలు లేనందున ఆహారధాన్యాల ధరలు, గూడా బాగా పడి పోయాయి

ఈ విధంగా విదేశీవ్యాపారమాంద్యం, విరివిగా విరివిన పెక్కులేవకా, బ్యాంకువడ్డీలేటు పెరిగి పరపతి కిగిసిపోవడం ఆరిపోతున్నామనే కలవరం. పట్టమీటి సమస్త ప్రభుత్వమే ధరల తలపలకు కారణం దీనికి కారణమని వి దీని చెప్పడం కష్టం

ధరల తగ్గిపోతున్నదని చూచి కొందరు ఆర్థికమాంద్యం వస్తుంది తోడ్పడటం చెప్పారు

1951 నవంబరు 10 ప్ర. మహిమనాటికీ, యిప్పుటికి పోల్చిచూస్తే ధరలు బాగా తగ్గినట్లు వాస్తవమే గానీ, ఆ తరువాతే కొరియా యుద్ధాల్పాద్యుల న్నాయికారేవన్న సంగతి కమినించాలి పెక్కులేవకా వ్యాపారులు విపరీతంగా పెంచిన ధరలు మాత్రం ఎడాయన్నకుట అదినా హోం సేలో న్నాయి సరకులే గానీ, చిరకాలం సరకులకు తగ్గలేదు ఈ ఒకనుగుతులో యేమో కొద్దిమంది వ్యాపారులు వస్తుపడడం జరిగింది కాని జన సామాన్యంగా న్నానంది ఆటే లేదు

అంతగాతీయ పరిస్థితులతో మల్లీ మాట్లాడుచున్నా అమెరికా తిరిగి సమరసామగ్రికొనడం ప్రారంభించినా, ఆ తర అట్లాంటిక్ రాజ్యాల న్నానాలు తీవ్రతరమైనా మల్లీ పెక్కులేవకా తలపెట్టెం, ధరలు పెరగడం తిక్కం ఇప్పుడు లంచిన యీ అవకాశాన్ని వినియోగించుకొని, కొరియా యుద్ధా తూర్పు ప్రాంతంలో ధరలను వీరికరించడానికి ప్రభుత్వం గట్టిగా ప్రయత్నించాలి

అవారం విషయం లోటు భీత్యేవకాదానికి గాని పారిశ్రామికాభివృద్ధికి కావలసిన యంత్రసాగ్రాది విలువ తేవకాదానికిగాని, అనేకకోట్ల వి ిద్రవ్యం అవారం ఇంకను ఎటువూ వ్యాపారం సాధనంగా ఉండి యితర దేశాలలో పోటీకి నిలక గలగాని ఇప్పటికీ, మనం తప్ప యింకెవరూ ఉత్పత్తి చేయలేరమనోన్న ముడిపరకులకు ప్రత్యామ్నాయంగా కృత్రిమపు ముడిపరకులు తయార చేస్తు

న్నారు వెతుకు నీలిమందు వ్యాపారం యింగో పాడైంది వస్త్రాలవ్యాపారంలో గూడా జపాను పోటీతీతం కావటం తిక్కం

విదేశాలలో మన సరకులు అమ్ముకుపోకపోవడానికి ప్రభుత్వం ఎగుమతిపన్నులు విధించడం, దేశాలలో అనుదేశాలకు ధారాళంగా కొట్టాలు నిర్మించకపోవడం అని వ్యాపారాధ్యులు అంటున్నా గు ఇందులో కొంత సత్యం ఉండడం చేరితే, యామయ్య ప్రభుత్వం వేరుకనగనే ఎగుమతిపన్ను రద్దుచేసింది ఉన్నప్పటికీ బాగా తగ్గించింది ఎగుమతి వ్యాపారాన్ని పోషించుకోవడానికి, అవసరమైతే, మిగతా మిడి రుకులపై గూడా ఎగుమతిపన్ను రద్దు చేసేవితో పారిశ్రామికంగా బాగా అభివృద్ధిలోకి వచ్చేంతవరకూ దగ్గరకలను మనం ఉపయోగించుకోలేక యితర దేశాల కొనుగోలుపై ఆధారపడి ఉండటం ఏదా

వ్యాపారరంగంలో వస్తువుల సరై.....పాటి గిరాకీనిపట్టి ధరలు నిర్ణయం గాకుండా మార్కెటులో యావత్ సరకు ఒక్కసారిగా కొని పడలు పెంచడం, ఒక్కసారిగా విడుదలచేసి ధరలు తగ్గించడం, యీ రకం పెక్కులేవకా ప్రజలకు, మామూలు వర్తకులకు బాగా నచ్చదాయకం కాకట్టి దేశీయవ్యాపారంలో గాని, విదేశీవ్యాపారంలో గాని యీ పెక్కులేవకాను విషేషంధడం మంచిది

దేశంలో దిశ్చేవనరీపరిసీతులు పరిశ్రమభివృద్ధికి దోహదం కావు నిరుద్యోగం ప్రబలుతుంది వ్యాపారం మందగిస్తుంది కనుక పెక్కులేవకాని మిత్తం గాక, యథార్థ వ్యాపారావసరాలన్నవారే ముఖ్యం గా పరపతి పుట్టెట్లు చేయాలి ప్రధాని నెహ్రూ అన్నట్లు ఈ ధరల మాంద్యం ఉత్పత్తిపై దబ్బడియకుండా చూడాలి ఉత్పత్తి కష్టమింటే నిరుద్యోగం ప్రబలుతుంది సరసమైన ధరలకు సమాజంలో ఉన్నవారందరికీ సమానంగా వస్తువులు లభించేట్లు చేయగలగాలంటే సరిపోయినంతగా ఉత్పత్తిచేయడం అవసరం ఇందుకు ధరలలో తీవ్రమైన ఒడుదుడుకులలేకుండా, ఒక్కొక్క యింగో నిలకడిగా ఉండడం ఎంతైనా అవసరం

ప్రపంచ కథా బహుకృతి-

శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజు

ప్రపంచ కథానికలపోటీలో పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారికి ద్వితీయ బహుమానం వచ్చిందని గత మార్చి 16వ తేదీ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రకటించిన వార్త ఆంధ్రజాతి కంపెనీకి విచారానంది కలిగించింది. టాగూరు మహాకవి నోచెల్ బహుమానం అందుకున్న తరువాత ముగ్గురే వ్యాఖ్యయింపగా ఎవరికీ ఇంతటి బహుకృతి, గౌరవం లభించలేదు. బహుభాషాగా విద్యార్హుడైనా ఉన్న నిర్మలాశాంతిదేవీ చరిత్రలో ఈ బహుకృతి ఆంధ్ర లండను గిరించినది విషయం

అనర్థ ప్రపంచ కథానికలపోటీ గ్రామ్యార్థ పౌరాణిక ట్రిబ్యూన్ ప్రతిక తలకెట్టి నిర్వహించింది భారతదేశం తిరుప్తు పాంచు స్థాన ప్రస్తుతం పంపిణీ చేసే జరిపారు ఆంధ్రదేశం తిరుప్తు ఆంధ్ర ప్రతికానందకు లీ పో నిర్వహించిన ఎవరూ తెలుగువారందరికీ తెలిసినట్ల ఆంధ్రప్రదేశ్ కానందకు తిరుప్తుచిన నిర్వహించిన తెలుగు కళా నాలుగు ఉత్తమమైనవి నిర్వహించి ఈ నాలుగు మొదటి భారతకళాపోటీ పంపించారు మొదటి మొదటి ఈ కళకులకు నలుగురికి ఆంధ్రప్రదేశ్ కానందకులు మూడవరూపాయల బహుమానం తిరుప్తుచారు పద్మరాజుగారి గారివాస మొదటి ఈ గౌరవం అందుకున్నది ఇలాగ భారతదేశంలో అన్ని రాష్ట్రాల వారూ అభిలభించి కళలపోటీ నాలుగు కళలు పంపించారు

హిందూస్థాన్ టైమ్స్ పంపాదకు తిరుప్తుచిన నిర్వహించి భారతదేశ కళలన్నిటలను గెంతు కళలు ఉత్తమమైనవి నిర్వహించి ఈ గెంతు ప్రపంచ కథానికల పోటీకి పంపించారు అభిలభించి నిర్వహించి రెండవటిలోను 'కళ' అనే కళకు మొదటి బహుమానం ఇచ్చారు పద్మరాజుగారి గారివాసకు గెంతు బహుమానం వచ్చింది రెండవటిగా పద్మరాజుగారి కళకు మళ్ళీ నెలకొని రూపాయల బహుమానం వచ్చింది

మ్యూజియం పౌరాణిక ట్రిబ్యూన్ జరిపిన ఈ పోటీలో 28 దేశాల పాల్గొన్నాయి ఆయా

దేశాలలోని ప్రధాన ప్రచురణాంశాల పోటీ నిర్వహించాయి మొత్తం దీనికి 29 కళలు వచ్చాయి ఈ పోటీలో పాల్గొన్న దేశాల అధిక సంఖ్యక నిర్వహించిన ప్రకారం ప్రస్తుత బహుమాన నిర్వహించాలనీ, ఆ నిర్వహణాన్ని అనుసరించి మొదటి బహుమానం రీలే దాల్చి ఇవ్వాలని పౌరాణిక ట్రిబ్యూన్ నిర్వహించింది ఈ రీలే పో నిర్వహించిన అమెరికా దేశమే కనక అమెరికా కళకు రికార్డు దీనిలో పాల్గొనడం దరి పౌరాణిక ట్రిబ్యూన్ నిర్వహించింది ఇదిగాక విశేషము తన కళకు పోటు చేసుకోవడం దరి మాదా ఒక నిర్వహించి జరిగింది

అయితే 1951 సంవత్సరాంతంలో జరిగిన ఈ పోటీనిబట్టి ఏ ఒక్క కళకు ఉత్తమబహుమానం రాలేదు అందుచేత గెంతునీ ఒక్కవచ్చిన వాడుక కళలకు ఈ బహుమానం సహజంగా పంచారు 'ఎంతుకు' అన్న కళకు విద్వద్ జర్నలిస్టు ఒక్క మరాయి ఇంకా మరలంతులు 'అయిదికోగా' అనే కళకు ఒక్క మరాయి 'ప్రేమ నా చిన్ని నాటి కలలు చీల్చి వేస్తోంది' అనే కళకు స్వీడన్ దేశాల్లో ఒక్క ఒక్క వచ్చాయి ఇలాగైతే, గ్రీసులు 'నిర్వహించింది' అనే కళకు ఒక్క మరాయి ఇందుచేత ఈ కళలు నాలుగింటికి 1050 దాల్చి బహుమానం సహజంగా పంచారు మిగిలినవి 14 కళలు ఈ కళలన్నింటికీ ఒక్క ఒక్క వచ్చింది పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారి కళకు అగ్రీయమొకటి వేసింది ఈమైన ఈ 14 కళలలోను మళ్ళీ ఉత్తమ కళ ఏదో నిర్వహించినది వేసింది మరీ ఇద్దరు నిర్వహించినది ఏదొక మరాయి మిగిలిన కళలన్నింటిలోను పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారి 'గాలివాస' నిర్వహించినది నిర్వహించారు అందుచేత మొత్తం రీలే దాల్చి బహుమానం మిగిలిన రీలే దాల్చి పద్మరాజుగారికి బహుకరించడానికి నిర్వహించారు

ఈ నిర్వహణాన్ని సరించి పోటీనిర్వహించు ఒక ప్రకటనచేస్తూ 'గాలివాస' నిజంగా తీ

యజ్ఞఫలము

భానమహాకవి సంస్కృతనాటకమునకు ఆంధ్రీకరిణము

శ్రీబులుసు వేంకటేశ్వర్లు

(గత సంచిక కరువాయి)

విష్కంభము !!!

(సుగ్రుడు బుద్ధి, కిష్యులు ప్రవేశించును)
మొదటి

“బ్రహ్మమునీ దైన కానికుక్రువు నేదె
అర్చిదైనది కామ్యునంభూర్ణయన,
తత్ఫలంబు నిర్వయత్వంబుతోడ
మనుదుడంటిమి సర్వబాధననునంగు”

గంపక మిత్రమా! కాంకాయనా! ఈ
యజ్ఞఫలము కేదప్రదయి దైనది నీ కన్నటిక
నిర్వయముగా మనము తిరుగ గలము

కాలం గాలనా! ఈ తిబాదనమున మారీయకు
మున్నగు రాక్షసులు విశ్వామిత్రులను దిక్కమన
కంటివారి జోలికి రాకబొయినను మనకు మిక్కిలి
ధియ్యగా నుండెడిది

మూసక విశ్వామిత్రులనే కాని యత్యులను
చాళిల పీడింపరాదు?

గాలక తామ్రాయనా! విశ్వామిత్రుడు
అూర్వసు క్షత్రియుడు తిపముచే రాహ్యగర్వము
నందెను అప్పటినుండియు వారిడు చేయు తిపమును
వాడు సహింప జాలరై

తామ్రా దనను, రాక్షసులు తిబాదిస్తును
కలిగింప గారణమేమో?

గాల రాక్షసరాడైన రావణుడు విశ్వామిత్రుని
తిబాదంగమునకు వారిని వియమించి
యుండెను

తామ్రా రావణునకు విశ్వామిత్రునిపై గోప
ము?

గాల విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మశేషమున బ్రకా
శించుచున్నాడని

తామ్రా దన?

2

గాల ఏకాకిని విశ్వామిత్రునకు గోపము
రప్పించినచో శమ ప్రధాన మగు నానిని బ్రహ్మగ్ని
త్వము పొల్లు నోగలదని

తామ్రా ఆయన కావముచే నీ రాక్షసుల
నివారింప లేడమి?

గాల కోపించిన గాని కావము రాగుకదా!

తామ్రా ఎండో బుధులు కేడించినారని
కలదు వారి బ్రహ్మగ్నిత్వమునకు లోపము రాలేదే?

గాల పరంపరాప్రాప్త బ్రహ్మగ్నిత్వమున
కల్పదేవుడిచ్చిన కావముల కలన లోపము కలుగదు
ఇదిని దచిరిపాప్త బ్రహ్మగ్నిత్వము కావున
లోపము కలుగకయ్యెను అందుచే విశ్వామిత్రుడు
రాముని గొరి వచ్చినాడు

తామ్రా ఏమా! ఇంతటిగాడే క్షత్రియు
కురుదుని నాయ మపేక్షించినాడన వారిని తిబా
మహత్త్వమునకు లోపము కాదా?

కాలం కాదు కాదు ఏలన!

“యజ్ఞసంరక్షణంబున కనెగుమిషను
రామదండ్రుని గొరి తెచ్చి క్రేమతోడ
చిత్తమున ప్రస్తుత ముత్రితీపీతముగ
నరిని కుపజీవిమిచ్చి కామ్యంబుగాంచె”

ఇక, రాముడో

“హరిగమనాన, బాలరవి
యందెల్ల మోమున, వాణియాను-
కృరణిని, వాగ్విదగు బ్ర
కృష్ణభీరత మన్యగ్గుండు గుం
దరత, నలంఘ్యులెదమీన
ధాత్రినిరంబు, మహాపరాక్రమ
స్ఫురణ నరిండు దేవతలి
పూర్ణపరాక్రమ గర్వతేతయా.”

“ఇతనువచ్చినదాదిగా నీరహిత
ననునొనగ్నము నుతపోతముగగా,
కాండగంటిమి కమ్ములుగలఫలంబు
నితనిబ్రాహ్మకృతినిగాంచి యింపుమిఱు”

గాల రాసు డెల్లోకరామాన్య బలశాలి
ఏలన, రాక్షసులు మామూనూపగుడై రాగా వాత
జొంటిగా నిలిచి యజ్ఞమును రక్షించివాడు రాక్షసు
గారిని జూచగనే పాపిలోపుటచే వాతను వారి
గుండెనో జంపవలసిన పనియే లేకపోయెను
మరియు మారీచ గుర్రావలలు రావణాసురుని యను
దరులలో మహా బ్రహ్మకులు వారు నిత్యము విశ్వా
మిత్రుని ద్వేషనమామరిగా జాగెడివారు ఒక్క
యస్త్రమున వారి విద్యలు వాతను కొట్టగా నది వారిని
ద్రవీప్రదీప్తి ప్రదానము చేసివేసెను

తామ్యా తుతీత తాటి యను రక్కసిని
జంఘట నిజమా?

గాల నిజమే

“సదయుండై మనుష్యుభాస్త్రియనర
క్షుస్త్రిని ఇోనేయగా
నదిసేదండను గ్రక్కికొంచు బరమా
యాసంబునన్ రాగ ద

నృపసున్ద్రుంపగ రాసు, దామ కేర భి
న్నులైన దేహంబుతో
విడితాన్రింబడినారై రాక్షసులకున్
తెనఁగితి వాటిల్లగన్

ఇట్లు

“మృగులమును గతిసంబుకా మదిచెలంగు
ను క్రిమును రామచంద్రుడౌ మాహాదేయ,
చిత్రచరితులు తలప విగ్మములైన
మానవోక్తము లతిగూడమకులు ప్రతులు”

కాలం కేవలము దయచేతను కొర్రముచేతనే
కొద్దు రాను లక్ష్మణులు పూజనీయులగుట ఋషిగణ
విగ్మమైన వారి సుతికర్మము ప్రకేంసనీయు

తామ్యా రాజపుత్రుల నందఱును క్షురించు
వారే వారి కెప్పుడును దక్కని కమ్మని భోజనము,
దానులసేవ, తరిదండ్రుల లాలసము, వైద్యుల యుప
చారములు, ప్రేమతోగొట్టక తిట్టక విద్య నేర్పు నును
పులు, ఇంక వారికి జనువు వచ్చుటలో వింత యేమి ?
నేను కోగము వచ్చినను మానక గురుసేవ నిత్యము

జేయుదును. భిక్షు పోవుచు నేయుండును దానం
తట నది యెంత లభించిన నంతవో నే జీవయాత్ర గడ
పుదును గురువులు నన్ను గణనముగా శిక్షించుదు
లేలనిదనే పపక చిడుపుటకే యవకాశము లేని నిత్య
కృత్యములు ఇట్టి వా దలవిద్య, అట్టివాని దధిక
విద్య వా విద్య నెవరుగ నుతింపట రాజపుత్రుల
సందఱు ప్రతించువారే

గాల ఓరీ! మూర్ఖ! నుగువుల వాక్షేపింప
రాదు

తామ్యా నిజమైనమాట చెప్పితి నే కాని
యూక్షేపింప లేదు

కాలం బహునించాకరచైన వాక్యము కర్త
వైనను బలుకరాదు వినరాదు నురువు లవాలోచిరి
గా నే పనియు జేయదు

తామ్యా నురువులు స్వలాభ మక్షేపింతురే
కాని నుగ మక్షేపింపదు

కాలం ఓరీ! మూర్ఖ! నీ మాటలు వాస్తవ
ములు నే నిక వివలాలను.

తామ్యా సత్యతచనముల వాస్తవతచనములని
నిరాకరింతువా?

కాలం అజ్ఞానచేరిగ్గులు హేతువు మాపి
నను నూరకుండిరు (మాచి) అహ! రానులక్ష్మణులు
తిన్న ముసరింప విశ్వామిత్రు లిటుకే విచ్చేయు
చున్నారు

గాల (మాచి) కొను విశ్వామిత్ర భగవా
నులే

“రాజపుత్రులతోగూడి పూజనీయ
ప్రహ్లాదులు విశ్వామిత్రపరమముఖులు
నచ్చుచున్నారు తదతిపప్రభావ
సమితి మాన్రిభవించిన సరసిలోప”

(విక్రమింతురు)

ఇది బుద్ధ విక్రమింతురు

పందమాంకము

[అంత రానులక్ష్మణులతో విశ్వామిత్రుడు
ప్రసేంచును]

విశ్వా కర్పలాచా! రానులక్ష్మణులారా!
విద్యాస్త్రములు మీరు వాకడ గ్రహించి యజ్ఞమును

రక్షించినారు రాక్షసులు పాపిపోయినారు నామన
మున కెంతయో యానందమొనరి

“ఎంత గుత్తెతమున నైన విష్ణు ధాన్య
మొక్క నెలలోన గుడ్డలంబు లొగగ లేదు
ఇట్లు దోంగిన యస్త్రము లిట్లుగ నాకు
నుత్తమఫలంబు నొగగ నొసఁగెను”

రాము మేము మీయొక్క శిరపాదసించితిమి
అంతకన్న కేసినది లేదు ఉత్సాహమును బురికొల్పి
టకు సురువులు శిష్యులెంతి పామాన్యమైనను దురిం
కురు

విశ్వా ఓయీ! రామా!

“ప్రజల రాక్షస ఘోరకౌర్వ ప్రసిద్ధి
వీరుడవు, రావణుని వికారహీను
గౌరవపు, నేను బాలక పోయినట్టి
పరి యొనర్చితి కామరధింబనున”

రాము కేవా! నీ లిలోబలమున నే మేము
రాక్షసుల నణచగన్నది ధర్మబలులలో నుత్తము బలు
లగు తమకక నొరులెంతి? మేము శిరవులు పరి
మితాస్థులము

“అరుణకౌంకులు చీకట్ల నెఱుమ నమము
జనుల లెలపోయెను నాని అర్థిమరయ
మూర్ఖభగవాను నాత్మిలేజ్జాలవంబు
కౌంకులనిగాన, మే మట్లు కామె తిమకు”

విశ్వా వత్స! ఆదికౌను

“గురుగురాల్లు తిక్కాదిరక్షుల వంది
యోమగుల గూర్చును శిక్రి, యుగరనవియు
నిశ్చమాధుర్యును గాంచి రుషన మీమి,
కటువులకు పాదంబుల గవదు కాదె”

అట్లే మీకు నే సప్తముల విచ్చిరివి విమో
ళించించి యిది మీ నుమిమి కలన రాక్షసనినా
సమర్థులైవని

రాము నిజమువకు ఏమి యస్త్రములను ఒక్కగా
నుపాసించినవాకు లక్షణమును ఈ క్రింది యంతయు
నాతనిదే కాని నాది కాదు

లక్ష్మి భగవానుడా! మా యజ్ఞ హేతు
భూతులు మీరు కౌకటయి? నేను యుద్ధమున వల్లు
డిను, ధర్మ రాక్షస నాశనము చేసిన యాత్మికు
న్న భిక్షందించుచున్నాడు, అదివీరోచితములెందు

ఏమైనను ఉభయాలము శిరవులము అల్పకర్మము
మీరు ప్రేమతో నమగ్రహించిన కార్యముననే యీ
మాత్రము చేయగంటిమి

రాము రావణ శ్రీవికాపక, గుహానల మర
ణము, మారీచ దూర నిక్షిప్తక దాని ఫలములే

విశ్వా వత్స! రా! వివిధాస్త్ర కృత్త ప్రభు
తులు మాయాపాత్రులు మహాబలులు ను రాక్షసులు
ప్రత్యక్షకృత్త కానీతమును వింతి భూమి యుండిగా
మాతపోతవమునే నేనా నిశేషము చేసికొనిరి మారీచ
గుహానలు నాకు ధయకారకులని రావణ వి
లలంపు.

రాము ఆతడు మహాబలుడని వింటిమి

విశ్వా ఐన నాతడు మాకన్న దక్కువ బల
గాలిగొని విలన

“వీరుడైనందులకు దాంతి వలయవలయు

“అయ్యువాటి భవాద్యక కీరవరును,
దాంతి లేని పీఠకర్మము కాంతిలేని
దీపములు వర్ణమై దీను చేయు”

రాము కీరతరును దాంతిని బర్హుర విశో
గము కాదా?

విశ్వా

“జలమం మారక గర్భ చేయు ఏక

ర్హావేగగా కన్యగా

లిలపంగా మృగరాజా కానన”

దంతావళా భక్తిరుచి

సలపప్త ద సింహానాదమును

తానాంబుతో యును, వీ

రు లనిన శత్రులు గాంతి యుల్లకు నా

యాధిం గవంగా లేన”

రాము వారికి నాకు యుద్ధము వచ్చినపు
డెవరు గెలుతుర?

విశ్వా

“ధర్మమయ్య మదితప్పింబు గాగ

నారికిని మీకు యుద్ధంబు వచ్చు నిజము,

అందు పండహ మేల విభాగలభంగి

మీకె యగు నుత్తమజయం బమేయ బుభుక్షు”

రాము ధర్మమయ్య మెట్లు కలగవ?

విశ్వా రావణు ధర్మ రాక్షసాధిపుడు నీ

విష్వక్తు వంశ వర్ణాశ్రమ ధర్మ సంగతుడవు ఆతడు
ఋషి జవాపరాధి నీవు ఋషివ్రాజాపరుడవు
ఆతడు బలగర్వితుడు నీవు వివయశీలిని ఆతడు స్వబల
ప్రకటన ప్రాధాన్యము నీవు ధర్మ ప్రాధాన్యమవు
ఆతడు భౌత్య క్రతువు నీవు సాభౌత్యుడవు తి-
ప్తవస్యగులచే యుద్ధము సంధివించి యాతనికి బం-
జయము మీకు విజయము నగును

రాయ దవా!

“బురువుల లోగధీర్వచనమ
అరజనంబులి మంత్రి పూత ప్రబంబుల
మణి లక్ష్మీ సాహాయ్యము
కొరవ నా కింక జయము దుర్బల మెటల ”

కృష్ణ నిజమే! మా యిగుతుర నెప్పుడూ
విజయ సేవరింపవ మా యుద్ధయంతోర లు ఎకు
కొనిన యువకును నిర్వలంబును నీకును రావణుని
కును కుంభు కొంత కాలమునకు గెలిచు నయ
వివయ, నీ నాతినితో జొక గొప్పకారం నననే
కుంభునకు నిద్దలగునవు కాలక్రమమున వాతిగు
తప్పలకొక కౌకి పుష్కల లలిలకు చెరువు
బాగులు కలిగింపలగు అదిగో! ఈ ముని లలకులు
ప్రసన్నులు నిర్గుణులు నై మహావలంకరు తమకు
రక్షమందెగిదా యని నిశ్చితముగా నాచుకొను
మిన్నురు ఎకోవరములు ప్రన్నుల గింకిరలులై
యున్నవి ఆహా! అంచలి మాన కింకల తెం-
మికోహరలుగా నందరిండుచున్నవి! ఆ ఎకోవరగు
లన్నులలో నా లతో మన నాహ్వరిండు
చున్నది మాకుకు రగా!

“వనమున చైత్యవిఘ్నములు పోయి,
వింద్రుడు కృష్ణనీయగా,
వినితిములై నమృద్ధి ననిపింపగ
స్వయం పంజగా, సరో-
వన ములినిర్మలంబు ముఖవంతము
ప్రవృత్తలై చెలంగ యెం
అను గను ధూమి నీవయనభూరి
పరాక్రమరక్షించునన్ ”

రాయ ఆహా! ఈతపోవనమణియల నెంతిని
కొనియాడుదును? తొల్లి మా ఎగరాంతిముల దోచు
సస్యములను వృక్షవని జూచినపు డెంత యానం

దించితివో యంతింకలె నీతపోవనధూమి కోటిగ
టానంచకరముగా నున్నది

విశ్వా వగరములందలి రమణీయత కృత్రిమము
సర్వభోగ్యము కాదు కావున అవహము ఎట్లన

ఆరామంబులు క్షేమసరిము
లాయాత్మకు సంతానముల్

పారానీకముచే బ్రయత్నమున
డెంపనకై పాడెనా

యారసుత్వము గాంచ, కేమృగము
తయేపద్ధిగ నుజ్జీవన్
బరంద్రోలుగు, రిందు సోమగులజే
పత్తగిరికిన్ బండ్లెవన్ ”

“ఇందలి కృష్ణ కలలు దుఃఖాద్దయు లుదు
క్రొలరు మృగాలి భుక్తి సంకల్పము నది
వగరమృగముల కింతయన్నంబు చెట్టు
నాగ కలవెట నుండు దుర్బలత నవియును ”

లక్ష్మీ ధిగానలు రిగా డిప్పిరి విలన,
నాగికులు

“త్రురీమహాన్ను సాధాది సోగములను
ననుభవిండు కౌశలవానాదికము
చెలియకు నిష్కర్మభావదీప్తవ
విజనవనసాగ్యంబు శిష్టమిహు న్ను ”

మహా

“అరములో కృత్రిమము సర్వ మరయ బహు
దుఃఖసూయింప నెన్న వింగన దలంప
వాచి మైసక్రేమ సంభవము నించు
ప్రకృతికోణముకాస్తవి విరాజిత మిది ”

రాయ

“నిమలసరోజంబుల ర
విప్రతినింబు విస్ఫుటంబగున్,
మయిగ మేఘసంతతి ప్ర
కాంత ముని నెలరింగి, యుద్ధిహా
త్రిముఖుడెవననె విను
తిం బు దిగ్గమహాచక్రంబులన్
వియలి నాక్రమించుగల
విప్రతి లక్ష్మీ నిరంతరంబుగన్ ”

విశ్వా

“పతి యిదిదూరక్షణమున
తల్లి తచ్చిన గాంతమోము మ

వృత్తి కలువారు మాయగడుగు
వప్రతిరోధము బాపివంతి ప్ప
చ్చరి వికసత్వరోజుముల పంగతి
సోపన్య సరోవరము నీ

గతిని నిరోధ మిగిన బ్ర
కాలుగాగ పము పువస్తువుతో "

రాము ఇందలి ప్పచ్చనరోజులముల దోడు
మార్గమింబములై మానిమానసమురీతి హింసాహీన
ములై పక్షులు కాంతిగుళుమందును

లక్ష్మ్య
"సరములోని య గాధంపు జలములోన
సెనను ను త్రమమానసౌక్యము లోపన్య
నకలరనల్పార్థ కవిత లనవ్యసంగు
బరగుమన్వల నూర్చి భావముల భంగి "

రాము
"కేరములులు స్యాగిగిరికి బాడి
మేళురాజికి సంహిత మేదురలకు
నృత్యములు సత్పు మన్ని, ప్ప నీరదా
ద్రోరది చెల్ల గీతములై రాలె "

విశ్వా తప్పిలారా! ఈ కరత గ్గులకోర్
యంకను బాడుదు

"ప్రబలశక్తియువాంకారము నునిగి
బెరి చంచలదీపితో నలిగి మున్ను
నిర్మలముగ సోపన్య నీనింగి యిపుడు
కాళ్యణిజనమున గండుమిగిలి "

మలయు
"మేళుపటలి ద్రుంచి విన్ను చెల్వొందగా
బరవృతకుల గల్పి కలల రాజా
ప్రజలు బిలుపురీరు బరమ ప్రాయ గా
బుద్ధివీరితి నయనపర్య మగును "

ఇట్లు మన కీతపోవమున కెరక్తుడును సామె
క్కారమైనది అది నిత్యనూతన ముందున్నది తపోవ
నాంతికమున వన్యమోద విసవమ్ముచున్నది వగర
వ్యవహారము లిటు కలిమారములైనవి ఈ యరణ్యమున
మృగసమానవృత్తితో గ్రామ్యజనం లాత్మగర్భముల
సెలుంగవివారైనను సగర్భమునూత్ర మాచరింపదు.
పరస్పరచైరములు వైరవివహారములు ఏ సెలుంగురు
గ్రామ్యాత్మ్యము నిత్య మాతిభ్యవరలు అవకారము

పైరము వీ రతికిఁద్రుముగా మిలుతురు మిమ్ము వా రిభి
సందింపగలరు చూతురుగాని

రాము వీరి కంటబడిక మనము తప్పింపుకొన
లేముకదా!

లక్ష్మ్య ఈవనశోభ ములగి యాజ్ఞము చి త్రము
కుడి దూరబాధ నందవన్నవి ఇపుడు విన్నము,
ఆర్థవామకృతము నగు తపస్వినిరికిము భగవాను
లన్నట్లు ప్రతిగ్గు ముగా బాడగందును.

(అందఱు నపితురు)

లక్ష్మ్య (మాచి) ఆర్యా! మాడు
"సనృభారవతిం బయి వస్త్రకాంతి
సోపన్యలనుపు లెన్నులు గడబాంపి
జేత్రధూమిని గడ్గొన్నమాత్రమునను
నొందుచుంటి సచరిమితనంద మిలుదు

విశ్వా ఆ నక సూర్యుండియున్న కృష్ణవలల
ంజిరాకి శ్రేయములు చక్కగా దున్ని చదునచేసి
యాతుమట్లు పెంచి దగ్గ చేసి వస్త్రము తురియగా
మాడ్చి వీడవ గలంపు తీసి రేయింబళ్లు కవిపెట్టాని
యందుండి శ్రమిలుము లు పన్నముల గోనిశిని జేత్రో
పతేవు లింద్రభో? మనుభవించురు వారి కెత్వ రీతు
రారు కష్టములు ను గెను ఘనము, సవ్యాక్యము నిజ
ముగా వారే ఈరీతి బండిన సనృములూ

"చైతన్యశక్తియులు
ధార్మికబంధువాల్పప్తి సా
భ్యాగమా మూట భూముల
సంచిరిరిది వాని కుంచియున
గోవుల మేపువారలకు గొంతి
తగ్గించి యి చిలంబుగా
బ వనభంగి నాత్మజాల
భార్యల నూడి భుదంతు కేమున "

లక్ష్మ్య ఈ కృష్ణవలల చిరిత్ర మతిగ్గులు
విశ్వా మలయు, వాడు
"శ్రమ గణింపరు చైతన్యమునను
దొరకినది తృప్తిగా దిని దోవభావ
రహితులై విక్రీలి సుఖంతు రయ్యుభంగి
సర్వజీవిల హేతువుల సజ్జను లందు.
అంతేకాదు, వారికి

“క్షేత్రమే కర్మభూమియు గృహిణీ గృహము
సర్వలోకము, వారికి సౌమ్యబంధు
బాల మది గోపయానామే, చాలినంత
అశిశుబ్రాహ్మణి వారి ధర్మాధికంబు”

రా. ఆహా!

క్రమపపగల్గి కై ఫలం, తి

స్వప్నము యియ్య వారలు

ప్రభు ముఖ శ్చైత్యో గాని

సదా నవమందును జీవయాత్రని

రక్తంబు లుత్తర, సన్నము

పరిస్పర్శరేఖ లేక బాంతులై

యనుగ్రహవహులై లయ

యోధుడు పూర్ణులు సర్వరీతులన్

అనుగ్రహవంతులయ్యి లభునందచారు లు ఓరిని
సంభాషించునట విజయగా నగరములు నాకపురములు
నీ కపోతనయలకు సాటిరావు

విశ్వా నగరముల నున్నవారికి రక్తంబులు
విస్తయులునుడును నీ రిట కృషి మాటయే ముఖ
యరు ఇవటికిను నిగర్లులు, అభ్యాస ఆ నేవాపరా
యంబు అవటివాలో దాంభికులు కుక్షింభరులు
ఇట నున్నవారికి గంధకలంబననీతి నామము
కలరును అందుచే ఓరు సుఖబుగవంతులు అచట
వారి కర్మదూరులు, బహువాంఛా దాసులు

రము భృగవానులు పరిణామ పరులు

లక్ష్మి భగవాన్ దా! గ్రామిణులు కర్మ
వ్యవహారము వినికోభయింతు గవగోరుమను కన్న
గాని చతువులకు మనసునకు బూర్త శ్చైత్య లేదు
అప్రాధినిరమున వస్త్రపదుడైన దివాకర భగవానుడు
చరమమున స్వప్రభుత్వము జూచుకొని సుల ను
యందుచున్నాడో యన్నట్లు ఉటజులులకు దూ
మయ్యి జీవరిల్లుచున్నాడు

“అప్రభురీచైది సైమింకెకంబి

సుందరేజాపయ్య సుహిమ గోలు

పోక నలుగు చూడు పూర్వంబుకన్నను

సధికరముగాక నద్యుక్తముగ”

విశ్వా నగర వాసులకు మీరు గ్రామ్యులతో
గోరుచునే యుండురు అదిగో ఆ కుల్య
యదు సాంధ్యకృత్యములు సర్వరీంతులని

గ్రామ్యుల యాతిభక్త్యను స్వీకరించి రాత్రి యవటే
కడవుదము.

లక్ష్మి చిత్తము

(అందఱు నవకురు)

రా. ఆహా! వసుమతునికి నిరిగిరమ్మ
గో, అనుభూ యా దృశ్య పెంత రమణీయముగా
నున్నది! ఈ గోవులు

“పూతగలిని వివినమిముల కేగి య

చ్చ నచట పృష్టిలేర బూరి

మేనీ వత్సలకును విలువ ర్మిలిపాలు

నావ దిరిగివచ్చు నుండు కలిగి”

లక్ష్మి “రాగి! బాసగా కెట్టిది ఈ
యావులు

అవితోక్కంబును లేదూపల పెం

రంగంబులన్ ద్రీతితో

ప మున నాకిం బాలుచేత్రమును రూ

క్షేమ పాటంపగా

అంతో న్ సుఖమూర్తికి బోదురుపాల్

సన్మంబుగా బ్రా. వ

శ్చయలున్, గొప్పను నేత్రివస్వమును

రిగిందంబు నా-వ్వకున్”

ర

“తినుకై తల్లులు వేగవచ్చుటలు వ

త్సలే చూచి ఎంతోప పా

రమునన్ గంతులుజేయ, గోవులును నీ

నీ వచ్చు మూర్తాలి ప్రా

ణయతోపన్ ప్రసముల్ పయములను నా

నంద బుద్ధితో నిచ్చు ప్రే

మును ముత్తంబు, ధూళికొంతు ఘనులే

మాత్రంబు బాటించురే?”

విశ్వా (యందు చూచి) అదిగో! ఎంతో
వృద్ధురాలగు గోపిక వేగముగా వత్సలకు బద్ధగర్భి
తెచ్చిపెట్టుచున్నది

(వృద్ధ గోపిక ప్రవేశించును)

విశ్వా (చేరి) వృద్ధా! స్వప్తి

వృద్ధ. బుద్ధి! దండలు

విశ్వా ఇట నందఱును క్షేమమా?

వృద్ధ ఆఁ మా విద్యల కండ్రి కొనెరివి దీసికొని
వచ్చుటకై గ్రామంతర మేగి యున్నాడు పుస్త్రులు
శ్రేత్ర సస్థులులను రక్షించుచున్నాడు మనుషులు
ఇంటిపనులు చేయుచున్నాడు మీరు మా లోగిరికి
వచ్చి పవిత్రము చేయుదు ఈ కుమారు లెవరు?
సుద్దువచ్చుచున్నాడు

విద్యా దళగళ మహారాజ పుస్త్రులు!

వృద్ధ పీరి శేఖరి?

విద్యా (చూచి) ఇతడు రాముడు పె
వాడు ఇతడు లక్ష్మణుడు

రాము (చేరి) వృద్ధా! రాముడు ముప్ప
రించుచున్నాడు (వసుష్కరించును)

లక్ష్మ (చేరి) వృద్ధా! రామానుజుడు ము
స్కరించుచున్నాడు (వసుష్కరించును)

వృద్ధ చిరంజీవులు కంఠం (చూచి) ఏమి?
ఇరువురు పుష్టులు స్కరించివారు?

విద్యా శ్రీత్రియుని నిత్యము పుష్టులను పరించి
సర్వకార్యము చేయుచును పీరి వా యొక చేతుజ
విఘ్న కారకులను రాక్షసులను సంహరించును

వృద్ధ ఈ గ్రామవసులుల మృతులక
మాత్రము చింతపడును

లక్ష్మ ఇది మీకు పుష్టులని కలిగింపవా?

వృద్ధ వినును చంపకు పెద్దచేసిన పనియే
పోవును

లక్ష్మ నీ కపకారము చేయువానిని నీడ
నీపక్షపాతములు?

వృద్ధ ఈ మృగములు సూర్యుడు చే మా
మట్టుయలైంది అది తెలిసిన పరుగులెత్తిన మాకెంతయో
హోర కలుగును

విద్యా (రామలతో) పీరి దయార్థి హృదయము
గని పెట్టితివా? అద కారలయెడలైన పీరు లోపిం
పరు ఈ నుగు పెంత కొనియాడబడినది?

రాము ఔను పీరు నిజముగా దేవతా
కుల్యులు

విద్యా వృద్ధా! లోయిరమ్మ మేము సంస్థ
వచ్చి మీ యింటికి వచ్చెదము

వృద్ధ సర. (విష్కరించుచును)

విద్యా మీ రెండుల కీ కృషీకలుల జాడగోరి
తిరి?

లక్ష్మ అల్పసంపన్ను లయ్యు పీరత్యంత
తృప్తువస్తులని

రాము నేను వ్యవహార జ్ఞానము లొలుకు
పీరిని జూచి పీరి తత్వము వోగపలుకుకొన్నచో
వ్యవహార విగ్ధయును కుకరమునవి

విద్యా కానుగా శిష్యులి?

రాముల పుణాలు (విద్యామిత్రువకు నమస్క
రింతురు)

విద్యా (తనలో) పీరిని వాతో ద్రిష్టికొనుట
వలన రాతన జయశీలువు బలవతును పీరికి వ్యవ
హార జ్ఞానము తెలియును దళింపిడి దుత్రవిరహమే
ఏమి చేయుచును? సవకమునారాజ చేయు సాంకన్య
లిక సత్రుగార సఖిందింప నేగవలయును సర్వ
ల మనోహర యగు పీరి యాతనికదా ఆరవికడ
కల శివ మున్నును రాము కౌక యింకెవరు
జ్ఞులు చేయగలరు? (ఆలోచించి) రా. వే
సీతను చెందాడి తీరును

రాము (విరూపింది) భగవాను లేనా
యూలోచించుచున్నాడు?

విద్యా నేను విదేశాధిపులు మేనుమాత్రము
హృచ్చి యూలోచించుచున్నాను

రాము అక్కడను రాగలరా లేమైన
లవా?

విద్యా కాన్నను నీవు వచ్చినమాత్ర నది
కొంతించును జవకుడు సాంకన్యలిక సత్రు మొనరిం
చుచున్నాడు సత్రంతర మభివందింప రంపి న
వ్వాహ్వనించినాడు

లక్ష్మ మేనుకూడ మీతో సరిటికి వత్తును

విద్యా మించిది ఆవుడు సత్రయాగవ
కుభాంతము కాగలదు

లక్ష్మ మరల సయోధ్య కెపుడెగుట?

విద్యా ఆ రాజుని యజ్ఞధల మనుభవించిన
పదవ

రాము ఎట్లు?

విద్యా అట్లేగిన తరువాత స్వయముగా నను
భవించుట లెందు.

లక్ష్మీ! అట్లే, కాని
“వలపబోయిన కార్యములను సంగు
నెరియ, అత్తను మది యక్కడద్రుతుక,
అను నెరియనికర్మము అలుచుటన్
మను మాంద్యము దానిచే నుపరిరాజి”

రా : వత్స! అను తెలియకర్మ మంగు
వలక అటకీన తగువార - వధివింతుని భగవాను
లన్నరుకదా?

విశ్వా కల్యణకాండము అను లభించిన పాఠ
వనే తెలియ :

రాను అట్లే యగుగాక! కలవాను గు
శకునము వివాద మవలకు లేకు

లక్ష్మీ దేవ

విశ్వా (వనలో) రాను నకు పీఠి లోను
టతో నా గురుగోళ మింకెవలకు సలమగును రానున
కస్త్ర విద్యాప్రదాన గుహలో దైవదికదా!

“కంఠిన్ బ్రహ్మబుద్ధిర్విహితవిద్యుః

కర్మన్ బ్రహ్మంబుగా

కంఠిన్ కృష్ణార్థకపాయకంబు అగ్ర

కంఠిన్ వివారింపగా

కంఠిన్ కాంతి కృష్ణసంతతి మదా

కంఠిన్ రానుండు చే

కంఠిన్ గర్భంబు వర్ణగురుట

కంఠిన్ గా నెవ్వరూక”

(విశ్వామితరుడు)

ఇది పంకమాంకము —

ప్రవేశిక

(అంతః కురు భుజులు ప్రవేశించురు)

మొదటి గుప్తీకా! రహస్యంబున వచ్చిన
విశ్వామితరులవాగు ముద్దుంబిగున్నాడు మనకు
కారిపాదక చేయ వియో కులముకదా!

కంఠిన్ ఓరీ! కులాంబా! అటునతో మన్న
సుమంగలు లిరువురు రమణీయకృతులు విశ్వామిత్ర
సేవాపదకము నా ముగలు నిగువురను గూచి దృష్టి
ప్రసన్నుచు చేసికొందము

మామక ముక్తికా! నారు యుగములు
కురురు లందువల?

మన్న దంపరాహు! నారు మునుగు లని
విశ్వామిత్రుడు మహారాజతో ననియుండెను
అంగుచే నేమను గురురు లనుచుంటిని

మన్న శ్రీమత్తు గు రాను ని యావనని కారము
గతునింపదగినది

దం : అతడు మహారాజుగురు సీత మద్య
ననున బాలసేపు గూచినాడు

మన్న ఇ యు వారిత లక్ష్మీమిత్రో విశ్వా
మిత్రునిక గూర్చుండెను విశ్వామిత్రుడు వారి
సో యువంకించి కిదవ రాను నొక్కని మద్యువ
వల విడిచినాడు

మన్న ము రాజుమరణము కిట్లు నక దాని
యూరినివి జాలకీ భూచినది

మన్న మహారాజుగమని యున్న కారికి
నంటనే పెండ్లియగును

దీక్ష అది కారివాని వారిగువురకు విచ్చి
యెక్కు

మన్న ఇది మహారాజుకు విశ్వామిత్రునికు
దెలియువా?

దీక్ష తెలియును అందుచేతనే కారి నేకత
యన విడిచినాడు

మన్న కారి వివాహమునోర్చుకను కిట్లును
గుచ్చి అంబు లింపనేసికొందను

దీక్ష (మాచి) ఓరీ! రాను కిట్లే వచ్చు
మన్నాడు మన పని మనకు మామకొందము

(విశ్వామితరుడు)

ఇది ప్రవేశిక

మహాంకము

(మహావక్త్రలో రాముడు ప్రవేశించును)

రాను (వరీక్రిమించి దీక్షవిశ్వావసు విడిచి)

కృష్ణకారద కళికుగోష్ఠంబు మొదలు
అవట నుమగూపయితే నరయుటాది
సర్వమును విస్మరించితి, కంప్యరింతు
వనివిచేమార కంకమాచినను నామె

అహ!

అజగన్మోహాంగి వగైర భుజు
నేకల మగాత్ర సోవరించి విధి తలంప
గాంచి స్త్రీయోపవిర్యాగ కాళమున
కచ్చెరువు నెంది గర్వింబి యలర బోలు
అహ! చిత్రమ!

“ఒక్క పారి కమంగొనియున్న మాత్ర
మతిచిబోయిరి పర్యయ్య మతి కలంగ
నింక సొకమాటు కమగొన్న పేమియోగు
నో? యెఱుంగను నిజము మనోహరాంగి

మఱియు
పరమానందమునోడి తత్కలతతో
కాల్యంబునన్ దిద్ది మ
త్సరయై ప్రవృత్తులగునాది యెఱుంగన్
బ్రాహ్మదళున్ పిడి, నా
కరయన్ హృదయాల్య పెన్నడుమ లే,
దాదాక్షుడై నీసం

పఱిజేయన్ జరియింప, నా కిత్రును సం
ప్రాప్తింపె నున్న తత్కల

యజ్ఞవిఘ్నకార లభరాక్షసులను కన్పొందె
యుల నాకముచేసితినికాని నాయాత్మకత్తిపై నావం
తమ విశ్వాసము కోలుబోయి యెఱుంగను అమెను
గనుగొన్నది మెదటిది యంతయు బహుపంచలై పోయి
నది అహ! కాము పతిమలకుండుకదా! ఈ కాము
జ్వరము నా హేమమునంతయు దహింప జేయుచున్నది
నాచే నేయకార్యము చేయుచున్నో? విలస, ఇది
బుద్ధి యజ్ఞతలన జేయుకర్మ కాదు ఇది యకా
ర్యము గురువులకు వివేదింపక చేయు నేపవిదైవను
గొంగుపనియేకదా! మఱియు నరణ్యమున యుద్ధమున
శైలిపుడు లక్ష్మణ ద్వితీ యువనయ్యె కాని యెంటు
రిగా నుండియుండునుకదా! నా నమక లక్ష్మణుని
లేడు గురువులు లేక ఇది న్యాయమా యన్యాయ
మా యని విచారణ లేదు అది గూఢ
మునలే మానవమును గాఢముగా విశేషము
కొన్నది ఇక రాయుడు విషయములకు జరింపని
గానన్న మాట పొలుకొనినదికదా! కానిమృత్యు
విశ్వామిత్రులకు దూరమున నుండుట మంచిది కాదు
సవిధమున కేగదను అవిభాత భులాచార స్త్రీ
దర్శన ప్రసంగమునండి మనస్సును భురలింపెదనఁ
కాని

“ఈమె నాక యానంద హీనమునను
నా మనస్సుది, ఇకపైని నేమియును
జరుపావనమైన నా చరిత్ర మెట్లు
విడువ కత్తుండు నగును నో? నేయు నేల!”
(పరిక్రమించును) అహ! అనుగు పడుటలేదు

“ఒక్కయడుగున నిశబాలకున్న నా
గరము దృఢతరమానె యీచిరణ యుగళి
అమె లాపక యా కన్నులార? యెండు
మానవాలక యున్నది తోదగివార!
“అమె జానంగ దలబ్రాని వంతమాత్ర
వనిరకొనందచుండు నాయంతరంగ
మామె తమకల్లి ముఖవింప మరయంగండు
మరల నానంద వార్షిధి మున్నదొడు”

(అలోచించి) ఇది కాదు కొంతసేపాగును.
గండిగ ఫల విషయమును మఱిమంతుకు క్రిమిపడు
ఇట నెండు టుచితము కాదు విలస, మనస్సులు
బ్రహ్మచర్య నియమములు వారికి కాదు మన
స్సును నిరోధించుటయే సర్వజీవులకు బ్రథమ కర్త
వ్యము మఱియు

“బ్రహ్మచర్య క్రతంబున భరపరామ
దరయబాలకు స్త్రీయులు మన్నమాట
పొలువోరాదు మఱియు నివృత్తు తలంప
సొంటి మంటిని స్త్రీ గను టురవు కాదు”

(జయించుట వర్ణింపబడి) ఇటులేగదను
(మందు చూచి) ఓహో! నా నేత్ర పద్మముల
నానంద సరసిలో మునుకలాడించిన యాగుంపరి యీ
తడిమాలమున గూర్చుండి యున్నది ఇటు నేయుండి
యామె దర్శన సుఖ మనుభవించెదను

(వర్ణింపబడి) ఇది గాలిచే గదలు మాధుర్య లత
చి ఇది నన్నింట పరినానించుచున్నదేల? తేక ఇది
నామనోవికలతయో? ఓహో కాముకులు వికలచిత్తులే

“అత్మవైభవమంతయు నవలక్షించి
దేహ మతికామ తప్తమా తెలుగుగంటి
వైర్యతంతులు శక్తచేతస్కులై
నామెయోపంబునెదనండి యవలక్షింతు”

(అలోచించి) అట్లును టుచితము కాదు
“వృద్ధిరమనమున మోటులవాంచియున్న
నన్ను గనుగొన్నదా యన్ను మిన్నతనద్య

హేమదమ్మిరి నటనాంచి పూర్వముగను,
తలపనకొప్పిపైన నేరణకైతి "

మఱియు :

"బొమ్మయిదనమ్ముగా బావుములికిగాగ
నామొడంద లక్ష్యమ్ముగా నాతియేనె
ప్రణయ నూచకముగ నేను బరమహర్ష
వతిని కాక్రంద నయ్యె నా యతివ గౌనను "

ఓమక జరిగివచ్చి ముందును బయగగలదు నేను
వృథా విచారక్రమ మందవేరి పోదును
(తెరలో) "సఖీ! ఇటు, ఇటు "

రాము (దిరి, చూచి) కాదు నామతి క్రమ
కాదు సర్వము మహానంద నయినానందస్థితి
కారడ పూర్వంబుముఖి మాన్వితునె నగునమ్మి వన
వదన కోణా నంజీవనిచే నేనుకొనలేదు సఖులతో
విడిచివచ్చుచున్నది

"సఖమునై మేధుమును బాచి నాట్యమాడు
నెదిలిరిది నీకమ్మ విరువహున
మందరికన్న కదవారనిందము గది
మనస్థనము నాట్యమొనరించు మహితభంగి
(అంత సఖులతో నీత ప్రవేశించును)

ఒకసారి భర్తదారికా! ఈ యాద్యానమున
నెటగుచ్చుండి మనోనివేదమును గానించుకొందము?
మఱియొకసారి ఆ మానసికత దగ్గఱ అకోక
వృక్షపు నీక

నీత సఖీ! చంద్రకళా! భర్తదారికా యని
క్రాంతగా వినిపెదవేమో! ఇదివఱకెట్లు సఖి యను
వాననో యిట్లే సఖి యనును

చంద్ర నిన్నటినుండి నీకట్లగవడుటచేత నీ
యట్లంటిని

నీత : మధురకా! నీకట్లందువేమో! మిరియ
పురకవా నీకకు నియమఖులు.

మధు నీవు మఱియొకరి వానభువని గనవను
చున్నావు చరలపు ఛీతపునాడువేమో! కనులు
నైకన్య. నీవు రాగముచే నిద్రలేని వానభువని
మన్నావు ఏకాంతమున నీ మనసులో నేనా యను
కొనుచున్నావు.

చంద్ర : ఇచ్చటికి నేగముగా వచ్చితిని మాడ,

మధు : నీలో యావన వికారము కనిపించు
చున్నది ఏ యువకుడు నీ బాహులతచే గంకము
నలంకరించుకొని ధన్యుడు కాగలను?

నీత ఏమో తెలియదు

రాము ఈమె యెవరి భాగ్యరాశియో తెలి
యదు ఎవరో ప్రస్తావితి మాకురకుచో నాకు లభించ
జాలదు అన్యభవమైన నలభ్యయే. అందుచే నీమె
ముఖారవిందమును నీయెదలో వాచుకొని యాంచుట
వ్యర్థమేయగునేనా (అలోచించి) అట్లు కాదు
ఏలన

"పరవశిత యైన నీమె దుష్ప్రవృత్తయైన
నామనప్పట్లు పరుగెత్తు నీమెచై?
మనమెకాడ! కృత్యా కృత్యములి వివేక
మువకు సుక్రమ ప్రామాణ్య మన ధర్మిత్రి "

నీత ఏ లోకా కాని నామనప్పి యాద్యాన
మున ఎవకటివర బ్రహ్మమువలె లేదు కిరీడునకు
జాల సంతాపము కలుగుచున్నది కదలచైత గదలజాల
కున్నాను

మధు ఆ మనీ కిలాతలమున గూర్చున్నచో
భర్తదారికకు ఎదురు పరిమళముతో నుద్యాన
వాయువు విచి స్వస్థత తేజోవ్యగలదు

నీత ఓను మోక్షుండము [(మోక్షుండము)
దీర్ఘముగా నిశ్చయించి] సఖీ! నా కిరీడు సంతాప
మధికముననున్నది

మధు (వశినిదళమున నీకకు విసరును)

రాము ఆమె కిరీడు సంతాపమున నేనును
దవించుచున్నాను.

"తనమోక్షాద్యానసరో
వారితరంగ ప్రభాత వాయువు సుమన
తృప్తయను మందములయన
మిరుడు న క్షీర దోడగ మిక్కిలి నగలా!"
కారణ మేమైయోండును? సఖి తెలివది.

"మానసచేతాబలలో
మానస మది భర్తమాధుమహిమి దుర్బల
మానసము నీది దేహ ము
మానసముగ దత్తమునచు మందెగ వోలెన."

నీత : నాకాత మీ చల్లది గానివలె కాంతిం
యట లేదు. మిరు ప్రమదదేవత.

మధు (జనాంతికముగా) చంద్రకళా !
నేననుకోన్న సంతాప కారణము నిజమే. ఇది కఠిన
సంతాపము కాదు. మనస్సంతాపమే

చంద్ర రాముని మూలముననే యిది యని
యామె సత్యము చెప్పవారు

మధు ! (జనాంతికముగ) అర్జును రాముడు
విశ్వామిత్ర వరకనుడై దృఢత్రతము నవలంబించి
యన్నాడు అతనిని లొంగదీయ పాద్యమా?

రాము తో సంతాపము కలవ నామె ముఖము
తెల్లబడుచున్న ను మఱియొక మాత్రవకోభనే యందు
చున్నది అశ్వరథము!

“కాండగంటిది గమ్ముల కజపు తీర
నమృతనీచుండి చూసీమె యననకళి,
చిన దాపలు మిక్కిలి యధికమయ్యె
విధిక్యతెలులు బహుచిత్ర విధములార!”

చంద్ర (జనాంతికముగా) మఱి యుపాయ
మేమి? ప్రియసఖి భర్తృపారిక కోపనీయావస్థలో
బడిపోయినది

మధు (జనాంతికము) సకల భర్తృవిరోధము
కాది ప్రణయము పరిగణింపదగినదే యని విశ్వా
మిత్రుల మతము అందుచే నీమె విచయమున నాయన
ప్రసన్నుతయగును

చంద్ర (జనాంతికము) ఏదో యుపా-
యము చూతము

సీత! సఖులారా! ఎండ చాల తాదింపు
చున్నది

మధు . ప్రియసఖి! సీతా! తెట్టునీడనున్నావు
ఎండయేమిటమ్మా!

సీత (లజ్జతో) ఇది సీతయా?

రాము

“తెట్టునీడను గూర్చుంటి జరమునుండి
పడయునుంటిని జరిగాలి స్వర్గమైన
సర్వధికమైన సంతాప ముందునుంటి
నేమి కానోవు గారణం వింతిట్లు?”

“కానుజులైన తాపలు కాంతకంటె
బరువునకు మిన్న యానుగావోలు—కాదు
ప్రీతి విషయము కావేమి తెలియ! ఏం!
యింత గొడవ! నేనాడుగా మాంకవడను.”

నేత్రానందదాణువదను నేయు క్రమనికొంటో
యామె విరహ మనుభవించుచున్నది వాడెంత
భక్తుడో అన్యాయరక్తము గామింపబడుట భర్త
నియమము కాన నేనీవిషయమునుండి మనస్సును
మరలించును

“ఉ క్రమనినేకఫలము న స్నాంపదలయు
సంతియే కాని యనినేక మందరాదు
వీరకయే ముఖమృత్యు నేనీరుదనయ
ప్రాణైకమ గోలపోవుట పొడికాదు ”

మధు ! (జనాంతికముగా) నేను సృష్టముగా
ప్రియసఖిని వాచివాను

చంద్ర (జనాంతికముగా) బ్రాహ్మ

మధు ప్రియసఖి! నీయీ సంతాపము మదన
సంతాపమువలెనే యున్నది ఎవ్వడూ రాము నీ
యుద్ధాభివేషమున నీవు దూదితిలో యవ్వటినుండి నీ
సంతాపమారంభమైనది ప్రతి దినము వృద్ధి పొందు
చున్నది ఇది నిజమైన జెప్ప ఏదో యుపాయము
చూతము

రాము (విచి హర్షముతో) ఏమి? నేనే
యామె తాప కారణమెరిచా!

“స్వర్గమున గాఢసంతాపభరము కలుగ
జంతులములు హృదిలోన నుండుకొండ్రు,
నన్ను సంతత్య నొనరించి భిక్షు తెయు
నామె పూర్ణండుదనవరమృత్యు మహాహి!”

అహ! !
“స్వాప్నబుద్ధిని నమృదుఃఖాదికలయ
నెత్తుకునేమింపువాడు మానవుడుకాదు,
దుష్టహంతులైన తాపంబుతో గలంగు
నామె కొదవించు నానంద మవిరళంబు ”

సీత . నా మనో వికారమునకు గారణమేమో
మీ యిరువురకు తెలియదా?

మధు తెలియదు.

సీత (నీగ్రహము)

రాము . దీని కష్టము నా గంభీర్య నగరము
విస్తృతమైనది అలములు దీక్షలు మోయుట కామృ
కర్మము లొనరింతురు. ఉ క్రమములు ఫలచిత్తులు కాక
భర్తృవైకే కర్మమునందురు. కావున నేను భార్య
యభివృద్ధి యామె కలర బోగొట్టుదును.

మధు : ఏ కారణమునతో తెలియని నీసంతాపమునకు నివారణోపాయమెట్లు మాకునున్న నీవు చెప్పనిచో?

నీత : తెలులారా! మీరు చెప్పిన కారణము నిజమే మీరూ చెప్పనిదే మీరే తెట్లు చెప్పింప గలరు!

రాము (సంతోషముతో) సంతోషము చైత విహితమున కర్మకర్తము లేకపోదుకదా! తామె యెంతో భాకురాలి!

మధు : తెలి! వెంటనే యీ వార్త మహారాజు నకు విశ్వామిత్రునకు అబద్ధుడగు రామునకు చెబువు నుము

నీత (దీర్ఘముగావిట్టూర్చి) ఒక పెద్ద సం? తి మారిదివును ముదిరి

మధు : ఏమిది?

చంద్ర : నాకు చరియను శివుని విల్లెక్కినదన వానితో తన భాకునిచ్చెదనని మహారాజు నిశ్చయించి నాడు అది దుష్కర్మమగుటచే రామున కది సాధ్యమా యని ప్రయసభి జదియించున్నది

నీత (దీర్ఘముగా నిశ్చయించి) ఓహ

మధు : రాముడెంత మందలెడో యంత చలనంతులగు శివధవర్చుంగనూ గావించగల సమర్థుడే

నీత : కానినాడు నేను జీవించలేను (హర్షిల్లును)

చంద్ర : దేవతలారా! రక్షింపుడు నీత మూర్ఖుని నది.

రాము : (సప్రయత్నముతో) భయపడకుడు నేను బ్రయోగించి (అర్హోతో) మానము వహించును)

మధు : అబద్ధమగు స్వ్యాకరము. ప్రయసభినిట్లు కోరినయ నొనర్చుట భార్యయు కాదు

రాము అంతయు వింటిని ఈ పుత్రాత్ముని చారి కండ్రి యెవరు?

చంద్ర : బ్రహ్మజ్ఞానవిధి-జనక మహారాజు

రాము : (తనలో) ఏ కుల కన్యయో యనుకొంటిని ఆ కులము పరిశ్రమగు జనకకుమార్తెది నాకొకైయాయె పరితపించుచున్నది కోభాకృతిగా నా ముఖము కొంత నిధి యాయెను స్పృహించి

యెన్నాడు (ప్రకృతముగా) తామె సఫల మతో రథకాగలదు కాని, నేనే యద్భుతకౌన్యుడనని (అర్హోతో) వివాదము నటించుచు దనలో - వితక వివయాపేతుడనని జగము కలంచు నేమో?

చంద్ర (తనలో) తెలియకలసివది తెలిసినది మధు మహారాజు మిగుల దుష్కర్మమగు పణమే యుంచినాడు

రాము అదియు నేను వినియే యెన్నాడు

“శివుని వింటిని సజ్యంబు చేయగలగు మానవుని కత్తి దుష్కర్మమనటంచు రాజు దీని విధులు నా యొజనేనె ననుచు దలకును నిధల ముఖాకతోడ”

మధు : నీకు బ్రయమే యగును

“పరమ వీరుడ విపు దుష్కర్మములైన పని గలదె నీకు నని నేను ననుకొనెదను నీవు మాను మహాకార్య నిధినిగాన నీకళకలంబు గలదె యీ లోకములను?”

చంద్ర : ఆర్యపుత్ర! నీకు

“దేహమందున కార్యంబు దీప్తమాను అధిక దుష్కర్మకృతియైన నగును పాదగ్ధి, ముల్మకాయంబు గలదియే యైన కించా మధిక కాయము గలయెట్లు విచరుగాదె!”

(తెరలో) మహారాజా! ఇటు ఇటు

రాము ఆహా! భగవానుడు

“రాజత్వమున కున్నీకుండు నయ దుర్భాగమునా బ్రహ్మ సత్రేజిత బంది వెలుంగు రాజు ఋషి, యుక్తియుండు జ్ఞానాంబుధిన్ భ్రాతృపుండు నిరస్తైషమయక విజ్ఞానంబుచే సంస్మృతిన్; రాజైయున్నను కాంతియార్చి పరమప్రాజ్ఞుం డిటే వచ్చెదన్”

నేనిచట నుండవగదు పోయెదను. (నిష్క్రమించును)

నీత : సఖులారా! ఇప్పుడేమి చేయుదము?

చంద్ర : ఇప్పుడు క్రొత్తగా నేయకలసివడేమి? మహారాజు వచ్చుచున్నాడు కౌతుక ఎదురైనదము.

నీత. నా సంతాప వృత్తాంత మాత్రం వివరము
కా?

మధు. నీవు కంటికి వచ్చినది. అయిన విన్నవే నీ
సంతాప ప్రతీకారము చేయును

నీత. నాకన్న సమయమున నన్ను బలిహరించు
చున్నావు.

మధు. నీ దుఃఖ కారణమును తెలుపు

నీత. మరల చేరకొనకమా?

మధు. తేరకొనకమా? నీవు రాముడు
కావరానితో నీవెంత సంతాపపడుచున్నావో నీవు
కావరానితో వాతడు ఎంత సంతాపపడు యందు
చున్నాడు

నీత. పాత అయిన పేరెందుకు తెప్పెదవు?

మధు. అయిన మనమిత్రుడు కనుక.

నీత. (కోపముతో) నీకెట్లు తెలియును?

మధు. (చెలిలో) ఇట్లు

నీత. విజయము?

మధు. విజయము

నీత. (బలగా) ఏమే. అసందర్భ ప్రభావము
లాడెదవు? అ మాట నమ్మకయ్యునా?

(తెరలో) మహారాజా! ఇటు ఇటు

చంద్ర మహారాజా వచ్చివారు

(జనముడు చేటులతో బ్రవేశించును.)

జనముడు :

"అనుభవ సద్గుణాని నలరారెడు

కన్యక గాంచి పెంచి యా

మొను విమలమండల నిర్మలము

మొదల సద్గుణ కాలియైన యొ

క్కది కొన గంగ గాంచిన ముఖమగు

గాని యయ్యగొక ర్తి కొ

క్కది కొన గంగ గాంచునెడ

గర్వవరంపర చెప్పకకయ్యే!"

నీత. (చేరి) నమస్కారము (నమస్కరిం
చును.)

జన. వత్సా! సర్వగుణవిధియగు భర్తను బడ
యించుట గాక!

సఖలు. ప్రియవత్స! తండ్రిగారిని వరయోగ
మున అశిర్వాదము నిందిం కొనక.

నీత. (నీటితో) తండ్రి పెండ్లిచేసి నన్ను
దేవాంతరము వదిలి వేయును.

జన. దేవాంతరము బాహ్యంతరము ఏమైనను
లేని! సర్వకర్మములు తప్పకుండా కష్టపాతల మిన్న
లగు బంధువులని తలచి యాతడు మోసపోవును
ఇట్లు మోసపోని జీవితము ముగియును

ఏది యెట్లు జరుగవలయునన్నదో యెట్లు జరు
గును నీచేగవలసిన చోటికి యేగదవు విప్రయోగ
భావముచే నీతనవసరముగా మృదయునును బాధ
పెట్టుకొనకుము.

"కలిగియున్న దుఃఖమును దొలకుకొన్న
నాకు మిక్కిలి యానందముట్లు కాక
ముఖమెంతగా దుఃఖము చొప్పునన్న
నొక్క తెరగింబు మాడకు జక్కబడదు "

నీత. (నీటితో) తండ్రి నన్ను దైర్ద్యము
తనయకెట్లు వచ్చును?

జన. అనందమునబట్టి నీకును దైర్ద్యమునియే
వచ్చును మగని ప్రేమ ముగిసిపోయి మమ్ము పెంట
మునిబోదువు

నీత. తండ్రి! అట్లవకును

"ఎంతకలమును సంస్కృతి యొసగు వాకు
సంతోషమును వామనమును దండ్రీ
వరసుపాతన భవదీయ పాదపద్మ
యంగరి నెప్పందు ముతంగనోప నేను "

జన. వత్సా! మంచిదే అది సమవాచారము
నీవు భర్తతో పెదిరిన చెనుక గలుగబోవు నూ ఎడ
కాటును గూర్చి యాలోచించకు.

"మందు తెలియనందు రాలోవు దుఃఖ
మెన్నడును గూడ దలబోయియెంతవారూ
కడచిపోయిన తెలన గన్న దుఃఖ
పెంత త్వరలోన మునిన సంత ముఖము "

అందుచే నీవు సఖులతోనేగి శుభమునుబాగా
మున గల బుద్ధి వర్ధన పీతమున గూర్చిండి మనమును
విశోదకముచుకొనుము. (చేటులతో) మీరు విశ్వా
మిత్ర భగవానులతో సంశ్లిష్టపాపవలెన బెనుక నేను
వచ్చి వారు విశేషించినదెల్ల బలిపాతించెడ సంతోషని
చెప్పి రుండు.

అందలు ! చిత్తము. (జనమిడు తక్కు అందలు నిష్క్రమించుచు)

జన ఈ శేఖ అలుగడియలకు వాకు సత్రాంత స్నానము పిదప ఆర్షవిధానమున నీతను రామున కిచ్చె దను విలస, కులమున్న

“వరను విఖ్యాత మా ర్ఘు వరకులందు రాముకు బుధుండు మైత్రదిరాజమాన మంగణ త్తంజము నీతకు దగినవలెడు ఆమె వలచిన దితని నింకేమి కలయు?”

ఇక కాంభవనరాశిపణ రూపమగు పణము నకు రాముడు నిలువగలవాడేయని విశ్వాత్త మహర్షి చెప్పియు యుండెను (ఆలోచించి) రాముడే యిది చేయలేనివాడు విశ్వాత్త భాగవరాములను దప్పించిన విక నిండులకు సమర్థుడెవడు? నా పణము యాథ ఫలమునగాని నిష్ఫలమునగాని యెచ్చడు నీయడు భగవానుడగు భాగవరాముడు కావ్యత బ్రహ్మచారి విశ్వాత్తగుడు తనవాని నా పణము విని యెందలతో వీరులు విశ్రమముతో విచ్చేసి యిది నిర్వహింపలేక నిండించిపోజొచ్చిరికా! విశ్వాత్తవచనమున విశ్వాసముంచి యీ మహాభాగుని కొఱు కెనుచు చూచు ముంటిని (పరిక్రమించి మరల వాలోచించి) నా పరమసఖుడగు దశరథ మహారాజును విజవనం పెడిను నా కొరిక పొడించి యాతడు తన్నక విచ్చేయును రాణులతోడను తనీవధగవానులతోడను కుమార ముంత్రి భృత్య పరివారపురస్కరముగా విచ్చేయు మని కోరుచు నిత్రుడే దశరథుని కవెను చూతను బంపు దును ముజేయు

“ఏ వృత్తులు వచ్చిన యీ వింటి నెత్తలేక కడు నిరాశులై పోతగనివో వారి నందఱును విల్వనం పెడ నదుగుడంచి వార లీ యుత్సాహము జూడవలయునేడు”

అంతేకాక.

“ఈ పణము దుష్కరంబని యెత్తున నమ్మి నింకచేసిరో వాడు వారందఱును గలదు రఘురాము కేక్రిని, గాంచి మిగుల సిగ్గుపడగాండ్రి తను తను చేక తెలిసి.”

ఇంకను

పరమందా హితుడైన యా దశరథున

భార్యాశ్రయిన్ బిడ్డలన్
తరనంజాతుల నా గృహించున
మహానందంబునన్ గాంచెదన్
జరకాలంబునక్రిన్; లాతడును
విర్విద్ర ప్రయోజంబునన్
తరపుల్ ప్రకట ప్రతాపముగనున్
తవ్య! యవన్ లోకములో”

(నిష్క్రమించును)

ఇది చిత్రాంకము.

నిర్వహణాంకము

[అంత గూర్చుండి నదమగ్గులు, సభ్యులు, దశ రథ మహారాజు కుమారులు, జడక మహారాజు, పరి వారము, తనీవధ భగవానులు, విశ్వాత్తగుడు, కతా వండుడు, మంత్రిలు, రాణులు, పరిజనులు, రాజులు ప్రవేశించుచు]

జన (తేచి)

“తిమము పడచెడి జ్ఞానరేఖమును గాంచ బ్రహ్మముయముగ వోచు సర్వంబు భర్త కర్మ మొనరించి లోక సౌఖ్యము కౌఱు నాత్మ విజ్ఞత నెల్లరు నలరవలయు కర్మపరము సమస్తంబు కాన గర్వ వివేక కేంద్రంబుగా దెట్టి విజ్ఞుడైన భర్త యుక్త కర్మంబు నిర్ణయ జేయు సజ్జనుడు నిర్మలంబైన శాంతిబంధయు ఒక్కడయ్యెడు మూర్ఖుండు పెట్కగిగుల గాంతి త్తంజము పెడవల్ల గాంచునట్లు ఒక్కటయ్యెడు నాత్మకా తెట్కగిగుల వివిధ కృత్యంబు లొనరించి వెలయుచుండు విధి విధించెను యజ్ఞంబు విజ్ఞాపనను యజ్ఞమున దేవతలు శ్రీతి సందర్భ యండ్రి యజ్ఞమున గొల్లు నీకర్మరు బభిల జనులు యజ్ఞ మొనగును గామ్యఫలాలి విజము.”

నా యజ్ఞము సమాప్తమైనది ఇక ఆర్షవిధి నను సరించి రఘుకుల దీపువగు దశరథ మహారాజు శ్రేష్ఠ పుత్రుడు సకల క్షత్రమం ములాశాస్త్రురుడు, ధుజ బహోద్ధావిత భగ్నాశేక మహాబల విరారిచారిగ్ర చాపుడు, భీమయాచాధాన వధవిచారిక తపోవన భయ నంశయుడు, మక్కరిజను మును కుమారు ప్రశాద

శూక భూతుడు వసురామకంద్రుడను భూవార్యుడు
నీత నిచ్చుచున్నాను. అమరకౌతుక యాచకరాధి
లానులు కుల్యులుగ ప్రితిచే అపరిచ్ఛేద్యాధిపందితులు
వసువారికి శేవల కృపవశయాత్రకే వివాహము
చేయవలయునని చెప్పబడినది

కౌపున, రామ కుల్యగుణహావయగు నీతను
రామనకు, భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులను గమయగా
వాయువ్యకులగు మాంపెరి యౌర్విక క్రతుర్ని తగిన
వారు భద్రావరులు కుల్యగుణవంతులు, కుల్య రాజ
వంశి సంబంధులు వగుదురు దీనికి మాయాపదతీయను
జూదము నున్నతో నంద యొక్కసారి స్వస్తి వాదక
ములు పలుకుదు

అందఱు స్వస్తి స్వస్తి స్వస్తి. (అర్చా
ముఖ బుద్ధుడర్చును)

దశ (లేచి) అహో! ఏమి వా యద్భుతము

“జలకర్షిండుడు దాశ గాగ
గురువుతో సాన్నిధ్యమందుండునీ
జనపాలేందులు సంతసించు
మున్దీ లేజుః పుంజునైనట్టి యీ
జనపాదాగ్రణీ బాంధవంబునను
వంశంబెల్ల ధనశ్రుంబుగా
దవలెన్ దుల్య వయోను యాపతుగు
పుత్రకేణి కల్యాణముతో.

దశ
దశరథ పుత్రరత్నములు దాంతులు
కాంతులు శిష్యురత్నముల
విభవ విభవ లుప్తబహు విద్యులు
వాకడ శేర్పి యాజుకున్
వసులయినట్టి వారిటు వివాహ
మహోత్సవ ముండుచుండి స
ద్యుతమును గాంచగాగజుట
ధమ్యుడైనతి ముదర్శిచేరిరిన్.

విశ్వాః
“తగిన సఖుండునా దశరథ
క్షితిపాలుడు కుడ్యకర్మదీ
మగునీ విదవా భూపతి
విగుడ్డ మనస్కుత గొల్చుకన్ను, న
త్యగణిత బుద్ధి లుక్త విదులైన
మహాబలు వాని శిష్యుః ॥

ట్లగుట వివాహ మియ్యది
ముదంబుధి చేల్పును నన్ను విక్కిరిన్”

శతా
“పరమ విగుడ్డ వంశమున
బ్రాహ్మవంశుని రాజరాజు
కరణిని ను క్తమాత్మమును
గా జెలువారగ బాంధవంబునన్
వరుమగుఖంబు వా కొదవ,
పారజవంబుల సౌఖ్యంబుల్లె
యిరువురు గూడ రత్నమును
పామును గూడినయట్లు లింపగున్”

(తెరగ) “ఏమిది ఇంత మహోత్సవము
వాని చేరితిమిండుగ నీ రాజులు చేయబూనిరా?”

తనీ ఓహో! పరమరామధనవామలు భూ
ధంగమున భువనభయంకరముగా నిటు వచ్చు
చున్నారు
(అందఱు లేచి సరికిరమ్మలై నమస్కరిం
తురు)

రామ (లేచి) భయపడకుడు భయపడకుడు
“శస్త్రయూలంబుననా లేక కావముననా
దంప వచ్చిన యీ మహాచరితు నిపుడే
కాంతి సందగ శేనద సర్వమైన
విప్రవరునకు దగునీ యానిధపుటలకే
(కోధవంతుని వలె బరకురాముడు ప్రతేపి
దును.)

పర (ఎవరిని జూచినట్లు నటించి)
“అలఘు బ్రహ్మవిఘాత దర్శిత బలా
హంకారులన్, వైదికో
క్షుల బాటింపని భారభూపతులనీ
గుడ్డుంబైత్రుంచిరిన్
బ్రహ్మగ్ని త్వర నెల్లరిన్; బరకు వి
శ్వుండున్ దవ్వనంబుదా
వ రతిన్ జూచుడు శేటికిన్, బరకు త్వ
ప్రంబయ్యు బల్యురుతున్”

“ధన్యవరులైన విప్రుల దనువుండు
రత్నరత్నరు వారు వారెవ్వరైన
వార్తలయను సొసంగి విరంతురంబు
ప్రాయుండును గరుడావతారమయితిన్.”

(తనలో) ఇవట తరిగినదెల్ల కాకివ్వటే మఱి
చా! కోప మనవనరము

తనీ : భగవానుడా! నమస్కారము.

పర తనీ : భగవానుడా! ప్రతి నమస్కా-
రము

విశ్వా కాశివదన విశ్వామిత్రుడు నమస్క-
రించుచున్నాడు

పర నీ బ్రహ్మత్వము కాశ్యతముగా విరా-
జిల్లుగాక!

జన : విదేహాధిపతి జనమకు నమస్కరించు-
చున్నాడు

పర

"నుదవునైతి మహద్గురుమ మహాత్మా!
చాతవు మహారథుండైన తనరిచావు
నీకు తెలిసిన కామ్యునియ నెగడ నకల
కుళియు అంది కలంకము మూర్ఖతెజ!

దశ సామిత్రుడన దళిరథుడు నమస్కరించు-
చున్నాడు

పర నీ పుత్రులు నీకు క్రాశ్యత యికి మొసంగు-
దురుగాక!

రామ భరత లక్ష్మణ కేతుమూర్తులు భగవం-
తుడా! నమస్కారములు

(సగోత్రవామిత్రరస్వరముగా నమస్క-
రింకురు)

పర తత్సలారా! దీర్ఘాయుష్కులు పుణ్య
యశస్కులు నాదురుగాక!

ఇతరులు (పరకురాముని నమస్కరించి
యాశీర్వదనము లందుదురు)

పర (జనమితో)

"రామబలము శతవత్స ర్పంగమయ్యె
నని విని తనంబు విడిచి నీ నలుగురంది
నాడ నేగంబునన్ దెల్పు నా కదెల్లు?
నేనరివింబున గిరి దెల్లగింతగననె?"

జన (తనయతో) భగవానుడా! శతవత్సపును
నబ్బె మొనరించినవాని నీత విచ్చేదనవి నేను నా
కుర్చుచేచిరిని

పర . అది నాకు తెలియును, తరువాత...

జన : అయ్యుండుకుడను రామ డా ధనువు
నుదతితో నెత్త నది భగ్గుమయ్యెను.

పర : (రామమితో) ఇది విజయ!

రామ భగవానుడా! నా బాల్యచాపల్యము
క్షమింతుడు

పర ఏ బాల్యచాపల్యము?

రామ ఇశ.

"చిరమున నుండియు మిథిలా

నరపాలని యుటనుండిన ధనస్పది నీ

గరమున బట్టిన యంతెన

చెనెనగమై పడిన యెట్టి చిత్రము చేనా!"

పర ఇదిగో—ఈనా ధనస్పదుని గోమము
(ఇచ్చుచు)

రామ భగవానుని యాజ్ఞ (గ్రహించుచు)

పర మార్పుంచును నీ ప్రేక్షకులకు యాదమును
గాంచగంటి

(తనలో) ఆహా! నా కోరిక సిద్ధించినది

"ఖలులైపావులునె యధర్యుకులై

గర్వాంధులై మన్నరా

చాల నొక్కొక్కటి దైతకాసనమున

కుర్చాత్మకన్ జంపిరిన్

దొలతన్ విచ్చుట సత్తనాత్రకునై

స్వయంవై మంటిగా

నిలలో గాని మనోవిచారముననన్

బాధించు నొక్కప్పుడున్ "

"అంకిధూకుడు దైత్యాదియైన రామ

చంద్రుడొ గద! ధర్మప్రచండు దితడు

నేనొనర్చక విడిచిన విధిలదైత్య

మర్దనం జొనరించి నైరుంబుగాంచు "

(ప్రకాశముగా) వత్సా! కాశరథి! నీవు
వైకుంఠవాసియైన దేవుడవు తపోవనముల నీవు రామ
కుల తిరించిన వృత్తాంతము విన్నవృత్తి పురుషాత్రిము
దీరామయాతమున జనింపెదనది గ్రహించిరిని.
అందుచే సప్రకాశముగా నా ధమిత్ర నీకర్పించిరిని

"పాత్రల బరిమార్చుటకే

చేట్టులు నీవు నీతి, నిష్ఠ, నిష్ఠము ధర్మక

ప్రపాదించి కరణు చొచ్చి

నేనగిరిని వారి గాంచియెడలను కాదు!"

రాము కేనా! అట్లే చేయుచును
పర ధర్మమార్గమున నేనే యే లోకముల
జయించితివో యనియన్నియు నీకు కంఠి పరంపరగా
వచ్చునట్టిచ్చి నేనీ నేను దత్తవృద్ధుడనై తనరార నేను
యన్నాను.

ఒక భగవానుడా! పుణ్యాధీశులైన లోక
ముల నీ కేల విడిచెదా?

పర :

“కాలకళమున బుద్ధుంబు శుభముగా
సారసీనంబులై నెట్టి సంపదలును,
బానిసైతమున వాన తిరువ వాస్త
కాన నేను ద్యుతంతు లోకములెల్ల ”

“అరు జదానందమయమైన యెట్టి బ్రహ్మ
మరయ కావ్యక, మది పరావరము దాని
యందు నిర్విఘ్నీతియి మహానంద మొసగు
నంద నేను బ్రహ్మనంద మందుచుందు ”

విదూ (తనలో) ఈ ముసలి యెఱుఁగబడి
తీర్చగా నోయిన మంచిది

పర నేనేక వశ్యుడను (ప్రేమముగా నిచ్చు
మించును)

జన అహా! బామదర్శ్యుడవైత బలశాలికదా!
తురికింత వరవ కాంతుతో ఇక శ్రుతియులు గుఱిం
తురుగాక!

రాము పరశరాముడా జేరించిన ప్రకారమిక
నేను వాపవాళన ముడిచిందాడు పాత్రలెల్లరిక
బలాదు మాన నిద్రామద్రితులు, కంపమాన ముక్కులు
నాదురు. (నిచ్చుమించును)

దశ పరశరాము భగవానులు ధర్మశేఖో నిరా
కరింతులై బ్రహ్మశ్రమిందివారు

విదూ (తనలో) ఈ వృత్త ఋక్షము ఎఱివి
బోయినదిమృదువీరంద బాతనివి గుఱించుచున్నాడు
ఉండగా ముదింపబడు భయమే

విశ్వా డైనాడు ఆతని వరాక్రమమున బహు
శ్రుతియులు మరణించివారు ఆతని బ్రహ్మ శేఖో
మహావృత్తమున విక నెవ్వరికి వాసద రాదు మిఱియు
జగిన్ భగవానుల ద్రావ్యశ్రమ మద్యసలకు నైతము
శందవానిది దానిని విరిగిరింప నే బలనముకా
యిను దాండు.

ఒక అది యెవ్వరి మాటయో

విశ్వా (వైకాది) దివ్యాధీనందన మంది

పవత్పీకులై దళభకులప్రదీపులు మహారుల మళ్ళ
మున గూర్చుండి యున్నారు

ఒక వీరి!

విశ్వా అదిగో అందఱు వైకాకుడు
అందఱు (వైకాకుడు)

విశ్వా :

“నలకయు విష్ణువున కిపుడు
కారద తుంబురు లింద్రుకాన్వరము

నాలలయ కల్పకృతుకును
మాకలి కెల్లగ మంగళార్థమై

వలలికిరితి జన్ముచును
రర్వకువర్త్యులు బాచుమంద్రి ని

స్థుల బహు వాద్యధూమము
తో నిటనయ్యెడు పెండ్లియల్లిటక ”

దళభ జనకులు (మాది) విజమా విజము

[అంత నెల్లవురు వర్ణపులు నలపురు వరు
ప్రక్క నిలిచి సపరివారముగా బ్రవేశించురు దివ్య
వాద్య ధూమములతో నాకనమునందే పుచ్చుకృష్టి
కురియును]

అందఱు స్వప్తి స్వప్తి స్వప్తి

విశ్వా యా! దళభా! నీకింక నేను ప్రయము
కావలయునో కోరుకొనిము

ఒక

“పుత్రులరేని దుఃఖ మది
పొయిన దెవ్వడో వైదికి న

కుత్తికలైరి వాకు బలి
పూర్ణ గుఱుంబు లొంగ గా మ్ముదలో,

శ్రుతియంతతిన బరమ
కార్య విధానము లన్న కీర్తితో

బుద్ధులు నొప్పింక నల
బోయగ గోరిక లవ్య ముందునే?”

విశ్వా యన నిట్లుగాక! రాజనీంబువతన
నీవు పాలింప

“వర్ణాక్రమ గర్వంబులు
పూర్వంబుగ వలయ బ్రజలు పొందగ బహుసం
పూర్ణ గుఱుంబులు మిఱి నిధి
లార్థక మళ్ళవృత్త భూమి యెలరుత కాంతిన ”

ఒక తిథాస్తు

[అందఱు నిచ్చుమించురు, తరపనును ?

(సంపూర్ణము)

సాత్విక భావములు

శ్రీ హితుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

స్తంభము, చెరుటపోయటం, గగుర్పాటు, గడ్డతిక భాషణము, కణకంబు, నికరత్వము నందుట, కంట తడిచెట్టుట, ప్రలయము వనువానిని సాత్విక భావములనుచున్నాడు సాత్విక భావములకు, అనుభావములకు సామ్యము చాల కలదు ఇది స్థాయి భావములకంటె విలక్షణములు వీటిని సంచారి భావములుగా కూడ గ్రహించరాదు

అర్థ్యంతరములుగా వశధినింప బడునది సంచారిభావములని, బాహ్యముగా ప్రతీయమానములగునది వేషధికోమాంచాది సాత్వికభావములని శృంగార ప్రకృతికాదుపనివాడు బాహ్యముగా, అనగా కారీకముగా, వశధినించువానిని అనుభావములు, (Sensations) అని యందురు. ఇది అంతర్గతముల భావము వశధినించి యుండునది

రహస్యరూపములగు నాలాపములతో, నానాలంకార సంయుక్తములగు పద, వాక్య, స్లోకములతో వాచిక రసము కలుగని, కర్మ, రూప, కర్మ, జాతి, దేశ, కాలానుకరణముల మార్పు భూషణ కస్తాదికముచే నేపథ్యరసము వచ్చునది, రూప, యావన, లావణ్య, స్వేద్య, ద్రోహాది గుణములతో స్యాభావిక రసమరాగలది మార్పునపుడని వాడు ఇందరి వాచిక రసమును వాచిక శృంగారముగాను, నేపథ్యరసము నాంగిక శృంగారముగాను వారదా రసయుతు చిత్రించివాడు ఇచట రస కృష్ణ మనుభావములకు కరింపబడినది వాడే పద్మ క్రయార్థముగా శృంగారము, అంగ నేపథ్య వాక్యార్థముగా వేషధి రోద్రములు, తిద్దములుగా గలవని భరతుని చెప్పచున్నాడు కాని ఈ వాదములో అనుభావము సంచారిభావముగా గ్రహించి, ఆ పై స్థాయిభావముగా తీక్షణములు గలవని జటనుభావములు సంచారిగా స్వీకరించుట ప్రామాదికమని నిజుక వివరించితిమి

అనుభావమునగా నేమి? బాహ్యజగత్తులోని విషయములతో మనకు సంబంధము కలుగగా వాటిని గురించి కొంతవరకు తెలిసికొనగలుగుచున్నాము ఈ యనుభూతిలో విషయములేదు. మనలో కలుగు మార్పులు లేదు. మాది నున్నానగానే మనకు కలుగు అనుభావములో భాగవదు. మాది యను విష

యముతో మనకు కలుగు సంబంధమువ్వారా వస్తు అనుభావమును సాక్షాత్తుగా, అనలోకముగా, కాదయని తెలిసికొనుచున్నాము

కరీరమన జీవకోశము మొదలగు వానిలో కలుగు మార్పులు, పరివర్తనలలో వచ్చు సంచలనములు, మన ఇంద్రియములను సంపదించే కేయలున్నవి ఈ సంచలనములవ్వారా కైదవలలో మార్పులు రాగలవు ఈ మార్పులనుభావములలో ముఖ్యముగా కన్పించును ఒక విషయమును మనకు చూచినపుడు మనలో జొచ్చి పరిణామములు బయలుపడెను సామదపలోక్ష ప్రతీతిలో సంతోషములగు కృష్ణ, స్వర్ణ, రూప, రస, గంధములకీ పరిణామములు సంబంధించియుండును ఇచట విషయము, మన అనుభావము అను రెండువిలక్షణ వస్తువులకలపు ఈయను భావములు వ్యక్తి భేదముచే భిన్నములగుచున్నవి ఏకవ్యక్తి అనుభవము ఆ వ్యక్తిచే కాని అనుభావములు విషయ ప్రత్యక్షమున కలుగున తగులచే మన నీక వ్యక్తులు కాకాలపు అనగా అనుభావముల వ్యాధిబోషకము లైనవి వస్తుతంత్రములగుచున్నవి జ్ఞానముచే మనతత్వములగు అనుభావము లర్థవంతములుగా ప్రతీయ మానమగుచున్నవి అదికాంతత్యము, అజ్ఞయుఖ ప్రవృత్తికర్మముగల అనుభావములు మనస్సుతోను, బాహ్య విషయములతోను సంబంధము కలిగి యుండక తప్పదు అనగా వసమగ్రములు, పరతంత్రములువగు అనుభావముల ప్రధానము లగుటచే స్థాయి భావములు కాకాలపు, చిక్చక్తినికేవలముగాక బోవుటచే నిది సంచారిభావములుగాని కాకాలపు మన వ్యక్తు లాదీప్యములై ప్రవృత్తిరహితమైనపుడు కరీరమున కన్పించు పరిణామములను అనుభావములందును అనుభావతత్వములైనవి సాత్వికభావములు వీటిని స్థాయిభావములుగా గాని, సంచారి భావములుగా గాని స్వీకరింపరాదు

ఇంద్రియార్థ సంబంధకమున స్థాయి భావము సంచారి భావముతో సన్నిహితమై ప్రవృత్త మగుచున్నది. సంచారిభావము నుద్దీనింప కేయగల కత్తి బాహ్య వస్తువున గలదు. ఇట్టి తిద్దపను మన నీకముగా జరుగుచున్నది, కారీకముగా వర్ధిల్లక

మనచున్నది. శేవలయ శరీరమగాని, శేవలయ మన
స్సుగాని భావ్యు కన్పింతును గ్రహించుట లేదు మనో
దేహములతో నుండిన తత్త్వక్షిణ భావ్యుకన్పింతు సతక
తముచేసికొనిగలగు చున్నాడు

చేతనవల తత్త్వక్షిణములకు అనుభూతులు ప్రయో
జనదీనితములు ప్రకృతి శ్రేణియచే ప్రయోజన
భేదము తచ్చుక మనముచేయు ప్రయ
త్నముయొక్క తీవ్రత్వాదికము వాధారము చేసికొని
ఈ భేదము తచ్చుచున్నది మనము కొంచె మేమరి
యున్నామో మన ప్రయత్నమున నీ యేమరిపాటు
కన్పించగలను సంచారిభావ మతితీవ్రసూపమున
మట్టిపరమైన మట్టిస్థూరమును సూర్యున ప్రయత్నము
నూప తీవ్రత వందగలదు ఈ తీవ్రత యున్నపుడు
అవ్యతార్యా తీక్షణిగాని, విశ్రాంతిగాని మదనపు
ఇట్టి తీవ్రత ప్రధానముగా మానసికమై, కారీరకముగా
నభివ్యక్తమగును సంచారిభావము మట్టిపించిన సన్ని
తకము కొనసాగునంతకు తీవ్రత తగ్గదు అనగా
సంచారిభావానుభూతి మనో దేహ సంవర్తితమైన
ప్రకృతి ఈ సంచారి భావములొ కన్పించు కారీరక
ములగు మాత్స్యలవాద్యారా ప్రకృతిమగు వ్రాయ భావ
మునకనుగుణముగా శరీరమున విస్తరింపచున్నాడు

కారీరకములగు మాత్స్యల రెండు విధములుగా
కన్పించునది శరీరమునది గ్రంథుల సంబంధముల
ద్వారా శరీర సంబంధములు సంధించుట యొక
విధము వీటిని సాత్త్విక భావము లందును ఇవి
సంచారిభావములకల నుజులచేరు భావ్యుల
భావములు భయముద్వితమై పారిపోవుటకు యత్నము
జరుగునపుడు వరయులవాద్యారా గ్రంథులు కదలబారు
చున్నది ఈగ్రంథులనుండి యొకానొక ద్రవమురక్త
వాళములొనిక ప్రసరించును. రక్తవాళముల నీద్రవము
ప్రకాశింపజేయుగా తాలియును చక్కెరవంటి
పదార్థ మున్నదియును రక్తమీ పదార్థమును కందెర
ములకు తీసికొనిపోగా కందెరములు శక్తి కంతయులై
పరుగత్తి పోవుటకు తోడ్పడుచున్నది భయక్రోధము
లద్వితములై నపుడు కారీరక పరిణామము లతి
తీవ్రంగా, అతి తీవ్రముగా నీరిగిగా జరుగగలవు ఈ
విధమున కారీరక పరిణామములొ ముఖ్యమైనది ఎది
మిది గలవు స్తంభమున కదిలి యుండిన రియము,
వాల్మీకి, అమితావదము మొదలగువారిద్వారా విడి
తచ్చును. క్రోధ, భయ, హర్ష, లజ్జా, దుఃఖ, శ్రమ,
రోగ, తాప, సూతి, వాయుమాదులద్వారా చేసుట
పోయును శీత, భయ, హర్ష, స్వర్ణ, క్రోధ, రోగ
ములకలన గగుర్పాటు కల్గును భయ, హర్ష, క్రోధ,
జరా, రోగ, మదములకలన ద్వారా భేదము బయలు
దేరును, శీత, భయ, హర్ష, రోగ, జరా, స్వర్ణముల

తలన కలుగుట కల్గును శీత, క్రోధ, భయ, శ్రమ,
రోగ, కలు, తాపములద్వారా వికర్షణము రాగలదు
అనంద, అమర్ష, సూపు, అంజన, జ్యుంభగ భయ,
రోగ, అని యేడు ప్రేక్షణ, శీత, రోగములనుండి
కన్పింతులగును శ్రమ, హర్ష, మద, విద్ర,
అభిమాన, మోహములు ప్రలయమును తెచ్చు
చున్నది మనోగతభావము లద్వితములైనపుడు
మాత్స్యలు శరీరమున కన్పించగలవు

సత్త్వికముగా సతతమున దేహము ఈ దేహము
నకు సంబంధించినది సాత్త్విక భావములు సాత్త్వి
కాద్యుల భావములు సంధారిభావ జన్యములుగా
కన్పించుచున్నను, జేమ్స్ (James), లాంగ్
(Longe) అను మనస్తత్త్వ శాస్త్రజ్ఞులొ వివరిత
వాదమును లేవదీసివారు కారీరకమున మాత్స్యకలన,
అనగా అజభావమునకలన, జన్మించునది సంచారి
భావమున వీరి వాదము మన మేమిటుచే రోగమును
సంచారి భావము, కొట్టుటచే క్రోధమును భావము,
వగుటచే భయమును భావము తచ్చుచున్నవగుట
రాగప్రతితి విరుద్ధముగా వలెనుటచే కాని
కారీరకములగు అనుభావములు లేనిచో సంచారి
భావము లద్వరహితములు కాగలవన ఈ వాద సారాం
శము పరమ ప్రామాణికమే

ఒకానొక వేదము (Feeling) తెల్పునది
సంచారి భావము వేదన భావ్యులందును వాధార
ముగా చేసికొని కన్పించునది ఈ భావ్యుకన్పింతు
కన్పించగానే సంచారి భావ ముద్వితమునచున్నది.
స్థాయి భావమును ప్రకృతి పరముగా చేయు
సంచారి భావమునకు, స్థాయి భావమునకు గల భేద
మును జేమ్స్ గమనించలేదు. ప్రతి సంచారిభావము
లోను వివిధాంశములు గలవనియు, ప్రతి అంశము
భావమునకు దేహముద్వారా ప్రకృతిమగుచున్న
దినియు, కాగా సంచారి భావము శేవలయ కారీరక
మేననియు జేమ్స్ వాదము. అనగా సంచారిభావము
(Emotion) నకు అను భావ (Sensation) నును
వర్ణమును చెప్పవలసి యుండును. విధము దర్శకతలన
కలన మాత్స్యలు ప్రకృతిపరమున మనజ్ఞాపేతి
యంతరితములై గ్రహించబడునది సంచారి భావమును
భావరహిత మనతో అద్వరహితమే యగును కాని
అనుభావములకంటె విలక్షణమైన సంచారి భావము
లేదనుట పొరబాటు శరీరము మొద్దుబారిచో
సంచారి భావము సమర్థించబోలని మాట వాస్త
వమే. కాని అనుభావములు, సంచారి భావములు
అనినా భావ సంబంధము కలవని నుద్దేశకరము.

అనుపసాతముల మనస్సును సత్వమునుబట్టి ఇట్టి మనస్సునుండి భావములు జన్మించుటచే భావము లన్నియు సాత్వికములే యగునని కృంగార ప్రకాశ తారునివాడు కొని సమస్త భావములు సత్వముల కను లగుటచే సాత్వికము లైనను, సంభిషేషాదులు కేవలము సత్వమునుండి జన్మించుటచే ఏటికే సాత్విక భావములనవలెనని వింగఘాటాడ నిర్ణ యించినాడు మనః ప్రభాతమైనది సత్వము సమా హితముల మనస్సునుండి వచ్చునని సత్వము మనస్సు సమాధిలో నున్నపుడు సత్త్వి విష్ణుత్రి జరుగును ఈ సత్వము సోమందాది యాపసున కర్మక్రమగుదు

న్నది. ఒక కర్మక్రియండి కర్మక్రమములు జరుగుచు న్నదో నాని నితరులకురించగలగోనని, తనభిష్ట ముగా జాపలేడు అనగా సాత్విక భావములు మాన సిక వృత్తులవలన నుత్పన్నములగు అనుభావము లగుట చేత కర్మక్రమముతో భిష్టములుగా భావించగలవు సాత్విక భావానుభవముల సంగతి భావము నుభ దుఃఖాది హేతుక మగుదు స్థాయి భావమును ప్రవృత్తి పరము చేయుచున్నది సంచారిభావ సత్త్వీకము కాగా తనభిష్టకర్మ తోష్యుడు కాదీతక పరిణామములే సాత్విక భావములని తాత్పర్యము

‘సంజనేభ’

చిత్రకారుడు: శ్రీ శేరి నుబ్బారావు, అనుబాధరం.

ఆంధ్ర సంస్కృతి

శ్రీ నోరి నరసింహాచార్య

ఆంధ్రరాష్ట్ర చరిత్రపరిశోధనకు ఆంధ్రాశాసనము ఎక్కువ ప్రాధాన్యము కలిగియున్నది. ఆంధ్ర సంస్కృతి యను పదము వివరించుచున్నది ఆంధ్రుల ప్రత్యేకముగా శాక సంస్కృతి కలదా? ఉన్నదా? వది ఏమి? వాని స్వరూపము తెలియజేసి — నిర్వచనపాఠముగా విచారింప యత్నింపము.

ఒక ప్రత్యేక సంస్కృతి యున్నప్పుడది వారి శిల్పమునను చిత్రకళలోను వాఙ్మయమునను సంగీతమున, గృహవాస్తుశాస్త్రమున, నిర్మాణము పుర నిర్మాణము శాకా నిర్మాణము, మతము, రిద్దవిచారము, వేషము, ఆచారములు, సాంఘిక కర్మకర్మాలు, ప్రకృతి సిద్ధ సంస్థానము, చరిత్ర—ఇత్యాది సమస్త విషయములందును ప్రతిబింబించును అట్టి ప్రత్యేకత ఏమైనను ఆంధ్రులకున్నదా?

ఆంధ్ర శిల్పము ఆంధ్రుల చిత్రకళ నుండి పలు మారులు ప్రత్యేకలలో చదువుచుండును, ఉపన్యాస వేదికలనుండి వినుచుండును ఆంధ్ర శిల్పమును వెంటనే అనురావతి నాగాధునికాండ ఉదహరింతురు చిత్రకళ యనగానే అజంతా యందును పుర నిర్మాణ మున్నంతనే శాంఘిక విద్యావనగరము చేరెత్తుదును ఇందులో నేని నిజముగా ఆంధ్రుల కాదా? యని? వాని ప్రత్యేకత ఏమి?

మన మెరి కాదన ప్రయత్నించినను, అజంతా నుకూలు తెలుగు దేశము మధ్యములో లేవు అని మనో రాష్ట్రము కన్నదియు తెలుగు మిశ్రమైన భాగములో నున్నది అందును తెలుగుకన్న చాల తక్కువ అజంతా నుకూలు లోలుచుండులోనను అక్కడి గంగా రములు ములగుటలోనను అందలి చిత్రములు వ్రాయుట లోనను ఆంధ్రదేశములోని వని వాడు గూడ తక్కువ పాల్గొనియుండును. కాని అజంతా ప్రత్యేక ప్రాంతాధిపత్యము బుద్ధిమంతు లంగీకరించుచుండు కాదు.

అది విధముగా విద్యావనగరము! విద్యావనగర సామ్రాజ్యమును తరుచుగా కర్ణాటక రాజ్యమునవారు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు మృతి చెందిన పిమ్మట కలిగిన యంతరికలహములను పురస్కరించుకొని గజపతి విద్యావనగర రాజ్యములోని! దండెత్తిరాగా, అల్ల సాని పెద్దన కోపించి ఒక సీసపద్యము వ్రాసి గజపతికి పంపినట్లు చెప్పుదురు అందులో 'కన్నడం తెల్లుచొచ్చెడు గజపతిండ్ర! అని ఉన్నది శృంగేరి విరూపాక్ష పీఠాధిపతుల విరుద గద్యములలో గూడ వారికి 'కర్ణాటక సింహాసనాధీశ్వరు లను' వాడుకే కలదు అంతమాత్రమున విద్యావనగరము కేవలముగా కర్ణాటక దన తెల్లరు మెట్టుమెట్టు తెల్లున్నది వాని యంతరికలో తెలుగు వాయువులు మంత్రులు కవులు ఆ సామ్రాజ్యములో ఎక్కువ పలుకుచి సంతోషించు కొనిరి ఏది ఎట్లున్నది మొత్తము మీద కన్నడము ఆంధ్రులు తమిళము కొంచెముగా కరకులు కూడ యథాశక్తిగా వాని స్థాపనకును అభివృద్ధికి నుదకు నిచ్చితిని గూడ వోచ్చెడిన మహారాజ్యముది! అందుచే హంపిలో ఆంధ్రుల ప్రత్యేక సంస్కృతి కొర కన్వేషించుట వృధాకము.

ఇక మిగిలిన అనురావతి, నాగాధునికాండ— కాకున్న రత్నప్రాంత, సులపూరి, నుడివాడ, జగ్గయ్యపేట ఇత్యాదులును చేర్చవచ్చును. ఇవి యన్నియు విస్తరించుముగా ఆంధ్ర భూమి మధ్య భాగమున వలరించినవే మురియినదో వాని శిల్పములో శాక ప్రత్యేకత యున్నదా? వానిని గూర్చి విచారణచేయు సందర్భములో నవి యన్నియును చైత్యము లన్నమాట మరుతక క్షుప్తియం దుంచుకొన వలెను మూలమునకును సరియైనది కాదు అది సింహాశ్రయమునండి ఎరువు తెచ్చుకొన్న ప్రాకర పదము. చైత్యమునగా చితి సంబంధమైనది గోరకు బుద్ధుని యొక్కయో అర్చకులయొక్కయో దేవాలయము

దననముచేసి శేషించిన బూదియూ ధాతు ఖండయూ-
దంతయూ కల్మషయూ—భద్రవరచి యా స్థానమును
పూజించి ప్రదక్షిణము చేయు నిమిత్తము ప్రధాన
యగా నవి యవతరించినవి. ఆ ప్రదేశములను నైత్య
నిర్వాణమునకు పూర్వయూ పరమందునో భవతదేశ
మున కానా భాగములనుండియే గాక విదేశములనుండి
నూడ భద్రులను శిష్యులను ఆకర్షించి యుండినది
మహాత్ముల చేతనే ములనై అద్భుతమైన కట్టడములు
కట్టి పూజా ప్రదక్షిణలు నొనరించుట ఆంధ్రుల
ప్రత్యేక సంస్కృతి లక్షణ మందునా? అట్లెవరో
నట్టి సంస్కారము మనలో బహు శతాబ్దములుగా
లోనించి పోయినది అటు కావచ్చును అనురాకతి
వాగాధునకొండు ఇత్యాదుల నైత్య నిర్వాణమునకును
విగ్రహ లక్షణములకును ఇతరాంధ్ర శిష్యులకును
పాటాత్మకమైన నున్నదా? ఉన్నదా? శేష?
సాంచి నైత్య నిర్వాణమునకు వివిధ భేదము? ఉన్న
స్వల్ప భేదములును ఆంధ్రుల ప్రత్యేకతను ప్రదర్శిం
చునా? అట్టిది నిరూపించిన వారివృత్తి లేదు ఏది
యొట్టున్నను తెలుగు దేశములో ఈ నైత్య నిర్వాణ
మాదిపోయి ఎన్నో శతాబ్దములైనది దాని శాఖ
లిప్యవేదియు గనబడవు అంగులే వానిలో కాంధ్ర
త్వమున్నదని పొంగిపోవుట నిష్ప్రయోజనము

ఇక శేటి కాంధ్ర చిత్రకాదులున్నారు
వారిలో కొందరు శ్రీ ప్రహలాద కుమార ఛటర్జీ
శిష్యులు పెక్కులు శ్రీ దేవీ ప్రపాదరామ శిష్యులు
కొలదిమంది కాంతి విశేషము వెల్లి యెల్లినించిన
వాడున్నారు అంతకంటెను కొద్దిమంది బొంబా
యలో నూలు ఆఫ్ అద్వైతలో ఆంగ్లేయ చిత్ర
కాదుని యొద్ద శేర్షవవాలు చివరి తరగతిలో కథా
మాత్ర శేషుడైన దామెర్ల రామారావు ముఖ్యుడు
అందరును మద్దిమంతులే చక్కని చిత్రములు
వ్రాయుచున్నవారే కాని వీరిలో ప్రత్యేకాంధ్రత్వ
మున్నదా? ఆంధ్రత్వే యవదగిది వీరు నిర్మించి
నారా? వారు మాత్రమున్న యాంధ్రత్వము పూర్వము
నుండి అనుమూలముగా నెచ్చుచున్నదా? తద్విరు
ద్ధవవాలు అట్లెవరన్నదో దానిని స్థూలముగానైన
నిరూపించగలరా?

ఇక సంగీతమున్నది త్యాగరాజుల వారి పేరు
చెప్పకొని మనము మురిసిపోవుచుండుము. కాని

వారిలో సహా మన సంగీతవిద్యాలకులకు అభిమాన
మైనది 'కర్తాటక సంగీతయోగదా' త్యాగరాజులు
స్వచ్ఛమగా తమోదేశ మధ్యయైన భుజ్జి తెరిగినవాడు
అయిత సంతప్రచారమును పోషించుచున్న వారిలో
తమిళులే అగ్రగణ్యులు; కర్తాటకులను ఆంధ్రులను
వారి తిర్వాత శే గణింపదగినవారు. త్యాగరాజు
లున్న ప్రాంతములో ఆ కాలమున తెలుగు రాజ
భాషగా నున్నందునో మరి యే కారణమునో
అయిన తెలుగులో కృతులు చెప్పట తటస్థించినది.
ఇక తరంగ కాల తే పనునది మహారాష్ట్రులు అభిం
గములను మన వారసుగరించుటచే వాడకలోనిక వచ్చి
నట్లు తోచును మరీ మిగిలినది తాళ్లపాకవారి పద
ములు ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనములు శ్రీత్రయ్య పదములు
ఇట్టివి వీరిలో నైన విలక్షణమైన ఆంధ్ర సంగీత
మున్నదనగలమా? సంగీతశాస్త్రవిమర్శకు లింకను
అట్టిది విశేషపరుపవలసి యున్నది

మరీ పురనిర్వాణము గ్రామ నిర్వాణము,
గృహ నిర్వాణము—వీరిలో కాంధ్రుల ప్రత్యేకత
యన్నదా? పూర్తిగా దక్షిణదేశమంతటను ఒకేతీరు
వాస్తుశాస్త్ర మనుసరించి కట్టలక మండిన మంతవా
ఇటులు అంతట నొకే పద్ధతి శేటి కాలములో
పాశ్చాత్యుల కరణముతో నిలయుచున్న మందిర
ములు పదేళ్లకొకసారి మారిపోవుచున్న క్రొత్తక్రొత్త
తీరులతో నవతరించుచున్నవి ఇందులో శే
సంస్కృతి కనిపించుటలేదు గ్రామ నిర్వాణము
పుర నిర్వాణముండును సంతే! ఆంధ్రుల ప్రత్యేకత
ఏమియు వానిలో కనబడదు

ఆంధ్రనాకలు ఒకానొకప్పుడు తూర్పు సము
ద్రమునకే కాక పశ్చిమ సముద్రయనను దక్షిణ సము
ద్రమునను వసినీకు అట్లాంటికు మహాసముద్రము
లందును విరంతర సంచారములు చేసియుండెను
శేషు చూడగా తూర్పు సముద్రతీరమందంతటను
నాకలలోను వానిలలోను పాటాత్మమున్నది కళిం
కులకును తెలుగువారికిని తమిళులకును భేదమగపడదు
ఇప్పటికిని బర్మాలో తెలుగు వారిని నూడ క్లింప
లనినో వ్యర్థవహించును. ఆంధ్రనాకలలోను వానిల
లోనను విశిష్టతయున్నదో విదేశీయలైన నది గను
వించి యుండరా? పూర్వము మోటుచుట్లనుండి ఆంధ్ర
నాకలు ప్రవంధ సంచారముచేసి 'సప్తద్వీప సప్తకపు

సంహారమునకు దళితులైన వారిని సమీక్షించి
గౌరవించిన దినములలో నేమైన ఆ వారము విశిష్టత
యందు లేకపోయినది. అదియును మనముగల త్రవ్వకముల
పట్టుకలను యున్నది.

ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకమైన ముగిసినది ప్రత్యేక
ముగా వాంఛించారములను లేదు. ఒక్కొక్క
మలమునకు ప్రత్యేకమైన యాచారము లున్నవి,
వస్త్రాధారణ విధానము లున్నవి కాని కట్టులోగాని
జాతిలోగాని వాటిలోగాని ఇది యాంధ్రమైనదని
వేరుగా వేరుగా లేదు.

తత్వవిచారణలోగూడ ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకత
లేదు. భరత ఖండములో వ్యాపించిన సమస్త తత్వ
విచారణలకును ఆంధ్ర విజ్ఞానతత్వమును యాభా
వక్తిగా సహాయపడినది.

ఎంతదూర మట్లు విచారించుకొనిపోయినను
సర్వత్రమునుండే ఆంధ్ర సంస్కృతి ప్రత్యేకముగా
నొకటి ఉన్నట్లుగనవచ్చును. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకముగా
నున్నది భాష యొక్కటే! అంతలో నెన్ని యాచార
తర భేదములనున్నవి ఇది యాంధ్రభాష యని చెప్ప
దగినది విస్తృతముగా నొకటన్నది అందుచే
వాంధ్రుల ప్రత్యేక సంస్కృతి యేమైన మున్నులో
అది తులనాదు పరిశ్రమయందే ఉండవలెను ఏమిటి?

ఆంధ్ర వాఙ్మయ క్రమలో పూర్వాలగువారు
మొదటినుండి ఇప్పటివరకు అనేకు హిమచలధూమిని
వీక్షముగా సంధానము చేయుచున్న సంస్కృతిభాష
ప్రభావము కలవాడు సంస్కృత భాషాపాండి
త్యము లేని యాంధ్రులకి కే విజ్ఞానముకంటెవాతే
బున్నయనుండి క్రి విశ్వవాళ వరకు సంతే! సంస్కృత
భాష నుండియే ఆంధ్రము పుట్టినదనివారి వాదము
సత్యము కాకపోయిన నేమి? ఆంధ్రకవుల చేతులలో
ఆంధ్రభాష సంస్కృతభాష సంప్రదాయములలో
విడిచిపెట్టి, ఆంధ్రకవులలో నేమిలానేకవరులు లేరు
కనుక మెట్టి మైదురచి ప్రలాపించు తామసులకు వారిలో
పూర్వజ్ఞానము లేదు వారందరు నొక పరిపూర్ణత
కలవాడు, అత్యనిగ్రహము కలవాడు వాడు
వాఙ్మయపాపకులు, అక్షరరమ్యు కా లేదు లు.
అంతరేమైన విభావిక్యమును అందున్న హితోపదేశమున
వైఖ్యము లుంటున్నచో తమ యాత్మలోనికి,

హార్యములతో తమ యింద్రియములను సంహించు చేసి
కొనగల యోగిత్వములు. వారి యధిపత్యమునకు పాత్ర
మైనది భరతఖండమే. అయినను అది భరతవర్షములో
నొక భాగమనియు, అది మరల జంబూద్వీపములో
నొక భాగమనియు విశ్వము ముహూర్తల పృథివియను
వాచారము కలవాడు. వా రే కాలములో నున్న వారై
ననుకొల మనంత మని చాచి ప్రభావ మెరిగినవారు
ఒక కాలములో ఒక దేశములో ఒక ఉపాధి చేకొని
తానాడు జన్మించియున్నట్లు, కాలాంతరమున
దేశాంతరమున ఉపాధ్యంతరము చేకొని జన్మించి
యుంటిమనియు, ముందు జన్మింపగలమనియు
వారెరుగుదురు క్రమిమాధ్యము వారి కడక అభ్యు
దయము వారి కధిమానము తెలుగు కవులు ప్రత్యేక
ముగా నుపాసించినది శ్రీకారము శ్రీకారము
ఆంధ్రకవుల సంస్కృతి చిహ్నము పూర్వజాంధ్ర
నాకలు ద్వీపాంతరములకు శ్రీకారము చిహ్నింప
బడిన భవ్యములు ప్రంభములపై కాట్యము చేయు
చుండే సప్తసముద్రములలో ప్రయాణములు చేయు
చుండెడివని చరిత్రకారులు చెప్పచున్నారని ఆంధ్ర
కవులు అర్థమైతే ముఖల సంతతిలోని వారు
ప్రత్యేకముగా వాంధ్ర సంస్కృతి యేమైననున్నులో
నది యాంధ్ర కవులు వాఙ్మయరంగములో ప్రదర్శిం
చిన ఆర్థవృత్తియే!

ఆంధ్ర సంస్కృతి ఇతర రంగాలలో లేక
పోవుటకు ముఖ్య కారణములు రెండు. ఒకటి ప్రకృతి
సిద్ధమున సంస్థానము. రెండవది చరిత్ర

ఆంధ్రదేశము ప్రకృతి సిద్ధమున స్వయానము
గమనించినచో వైవిధ్య మెక్కువ కనిపించును
కొంత పర్యవసాయమైన భూమి, మురిగింత తీర
భూమి, కొంత మైదానము, కొంత తీర జల సంపూ
ర్ణము, కొంత విల్లలము ఇంతే కాదు. దీనికి
స్వభావ సిద్ధమైన పల్లలు లేవు తూర్పున మాత్రము
సముద్రమున్నది. ఈ క్రమమునగాని దక్షిణమునగాని
వర్షియవలెగాని చాచి మైదురున జూర్చుట లేదు.
సరిహద్దులు నిర్ణయించుట యందుచేతనే మనకు కష్ట
తర మగుచున్నది ఆంధ్ర వాఙ్మయ సంస్కృతి చాచి
వీక్షించుటకునుకలలే దక్షిణమున కావేరి తీరమును
గూడ చాచి విశ్చించింపదగినది. కంబాళురేమే కాక
ముధురవాడ చాచి నిర్వాణయంత్రకాల యైనది.

పశ్చిమమున కలగ్గరికటకము కాక భూవాహింబ యాలు మాన దాని క్రీడాభాసములైనవి అంద్ర వార పత్రికయు సంవత్సరాది సంవత్సరము ప్రభుత్వములో దొంగిలించునదియే బలవంత యంద్రదేశము మారు మూలము ప్రసరించిన వని మనము నిరంతరము స్మృతిలో నుంచుకొనవలెను ఈ క్రితమున నది మరొకటి నమోపించి నాగపురము కటకము మాన నది ప్రవేశించినది ఇప్పటికిని ఒక కవులు తెలుగు కవి త్వము మాన చెప్పగలదు కను ప్రతిభకు వికాసముగా భావించుట ఆ పైకి మగనములోని గూఢ ముగ్య ముగ్యము చారలు చాచినది ప్రకృతి నిష్ఠమైన ఎల్లలు లేకుండుటయే నిరాశూటముగా నది దూర ప్రయాణ ములు ముగ్య ముగ్య చేయగలదుట కారణము

మరి యాంగ్రుల పరిశ్రమ విచారించినచో పట్టిదీ ఇంకొకటి కేటపడును ప్రస్తుతము తెలుగు భాష ప్రధానముగా ఉపయోగముచేయు భాగమంతయు ఎన్నడును ఒక్క ప్రభుత్వముకింద లేదు కాక తీయులలో గణపతి దేవుడు రుద్రము ప్రకాశరుద్ర దేవుడు—ఈ ముగ్ధుల కాలములో వాక్రము అంద్ర దేశములో చాల తరకు ఒక ప్రభుత్వముకింద నుండుట తటస్థించినది అప్పుడే 'అంధ్రోద్యమ'ము చేరు వారికి లభించినది కాని యిదియంతయు నొక కత్తాము కంటె లింనుక తక్కువగు పద్ధతికాలమే అది జరిగి ఏమ కత్తాములు వాటివది అంతకు పూర్వముగాని ఆవిష్కృతుల కాని ఆంగ్రులకు ఒక దేశముగాని ఒక ప్రభుత్వముగాని ఒక రాష్ట్రముగాని ప్రత్యేకముగా నుండలేదు.

భరత ఖండము స్వభావవిధముగా వింగ్ధి పర్యంతి చేసిన రెండు ప్రధాన ఖండములుగా విభజింపబడుచున్నది ఈ రెండు ఖండములును ఎప్పటి నైనను కేరలుపోవు ననకాకములు అన్నవి అట్టిదానికి మూడవ రిప్పక కనబడుచున్నది హిందీ రాష్ట్ర భాషగా చేయ నిష్కరించినప్పటినుండియు ఇది పరి పరి విధములుగా తల దూపుచునే ఉన్నది. అది గాక ఈ రెండుఖండముల సంస్కృతిలో మాన

నివ్వగు విశేష భేదమున్నది. విదేశీయుల కాకిదులు ఎక్కువగా ఈ క్రిత ఖండమును తగిలినవి అందుచే నక్కడ ప్రాచీన భారతీయ సంస్కృతి విచ్ఛిన్న ప్రాయ మగుచున్నది దక్షిణ ఖండమా? అది యంత యలబడి పొందలేదు అందుచే పురాణసంస్కృతి ఇంకను కొంత యుక్కుడనే కేషించియున్నది. ఆ క్రిత ఖండములో తొందరపా లెక్కువ దక్షిణ ఖండములో వాద్య మెక్కువ ఈ రెండు ఖండము లును ఎప్పటికి చీలిపోకుండుట భరతఖండమునకు శ్రేయస్కరము కాని తప్పని సరియై చీలిపోయినను ఒకరి కొండు ఒకరు కొనినను క్షేత్ర ఖండములు గా గాక తండ్రియై నీ ప్రైతితో వండుకొను నిష్ఠరు సోదరుల విభాగముగానైన పరిణమింపవలసియున్నది ఈ భారము ఎవరిపై నున్నది?

దక్షిణ ఖండములోని సంస్కృతియంతయు కలి ఈ క్రిత ఖండమునకు మిక్కిలి సమీపముగా నున్నది మనము తెలుగు దేశములోనివారము ఈ భాగ్యము మనతోపాటు మహారాష్ట్రలకును గలగు ఆంధ్రులకును మహారాష్ట్రలకును అనాదిగా సర్వి హిత సంబంధమున్నది ఈ రెం భూభాగములే భరత భూమి మిగ్ధ భాగములో నున్నవి అది కీలక స్థానము గాంత ముఖ్యమైన ఆంధ్ర మహారాష్ట్ర ములు గాంత ముఖ్యమైన భరతఖండమునకే పునాదులు కృష్ణా గోదావరి నర్మదానదులే గంగా సింధు నదుల పరిశ్రమ వారిని కాతరీ తాద్రావతి పుణ్య తోయియలతో నేకము చేసి వింధ్య పర్వత ద్వయము నిర్మాతలైన సమర్థమైనవి. అభిల భారత పాదు రక్షణకు సాధించు భారము ఆంధ్రులమైనను మహారాష్ట్రులమైనను ప్రధానముగా కలదు.

ఇది కేయంట్ల క్రిండుల తెలిసికొనిన వాదాంధ్ర కవి నన్నయభట్టారకుడు! ఆంధ్రరాష్ట్ర ముతంతించి నతో ఆంధ్ర కవులు వాద్యము రంగములో ప్రవర్తించిన వికాసాన్నికే సమస్త రంగములలో విజృంభిత చేయుదురుగాక!

సంసారం

శ్రీ పురాణం ముద్రహృణ్యకర్మ

‘మృత్యోబలరావు’ ఆ కాలేః క్రాంత తక్కురణు
అతడు ఉదయం లేస్తూనే ఒక అపూ
యిత్యువు పనిచేశాడు తత్పర్యవసానంగా వందా
మృది వైకిలు పాతిక కాకులు పావు దళను లాంటి
ఒక గ్రామస్థుర రిక్షలు ఎక్కడి కక్కా సడెన్
దేకులు త్రొక్కుకు ప్రళించిపోయినై

అక్కడికి కొంతమంది కార్యసూతులు పో
గూర్చిరు వాళ్లు ఉపవ్యాపాలు దంచి సందేహాలు
యిచ్చేరకంగాడు ముఖ్యంగా ఆ వాళ్లకు అందులో
వయసులో చిన్నవాళ్లకు ఏదన్నా అవద తద్దందా
మనం నేవచేద్దామా అని కాసుకూర్చుంటాడు
ఈ ఆకరాశం ఎట్లా లభించిందంటే—

‘వర్షులు కేట జంక్షనులో—రైలు కూడా
అంగీకరితే రాకటంతల్న పెద్ద స్తేమనుకుండి వచ్చే
ప్రయాణీకులు, మామూలుగా కోకావారి పనులమీద
తిరి జనాభా, చిన్నచిన్న సందుల్లోంచి ‘మూలీ-
నాలో కోసం ఎప్పటికప్పుడు కనుక్కుంటూ తిరిగే
రీదా సాదా, వాహనాధిపతులు అందరూ కలుస్తు
న్నారు అక్కడ ఆ తువయం ఎనిమిది కంటలప్పుడు

అటువంటి మాంధి యుగురద్దీలో, పోలీసు కని
స్తేలు తెల్లబోతున్నాడో, అభయనా ప్రమిస్తున్నాడో
తెలియని పరిస్థితిలో, ఓ కాలేజీ భామిని, ఆ గొడు
గుకు—కను మూసి కను తెరిచేలోగా—తెంతు
వండు దెచ్చి దీగిం ప్రవడివాన్ని పూర్తిచేసి,
అపర సకర్మబాహిరినా త్రోలుకుపోతున్నది వైకి
లును

అహోబలరావు అవ్యక్త కాఫీరిబుత్తం బయ్యలేరి
వస్తున్నాడు పాతిక, దివక్రతి కాంస్కృతిక
కారక త్రా విరేఖరులు కూడా మూపు
న్నాడు ‘సూర్యో’ బోర్డు ది గాల్లు పడి
అంది కాల్డెట్ నిల్వ రేద రసరసలు వైకిలు

‘సెడలుతో సరాగాలాద్దం అహోబల రావు
చూశాడు అతని దళలో బ్రష్ కోటు నుండి ‘ఫటా’
మని తెగింది.

‘అలా గా !!!’ అంటూనిస్తులోయి లోడ్డు
కష్టం బడ్డాడు.

ఇక ఆ పీసాంగ్ర యువతి అహోబలరావు
ఆక్స్యాగ్నికానికి నుండెచెదిరి, అమాంతం చెదిరి,
త్రొక్కుతూ త్రొక్కుతూన్న వైకిల్ని ఎదురు
నుండా వస్తూన్న రిక్షకు రాసి, ప్రక్కనే లోడ్డు
వారగా పెరుగుతట్ట పెత్తిప పెట్టుకొని తవచారిని
తను పోతూన్న ఓ నడివయస్సు గొల్లమనిని
అమాంతం సవకనుంచి ఢీకొన్నది.

ఒకడు ఆ అమ్మాయిని లేవదీయబోయాడు
‘నడుముట్టుకు మట్టకు మని మరుజనంబుల లోనికి
మారిన ద్రా పది యం బోరె’ లేచి మారంగా
నిల్చాని, ఆ చక్కటి వికాలమైన శత్రులలో
కన్నీటి కదలికల వాచరవీర్వదగా, నీండుకోసాగింది
వీరెవ మరొకడు ఆ లేచీనైలు హండియకు వంకర్లు
పొగడివాడు ఇంకోకడు మారంగా బొర్లి మర
దలోపక్ష పుస్తకాల శేరి, న్యయంగా తుడిచి, చేతి
కందిచ్చాడు నేరొక్కా ప్రకాలజ్ఞాడు ‘టింజర
యోడిన్’కోసం వరుగెత్తాడు

తరువాత ఆ అమ్మాయి రిక్షలో కూర్చుంది

ఒక పెద్ద మనిషి ఆవంకరనైకిలును ఎట్లాగో
పడినీంతుమని వెనక్కాలే వెళ్లడు

బ్రాఫీగ్ రూల్స్ తెలియని అహో బలరావు
‘గం చిక్’గా కాఫీదనోట్లో చూశాడు

ఏపాప మెదురిని పెరుగుతట్టలమనిషి తెల్లా
చెదలైన నిడతెల్ని మంతెల్ని యెరుకుంటూ
‘నదునుకునే నుంటలం మొగయేసాలు, ఎదవ కాల
మొచ్చిపడింది.’ అని గొణాకనుకబోంది.

2

అహోబలరావు కాశీనా మర్దినం ఒకటి వెంటాకటి అవశమనాలు, పూరవాట్లు, ముడుపులు కొట్టికేతలూ దిగాలుపడి మూర్చ్యుడిపోయాడు హోటలు కొచ్చాక గదిరలుపులు తెరువునీ, మూర్చ్యు అతనికి అరికేలు, అరికేలు వ్రాసిన ఉత్తరాలు, తన చేత అన్ని పనులు సక్రమంగా చేయించ గల ఆమెలోని చైతన్యశక్తి, అన్నీ ఒక్కటొక్కటే నడుపు రాచాగిల్లే జేబుగాంచి యిదివరకు ఆమె వ్రాసిన ఒక ఉత్తరాన్ని తీసి దదుక నారంభించి నాడు

‘నాకు మిమ్మల్ని ఎట్లా కాపాడుకోవాలో ఎవ్వరూ శేర్వశేరు కనీసం కొన్ని మావనలనన్నా చేసివుండలేదు మానాన్న నాకు కొద్దిదదుకే చెప్పించాడు మా అమ్మ కుంటటి అంటించటం అంటు లోమంటంటి యింటిపనల్నే నేర్పించి నేను నా స్నేహితుల్లో అడీ పాడీ, సంగీతము ముగ్గులు, చింతిక్కడ, గవ్వకాయలు, త్రాచాలు, త్రొట్టగు దిక్కలతోటే వర్ధిల్లంగా గతికేవాన నా చిన్నతన మంతా నాకున్న మిమిడి జ్ఞానంతోనే ‘అది అట్లా కాదు యిట్లా—యిది యిట్లా కాదు అట్లా—’ అంటూ వేధిస్తున్నాను దాన్నే మీరు పన్ను సంస్కరిస్తున్నారనే పెద్ద ముక్కపేసి వాదరంగా వాడుకున్నార ‘నాకేమి తెలుసును? నేను చాలా అప్రమోదమన్నీ’ అనకండి, ఎవరికున్న ప్రమోద కత్వం వారికుంది అంతా మోకన్నా ఎన్నో అంక స్తులు వైసవున్నట్లు మీరు నుణించుకుని భావించి కండి ఎకరైవా పరిమానిస్తూ మాటలంటే, అదన్నీ మనసుకు పట్టించుకుని భావపక్షం భావశ్రంకాడు’

ఇకన్నీ ఒకటివెంటాకటి జ్ఞానకాని కొస్తున్నై జరిగిన విషయాలను అమ్మలలో పొడిగి అధ్యాంగిలి తెలియపర్చటాని కలిసి కేవో సిగ్గునిపించింది కాని వెంటే ఆ అమ్మయి విన్నపం నడుపు కొచ్చింది ‘సమర్థురాలిని గాకపోయినా అవ్యవస్థకు మీరు పొందే సుఖదుఃఖాల్ని యీ చరణదాసి తెలిసి నూదా వేస్తూవుండండి అందుకలన ఎక్కువఫలితం వున్నట్లు కనుపించక పోయినా, ఎంతా సింహానూ కళ నడుపుకొచ్చి ఒక

రకమైన తృప్తికలుగుతూంటుంది. నేనుకూడా ఏదైనా వేయగలన్నా అవునరంత ప్రేమికు’ అని.

అతనికి వుండవల్లలేకపోయాడు సోదరు లాంచి కాగితాల కలమా లాగి బల్లమందు మూర్చ న్నాడు బలవంతా కళ్ళలో నీటి తిరుగుకున్నా ఆపుకుందుకు యిన్నిన్నా కలంతిసి వ్రాయ నాకం భించాక

‘నీకు వ్రాయకుండా యానా అసమర్థతల్లా తెలి విరిక్కువలెనంతగా కలికే ధరితాలను నేనే అనుభ విద్రామనుకున్నాను కాని నీకు ఏ వాగ్దానమైతే యిచ్చానోదాన్ని ఉల్లంఘించే కత్తి నాకు లేదు క్షుద్రంగా చెప్పాలంటే నువ్వకుమన్నట్లుగానే జరి గింది మొదట్టుంచి జాగ్రత్తగానే వున్నాను బల హీనతలైక్కడ బయటపడ నివ్వలేదు కాని యీ తెజనా - పాటాధారంవినాద అనుగుణిస్తే మరు ష్చగంనుంచి అంతా మారిపోయింది ఏ పనులు చేయ వద్దన్నానో అనే చెప్పున్నాను కట్టిగూర్చి అలో చించి మనస్సు పాడుచేసేకోవద్దన్నానో వాట్ని నూర్చి అగోచిస్తున్నాను

నేను ‘గాబరా’ మనిషివటటం కల్ప ప్రతీది ముందే విపరీతంగా వూహించుకుని పవ్వలో అడుగు వేస్తూంటావ ఈ ప్రియపాణ సన్నయగును ఇది వరకు నే నీయవకద్ద చదువుకున్నాను కాని పూరా నూటలో వెళ్లగానే నాకు అసమమిచ్చి చాలా మర్యాదచేతలు నా చేతువెచ్చి ‘అడీ! చేతిలో వుంచావ ఆయన ఆశ్చర్యపడి నోరుతెరిచాడు కాన్నీపటికి నవ్వి కరచాలనం చేస్తూ—‘మిస్టర్ అహో బలే! మత్స్య చాలా మారిపోయానే’ అని నా అడీ అందుకుని రెండేరండు కాలేలు యింగ్గిళా డిపార్ట్మెంట్లో ఏర్పడ్డాయినీ, ఒకచాంట్లో ఒక అమ్మాయిమారిందనీ, రెండవది కాలిగా వుందని చెప్పారు నేను సరే అనికతూరాన ఇక్కడోదిగ్ యంవ్రాయటం మర్చిపోకున్నాను నే నివ్యాభిజయంబంక్షలోకి అమ్మయి నైతిలు మీదనుంచి పడి పోవటాన్ని చూచాను శ్యామంగా చెప్పాలంటే ఆ పడిపోవటాని! నేనే కారణమేనానని వ్రాయ టాని! నాకు చాలా సిగ్గుగా వుంది. ఆ మొదటి రెక్కరలు ఆమె కాలేటి! నైతిలుమీద వస్తూ పోతూం టు ఇదని విన్నాను కాని అదిదన నేను భూదరేణు

అట్లా అసలొక్కటే ఎవరో తెలుసుకోకుండానే యీ సైకిలు మీద నుంచి పడ్డ అమ్మాయ్ ఆ మాతోటి తెగ్గడద అనుకున్నాను అట్లా ఎందు కనుకున్నానంటే శేనేమీ చెప్పలేను అపోహపడ్డం మాత్రం జరిగింది.

వాని కొఱకు గురుడు మాకు గంటల పని
 తరిగి పడుచున్నాడు కాంచీకి వచ్చి గ్రంథాల
 సంస్కరించాలి నన్ను మొదటి సంవత్సరానికి
 గద్యం కన్న శీఘ్రమన్నాడు అది నులకే—
 వాని బాగా వచ్చు కొని యీ గానిరా వోక
 బాదు—కనువులొంది తీసుకున్నది వివా
 శేషమయిన పది మందిలో ఉపవాసం మిచ్చిన
 బాధి కొడు వాలుక పంచకట్టింది గెంతు పోయి
 కావాలి కాకీ (కామ ముచ్చెరులు బాధాను
 బలుకుతూ) కాకీలో ఎక్కిరిస్తూ కులబాధాను
 అనేక తరలకళ్లు వాస్త్రపు తినిచాను. చా- తిలకా
 నుండు అలుకుకున్నప్పుడు వట్టి పివల దొంతరలాగును
 అనుకుంచాను ఎన్నో ఆ ట్టిందెన్నో వేకున్నాను
 దాని, తగలేస్తే అప్పుడే అనాంతరం రావాలా
 మొదటి పాఠం తెలివి వ్యాంకం ప్రమ గూర్చి గెంతు
 ముగ్గులు వెలుదావిని గెంతు విప్పబోతున్నాను

ప్రాకృతిని నైతిక మిద సంచలనము ఆ
అపూర్వము పుస్తకము ఒక అపూర్వమును,
సమస్తమునా కవిత్వమును అపూర్వమును
అమితమునా కవిత్వమును నిర్మిస్తున్నా, వాడు తోచింది

శేరిలింగంపల్లి రత్నంబు గోతిలో పడ్డాను
అప్పులామెను వెల్క్కిరించక పోయినా బాగుంటే
పోయేది.

‘ಇದಿ ವಾ ಶಾಸನಿ’ ಅನಿ ಅಶಿಗಮ

అవును వాక్యాని అంది నుండి వాగద
బోతు తెవంగా చెప్పావా! ఈ అమ్మాయి తెన్న
రమ్—య్యాక్లాను అదివడకావోలు ఎక్కడోయి
చిక్కడ్లాను యిందులోనని, తెన్నుకుంచానుగో
పుడకంకో—

‘హరి! ఇది వాక్తాననుష్ఠానమే అయినా
 కేవలము అక్షరశత్రుని చారిత్రాత్మక అనుభవం
 మాత్రమే. మిక్తానాళక మొక తీసుకోండి! అది మన
 పరిణామ శ్రమలకు మూల యంత్రకాన్ని కేరగా

‘ప్రిన్స్ పాలు’ దూములో కల్లాను. యీ అవకాశవం
సంగతి ఏదో గట్టిగా కనుక్కుందామని

(సిద్ధులాలగారు నా అనికానికి నిమిత్తముగా నా 'నిరీ' పేరా మధ్య వచ్చిందనుకొన్నాను. మరొక మువవట్లా నీ పున్నావే' అని తరువాత తెలిసింది—ఆ అమృతమునా విశ్వాస్థి నేనని. నీ వనుకొన్నట్లు రెక్కరరు కాదని

నాకిప్పుడు క్షణ కదంబానికి సిగ్గునాటుంది కదలి
బయటకు తేలి అంతా పకపకా నవ్వుతున్నారు.
అవనిల్లెలు నేను నవ్వుతుంటే, 'రెడ్డి! రైడ్!' అని
అని కదం వొక్కుతూ పొడుకుతున్నారు.
నేను సరికి లోబుద్ధులాయాను వోటి రెడ్డిరక్కు
నన్ను చూడకం పట్టిస్తున్నారు. ఆ బానిసు
పొట్టును పొంపించుకుంటుంటే వచ్చినవన్నాటే
'దయచేసి' యీ కాలేజీను ప్రవేశించి, కోసినా
ఏ ఒక్కరికి నావిడలేదు

ఏం చెయ్యను అలివేలా? అంకా వన్ను వా
బ్రతుకునీ పోషించేవచ్చా?

ఆహార విజ్ఞానం

3

కట్టునుంచి పెందరాకివచ్చిన ప్రవాదరావు
 కెన్సిస్ కాకేటను పూర్ణసులూ పెన్సిల్వే
 కట్టువాడలూ ఎక్కడూ లేని యీ యెక్కోని
 ద్విత్వం కొద్దిగా ఆస్పర్యమనుకూ, బయటి పేయ
 కుర్చీని బాజమందిరమ దగ్గరగా లాక్కుని అందులో
 పుటాన్ని బారేకొడు

ఈ సమయమున యిట్లుంట్లు మాట్లాడినట్లే
లేకయూ వలకలం లేదు మునుపులంట్లు ఎక్కడా
దలంబలలేదు చివరకు యిట్లు ఎక్కడయిరాలా అది
అనుమానంలేనిది కిరంలూ నానపంపినిపాదపంపి
వచ్చే ముదానకు అతడు యీ అనుమానంపై కట్ట
కట్టి బకమాటలాగ్ని విక్రంతి నకునదికా
మెదను మనీషిద లేదానే కట్ట మానుకున్నాడు.
కొనూమానుకవనీషిద (ప్రశంసలాభి) పిలిచి
విదానంపి వాళ్ళోబ్రాహ్మణంపి. అనంతలాట్
విదానంపి.

వరండాలోని ప్రసాదరావు వరండాలోనే నిద్రపోతున్నాడు. వోల్లోని దమయంతి విసుక్కుంటూంది—

‘అక్కబుద్ధులంచి యీ పాటికేనా తిరిగివస్తే బావుండును, దాళ్ళదుకు కలుగు చెప్పేవాళ్లు లేరు ఇక నేనైనా చెల్లాడు’ అని విజయ ప్రదుకుమారు తనంగా అంది

‘సత్య ఆ దాళ్ళన్నీ వాళ్ళనీ తీసుకొచ్చావంటే నామీద వోల్టే అక్కా బనే నానంగతి నలుగుల్లోనూ పెట్టి నన్నేదిసింఠాలని వుండవచ్చుట మీకు’ యీ చితిరి యుక్కులంటూన్నప్పుడు విజయ నిజంగా ఏడుపుముఖమే పెట్టిందల్లా వుంది

దమయంతి విజయకు దగ్గర పావచ్చి చేతుల మీదరాస్తూ—

‘ఈనేక ఎంతగంపెం గడిచి బ్రతికేనే— చెప్ప ఈ ప్రపంచంలో ఎవరైనా సత్యతారని వైద్యం మానుకుంటారా? గోటితో మీటికే పోయేది’ మాటకు ముగ్ధులలోనే అడ్డంకస్తూ ‘ఏదేదే అక్కా, నీకు పదివేల నమస్కారాలు యీకథంతా నాచేత అప్పమైన వాళ్ళదగ్గరీ వాగించాలనుచు మీకు’

దమయంతి తేలియింపాద హుస్సూని కెల్లెలియులు లోని రోషానికి, అభిమానము నే ముప్పు తెరల్లా మునిగి గిటోయిన ఆమె ముఖవించానికి, తన కర్తవ్యాన్ని కొనసాగివత్తుకుండా ఆమె జుతే అగ్గం లేని నూటలకి గొలుసు కట్టుకోలేక లంకెలందక చివర కిలా అనేసింది

‘బావ వచ్చాక యీ సంగతి విని ఆయనే నుంటానో—అప్పుడు నీచేత ఒప్పించిన పనులకంటే తీసుకునే దాక్కిరి కలుగు పంపుతా రంటానా ఆయన?’

విజయ ఒక్కమాటు నెవక్క చార్లబక్కి దిండు గ లేలుకు ఎపెనుచేతో న్దుకుంటూ—

‘నీకు పుణ్యముంటుంది అక్కయ్యా జరిగిందేదో జరిగింది ఇప్పుడైనా నీకు ఎరక్కపోయి చెప్పాను బావ కి సంగతి తెలియనివ్వొద్దు. అనలే సత్యతారల పట్టిస్తాడు’

విజయ వీరీ పాలుపోలేదు ప్రపంచమంతా తన్ను వేళాళాగం పట్టికూన్నట్లు యీ అప్పు ఒకరి చేతుల్లోంచి ఒకరికి అందరికీ అందుకూన్నట్లు అందరూ అదేపనిగా సత్యకూన్నట్లు నోచి ‘అబ్బ!’ అని కళ్లు గట్టిగా మూసుకుని ముఖం చిట్టించింది

దమయంతి లేచి ‘రికార్డులు వచ్చేటయినయింది పెట్టమంటానా విజయా? అంది విజయ లేడీమోకేనీ చూసి ‘నోనీ పెట్టు’ అనేనీ యీతనైదు లోంచి లేచి, తన గదిపై వు కుంటుకుంటూ ఎల్లానో పడిచి నిర్లాలనుకుని గంపెతులు నేసింది

ఆపుతే వరండాలోంచి కళ్లు నలుముకుంటూ చోల్లోకి వస్తూన్న ప్రసాదరావు ‘అలే! ఇవ్వాళ విజయ ఎక్కడో బోల్తాకొట్టివట్టండే? గండువందల యాదైహుపాతల కైకిల ఇటలినుంచి కెప్పించాను నేవురు పార్ట్స్ ను కూడా యిక్కడే దొంగవు’

దమయంతి ‘చాల్లండి! మీరు యెప్పుడైనా దినుచేళారు ఈవారే దానికంటే గంపం తెప్పించింది’

‘అందుకే ఆనందిస్తున్నాను’
విజయ నిద్రప - నిమ్మిరిగి,
‘కాలుజారి పతేవాళ్లు పడుకూతుంటే సత్య వాళ్లు సత్యమింటారు సంస్కారంలేని మనుష్యులు’

ప్రసాదరావు అరితేపం విప్పకూ—‘ఈనేక క్లబ్బులో అప్పమైన గాడిదా నా ప్రక్కనుచేరి ‘సారీ’ అనేవాడే నేను గాదయ్యా పడిందిమా మరదలు— నా కందుకు కండొలెన్నని ప్రతిమాలుకుని యిక తల కొచ్చి ఎనేసిరి? నా తలప్రాణం తోకవరమా వచ్చిందంటే నమ్మ్య’

దమయంతి కళ్ళతో ముక్కుతో చేతుల్లా ఎన్ని విధాలుగా అభినయించి వారిండాలో అన్ని విధాలుగా వారిస్తూ—

‘మీకు పుణ్యముంటుంది అప్పలే దానికి మీరెంత అభిమానం మీ రూరుకొండి వేళాళాళా! కూడా సమయానమయూ లున్నై’

విజయ తన గదిలోకి వచ్చి ఫతేలు మనేలా గదితలుపునుతేసి ప్రక్కమీద బోల్తా పడుకుని తల గడలో తలదూర్చి నిద్రిస్తూ ఏడవ నారంభించింది

‘చూడరా! నీ వశువువ్వంతవని జరిగింది’ అంటూ దమయంతి కొరకొరా ప్రసాదరావుకంక చూసింది

ప్రసాదరావు రేడియో బూర్గువ చేయబోతున్నాడు దమయంతి నెత్తి నోయూ బాదుకుంటూ - ‘మీరు యివ్వాలి ఏమిటిల్లాగ ప్రాణం పోలిందెప్పున్నారీ! చావీ తండ్రి ఏమీ బాగులేదు ఆ రేడియో చూసి కాస్తపు వాగిందకండి’

ప్రసాదరావు అగి ‘శేను సంస్కారంలేని మనిషినిగా మీ చెల్లెలు యింత క్రితమే చెప్పింది’ దమయంతి ‘అం’ అని నవ్వి కువ్వలు తెచ్చియిస్తూ స్నానానికి లేవండి మీరు నేనూ భోంచేస్తే చావీ యిన్ని బోవల్సివని నీళ్ళన్నా కలిపియిస్తాను’

‘ఓహో! ఆ తరువాత పెడలో వేసుకుని చిచ్చిబూదా గొట్టవద్దా నిద్రపడుతుందో పట్టవో అమ్మగారికి పోనీ ఆ పని నేను చేసే పెంటాను’

దమయంతి కోపంగాచూసి—‘మీ దగ్గర నుంచితప్పలేదు ఆ ప్రియ యిటనుంచి తెప్పించాను. తువాలో క్లబ్బులో అంతా కండ్లొత్తవ్వ చెప్పారు ఎవ్వరినీ చిచ్చిగొట్టు ఇట్లాటి మాటలకపోలే, ఆ ప్రియ నీమోతలో కనుక్కొనిగాయో చారికడ్డంపడి కలిగి నవ్వి అడల్లెను తెదర గొట్టాడూ యిదేనా చిరువు? సంస్కారంలేని మనిషి!’

నేన్నీళ్లు జమ్మికు సాళాలుగా తోలుపుకుంటూ ‘కొత్త పీపుతోను మైడియ్యోర్ ఏ మన్నావు? సంస్కారం లేదనా—వాడూ నాకు తమ్ముడిగే వున్నాడు ప్రాతగొడ్డు మీ చెల్లెలి వినిపిసలకు తెలిసోయి చారికడ్డం పడివుంటాడు’

ఓపుదాదమంచి పెతుల్లి తీసివేస్తూ పరువంగా

‘చిత్ర మీ రచనా కలగ చేసుకోరన్నమాట— ఇవ్వాలి యిట్లా జరిగింది లేవు తెక్కెత్తుచుకు లాగు తాడు మనమంతా ముస్తా త్రాడుకోవలసిందేనా!’

‘కళ్లుమూసుకుంటా నేను చిన్నప్పుడు నవ్వు అటాయటూ తిరుగుతాంటే తెక్కెత్తుచుకు లాగితే ఏం చేశావని? అంతే. ఏదో ప్రగాఢకలవమనుకుని తప్పించావని.’

‘ఛీ! ఛీ! ఛీ! రాను రాను మీ నోటికి నుట్టి బద్దంలేదు! అంటూ ఆ గదిలోంచి తిరవరా బెల్లి పోయింది.

ప్రసాదరావు పట్టుపంకె చుట్టుకుని భోజనాల పావ్లో! బతుకూ, విజయగదిదగ్గర అగి ‘కొంకెం తలుపు తియ్యబో అబ్బాయా! పెద్ద అద్దం యిలాగియ్యి—నేను రేపు కనుక్కుంటాను ఆ మహానుభావు దేవదో వాడికోసమని నవ్వు భోజనం మానుకో వచ్చేదనిటి? యిలాగయితే యివ్వాలి కాతయ్యకు కదులుచేసేస్తాను’

లోపల ‘విజయ’ మాట్లాడకుండా ముఖాన్ని ఎర్రబద్ధుకుంటోంది ప్రసాదరావు కలుపుకుంటూ ‘ఇదుగో నవ్వు వాడికోసం తెంగ పెట్టుకోవడం ఏమీ బాగా లేదు లేవు ఉపయం వాడై తీసుకోచ్చి నీ ఎదుట పెడ్రాసు నీ యిష్టం వచ్చివట్టు చేసుకో—తెలిసినా యికరా వచ్చి అన్నం తిను

తలుపు ధగ్గున తెరుచుకుంది విజయ కమ్మ మంటూ—

‘ఏమిటి నవ్వుచేది? ఆ కోరి కోసం నేను తెంగపెట్టు వంటున్నానా నవ్వు వాడ్ని తెచ్చి రేపు ప్రాద్దున్న నాకప్పుగిస్తావుకదా అప్పుగిసవు మరి? ఇదుగో యీ అద్దం తీసుకుపో నన్నవకన రంగా యేదీసించకండి వాడు అమ్మయీ అక్కల్లేదు అర్థాన్నమా అక్కల్లేదు’ ప్రసాదరావు విజయ అలిగింది గ్రహించాక మెల్లగా ఉపక్రమించాడు

‘ఇదుగో అమ్మాయీ నవ్వువకనరంగా ఉండ్రేక పడి లాభంలేదు నన్ను పది తిట్టి నిన్ను పది తిట్టుకుని కాతడి మానేసి గొడవ చేస్తే జరిగి పోయింది కలిసిరాదు నేను అన్నంత పని చేసి తీరుతాను—వాకా నవ్వాని ఎవరో తెలవాలి మరి నేను వాడ్ని ఏ ఉపాయాన్నన్నా పెంటపెట్టుకు రాగలను ఆ నైస మీ అక్కయిష్టం నీ యిష్టం—వాడికి ఏ క్ష. నేనీనా మీ యిష్టం కొదవను సరేనా—’

విజయ ఉరుముల్లోంచి మెరుపుల్లోంచి దిగి పల్లబడి

‘అతను పాపం కొత్త తెక్కరదు.’

ప్రసాదరావు ‘చచ్చాను. నాన్న పాపమంటే కథ అద్దం తిరిగివచ్చే, మీ మాట నమ్మకుని ఏ పాప

నం చెయ్యజోయినా చివరకు గాడిదలయేది మగ వాళ్ళే అవుతా?

విజయ అక్కడ్నుంచి వచ్చగా వంటయింట్లో జారుకుని బయటివరండా చీకట్లో నిలబడి పొంచి నింటూళ్ళు దమయంతి—

‘మీ రిక్కడ విరిటిచేస్తున్నారా?’ అంటూ రొక్కించింది ప్రసాదరావు ‘వుండు డైలమాలో పడి కొట్టుకుంటున్నాను, వన్ బూ త్రి ఈ రెండు శ్రేణు పట్టుకో’

దమయంతి ఒక పేలవను చప్పన పట్టుకుంది ప్రసాదరావు చప్పన గంతి ‘చాదిట్! మీ చెల్లెలు నన్నే మోసం చేయాలనుకుంది’

‘విరిటా మోసం? అంది విమాపాలుపోక

‘దీన్నే మొదటిమాత్రాలో శ్రేణు-లక ఆట ఫస్ట్ డైట్-అంటారు విజయ ఆ క్రొత్తలెక్కరకుటువాడ్ని ప్రేమిస్తోంది’

దమయంతి చప్పన నోరుమాన్తూ— ‘మీకు మతిపోతున్నదేలే వుం? ఆ పాడు నవలలు చదివ కుండా వుండలేదు గదా’ ప్రసాదరావు ఏనురు పాటుగా వున్న దమయంతి రెండు బుజాలన్న గిరు వ్కున తనవైపును త్రిప్పకు? ముఖంలో ముగ్ధం పెట్టి—‘ఈ మీ ఆపివాళ్లు యింకేగాకలన్న డైట్! వ్యవస్థాన్నట్లే వుంటారు లోలోపం శ్రేణు మరగ కొనుమోంటుంది ఈ రోజుల్లో కాశీ అమ్మాయిల శ్రేణు కాశీనగరంలో పాలు లాంటిది వాని? మరగకాగంటే గాని పొంగి పొర్రటమంటూ వుండదు ఎందుకంటే గంటగంట! చెంబెకునీళ్లు కలుపుతూనే వుంటారుగా’

ఈమారు దమయంతి పొట్టచేత్తో పట్టుకుని నవ్వు వాళ్ళలోలేక ‘ఇంక మీరు ముట్టాడకండి చచ్చిపోతున్నాం యింట్లోవాళ్ళిం మీదవల్ లాక్ హోంస్ మీయామ? అంటూ నింటయింట్లోకి వెళ్ళింది

ప్రసాదరావు పీటలమీద కూర్చునేసరికి రెండు కంచాలలోను వదారాలు వర్షింపబడివున్నై

లోపల దమయంతి విజయ చేతిలోని గరిటవ లాగొకాంశే యత్నంలో విఫలంబై వచ్చి ప్రసాదరావు ప్రక్కను చలింబడిపోయింది. ప్రసా

దరావు ‘ఈ మాస్తావే? కలుపు’ ఇద్దరూ అన్నాలు కలిపారు విజయ మెదలకుండా వర్షవ చేస్తోంది ప్రసాదరావు పెదిమ కదిలి ఒక్క అక్షరం ముక్క కూడా ముట్టాడలేదు. దమయంతి లేచాక మాస్తా వాన వెలిసిన ఎండ కాసిన సాయం క్రాంతి మల్లె వుంది విజయ ముఖం.

4

క్రాంతి లెక్కరకు ఆనాటివలరావుకు అన్న క్రాంతి సమస్తలే ఉదయం బియ్యం ఎనిమిది గంటల మధ్య ముక్కు ముఖం యేకమయ్యేలా కురవకపోతే ఎవరేమనుకొనిపోతారో అన్నట్లుగా కొట్టి పరిసించి వాన

హోటలుకు పోయి పెండరాకే రెండు మెతు కులు నోట్లో వేసుకుని క్లాసుకు రేమారవువామంటే వీలేకుండా టిక్కెట్లు త్రవ్వకం మాయమైంది సుగ్రీవులే దుస్తు లేకుకుని నీసీగా పోదామనుకుంటే శేలంతా ఎక్కడా అడుగుదీసకు గట్టదాని? కళ్యాణ గాకుండా చిలిపతలాడుతోంది పిన్నా పెద్దా, ఆదా మగా, అంతా ఆ రొచ్చురొంపి దాట-ంకోసం లాగున్న ధోవతున్న చీర కుచ్చెక్కను కాస్త వైకొబ్బడికిని ఎత్తిఎత్తి వేస్తున్నారే అంగల

దావామించి మాన్తాంటే, పెద్ద మనుష్యులు కొంతమంది ఏ కూరలకనో మరోపరిమిషా? బయలు దేరి వీధిలోకొచ్చి గొడుగులెత్తి పట్టుకు నిమస్తాం డగాదారిలో ఎరిచన్నవాళ్ళెవరే వా ఎదురుపత్తే ‘అమడం’ ముంగిలవలిన వాడినా ముఖం పెట్టి పల్క రించినవాని కేవో జవాబులిచ్చి వొడుక్కొంటూ ముందుకు సాగుతున్నారే

ఆనాటివలరావుకి వానకోటు కొనా లవ్వు విషయం అవ్వతే తట్టింది పర్పు తీసుకుని శేబలో వేసుకుని గబగబా మెట్టుమించి దిగి వీధిలో కొచ్చి పడ్డాడు. ఆ పొందరలో అతను అకుచెప్ప లేదు గొచ్చాడు రోడ్డుమీద నడుద్దామంటే ‘బయ్’ మంటూ అట్టుంచి ఒక బమ్మ యిట్టుంచి ఒక బమ్మ, పోనీ శేత్ర మెంటుమీద ఎల్లాగో భద్రవపోదా మంటే అక్కడిక్కడే చెప్పలనుట్లే వాళ్ళు, గొడుగులకు ప్రాతకలాటకు బోపిలు పోలీసు అమర్చి, కళ్ళ జోట్లా తాళం చెవులు మరవ్వుకు చేసి తనించే బిల్లర

వ్యాపారులు, వేరుశనక్కాయల లబ్ధిగ్రహీత ముసల వ్యయం, దీక్షతో వానా అవస్థగానూ వుండి

ఇక యీ పట్టణాల్లో ప్రత్యేకము ఒక అవస్థ ఇట్లాటివానలా ఒకరి ముసలవాకడ తొక్కుకుంటూ వరుగెక్కువైన జంతు దైవబహుదలోని ఫ్యాన్సీ గుర్తు పావులోకి అటు వైపునంది అవనో బల రావు యిటువైపునంది ప్రపాదరావు ఒక్కచూపే ప్రవేశించాడు

పావులో జనం గొడుగుల్ని తేవవాడు కున్నాడు అక్కడకుడా తేల తేలుగాతుంది తీరావాన కొంటా ముసుకుని వచ్చిన అవనో బల రావుకు గొడుగుల్ని చూడంతోనే అదే—యిది ఏది కొనబడునే దైవబాహు పడిపోయాడు

ప్రపాదరావుని చూడగానే కొంటా యజమాని 'దయచెయ్యండి సార్!' చూస్తూనేరా వెగవా, పంతులుగారి! కుర్చీలయే కుర్చీలయే! అంటూ జవాబుని వొత్తించుకుని 'ఏమిటి యీ దయ చేయాలి? కాఫీ త్రవ్వకుంటారా? బోయ్ టిఫిన్ ఒక కప్పు కాఫీ పట్లా చప్పన' అంటూ అతి మర్యాద చేశాడు

'కాఫీ ఏమిటి? ఏమీ అక్కర్లేదు ఇప్పుడే త్రవ్వగొచ్చాడు నన్నవనరంగా చంపకు' అన్నాడు ప్రపాదరావు క్రొత్తకళ్ళ ఫ్యాన్సీకళ్ళ బోసుతీసి దిశానగా చేత్తో త్రవ్వకుని లెవన్ బున్ కొంటా నేనుగన్న ప్రపాదరావును అరచి తేలుగాని పార్కురు పెట్టు, వెంటిక్స్ నైటులో తన్ను పెట్టెండ్ క్రొత్తమీసలు వాటర్ ఫ్రాఫ్ రిఫ్ వానీరు చూచిన అవనో బలరావు తుంపట్టలేక ప్రక్కవాడ్ని చూచి 'ఎవరీయన' అని అడిగాడు.

'ఎక్కడో పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో పంచవార ఫ్యాక్టరీ కడున్నాడు దాని! మేనేజింగు డైరెక్టరు ఇంకా ముసలవాడో చాలా కంపెనీలో అయినా పేరున్నాయి' ఇది విన్నాక 'పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో పంచవార ఫ్యాక్టరీ పెనుమూంపే యీ మేనేజింగు డైరెక్టరు యీ వూళ్ళో ఎందుకు తుంపటం? అనుకుని బోసీలే మన కెందుకని ఆకొట్టు యజమానిని 'బాటర్ కొట్టు' చూపించమని అడిగాడు.

అప్పుటికి అవనో బలరావుకు కారణం చెప్పటాని గంటవ్యవధి తీసుకు

ప్రపాదరావు కాఫీ పీలుస్తూ 'చూడకోయ్ ఓనర్లీకు దబ్బా ఒకటిన్నూ, ధర్మాస్తాన్నూ పగిలి పోయింది అక్కడే యిత్తు!

'చి క్లం' అని అసలుకుల్ని స్వయంగా తెచ్చి అందిస్తూ 'ఏం బాబూ యింట్లో అంతా కులాసా? అన్నాడు కొంటా యజమాని ఈ ప్రక్కకు ప్రపాద రావు సమాధానం పోటివంది పెగిలి బయటకురాక ముందే, పైకిలుపావు దీలకు బంగారయ్య 'పంతులు గారూ లేదీ కైలు తీసుకున్నాడు. ఇంకా కొరవ మిగిలిపోయింది కొంచెం యిబ్బందిలో తన్నును లేకపోలే తను బోటివారి దగ్గర పోయ్యి భుజావారో తన్నుల్లే ' అంటూ లోపలికొచ్చాడు యెరెడిరాక పసిగట్టి

అతని కొట్టు చిన్నచిన్న తేరాలన్నీ సమాస్తా చూడుకుంటున్నాడు ప్రపాదరావు కొంచెం విచారంగా 'అదైలు కుక్క కుక్క యింకోయ్ కుక్కాడ్ని పంకించు యిచ్చేస్తాను మళ్ళీ అక్కడికి వచ్చినదెప్పు నాకెచ్చేద్దామని ' అన్నాడు కళ్ళు తేల్చి పైకి చూస్తూ బంగారయ్య 'ఏమిటి అలా అంటున్నాడు ఏం జరిగింది? అంటూ మరూహలంగా ప్రశ్నించాడు ప్రపాద రావు కొంచెం మయివ్వంగా 'అది కొన్నేకా నిశే మంతుందిది కాదోయ్ నిన్ను చూ మరదలు చాని మీంచి వడిపోయింది అక్కడెంబో నీరియన్ కాదు గాని దెబ్బలు తిగిలాయి'

అవనో బలరావు గుండె పప్పున అగిపోయింది చచ్చానా యిక్కడ కొచ్చిపడ్డాను, ఆ క్రొత్త రెక్కరిల్లి నేతే అని తెలిస్తే యీ మేనేజింగ్ డైరెక్టరు వానుకుం బోగేస్తాడు గావట్టు ఎట్లా యిక్కడనుంచి తప్పించుకోవడమనే ధయంతో గబ గబా రిల్లు చేసింది వీధిని పడ్డాడు. అతని కళ్ళు చీకట్లు కమ్మాయ్ పట్టుకోండి 'పట్టుకోండి! అని ఎవరో అరుస్తూ వెంటదెస్తాన్నట్లు తోచింది

5

గోదావరి స్టేషన్లో! మైలువచ్చి అగి అగటం మందరరామయ్య బోహగంటాటి పెట్టెను మోచి

సహాయంతో కిటికీలారూ కిటికీలకు అడవాళ్ల పెట్టెలోకి ఎల్లానో పెట్టి ముఖంపొది చతుకు కుడు చుకుంటూ—ఎక్కడున్న యిది అడవాళ్ల పెట్టి ఎల్లానో రెండు గంటలపేళ్ల కళ్లు మూసుకున్నావా చెబవాడ నీవు నామంది ' అని సామాన్య నింపిన గోనుసంపీది ఎక్కడ వుంచటమ అన్న ఆలోచనతో పెట్టెలోకి తొంగిచూశాడు

అరితేలు క్రొత్తపీర కట్టుకుంది కాళ్లకు రాసు కున్న పసుటూ క్షేచుకు వచ్చే అడరా బాదరా తొందరలో వాళ్ల అమ్మ ముఖాన మెత్తిన కంకురూ చేతిలోని చరిమిడి పగులుకొమ్మల సంచితో లోపలికి ఎక్కడోకూ చేయి పట్టుకునే భూచకు తలలం వలన రెండు గాఢాలు చితికాయి గోపల ఎవరో స్త్రీ సానుభూతిగా 'అయ్యో! చిక్కితూ గాఢాలు చితికాయ్—' అంటూ పగుల చిటిచిట్ట నువ్వుని కష్టంగా చేయమన్న సామానుసంపీది విమర్శనూ 'దారి కష్టమయ్యా—ఎక్కడా వాళ్లకు దిగిపోతూ ఎక్కడికి అని గొణిగి 'యెల్లెక్కా మీ పుట్టిల్లు ఏ పుడు' అంది అదే వరసది అరితేలు అవిడ దయారసాని కృతజ్ఞతగా 'ఈ పూరేనండి' అని 'నాన్నా ఆ సామాను గోపల సరియమ దారి కష్టం లేకుండా పొవం ఎక్కడా వాళ్లకు దిగిపోతూ ' అని అనటం ఆ స్త్రీ మర్యాదగా 'ధరవాలేదయ్యా ఆ సామాను నీదా అత్తగింటికి కాబోలు వస్తున్నావు అయిన మీ నాన్నగారా ' అంది 'అవునండి' అని అరితేలు కిటికీలోంచి రెండ్రోకేని చూసింది సుందర రామయ్య లోపలికి వచ్చి సామాన్ను దారి కష్టం లేకుండా పది—'మర్చిపోయాను యిదిగో కిక్కిరిచా' ర్రయ్యా అతడు నీచుకువస్తాడు ఇప్పుడే కైరి గ్రామం యిటాను అమ్మ కౌస్తమా అమ్మాయి చెబబాడ నీవునో దిగుకుంది చూస్తూండండి ' అని ఆ స్త్రీ వచ్చుగించాడు

రైలు కదిలింది అరితేలు పెట్టిలోంచి ఆకా కంబ్రువు మరొకసారి రెండ్రో వైపుచూసింది ఆకాళం స్వచ్ఛంగావుంది ఎక్కడా ముట్టులు లేవు ఎండ బంగారంలా వుంది రెండ్రోకేనియ్యం దమ్మిడి కాసంత యింది రెండ్రోకేని వెనుకతో కళ్లు మూచుకుంటూ 'కుంటానయ్యా' అంటున్నాడు అరితేలు తెల్ల తేలిపోతూ కలకు పెట్టెలోకి లాక్కుంది. పెట్టెలో

తోడ త్రొక్కిడిగావున్నది రైలు గోదావరిని చాటు తోంది. గోదావరిని చూడంతోసం దంతాకకలంబి మనిషి అరితేలుపొదమంచి త్రొక్కుకుంటూ కిటికీలో మెసలు చూర్చాలని ప్రయత్నిస్తోంది అవిడ మూర్ఖున్న చోటు ఒక చదరపు గజం మేర అందులో చుట్టూ అరడజను బత్తాయికాయల తొక్కలు నొర్చి పారబోసింది చెక్కల పల్లటి దిండు అనుకుండుకు వేకుంది ప్రక్కనే ఒక యింగ్లీషు పత్రిక రెండుమాడు కథల పుస్తకాలువున్నవి విద కిక్కిరి—'ర్యాపిస్టు' చేలానుతోంది బహుశా ఆ కథలు చదువుతూ మ్యూ మ్యూ అవిడ అందులో పానీయాన్ని కిక్కి కొద్దిగా ఆరగిస్తూ వుండాలి అరితేలు కామిషనరేని నవ్వలేదు పెట్టెలో యింకా రికరకాల అడవాళ్లు నిల్చునే సిగ్గర్లు ఎల్లానో వూరదీయకొంటున్నారని అని ఎక్కువ తన గుఖం చూకుకునే మనిషిగా కనుపించింది అట్లాటి వాళ్లంటే అరితేలు కన్నులకోపం పై పెచ్చు అవిడ తన వక్రల కేదన్నీ తనపొడుగా పోనిచ్చి గోదావరిని చూసి అనందిస్తోందంటే చిర కునేసనకూల మూత్రం విజం

రైలు సహ సహ మంటోంది వంతెనపొడ అరితేలు! కలకొప్పి అవిడ వక్ర ప్రదేశం అరితేలు ముఖానికి రాసుకుంటూ ఉక్కిరి కిక్కిరిచేయటం వలన 'సోపిరాడ్డం లేదండి' అంది నిమగ్నా కంపలు తిరిగి ముడతలు పట్టె ఆమె మెసలు అరితేలుకేని త్రిప్పతూ 'ఇప్పుడేవగా ఎక్కడున్న ఈ మూత్రానికే యింత చిరాకా—' నేను ఎక్కడున్నానంటే వస్తున్నానో తెలుసుకూ నిన్ను నగా ఎక్కేము

'అదంతా అనవసరమండీ మీరు ఎప్పుడెక్కిలేవా రెండుకు? నాకు కునిండ్లం లేదంటున్నాను దయచేసి మీ స్నేహం ఇల్లి చూశాండి' అని ముఖం పెండుకునే అరితేలు.

ఇంతకవరకూ అవిడ నిన్నటినుంచి ఆ పెట్టెలో ఏక ప్రతాధిపత్యంగా పరిపాలన పోగిపోంది కాని యిటువంటి అతమానం జరగలేదు అదిగాక అరితేలు చాలా పనుకుండా అన్నపొడలు అవిడ మెదలకరదా నీల్లో ఇల్లి తన చదరపుగజం మేరమూ తిరిగి ఆకా యిండుమి ఒక బత్తాయితోనను తోవంగా పోయింది

నోట్లో నేనును గించి నీ కుతువు కుతువును నీవు నీవు
కథల పుస్తకం తీసి ముఖాని కడంగా లాక్కొని కోర
చూపులు చూడజూగింది

కొత్తొకటి పేరు నొచ్చింది. అక్కడ నో వచ్చి
కారెంకరాలు రెండు నెలల క్రమము తీసుకుని ఆ
పెట్టెలో ఎక్కింది ఎక్కడా చోటు లేదు ఈ
దంతావళం చక్కగా భావించుట నేనుకు మార్చి
నంది ప్రక్కనే ఒక మునిషి కూర్చునే చోటలో
వ్రేలిలు పుస్తకాల వర్చింది ఎవరూ ఆమెను
ఆ చోటు భారీవెయ్యరుని అవరు ఆ వచ్చి కారెం
రాలును నోరు లేదు అట్లానే నిలవండి ఆ పసి
నిట్లో అదిద తిరుగుతుంగా నుంచోకటం యీ
దంతావళం చూసింది చూసిగా వరిందరలేదు మర్చి
అరితేలు కలుగ చేయజోవార్చి వచ్చింది

‘ఇదుగో వినుండోయ్ మిమ్ముల్నై’ అనిద
ఉలక లేదు వలక లేదు తిన్ను కాపట్లు పూరుకొంది

‘ఆ పుస్తకాలు కొంచెం రియ్యండి

అక్కడ కాస్త చోటుంది’ అంది మర్చి అరితేలు
ఈమారు ఒకమాటు రెవరేనీ చూసి మర్చి నిర్లక్ష్యంగా
పుస్తకం చదువుకో వారంభించింది అరితేలు లేచి
ఆ కారెంకరాలు వెయ్యి పుచ్చుకుని లోపలికంటా
నడించుకొచ్చి ఆ పుస్తకాలను చేత్తో తీసింది ఆ
దంతావళం ‘అరి అక్కడ పెట్టె ముందర’ అంటూ
గర్జించింది అరితేలు ఆ కారెంకరాలు చేతిలోని
వనిసుడు వందుకుంటూ ‘ను నిష్కర్షద మార్చి’
మరి ఆ పిల్లతల్లిని అట్లావించింది ‘మార్చిటూని
వీలేదు’ అంటూ దంతావళం చేత్తో ఆ
తల్లిని పెట్టి నేయటూని! సాచువించింది అరి తేలు
కళ్ళ నెలల విషయం కురిపిస్తూ ‘ఇదుగో బాగా
చూడండి మీరు కనుక ఆమెను మార్చివియ్యక
జోలే యీ చేతిలోని పుస్తకాలను కట్టగా కిటి
లోంచి అతలంకు గిరాటుచేస్తూ ‘అరిచేత్తో
పుస్తకం దొంతరకు ధుళివించింది పెట్టెలోని
తలికట్ట అవవాళు గొల్లుకున్నాయి. ఆ ముక్కలన్న
రెవరూ అరితేలు అంతరిషి చేసేచాని లాగునే
పుండు అదిద చవ్వన నోరు తెరిచి పెట్టెలో అందరి
వంతా చూస్తూ ‘నేను ఎవ్వరునగా వయ్యలేరానో
ఎక్కడుంది వచ్చుకొని తేలుపో?’ అంది.
అంతా మర్చి గొల్లుకున్నాయి ఈమాడు అది తేలు

మాడా వచ్చింది కారెంకరాలు చేతిలోని పాపాలు
మాడా వచ్చింది. ఈమారు వరాణయందంతావళా
నిదే ఆ కారెంకరాలు కూర్చుని ఓసిగ్గా చంటిపిల్లకు
పాలు కుడుపుతూ ‘వదికాలాలపాలు చిరి చంపత్తీ
కలిగి వడుపు నుంకుమా పెట్టుకుని బతుకు తల్లి!’
అంటూ దీరించింది

దంతావళం పూరుకోలేదు. ననుకుడు అరంభిం
చింది ‘పారేస్తుందిట’ పుస్తకాలు పారేస్తే పోలి
నులకి కలుగు చేసేచాన్ని ‘అంది పెట్టెలో ఒక
మాలనుంచి ఒక మార్పాదిద చుట్టనోట్లోంచి
తీసి— కారెంకరాలు మార్చటూని! పారేట్టుకుని
ఆ మాతల్లి అసిగిలే పెద్ద నా వరాయిలా బిడ్డ నంగా
ని! కాటించిమాకుని, నెగనుంటే నీలుస్తాదిట పోలి
నుల్ని, ఎదతపుస్తకాలు ఎన్ని సదిగిలేం అమాతల్లి
కున్నగానం నేను చీరాను చీరాను కలికాలం’
తలగా క్రుద్ధివిచ్చుగాడు రైల్వే కట్ట—

‘నిజము కల్లపుకుంది కల్ల నిజమవుతుంది.

నిజము నిలకడమిద తెలవారి బ్రహ్మనో—

భజనోనిద! గోనిద! అంటూ పాలు
లంకించుకున్నాడు దంతావళాని ఓసిక చచ్చి
‘బ్రూట్టు’అనేసి ప్లాస్టులోని కాగి గిడ్డకు
పొడుగుని చవ్వరిస్తూ కథల పుస్తకం పేజీలు తెర్చి,
బలవంతాన చదవటం వడించ సాగింది లోనుతో.
కాతేచర్చిగూడెం పేషన్లో యీ దంతావళాని
మరొక విరాతకం ప్రోగయింది అరితేలు వారి
సంభాషణలనుంచి తెలుసుకున్న చేటుంటే
‘యీనిద అల్లుడుగా రింటి! వెజవాడ బల్లోన్న
దరిప్పి—అక్కడ రెవ చిన్నమామరు కారేతలో
వదువుకొంటున్నదనీ—ఆ అల్లుడు వందవార
ధ్యాక్షరీ మానేతంగ డైరక్టుటు ఈ సంగతులు
అనిద చెప్పటంలో ఎంతో దర్కా, గొప్పతనం, అతధ
విస్తూ చెప్పింది

కొంతవేళ యీ దంతావళమా ఆ విరాతకమా
యింగిషులో అరితేలుకేసి కొరకొర చూస్తూ ఏమా
మాట్లాడుకున్నాయి. తరువాత వెజవాడ పేషన్లో
వరమా అరితేలుకు యీ రెండు జంతువులే కా
నేవం.

వెజవాడపేషన్ వస్తున్నదనగానే పొంగిపూర్త
ఉత్సాహంతో అరితేలు ప్లాస్టాఫంతేసి ముఖా

ల్లోఁగి పరీక్షగా ఆడుటగా మావపాగింది మా రాన్ని
రంభరంగుల లైట్లతో నేడవంతా దీపాల్లో జగజ్జే
గియ మానంగా వుంది

ఆ దంతానగం అరిచేలు పెట్టెలు కొంచెం
అక్షంగా వున్నదనే తెలియించిన 'కాళ్ళకక్షం చెనవ
పెట్టి!' అని కనీదీర తిట్టింది. అరిచేలు వూరుకో
నేను 'కాళ్ళకెట్టి గిగతపెట్టి అనబోకు పోలికుల్ని
ఓలుస్తాను' అని మరీ అంతా గొడవను వచ్చాను
రైలు ఆగింది అహోబలరావు కిటికీదగ్గరంచి అరి
చేలు బుజుమీద తీర్చాడు అరిక్కిపనే 'మీరా
, అంది 'వచ్చావా—' అన్నాడు కళ్లు దిలమిగా
పెరుస్తూనేగా యింతి చేసుకున్న ముఖంతో
'వచ్చాను' అంది అరిచేలు

ఆ దంతానగంకోసం వచ్చిన విజయ, తిట్టి
ముందు పల్లరించికుండా 'బావా! బావా!
అయితే మా క్రొత్త లెక్కరదు' అని ప్రసాదరావుకు
అహోబలరావును చూపెట్టింది

6

చేల కక్షంబడి పోలాల్లోంచి రెండేళ్లబడివి
ప్రోలుకెళ్ళినట్లుగా దండుకున్నాడు ఉపన్యాసం
అహోబలరావు విషయం సత్యాపింసలు - గాంధీ,
గౌతమ బుద్ధుడు పాశం అక్కరేరివాళ్లు బందరు
లైనుమీద బల్లిలా పాకుకూన్న నూమ్మ రైలు పెట్టె
లను లెక్క పెతుకున్నాడు ఉపన్యాసం జొంక
తిరుగుడుగా వుంది అవసరమైన విషయాల్లోంచి
అవసరమైన విషయాల్లో! చాంట్లోంచి దీంట్లో
దీంట్లోంచి చాంట్లో! కప్పచాటు కుప్పగంతులు
వేస్తున్నది వివారాలో సమర్థతతోనే చెప్పగలబోతు
న్నాడు. కొందరు కుర్రవాళ్లు కబురు ప్రారంభిం
చారు. కొంతమంది మెల్లమెల్లగా గొడవారణ్యుంచి
బారుకొంటున్నాడు ఇంకా మరికొందరు ఉండుండ్ల
'యెట్లా రీడీ సిగరెట్'—'చా! చా! గరం చా!
అది కేరేస్తున్నాడు అహోబలరావు దివ్యన నీర
సింది యెట్లా గన్నాడు—'మీరెవరి? విషయం
పట్ల అసక్తివుట్టు కనుపట్టలేదు. వివా చదువుకో
టాని! వచ్చినట్లు లేరే ' అని, వెనుక వెంటిలోంచి
'చాలా చక్కగా గ్రహించారు' అని - యింకొక
చూసాలను 'బాగున్నా' అని, శరీరంలోటనుంచి

'ఈవాల్కి చాల్లెండి మాస్తూయా!' అని సలహాలు సంద
కాలు ఆదేశాలు వచ్చిపై ఆదేశాలు వచ్చుకున్నాడు
వాళ్లు ఎందుకు వచ్చుకొర వాళ్ళే తెలియదు
అహోబలరావు కుర్ర పట్టువలకొద్దీ ఉపన్యాసాని
కందుకున్నాడు తీసుకొని విషయం 'ప్రపంచ
కాంతి'తో ముడిపెట్టబడింది. అర్థికాస్థానిక సంబం
ధించిన, రాజకీయాలకు సంబంధించిన ప్రశ్నలు లేచి
తలొక్కాయ వేయసాగాను చివరకా తాను పర
పరాం లైన్ సర్క్యూ గా మారింది అహోబలరావు
కుర్రీ కదిలి చెంచీల మధ్యకొచ్చి గర్హించాడు 'మీరు
గొడవ మావారా లేదా? అంటూ ఒకటి! రెండు
పాళ్లు పోలోమంటూ అంతా లేచి 'క్రొత్త మాస్తూ
రికై! క్రొత్త మాస్తూరికై! ' అంటూ యెవరెవ
కొచ్చి పడ్డారు

భిన్నతమమై అహోబలరావు యెవరెవకు
రాలంట పెట్ట దగ్గర బహులకపాల్లో కా అంత
ప్రాకృతర చేస్తున్న విజయమాసింది చూసి
ప్రక్కమన్న క్షేపితుల చెవిలో ఏమో చెప్పింది
అంతా అహోబలరావు సమాపామ్మంచి పోగుంప
టాన్ని కనిపెట్టి పకపకా నవ్వాడు హేలు హేలంతా
పక పకలతో నవ్వించింది అహోబలరావు కోపంగా
విజయకేసి చూశాడు విజయ కలువైన మంచి
హాపాన్ని విసిరింది

'చాల్లేవ—ఏమిటా విసురుకు?' అంటూ
వచ్చింది ఒకరే.

'అదికాడ—క్రొత్తవాళ్ళవంత చెదగొడ్డా
వేటు విజయ!' అంది మరొకరే అంతావచ్చారు.

బల్లమీది లెక్కకు నాలుగువైపులా మేకులు
దిగొట్టి వెల్లకిలా వరుంపెట్టబడిన కప్పకు రక్త
ప్రసార పెట్టా జరుగుతుంటే చెప్పి, గుండె చలనం
గూర్చి చెబుకున్నాడు విజయ పరధ్యాపికావుంది
సన్నటిచాకులు చిన్నచిన్న మూడులు నీళ్ళలోంచి
తీసి తుకుమ్మ 'మాటె యిందిరా' అని విరిచింది
ఇందిర నోట్లు వ్రాయటం ఆపు చేసి 'ఏమిటే
అంత అర్థంబు?' అంటూ వచ్చింది.

'లేదీవ కల్పర అపోనియేడుకా ప్రారంభా
త్వం ఎప్పుడే?' అంది విజయ

'అవిగయం యెక్కడెందుకే?' అంది ఇందిర.

‘వజ్రంబునే తెచ్చు. ఎవ్వడు ప్రారంభించుటం?’ మర్రి కెట్టించింది

‘ఓన్సోపాల్చుడిగాలే. ఇవాళకేమధ్యాహ్నం పోయి అడుగుదామా?’ విజయ ఆలోచించి ‘క్రీటరీని నిలకే’ అంది క్రీటరీవచ్చి ‘ఎందుకే విజయా అవతల ఓరిందగ్గర సగం సగం ప్రాకరణ చేస్తూవున్నావో చెప్పు’

‘మన అసోసియేషన్(జే) ఎవ్వడు చేస్తామే’ అంది విజయ ‘ఇప్పుడెందుకే ఆ ఐర్స్?’ అంది క్రీటరీ

‘అఫీసు చేర్కొగా నేను క్రొత్త లెక్కరన్ను నూచిస్తాను మీరంతా వోటియ్యారీ’

‘ఎందుకే—పాపం అరిక్కి యేదీపించటం?’ అంది ఇందిర క్రీటరీ అందుకుంది ‘పాపం అంటూ వెనకేమోస్తోంది దీనికేమన్నా మేనల్లకొడుకేమో కాదు’

విజయ ‘అల్లానే తుది కాకపోతే యేదీ?’ అంది ‘చాళీసగా ఇందిర కోపంగా—ఆ దగ్గర వరసలన్నీ ఐతే మీకవారి? నాకేం—నీకు నా వోటు నయ్యదు’

‘ముడిచిరగ్లో పెట్టుకో’ అంది క్రీటరీ ఇందిరకు కోపమొచ్చి రిక బల్లదగ్గరకు వల్లి ప్రాక్తికలు చేస్తోంది విజయచామలు మాదులతో బల్లమిడి కప్పుడు పైతినే కోస్తూ క్రీటరీ తెవులూ ఏమేమో చెప్పి మారిపోస్తోంది ఇద్దరూ మధ్యమధ్య సత్వ కంటున్నారని విజయకు ప్రాక్తికలోమీద దృష్టిలేదు క్రీటరీ బల్లమిడమనంగి విజయ ముఖంలో? చూస్తూ మాట్లాడుతోంది తులాగా సగంసగం తెలివిలో? కన్నాన్న కప్పవోయే ప్రాణంకోసం పెనగులాడుతూ నాలుగుకొల్లకు కుంచించి తిరుగుబాటు చేసింది క్లోకోఫారం పట్టుకొన్న కప్ప నాలుగుకుంట్ల ఎగర తిన్న క్రీటరీ ముఖానికొచ్చి సద్దమంది.

‘అమ్మ బాబోయ్’ అని క్రీటరీ భయంతో కెత్తుకుని కేకే కనకమ్మ పరుగెత్తింది విజయ తెల్ల బోయి చూస్తూ నిలబడిపోయింది నాలుగువైపు ల్లోంచి విద్యార్థులు అధ్యాపకులు, అడ్మినిస్ట్రేషన్ వీటి వీటి అంటూ పరుగులు కొచ్చారు.

భయభద్రపోయిన క్రీటరీ యేమవులంకించు నంది అధ్యాపకుడు అడ్మినిస్ట్రేషన్ కేలేనే అతని ‘పాఠశాలకు మీదుచాలి క్లోకోఫారం భరిగా యివ్వ లేదు కాబోయి’ అని సనిగాడు విజయ క్రీటరీని సదీపించుకుని వైటింగ్ రూంలోని కెళ్ళి బోకూంటే అందరూ యీ అమ్మాయి ముఖమిండా బట్టలమిండా యీ తెత్తు రేమిటి మరకలేమి టని అడిగేవారే? అడిగి తెలుసుకున్నాక పాట్లు తెక్కులయ్యేలా వత్సవారే? ఇందిర అవ కాళంకోసం కామకు మోపున్నది విజయ, క్రీటరీ, జట్కూలో ఎక్కుకూండగా ‘ఏమే—యివా గరేమకో(జే) ఎల్లానుండే?’ అంది క్రీటరీ ముఖ మంతా పలుపు చేసుకుంది విజయ ‘ఇప్పుడా, యివా నేకాకోబాని? నమయే మన్నెలు చూపింది

ఇందిర మాటలో మాట కలిసింది—‘జరిగిందే జరిగింది కాని—యిం తెప్పయా అవసరంగా మనకు సంబంధం లేని విషయాల్లో? దిగి యిలేరు లృప్త మనించటాని? పన్నాగాలు పన్నుకండి’ దీంతో క్రీటరీ ఐచ్చిపోయింది విజయ త్తుకుమోతుకనం గానే అంది—‘నీకు మన బాగా తెలుసలేనే—అందర్నీ పెనకేమొచ్చి మాట్లాడుకున్నావో ఇవాళ ఏదో ఆ సగం క్లోకోఫారం కరిగి యివ్వనందుకు ఆ కప్పకు తెలివొచ్చి మేమిన్నీ ఎగరకట్టించింది కాని? దీని? ముడితెచ్చున్నావు వాడెంత రోగ్లో నీకు తెల్సా—నమ్మి పెట్టమిడిమించి పతేకాను నిన్ను మా అమ్మ కలకత్తా నుంచి వస్తూంటే రాజమండ్రిలో ఎక్కిందట—యాయనగారి భార్యమనే మాట్లాడే వంటే నీ మాటా ముద్దై కిటిలోంచి గోవావరీలో పారేస్తానని తెదిరించిందట ఇద్దరి కిద్దరే వీటి వీడి పెన్నాని? యిద్దరి? బుద్ధి చెప్పింది’ అని

క్రీటరీ మళ్ళీ అంది—‘ఒకే ఇందిరా—నీ వన వనంగా దింట్లో జోకర్లం కలగకేమోకను వాల్లిద్దరి బుద్ధి చెప్పందే మేం నిద్రపోయేది లేదనా’

ఇందిర మళ్ళీ కప్ప సంగతి సరైన తెచ్చుకుని పకపకా నవ్వుతూ ‘నా కెందుకు జోకర్లం—నేను కలగలేమంటే ఆ కప్ప ఎగి నామీదే పడివుండేది యిండా?’ అంది. ఇంతలో సిటీబస్సు వచ్చింది ఇందిర బస్సులో? బల్లింది ‘ఇకపోతే యింత పెన

సదంగా నక్క నింతరితాచా శకుం నా
మాటాడునుండి అంది క్రకటానీ నన్నా
లోలు 'నకో'నుంది. కాదు నకో 'నందు' నుంది

7

లోకాలు గతుమన్న కొద్ది చిత్రచిత్రమైన
సంకుటవలు బరుగుకూతచ్చాయ్ ప్రవచనంలోని
ఒకరకపు అసందర్భపు మనుష్యుల్లో ఒకడైన అహో
బలరావు 'బాహ్యకీపితం' దినదిన గంపం, నయ్యో
కొయ్యమ్మగా మారిపోయింది ఉపవాసాపారీవ్యటం
మొదట్లో క్రొత్త అనిపించినా క్రమంగా కొన్నా
ళ్ళకు మామూలై పోతుంది అందరికీ ఇతివీ విష
యంలో అట్లా కాలేదు చిన్న చిన్న అచ్చంపలు
సంకుటలు వచ్చి కట్టి నిరుత్సాహపరిచాయి.
తరువాతి క్షాంతి భయం నన్ను ఎక్కువపుకూ
వచ్చింది కాని తగ్గలేదు చక్కగా కన్నపడి అని ఇది
చదివి మరి నక్కనాడు—కాని నోరు విప్ప నివ్వర!
భర్త!

ఇంటి కొచ్చాక పెద్ద పెట్టానరాగా రెట్టా
అనిపించేది అతని! ఎవరితో మాట్లాడమందాదిగాలు
పడి మాన్పుండి పోయేవాడు ఆర్థరాత్రి నిద్రలోంచి
ఉరికిపడి లేచి 'భయం' అనేవాడు 'నాచేయి
మీమీద వేస్తాను మీరు ముఖంగా నిద్రపోండి మీ
కెండుకు భయం' అనేది అతని

ఒక రోజున గదిలో మాన్పుండి కాం పోజును
పుస్తకాలు సంస్కరించటాని! బతులుగా రెండు
చేతుల్లో తలగట్టిగా వట్టుకుని చిక్కి చిక్కి యేడక
టాని కారంభించాడు అతనిలు కంటయింట్లో
కాఫీ కాయలలో ముగ్గురాలైంది

'మరో పది నిమిషాలకు కాఫీ కప్పు బల్లమీద
వుంచుతూ—'కళ్ళు ఎర్రగావున్నా యేమిటి?'
అంది చికిరి పడబడై అహో బలరావు ఉత్త
రీయంతో కిక్కిరింపటా 'ఏమీ లేదు' అని కాఫీ
కప్పువండుకుని రెండు స్రుక్కలు నీచి ముఖాన్ని
ప్రక్కకు త్రిప్పి కిటికీలోంచి ప్రాధుస్రుంకటాన్ని
తిరిగింద సాగాడు. వడక మర్చి నవ్వువచ్చి
నిల్చింది 'నామీద పోటీ. ఏమీ లేదా?' అంది
పోనాయెత్తా అతనిలు.

నక్క చాటలోనాళ్ళక్షాంతి యేడ్చి మారా
చేస్తూంటే—ఉల్లలా హయా! యేడుతున్న యేడుతున్న
ఇరి నాగన్నా! యేడిస్తే నిశ్చయం యేడుతున్న
టాటా! అని తల్లి నోచాడన్నోంది అతనిలు కానీస్తే
నిశ్చయంగా నిల్చింది 'దీపం వెలిగించుకొన్నాను.
అనక చెబుతున్నాని రెండి అన్నం పక్షేస్తాను' అని
గిరుక్కువ కంటయింట్లోకి మల్లించి

అహోబలరావుకు నెమకటి సంగతులు ఎంత
వద్దనుకున్నా క్షాంతి కాని రాసాగితి అతనిలు తన్ను
యేరికొరి తరి చీకటమంది చెంపకు చేరలేక కళ్ళు—
పిల్లా అహోబలరావు కివ్వడ మంది అన్నారంతా.
అనర్పయితే ఇదుపుకూస్తాడు కాని, ఎక్కడా
ప్రాపంచికత్వానం, తెలివీలేటా, అందం, మునిషిలో
నావరీకం కాని లేవు. కాక ముక్కుకి వంపించుకు
కట్టినట్లు విరిచింది? అంటే అతనిలు సమాధాన
మిచ్చింది 'నాకు అందం అక్కలేదు ఎక్కడన్నా
అందాన్ని కొరుక్కు తింటామా? అది యివ్వాలే
వుంటుంది లేవు పోతుంది ఈవారే నలకూబరుకులాటి
వాడ్ని తెచ్చి కడతారు లేవు ప్రాధున్నా వాడికే
మహాదీగమన్నా రాకమ్మ అవ్వడా అందమంతా
పోలే - అటువంటి అందాన్నే చూసి పెళ్లి చేసు
కున్న వారేం కానీ? అంది పెళ్లివాడు

ఇది మాటలు నేర్చిన మక్క యిప్పటి నుంటే
యిప్పటి నుంటుంది అన్నారంతా తెల్ల అడిగిం
దట—'చిత్తి మాట—'అడిగిమైన బంగారపు బొమ్మ
లాటి పిల్ల విస్తే, తిండి పట్టా యిచ్చి ముఖపెట్టే
వోటు అవునో కాదో కాస్త మానుకో నక్కలే
దుటే. ' అని అర్థమవుతూ అతనిలు కొంటే
మాటలు మావలేదు

'దబ్బు కూడా అట్లాంటిదేగా అమ్మో. అది
యివ్వాలే వుంటుంది లేవు పోతుంది రోజూ మనం
ఎంతమందిని చూడలేదు బక్షాధికారులు భిక్షాధికా
రులు కాకటంలే—'

తల్లి! అత్తయితలు కారంవేసి రాచినట్లైంది
చాల్తో అదిచ చిరాకువడింది—ఈ అద్దదిద్దం మాటలన్నీ
చెబుతున్నావాని మత్స్య నివాసి మొదటితోటి
కాపురం చేసేవాని నేనా! అని

అహోబలరావు అనుకున్నాడు—ముఖాని
బంధం వుండేటోట అన్ని ముఖాల్లో తెలివితేటా

మన్నా తెగత. లేనిదేట ఎంత అతుక్కుంటామని భవీరప్రయత్నం చేసికా అతడు ఆ అశ్వం గగన మసులుగానే పుటాడె. ఎవరి చేతిమెతుకులు ఎవరి! ప్రాప్త, విసిట్ట యెట్టతో కలిసి నూతు కడుంత్ చేప్పటాని! నిజంగా యెవరి! తెలుసు?

ఎరిమెంటరి స్కూల్లో చేరినవృత్తుంచి ఆనర్వ క్లాసు పూర్తయేవరకూ యీ పదిపదిపాత్రల్లో నూ ఒక ఒక రకపు మనస్తత్వాన్ని పెంపొందించుకున్నాడు అనోబలరావు జీవితం నాకు నూ అపహాస్యం, ప్లేహికుల స్కిరింకలు, వేరకాళాలకు బలిదోతూ వచ్చాడు అంట కత్తెలోంచి క్రాసింగ్ వరకూ వచ్చివా జెంట్ బ్రస్కోలు చేసివా, ట్యూడునూలు చేసివా అరిమా అరిడి నడకనూ కలియాలవల దూరంకుంచి దుర్బితేసి చెప్పవచ్చు ఇంటర్మీడియేటువరకూ అరిమ హాస్టల్లో త్రికాలానా సంస్కరాశ్చవాను అక్కడికి మెన్ రెండుమెళ్ళదూరం వుండేది ఈ రెండుమెళ్ళా పెద్దావురం పట్టువంటి విశ్వగోచిపెట్టి తడిఉత్తరీ యాన్ని బుహామ్మే గునుచి చేతిలోని రాగిచెంబుతో ఘోషవాని! క్రిమల్లవరకు వల్లభ రాయణుగారిలా బతులేరి వారిసంటుబుడిమావుంటే, ఆ పిలక గగన పీనుల్లో సంచారం చేస్తావుంటే, క్రూరగా మొదటి సంవత్సరంలో చేరినవాళ్ళ దగ్గర్నుంచి, సైనలీయ్యరు వరకుఆహ్—నుగా అన్న వివక్షిణభవం లేకుండా అంతా సమస్కారాలు చెల్లించి భక్తితో ప్రోవ యిచ్చేసేవారు కొందరు భక్తగణంలోనివారు అరిడ్చి అక్కడే నిలేసి తక్కువగా క్రూర తెలియనిది తెప్పించుకుని మరీ వదిలేవారు

అనోబలరావు రామానుజులవారి మతానికి వ్యూహయాన్ని అంకితం చేశాడు నిష్ఠుచిత్రియమ అతడు తలక్రిందపెట్టుకు నిద్రపాయే గ్రంథం అనోబలరావు విశ్వాద్యైతిహా—వరభద్రాస్వామి తమ దచ్చివా వత్సంగ్కు దిరిక్రకాలు కొంత యింది కాలేజీలో చదువుకునే కాలాల్లో అనోబలరావు 'ప్రవరాఖ్యుడ'నే గౌరవ నామం వున్నట్లు హాడా చెబుతారు అతడు అన్ని తరగతుల్లోను ఉత్తమశ్రేణిలోనే వచ్చాడు. కాని ఆనర్వలో పెకండ్ క్లాసు అక్కడే వచ్చింది గట్టి చిట్ట, విశ్వాద్యైతిహాలోనవలీనింది.

ఆచార్య శివకంకరరావుకు ఎవరో చెప్పారు, అనోబలరావు ఎంత నూవర్ స్టీడన్ ముందుంటే అతడు వతుత్తాత్మ వ్యక్తు శివ శివా! అనిగాని, నూర నూరా! అని గాని ఎవరైనా అన్నట్లుంటే చెవులు రెండూ మూసుకుని విసపడవంత దూరం పరుగెత్తడవి ఆయన ఒకరోజు స్వయంగాపిలిచి 'నాచేరవిటి చెప్పకు'ని అడిగాడు 'హరిహరి' కేసు చెప్పవన్నాడు అనోబలరావు ఆదుమాట కానీ నూరాన కానీ కేసు కైవ నానూచ్చారగదేయ వన్నాడు. అరిమా తిరునామాన్ని తీర్చి దిద్దితే యె. యన్ యం రైలుపెట్టెమీది పట్టి వర్తనాలకన్నా ఎక్కువ స్వప్నంగా గోచరించేది చితరకా విశ్వాద్యైతిహా అరిడి ఫ్లూక్లాసు కలిపి దూరంచేసి మరీ వదిలింది. ఇదే యూనివర్సిటీకల్లా ఫ్లూక్లా రంకులో నిల్చా నలవినవాడి! ఫ్లూక్లాసు రాకపోగా, పెడపట్టుకు గంటిలే పెకండ్ క్లాసు గుంపులోకొచ్చి పడ్డట్లు తెలియగా ఆ తెలివినవోజ్లానే అనోబలరావును గంజికాదితేసి రైల్వే క్లింబాల్చివంత వసయింది తరువాత కొద్దిరోజులకేగా జరిగింది కాన్వోకేషన్, అప్పటికి ఫ్లూక్లాసు రాలేదేమా అన్న విచారం మానవుచ్చి పట్టుకు వడలేదు ఉద్యోగం వారితో యిచ్చడావిచారంమాయమైంది దానిపూతలోకంలో బ్రతకటాని! జీవితయాక్రమ సరిగా వర్తమవుటాని! ఒక యూనివర్సిటీకిరే చాలవని ఎన్నో ముగు పులు మెలవవల మాయలు మోసాలు మితింత్రాలు నేర్చుకోవాలని లేకపోలే అగోగతి అన్నది విశ్వ యతు! అని తేలింది

అలిశేలు దీపం పరిగించుకొచ్చి—'ఇంకా యిక్కడే నూద్యున్నా రే? పికాదుకుపో లేదా—' అని ఆక్షర్యంతో అడిగింది.

'ఇటురా నూర్చొ' అలిశేలు నూట్లాడకుండా వచ్చి నూర్చొని, 'ఎందుకుదీ అంత దిగాలుపడి పోయి నూద్యున్నాదు యింట్లో యీవారో మీ అమ్మమ్మ యేమన్నా క్లావకాని కొచ్చిందా!' అని చెంకు చాలు చేసుకుని నవ్వింది అనోబలరావు అలి తేలిది తాకుకూ—

'ఇక మనం అమ్మమ్మనే వూడకం చేసుకుంటూ నూర్చొవారి.'

‘ఏం అలా అంటున్నావీ? అని తన చేతిలో! అతడి చేయిని తీసుకుంటూ అంది

అంత అందమైన కళ్ళలో! చూస్తూ—‘నేను చెప్పలేను చెప్పి నీ మనసుకూడా పాడుచేయలేను’ అన్నాడు సంతోషంగా

‘నా మనసు మీ మనసులాటిది కాదుగా’ అంది అలిశేలు

‘ఏమైనా పొడవుతుంది ఎందుకు చెప్పటం?’ ‘చెప్పకపోతే వాచుకోండి తెండి భోంచేద్దాము’

‘నా కాళి రేడు నువ్వు తిన’

‘మీరు తినకుండా నే నెప్పుడన్నా తిన్నామా?’

‘ఇహాల్లికి తిందూ— నా మనసు బాగులేదన్నా నుగా’

‘ఏనిటి ఆ నిజము అన్న అమ్మాయి యేమన్నా చేసిందా?’ అలిశేలు నవ్వు నాల్గుతుండుకు యిల్లిస్తూ ప్రక్కకు తిరిగి అంది

‘ఏమిచెయ్యలో అడచేసింది చినా అమ్మాయి నవలసిన వశేమంది మన ప్రార్థనకు అట్లాగుంది తయారేం చెప్పటం లేదనీ, యాయన మన అక్కల్లేదంటూ దెబ్బాల్లేదను చ్చెల్లారు ఉద్యోగం వుంటుందో పొడుగుందో తెలియ ఇటువంటిప్పుడు అన్నం యెట్లాగుయిస్తుంది కావ్వ?’

‘నోప్—యింకేవా!’ అంది అలిశేలు

‘ఏం యిది చాలవా?’

‘అదికాదండీ—మీ కెందుకు కోపం

ఉదాగ్యం చెయ్యటం కష్టంగాని తియ్యటం అంత తేలికకాదు’

‘క్రిష్టో—నీకు బాగా తెలుసు’

‘అబ్బ! నాకు తెలుసండీ. మీకోం ఘరవా లేదు కచ్చి భోంచెయ్యండి’

‘నేను తన్ను చాలామట్లు అవమానించటాన! ప్రయత్నించికట్లు ఆ అమ్మాయి రిపోర్టులో చూసింది’ అన్నాడు దిగులుగా

అలిశేలు గది ప్రతిస్పందించేట్లు నవ్వి—

‘మీరా—మీరు నిజంగా అటువంటివట్లు చేశారా?’ అంది.

‘తే నెప్పడూ చెయ్యలేదు. చెయ్యక.’

‘అవమానించటాని! ప్రయత్నించటం అంటే’

‘నాబాంధ—తే నెప్పడూ ఆ అమ్మాయి ముఖంలో! చూసి నవ్వనన్నా నవ్వలేదు’

‘మీరు నిజంగా అట్లాచూసి నవ్వివుంటే కళ్ళ యంతరహా చాక చేటోను’

‘అలిశేలు—ఏనిటి చేశాకోకం? యిది ఎటువంటి సమయం—రేపు నవం ఎక్కడ తలచాను కోవారి’ ఆ ఆలోచన వచ్చేసరికి బుర్ర పగిలిపోవలసిందే—

‘ఏనిటండీ—బుర్ర పగిలేదే? నిజంగా తన్ను అవమానించే ప్రయత్నాలు మీరు చేస్తున్నట్లు ఆ అమ్మాయి చూసిన రిపోర్టు బాధారం చేసుకొని మీ మీద చిర్య తీసుకుంటారవా?’

‘నో తప్పకుండా’

‘అప్పుడు చక్రం అడ్డుచెయ్యలేనో’

‘ఏనిటి మిస్టా’ అన్నాడు మస్మిలోంచి లేచి అహోబలరావు

‘అవును—నేనే ఆ అమ్మాయి చక్కరకు ఎల్లివా ఆపిరిం చూసి గెల్చుకవస్తాను మీ కోసం నేను ఏది చెయ్యలేను?’ అహోబలరావు ‘ఊ నా చేయి పట్టకో—’ అలిశేలు తియ్యలు తెరిచివచ్చి ‘అందివ్వండి’ అంది ‘ఇదుగో— అమ్మయ్య యిప్పుడు మస్మిలోంచి లేచాడు ప్రాం ఎంత తేలిగ్గా వుంది.’ వంటయింట్లో! నడుస్తూ ‘ఉంటుంది మీకు నిజంగా ఆ పిల్ల అంటే అంత భయమేమిటండీ?’

‘భయం కాకపోతే—ఆ అమ్మాయిని కెందుకు చెబ్బలు నులిమెయ్యమనా, గోపిమర్రి వేయించమనా ఏమిటి నీ అగ్నిప్రాణం?’

‘అంతకన్నా ముఖ్యమైనది వేళ వుంది గట్టిగా కెందుకు చేతుల్లో! తీసుకుని నలిపేసి వుంటే ఆ అమ్మాయి యిట్లాటి పెంకెవట్లు ఎవ్వటి! చెయ్యకుండా వుండేదీ?’

ఓట వాల్చుకుని మార్పొంటూ ‘ఆ పని నేనే చెయ్యాలనా—’

అలిశేలు కంచం ఎత్తిపట్టుకుని ‘నిజంగా మీరే ఆ పని చేసివుంటే నా కంత గర్వంగా ఉండేదని—’

‘ఉలికి పైకంబువు నేను చెయ్యని చెయ్యి లేని తెలుసు గదా’

అలివేలు నవ్వి ‘అందరికీ మల్లే అమాయకతా నవా-ఒక్క నాటికీ వశమ మీ రా పని చెయ్యండి మళ్ళీ ఆ అమాయలు’

‘ధ ౯ నే నవ్వండగ్గక్కంచి లేచిపోతాను మర్నీటా మార్గా దానంటే’

‘మాట్లాడను వెంటి ఈ వచ్చడి కట్టుకోండి యిది మీ కిచ్చమని చేశాను’

వచ్చడి వాయిట్ల రాసుకుని ‘నీ చేయి చిక్కి మైసరుదుల్ని పుట్టిస్తోంది వుండు నా బుజంమీద చెయ్యిస్తా నేమిటి? అదుగో వాళ్లలో కిటిలోంచి మాట్లాడుతుంది’

‘పోంకి ఎవరూ లేరు అంతా అవదం ఇవాళకే నేను మడికట్టుకోలేదు తెల్సా’ చిత్రం గ్రహించా నవ్వాడు అహోబలరావు చందమామా చెట్లెలు దిరియించాడు సన్న వాకాలు నవ్వి

8

తెల్లారి లేస్తూనే ‘యావా? నమ్మ మాట్లాడింది కండి మీ పడు మీరు తెల్లవుకోండి నా హా పట్ట న్నాయ్ ఇంటికి తాళంలేనీ మధ్యాహ్నం అలా నెల్లకస్తాను కొంచెం తర్వాతను యిస్తాయో? అంది అలివేలు

‘విషయం చెప్ప’ అన్నాడు టూత్ బ్రష్ తిరగేసి తల బరుక్కుంటూ—

‘అశలు విషయం ముందు చెప్పే కథ ఎప్పుడన్నార క్రి కనుండి? అంది కాఫీకోసం మంప బంటిస్తూ అలివేలు

‘ఇప్పుడు మళ్ళీ వాకేంటి కథ చెప్తా?'

‘మంచికథ అనగా అనగా ఒక అర్థాయువున్నాడు ఆ అర్థాయు ఒక మంచి నాటాక్షక అమ్యాయని నైతియ మీంచి పడగొట్టాడు. ఆపట్టింది వాళ్ళ మనస్సులో రాగద్వేషాలు రాక కొంటూన్నై’ అహోబలరావు పొరువంగా— ‘నేను మళ్ళీ చెప్పేకథ రివల్యూకోలేదు. నీకు ఆకథలో సంబంధంలేదు.’

‘సంబంధం లేదంటే మీకు ఉద్యోగం వూడు నుండి?’

‘చెలే యింతకీ నువ్వేమిటి చెయ్యదన్ను మన్నావు ఇల్లిబూ పెతుక్కుంటూ పెక్కతన్నమాట. నా అతన్న నేనేనో పడ్డాను కావలెనై నీమూవల పత్రం వ్రాసియిస్తాను నువ్వందుకు నీకు పుణ్యం యుంది—ఎక్కడికీ వెళ్ళొద్దు’

‘అవతసరంగా మీరూ ఆ అమ్యాయకి నీమూ పగపత్రం వ్రాసియిచ్చి మర్నాడు మీరా కాలేజీ లోనే సాళం చెప్పవల్యుకోన్నారా? అట్లా ఒక్క నాటికీ జరగటానికి దీలేదు నేను నల్లి మీ రిజ యను కల్యాసు మాట్లాడితస్తాను మీ తిరపున నాకు వకా లి యివ్వమని ప్రార్థిస్తున్నాను ఎందుకు ఫూ రింకా ఆలోచిస్తున్నాడు? యెంటా సంజయి?'

‘ఏమిలేదు బ్రహ్మాదేవుడు వన్నే భార్యను చేసి నిన్ను భర్తనుచేసి వుంటే ఎంత బాగుంది పోయేది అది’

అలివేలు కివ్వమన్న యింట్లోకి నల్లి పోయింది తరువాత వాళ్ళుమాట్లాడుకోలేదు అరగంట పేపు అలివేలే ఆ యుద్ధాన్ని రాజేల్లోకి తెచ్చే ఉద్దేశంతో ‘ఇగుగో, మిమ్మల్నై, మన యీవా దనలో మారల మున్నీ కే దినిసింపుకోలేదు మార ల్లబండి బహదూర్లై ఎట్లా తెస్తాకోయాస్తాను? అంది అహోబలరావు సంబోధిస్తుంది కిథలో కొచ్చి ‘ఎట్లా తెస్తాకో మాన్డండిట నాకేమి అంత లోకీ వూసం తక్కువా? అంటూ మార్కెటు వరకు పోగిపోయాడు వివా వివా ంట్రా యీ గనుకున్నాడు ఎదన్నా హెచ్చు తిన్నలవస్తే అలివేలు తిప్పుకుండా చెప్పరుంది మారలవాళ్ళు తనది క్రొత్తి మొకుమని ధరలెక్కిత చెబుతారో, తిప్పుకు రూకాలు రూపారో—అట్లాటి నేషలు తన దగ్గరా? నామంతుడిముందు ఎవరన్నా మట్టి గంతులు చెయ్యాలిరా? ఇట్లా అనుకున్నప్పుడు చొరునుకొచ్చిన ఆ నేకంతో ఎదురుకుండా కని పిస్తూన్న ఒకటి గెండుమారల దుకాణాలపక్క నుంచి కాగిసంది నలుగురి క్కినిసింపేలా పూపు నంటూ ఒకవారి నడిచాడు అమ్యాయ జోయలో— జోచెవుమంచి గోనెకొండకు వెళ్ళుకో, జోట్లు, నల్లెవని పెక్కొండగా అటువంటి మంచి డబ్బిలో చేర గాళ్ళు గంపంమీదకు యీ గట్లా ముసురుకున్న ప్పుడు, లేచి ‘రండి’ అని అహోబలరావును ఎవరు

అమ్మరిస్తాను? అతడుకట్టి కాళికి అక్కరలు పోనీ
 ఏ పోలిక కనిపించు అయితే పలుకుతూ యిదిగో
 కొంతమన్నన చేసివారే తీరా కామగా వస్తే
 టోటోల పదాలిపాదులదేమనని అనుమానం చేసిన
 మాట మాత్రం నిజం అంతలో ఒక కొట్టాడగ్గర
 జనం 'జానకీ! జానకీ!' అని సంబోధిస్తూ మరల
 కోసం యెగబడ్డాన్ని చూసి యీ పేరేతో చానుంది
 యిక్కడకొంటే మంచిదని గోనికీ తోంగిచూచాడు
 మనీషి పొన్నల బస్తాకు ముద్దేవుంది పెళ్ళొప్పుటటిపే—
 కామలవంద—గుడ్డిపడవకు—చేతిని మురుగులు
 పొంటిండా బంగారంతో కొట్టకచ్చేస్తాగా
 మాట్లాడుతోంది

అహోబలరావు పూరుకోవచ్చా—ఏ మనుకు
 వాడో—ఎదురుకుండా కొట్టోంచి వచ్చే మను
 ముగ్ధిని 'ఎలా కొన్నాడు? సరిగ్గా తూచిందా? నిప్పు
 ట్లాకేవా ఏమన్నా గరలు తీగ్గాయో? అంటూ
 వాకబలు ప్రారంభించాడు నానంది ఆ జనం మ్యూ
 సంతో అహోబలరావు ఆకర్షించాడు చాస్తో వది
 లిండా—అ రాళ్లు సరేనాల కాగా అల్లా వుండే
 తక్కువ వాళివా ఏమన్నా వుండా? అంటూ తన
 ప్రజ్ఞను నిశ్చయించుకుంటూ తాటిలా జానకీ కన్ను
 మురి 'ఏదయ్యో—కొన్నావులే గాని ఎట్లు ఇటు
 మంటి మాటలాడక ఎప్పుడెన్నా బజారుచేసిన మొహ
 కేవా—' అంది దురుసుగా అంతా గొల్లుదున్నార
 అంతలోనే ఆ చారిని పోకూన్న మరోమిగ్గి ముగ్ధ
 కించి 'పోలయ్యో! గంపమీద వెయ్యేరుల్లు కొనక
 పోలే మాస్తో—' అయ్యో పానానీ అంక నీ నయ్య
 మంచిది కానో! అని వొక గాత్రకే పెట్టి, చిన్న
 బుచ్చుకుని తిరిగి పల్లిపోకూన్న అహోబలరావు అమా
 యక వాడాన్ని చూసి బారిపడిపల్లి చారి కష్టంపడి
 'యో అయ్యో! కొనగింది పోతావా తమ్ముడు! కొన
 మందానోలే సచ్చి నీ కడుపు మడతా! అని వెయ్య
 బుచ్చుకు తీసికట్టి—' ఉప్పు తులుసు తీనే పానానీ!
 కోసం రాదయ్యో! నీ రాత్రి తక్కువ తప్పంటిలే?
 నీ అమ్మను కానా—వాను తప్పకుమంపనేగా
 నీ శ్రామ—'

అహోబలరావు నవ్వి - 'అమ్మ! మువ్వ మంచి
 చారివేరే! అమ్మడు, 'అటాగను బాబూ! నీ బాటి
 దొరబాబులు కొనకీ నీ బాటి సచ్చివా—మిగ్గివా—'

మరలమ్మీ కూడాగ డబ్బు తీస్తోంటే జానకీ
 అంది

'అమ్మా యీరా తమ్ముడూ డబ్బురియ్యల
 గాకపోలే లేవయ్యో నీ దయించాలి గాని జానకీ
 డబ్బు యేటి కెదురీక్తుంది '

అహోబలరావు కొన్నానానీ యింటి ముఖం
 పట్టాడు ఈ అపారాయతను అతే నిదివరకు ఎక్కడా
 చరిమాడలేదు ప్రపంచంలోని యిన్ని ముఖాలు,
 ముఖానికో మనస్తత్వం, చోటతన వుంటూంటే జాన
 కీని కేంట్లో కేసి నీ బాంబులంకో అరివి కెంతవరకు
 తట్టలేదు

9

అహోబలరావును ఉద్యోగింగో మంచివ్రాస
 పెరికేయత్తింబ? విజయం ముది కాలోతున్నదగ్
 ప్రసాదరావు కంభాంనం చేసి వల్లక గుల్లంగా
 అనందించినది విజయ తల్లి దయయింది విచారంగా
 'మాపింది! ఒకరికోటికన్న అన్నాన్ని అక్కర
 మనే చిన్న పెద్దతో పట్టాట్టడం మహాపాపం
 నుమండి పడినంది కలయ్యలు ' అని వాపోతుంటే
 తిరిగిపనిపాచేసు గాడించుకుంటూ 'తెల్ల వాడు
 జరిగిన అవకాశం యింత—అంత, తున్నకొలా
 కాగితాలు పెట్టిలోంచి కరవాటేస్తానంది ఆతింగ
 రది నాడో—' అక్క పప్పులార విచార్ని అ.
 చివ్వుకు నడి రోడ్డులో పచ్చెట్టి అతమాపరస్తాడు?
 స్త్రీలకోరికే పోయినవాళ్లు అనుభవించాల్సిందే
 పెద్దా చిన్నా గొరక మర్యాదల్మెరర్కుండా
 ప్రకర్తించినందుకు కాతరిసిందేయప్రాయశ్చిత్తం '
 అంటూ తన అక్కనుకు సగోపోసింది దిమయింది
 చిన్నబుచ్చుకున్న ముఖంతో అక్కడకంచి నల్లి
 పోయింది ఇంతవరకు కిచ్చాక నునం చేస్తన్నది
 పాప మొహ అతే చింతింజుకుకు కూడా కరిగింది
 తెల్లబరిమించి తెచ్చినవనంబు తూర్తిచేస్తామని తుటలు
 తెలిచి చదివతోయే సరికీ సత్యానిందియ—ప్రపంచ
 కాంతిమీద వెనుకొచ్చి ఉత్సాహమిచ్చే అహోబల
 రావు దీనవదనం మూటిమాటికీ విజయకోశముందు
 నాట్యమాడసాగింది. తెలిమాస్త్ర పగోమండలానవల్లిటి
 కొరు కుయ్యలనంతులు అక్కచిక్కడ విచ్చి తెల్ల
 తెలలక్షా కుట్టా గోచరించాము. కాళికింబు అగ్గ
 నుకు పెళ్ళిపెట్టికొంది. అది పుల్లరాళ్లు వడివడిగా

గడ్డాలకు నమ్మరాని నాన్నలు భోజనాదికల
 తూర్తిచేసుకునే తేళ కొండరమ్మయి లవ్వతే
 ముస్తాబులకు చివరితీర్పు ర్నిచ్చే నమయం నిజ
 యకు నుండెల్లో నులులాచ్చిపడింది. రేపు తనకా
 కారితో యుగం తీరిపోతుంది తెలియని అనూ
 బలరావు చివరి ఉపవాసంతో నిజమని కళ్ళారి
 పరి అక్కడి కుక్కోటాని తనకెంత యిరుములాటి
 కోసమ్మదయం కావారి రేపు అతను అగోలమకా
 అని ఉద్యోగం పోయి యేమిస్తాడు అతే క్రొత్త
 సంచారం కాదులే గడ్డలకి అవుతుంది ఆ కామయ
 గడ్డలూ ఎవరు? నిజయనందే పవనపరిపట్టయింది

కారితే నిక్కంటంపం తీవన ప్రకృతాలు
 బలమీద గిరాలునే చేతుల్లో ముఖాన్ని కప్పుకుని
 మాటబిహేయింది మర్రిగో నిజయ కిటిలోంచి
 క్రిందకు చూస్తే బతుకుగోడను చార్ల చేసి వుంచిన
 నుమ్మకుక్కైన తేలికేళయ (కోళం బహు చెప్త
 వసువు నుమా) అని హెచ్చరిస్తోంది నిజయ దిగాయ
 పస్త ముఖంతో అటూ యటూ తిరుగాడుకుంటుండ
 టాన్ని గమనించిన దమయంతి 'కారితే! నైమ
 కారేనుటే—రేచి అవ్వాని! రా' అని ఒకటికి
 గంతుమార్చు కేళేసింది నిజయ రేచి వంటయింటి
 నుమ్మంలోకొచ్చి 'ఈవాళ కారితే! ఎల్లా వెళ్ళా
 న్నళ్ళలేనే అక్కా—' అంది కారితో నేలను
 వ్రాస్తూ పరిగా యిడే సమయమి! నిజయ తల్లి చివ్వి
 మామనిండు నిక్కతోసహా ఎత్తి కుడేసి లోనికి
 తొప్పుతూకచ్చి 'అడే—అడే' అది వచ్చిందే—
 యింట్లో ఎవరూ లేక ఎక్కా కామ! అని కంకా
 రుగా యటూ అటూ చూసింది దమయంతి చెరగు
 మీదకు లాక్కొని నిధిలో కొచ్చింది వెకకారే
 నిజయ నెమ్మదిగా అడుగులో అడుగుకుంటూ పెడి
 ర్నించి ముందుకు చూసింది.

గేటు వొడ్డిగించి వత్తుతూ అరికేలు 'క్రొత్త
 చుట్టాన్ని ప్రహరరావుగారి మరదల్ని పరిదయం
 చేసుకుంటామని వచ్చాడు' అంది

దమయంతి 'రండి! అంటూ ఎదురుగా పరి
 'మీవారు కారితేలో రెక్కరకుగదూ' అని చేయి
 వుచ్చుకుని పెట్టమీదకుంచి నడిపించుకొంది నిజయ
 తల్లి ఖంగారుగా వెకకనుంచి నిజయకు బహు
 ప్రశ్నకు లాగుతోంది లోని కొచ్చయ్యకుని. నిజయ
 తల్లిని విడచుకోని బోయలోకి వచ్చి పచ్చటి పసిమీ
 రంసుధాంతో పెరుస్తూన్న అరికేలు రూపాన్ని
 తీర్చిపెట్టు కట్టిక ఆమె కెంపుగంతు దీరను, ముఖాన్న
 కుళిపించుకొచ్చిచివ్వాంగా విత్తుకుంటున్నారంగా కను
 విస్తూన్న పండునుమా, అర్చ్యంతో చూడబోగింది.

దమయంతి 'ఈ అమ్మయే. మీవారి కిమ్మ
 రాలు' అంటూ పరిదయం చేయబోయింది. అరికేలు
 'గట్టి కిమ్మరా—నిజయకదూ మీ చేయ. మీరే
 కారితేలో పని చేస్తున్నా రనుకొని మావారు మాత
 బడి ఒక క్రాసు వదిలేసారట నిజమేనా!' అంది
 వత్తుతూ అరికేలు

నిజయ 'నిజమే' అనేది వగ్గ
 రహా- వెల్లి ఆమెలో! చూడ సాగింది
 అరికేలు కేనికోసమో వెకుకున్నాట్లు చూసి
 'ఏరిమీ అమ్మగారే? వారి యెడల కొంచెంయరు
 నుగా ప్రకర్తించాను తమించమని అడగారి!
 అంటూ రేచింది

అప్పటికి నిజయతల్లి పొట్ట పోయినంతవెను
 మెల్లగా వంకరలు తీరుస్తోంది అరికేలు చచ్చన
 అవివరంకు చేతుల్ని పట్టుకుని 'ఏమ్మిగామా!
 చివ్వివాళ్ళను మీరు తమించాలి అప్పుడు కొంచెం
 యరునుగా ప్రకర్తించమని తమించమని అడగారి!
 మీ నేపాం కొరికచ్చాను'

నిజయ తల్లి క్రిందు మీద 'నూ నూ నూ! అని
 మాత్రం అనగలిగింది దమయంతి 'మామ్మయే! మామ్మయే
 గాని రండి! అంటూ వంట యింటిలోని! తీసుకు
 పోయి పీటవేసి మామ్మయే! తల్లి పుట్టింటా కల్తాకో
 అన్నీ వా కలులు చేయవారంభించింది తన పుట్టి
 నిల్లు రావయింది అని తన తండ్రి హెమ్మయేలో
 మామరని అన్నీ చెప్పాక నిజయకే తిరిగి 'మమ్మయే
 మాట్లాడించటం ఎల్లాగో నాకు తెలియడం లేదమ్మ
 ఎంకుకపంలే నాకు వచ్చినదయితే చాళిపడ్డల
 వరకే—అంతే ఇవ్వాలిమీరు బడిపోతే కట్టుంది
 బడిపోతే వామెనాం! కారితే అనారితా మామ'

నిజయమాట వత్తు వచ్చింది నిజంగా.
 'వోంట్లో ఏమీ కాగారేకే నగ్గ రేచింది' అంది.

దమయంతి కాళి రేచియిచ్చింది నిజయ
 న్నాడోనని పూలుకోరుకొచ్చి 'యింపయింది తీసు
 కొండి! అంది అరికేలు కొంచెం గంభీరంగా
 'అమ్మ! నేను నిజంగా నిక్కోటి యాచించటాని!
 వచ్చాను ఆరిధ్యార్ని స్వీకరించటాని! రాతేడు
 కాని మీకుంచి ముమ్మయతో యిస్తే అది ఎల్లా
 కాదనమ? పూలుతీసుకుంది దమయంతి 'ఎందు
 కంటి అటూ అంటారు? అదిచివ్వి పిల్ల చానికేం
 తెలుసు? అరికేలు వత్తు 'ఇప్పుడేమి యెంత వచ్చి
 పిల్లా యింతకన్నా తక్కిరట్ల పసిపిల్ల దోకడుక్కాడు
 మామ్మయే అరిచి చేడ్లకల్లు మీకేతున్నాకర్తం
 పడూలు కలిగితే మమ్మించమని అడగంటోన
 వచ్చాను. అయితేమీ తెలియదు. నాకు తెలియనిది

అయినను తెలిసినదలా అచదువే' అని విజయ
రెండుచేతులూ పుచ్చుకుని 'యూచిన్న అక్క
కోర్కెను మన్నించవా' అని అడిగింది

10

కాలేజీనుంచి 'అదరా బాదరా' యింటికొచ్చే
నది! గుమ్మరి! పెద్దతాళం వొకటి చేపివుంది
అహోబలరావు! అటువంటి సమయంలో మొగుడే
వాడి! ఎంత కోపం వస్తుందో అంత కోపం వచ్చింది
విలే ఆకోపం ఎటుగన్నా బహిరంగం కావాలి!
మరొక అసందర్భం ఏమిటంటే 'తను ఎక్కడికి కదల
వద్దని వార్నింగ్ ఇచ్చాడాయో' అప్పటికి తన మాట
తెలుసుకొని వెలిపోయింది అహోబలరావు! బాగా
తెలుసు తను అనుకున్న వని అలివేలు చేసితిరుగు
దని ఆ వాళ్ళ కొంతమంది పడిపోయినట్లుంది ఇం
దనుది చెప్పివుంటుంది తన భర్త కుద్ద తెలియకప్పుడ
నెడనీ, తనే మనోగడుగుదాన్ననీ చెప్పివుంటుంది
ఇకన్న చెప్పి ఆ అమ్మాయిని రిపోర్టును ఉపసంహ
రించుకోమని అడగటానికి వెలివుంటుంది ఎంత అత
మానకరమైన పని! ఈ భూప్రపంచంలో మొగుడే
వాడి అజమానుడిలావున్న ఆపది చేయకలసినపను
లేనా ముస్లిం లైలుచేరింది ఛీ! సుప్రసిద్ధకాలేజీ
రెక్కరద అహోబలరావు పరువంతో నుంటూ
కలిసిపోయింది అయిపోయింది—యింకా కాలేజీ
రెక్కర చేసితి తన? కోపా ఎటుండో ఛాన్సింగ్
వస్తుంది ఎందుకొచ్చిన బ్రతుకు ఛీ! రేపు యీ
వూళ్ళో ఏ ఆధారాన్ని వస్తువును వుండటం? అలివి
కళ్ళ ముందు భూమి కోర్కె కోర్కెమీద మునుష్యులు
అంతా గిరగిరా తిరుగుతున్నారని ఛెప్పు లేక అగ
చాటు పతే నేనాది అసంఖ్యాక భారతీప్రజల హీన
వర్గిత్రేపుటలు అతని మునుఘనకౌస గలగతా కడులు
న్నాయో కేవలం 'హైస్కూలు అతని కళ్ళముందు
కాండవూడివుంటే పరవారేకపోయింది అటువంటి
హీనస్థితి తనకు వచ్చినదే—వచ్చి ఎంతో కాలమై
నదే ఫీలయ్యాడు అప్పుడిక అలివేలు తన చెట్టు
చేతిలోంచి కట్టుల త్రొవచునీ ప్రమాదకరమైన
వస్తువులా అతనికి గోచరించింది 'విజలేరా
అబ్బాయా!' అన్నట్లు చింతచెట్లు జడలు విరవోకు
నుంటున్నాయి చీకట్లు ముగుర్చున్నాయో అహోబల
రావు పట్ల పటపటా కోరికాడు వెలిఅతేక మెత్తిపో
యింది గుమ్మరిలో చరిత్రలనడి స్రుడు పిదదిచేతుకుని
మనస్సు అశాస్త్రాంతం చేసి చూడసాగాడు అటు

నంటివాడియాత్ర యేమి అవుతుంది? ఎదురుగుండారీకా
ఆగటం అందులోనుంచి మునుష్యులు తన చైత్రు
రావటంనూడా అతనికి తెలియదు బాగా దగ్గర
పావచ్చి తలుపుతాళం తీసుండగా తెలివొచ్చింది
అహోబలరావు! ఆ మనిషి అనివేలులా గమనించి
పూచివుచ్చుకు రెండుకాయ కొట్టాడు 'అమ్మా!' అని
అలివేలు గోచరించిన ప్రారంభి గోచితున్న మేమి
కగతలను తగిరి గాయమేర్పడింది ఇది గమనించని
అహోబలరావు 'ఎక్కడ కళ్ళానే—రామనీ? !
వెళ్ళొస్తావా—అని మరీ చేయకాదు వెనక
నుంచి అతని ఎత్తినచేతిని ఎత్తినదే ఒక అమృత
హస్తం గట్టిగా పట్టుకుంది

అప్పుడు అహోబలరావు ఆ అమృతహస్తాన్ని
తననైపును త్రెప్పకుని కళ్ళలోకి కళ్ళు కెట్టిదూకాడు
విజయ గవ్వన చేయవడలేసి 'విజయ
అని నెమర్చు గెంతాడు గుమ్మందగ్గర నూలబట్ట అలి
వేలు మడిచేతో కగతపాక్షకుంటూ—'ఇక వరసానం
చాలించండి మానెర్నెల్ని రెండవమారు అతమా
నించవలెప్పుకున్నారో వచ్చి తలుపుతీసి దీపం
నెయ్యండి'

అహోబలరావు కిక్కురు మనకుండా తాళం
తీసిలోపల ప్రవేశించి లైలు చేకాడు అలివేలు
చెంపమండి నెత్తురు కాలుతోంది విజయకోపంగా
నూస్తారితే మనో 'తను వెలిపోతాను అక్కయ్యా
తలకు కట్టు కట్టుకో' అంది అలివేలు చేయవుచ్చు
గని 'మరోమాటు మా సంహారాన్ని మాడ్చువుగాని
కాని వొక్కరినీ వెళ్ళలేవు దయచేసి మీ రామెను
యింటికరహా దిగివెట్టి రాయో! ఏమిటి అటా
చిన్న బుచ్చుకున్నారే నిర్భాసి వాకు చెప్పి తగిరిం
దనా—యీవాళ్ళ కా కెంత అకండంగా వుందని
ఈ బాధను నేనెంతో పొరుషంగా అనుభవిస్తాను
ఎక్కండి' అని బ్రతిమాలింది

అహోబలరావు విజయను వెంటచెట్టాకొని
వెళ్ళున్నాడు విజయ యిక భుండబట్ట లేక యింటి
వాకా వెళ్ళాక 'మాస్తారూ—చివరిది వినుకొన్నంత
యిదిగా ప్రేమిస్తోందో మీకు తెలుసా!' అని
అడిగింది. 'అయితేను విజయ ప్రేమ ఎక్కిటికో
వాకొచ్చితి! తెలిదు' అన్నాడు విజయ అతని
ముఖానికి కేసి పారమనింది. అప్పటికి అతని
ముఖం చెరువయి చెంపలన్నీ తడిసిపో ఉన్నాయి.

నాటిక:

నిరంతరజ్యోతి

శ్రీ వేలూరి సహజానందం

కథకుడు

* ఈ జగము చర్యమేమిటి చేయిచి? *

యేమి యీ జగం ఓర్లెల్లెల్లె?

ఎక్కడని యిందు నెలగినవాడున్న

చిత్తగించి నాకు తెప్పరన్న "

మనుష్యుడి ప్రశ్నకు యుగ యుగాలనుంచి అడుగుతున్నాడు మనుష్యుడు కాలికిన ప్రతిచోట ఈ ప్రశ్న ప్రతినిప్పుంది వినిపిస్తున్న అజ్ఞానాంధకారంలో ఈ ప్రశ్న, ఈ సత్యావ్యవస్థలో నిరంతర జ్యోతి గ్రీకులలో నూరు 3000 ఏళ్ల క్రితం ఈ జిజ్ఞాసల తీవ్రతకు దైవ ప్రాశస్త్యం సంపూర్ణతలు అగ్రహణి నురి అయ్యాడు స్వామిసభలో సోక్రేటిస్ తై అభియోగం తెచ్చారు

ఒకరు సోక్రేట్ నిరీక్వరవాది

(పాల్)

ఇంకొకరు తరతరాలనుంచి వస్తున్న పద్దనులను విమర్శించి, అవసానిన చేసి, యజమానులను ప్రభులను చేస్తున్న సంఘ విధ్వంసకు.

సోక్రేట్ పాదులారా నాకై అభియోగం విన్నాడు ఇది కేవలం అయధార్థం నేను నిరీక్వరవాదిని కాను

(పాల్)

ఒకరు: బహుధలో ప్రతివాదిని విలక్షిణి, వాని జ్ఞానం లేదని నిరూపించటమే వృత్తి పట్టుకున్న నిరీక్వరవాదిని

సోక్ర నేను యజమానులకు దుర్బోధ చేస్తున్నానని నాకై నేరం నెలపాటు పాపం కోసం అక్షిపాదులతోనం కాటం వృధా చేయకండి మీ ముఖ్య కర్తవ్యం మీ అంతరాత్మలను సుద్ధి పరచు

* వేలూరి సహజానందాచార్యగారి 'ఏకావలి' నుంచి.

కోటం ఇది నే చేసి ప్రబోధం ఇది దుర్బోధా చెప్పండి

ఒకరు నిత్య నిరీక్వరవాదికని మా అలోచన

సోక్ర తన తీర్మానాలను ఈ అవిటి ప్రశ్నకు అంగబలం కంగడు మీ చేతలను కాక నేను చేతలను చూచిస్తున్నాను నా లేక నిరీక్వరవాదాశ్చే ప్రబోధిస్తున్నాననా మీ అలోచన నేను నిరీక్వరవాదిని కాను కాని బుద్ధి వినియోగించమని నా బోధ (పాల్) మీ లేక నాకు విధించినా, నా జీవితాన్ని మలుపు నేను బాధ్యుణ్ణును

ఒకరు అంతులేని అపరాధం

సోక్ర నా ప్రశ్నలవలన, చర్చలవలన తమ అజ్ఞానం తెలుపకుతోందని నా వ్యతిరేకులు నన్ను స్వామిసభలో తెచ్చారు

మరొకరు: సోక్ర సెన్సెస్ మెంట్స్ విధించబడింది విమర్శనం

(పాల్)

సోక్ర ఈ తీర్పు నాకు అత్యుత్తమం కాదు అత్యంత కష్టమైన పరిస్థితులనుంచి తప్పించుకోటం కాదు అన్యాయానికి దూరంగా ఉండటం నన్ను చంపినందుకవలన, మీ జీవితాలను విమర్శించే నా కారణం తప్పించుకోవచ్చునని మీ రనుకోవచ్చు కాని అది సాధ్యమౌతూ గౌరవ ప్రదమౌతూ కాదు. ఇతరులకు హాని కల్గించి, వానిని నిరీక్వరవాదం చేయటం కాదు సరే మార్గం కనుగొను కాదు కాదు పరమేశ్వరం సత్యమైన మార్గం

మిత్రులు మళ్ళీ ఎన్ని కత్తాల్తో ఇలాంటి ముప్పి జన్మించటం. ఏమి అంతస్తు. ఆ ముఖంలో రవ్వంతమాదా విచారం లేదు. ఈ దీప మారక, మనం కోవోడులం, కవోడులం.

సోక్ర మిత్రుల కొరతను, పశ్చాత్తాపాన్ని కీడు జీవితంలోనూ వాటిల్లడు, మృత్యువుతోనూ

వాటిల్లదు. దేశతలన్ని విప్పరించదు. నా కష్టతీరమల మూలంగా వాళిమో తోని జరిగిందని భావించకండి నాకు మంచి చేయాలనే ఉద్దేశ్యం వారికి లేకపోయినా, వారు నాకేమీ చెడు చేతులేదు.

మిత్రులు విప్లవంపై తలచి అమాయకురాలు భార్య వీరిగతి ఏమి కానుక?

సోక్ర నా మిత్రులు పెరిగి పెద్దయ్యాక, సత్యంమీదకన్న సంపత్తిమీద నా పెక్కుక మక్కువ చూపిస్తే వారిని శిక్షించండి బాధించండి ఈ ఉపకారం మీరు చేస్తే కాదు, నా సంతానానికి మంచిచేసినవా రవుతారు.

ఒకరు విచారణ ముగిసింది మీరికే జగ్గ కన్పి!

మిత్రులు సోక్రటీస్

సోక్ర మనకు వీడ్కోలు సమయం వచ్చింది ఎవరివారికీ వారు జగ్గక తప్పదు శేష మరణించటానికి మీరు తీరించటానికి. ఏది ఉత్కృష్టమో తోవ్వటని కలుగ

(పాకో)

సోక్ర క్రిటో అవ్వతే కచ్చావు?

క్రిటో అవును ఇంకా సాంతం తెల్లవార లేదు

సోక్ర క్రిటోకొలలాచారి నిన్ను రానిచ్చాడా?

క్రిటో: అతడు నన్నెరుగును

సోక్ర మరి నన్ను లేవకుండా కూర్చున్నావేం?

క్రిటో ఇట్టి విషమసమయంలో కూడా నువ్వు ఇంత ప్రకారంలాగా నిద్రపోవటం వాళ్ళ అశ్వర్యం అట్టి పరిత్ర విదవలు భంగం చేయవలదు కోలేదు

సోక్ర: ఈ వాక్యకర్తలో మృత్యువుకు చూసి విచారించజూడదు

క్రిటో: నీకన్న ముదుసళ్లు కూడా ఇలాంటి సమయాల్లో భేదం పొందకుండా ఉండలేరు

సోక్ర: వివాహ ముగి. ను వ్యం దుకు వచ్చిందీ చెప్పలేదు.

క్రిటో: శేవిధవర కడిగిన కోరికే మర్రి అడుగుకున్నాను. సోక్రటీస్.. క్రిటోనుంచి నువ్వు పారిపోవాలి.

సోక్ర: క్రిటో

క్రిటో: అవును సోక్రటీస్.. నీవు చనిపోతే పాటిలేని పాపానికి పోగొట్టుకోవటం కాక, ప్రజల ఆగ్రహానికి గురవుతాను

సోక్ర ప్రజల ఆగ్రహానికి

క్రిటో: అవును నిన్ను, నన్ను ఎరుగని ప్రజలు నన్ను విందిస్తారు. దెబ్బలు భయ పెట్టటానికి ఇష్టం లేనందువలన నిన్ను రక్షించలేకపోయానని, శేష నిర్దిష్టమగా ఉన్నానని వారు అంటారు

సోక్ర క్రిటో

క్రిటో: అంతకన్న అవమానం ఉందా? స్నేహితుని, అందులో నీలాంటి స్నేహితుని ప్రాణం కన్న నాకు భవం ఎక్కువ? పారిపోవలసిందని శేష నిన్ను కోరినట్లు, నీవు తిరస్కరించునట్లు వారికి తెలియదు చెప్పినా విన్నారు

సోక్ర క్రిటో: జవాబి ప్రాయశఃకరించి భయపడెదను సత్పురుషులు ఈ సంఘటనకు ఓరిగానే ఆర్థం చేసుకుంటారు వారి మాటే ప్రమాణం

క్రిటో సోక్రటీస్.

సోక్ర క్రిటో రానున్న మృత్యువునుంచి తప్పించుకోని ఎలాగో ఎక్కడో తల దాచుకుని తీరించమని నీ కోరిక.

క్రిటో అవును

సోక్ర కాని కేవలం తీరించటమే ప్రధానం కాదు అమూల్యమైనది కేవల తీరికం కాదు సృష్ట తీరికం క్రిటో అధికారులను కాననాన్ని మోసపుచ్చటం అయిన కమేషనరి మనం ఆ అవకాశ్యం చెయ్యజూడదు అవునా

క్రిటో కానని ఎలా అవగంతు?

సోక్ర మనకు బాధించినవారిని కూడా మనం బాధించజూడదు

క్రిటో అవును

సోక్ర: ప్రతికారించితే త్రోసివేచ్చాలి.

క్రిటో అవును

సోక్ర ఈ పరిణామాలను వింతటితో విరచించుము

క్రిటో: ఇందుకు శేష చెప్పగలిగిందేమీ లేదు. సోక్రటీస్..

సోక్ర! కాబట్టి. బ్రహ్మ చెప్పేదన్నది
నన్ను విడిచిపెట్టు. దైతం ఏదాని నూనీలే, అదే
నాకు పూజనీయం..

దైతం సోక్రటిస్

సోక్ర దైతం. రా నాణనా. రా

దైతం! ఇక్కడను చాలామంది వచ్చారు.
కాని మీలాంటి సాధువు నింతవరకూ ఈ సంక్లం
తాకలేదు నేనంటే మాకు కో పం

సోక్ర నువ్వంటే నాకు కోపం?

దైతం కోపం లేదని నాకు తెలుసు
ఇక్కడ ఉండేవాళ్ళకు మామూలుగా నేనంటే
చాలా కోపం నన్ను తిట్టుతారు క్షిప్రము

సోక్ర నీవు కోపం అనవసరం నీవిధి
నవ్వు విర్యవైస్తావు

దైతం అధికారుల ఉత్తరవుల ప్రకారం
విషమిచ్చే కళాకర్తవ్యం నాది ఆ దోషం నాది
కాదు ఇతరులది

సోక్ర అది గ్రహించకే నీమీద కోపప
డటం

దైతం ఈ చీకటిపూలో చిక్కన
పోయిన మూలాంటి వాళ్ళకు వెలసేయ
యానీంచటం కోసమే భగవానుడు మిమ్మల్ని ఇక్కడకు పంపించి
దొంగలను, హంతకులను, కంచకులను బంధించే
సంక్లం మిమ్మల్ని కూడా కాధిస్తున్నాయ్

సోక్ర ఈ కాదు రాళ్ళమధ్య మీ వృద్ధ
యాలకూడా పాపానాలు అవుతాయని అంటారు
కాని. నే నా మాట నమ్మకు నే నిక్కడకు
వచ్చినప్పటినుంచి యాత్రానే ఉన్నాను ఆ
గోడచాటుగా వెళ్లి నువ్వు దుఃఖించటం

దైతం అవును సోక్రటిస్ మాలో మాన
వత్వం వలించటం సత్వమే కాని మీ ముఖ ప్రస
న్నత, మీ చర్మం ప్రసోధం కర్మశిలేవలంటే మీ
కున్న సహనం ఇకన్నీ సక్షత్రాలై ప్రకాశిస్తుంటే
మా చీకటిగుండెల్లోనూ వెలుగు నిండుతుంది ఓ
ప్రభూ ఇదివరకు ఎంతో మందిని మృత్యు వ్యారం
వద్దను తీసుకువెళ్లినా కాని నామిట్టికి నీమించ
దకపోయినా ఈ సారికి నీమించు.

సోక్ర! ఇంకెలా? నీ దోషం లేదు. నీ అప
రాధం లేదు.

దైతం. ఓ అంతర్యామి.. ఆ పదితమన
వెదల్తులు తానెప్పుడు ఈ నిజాన్ని అన్వేషించేయి.
సోక్రటిస్. జరుగనున్నదాన్ని నీమనో సహించా
రీ.. మరి నాకు నెలవు

సోక్ర. బ్రహ్మ విషం తయారైతే, దరిచార
మని తెలుసుకు.

బ్రహ్మ ఎందుకంత తొందర? సోక్రటిస్.

సోక్ర ఎవ్వరది బ్రహ్మ ఆ విషు

బ్రహ్మ నీ ఇల్లాలు పిల్లలు సోక్రటిస్

సోక్ర. ఆ. ఆ. సహనం తపించాలి.

చేతనమంతా! పక్షే ముందు ఈ అపవ్వరాలు
స్వర్గంలో విజయవహమడు

భార్య పాపిష్టిరారిని ఉన్నంతకాలం మన
కృపించి లేకుండా కొట్టు పెట్టాను

సోక్ర ఎందుకా అతేం

భార్య అవును సహారానికీ నిష్ప్రయోజ
కుడనని తెలిసి పోయి పెట్టుకుని అరిచేవాన్ని కాని
కాని పిధి నిధిని వాడ వాడన ధరికులు.

దరిద్రులు, యజకులు, వృద్ధులు, పాత్రులు, పుత్రా
కులు మీకై ఘోషిస్తున్నారు

సోక్ర విలసింకు విలసింపకు

భార్య: ఇంతటి విశ్వపురుషుని ఇంట్లో పెట్టు
కుని, ఇన్నాళ్లూ అణచునించాను అందుకే ఈ
ఘోర శిక్ష నాకు విషమకన్న వానకమైన ఈ
శోకాన్ని నన్ను

సోక్ర నీల్లలు మాడు ఎలా చెడుకు
తున్నాలో వాళ్లు భయపడుతారు.

భార్య అవునులాంటి తల్లిని మానీ భయ
పడేవా? నీమించండి ఈక్షోభ కడకువళిమనం.

సోక్ర నేను తీరించినప్పట్లో, నీకు జ్ఞాన
ప్రసోధం చేయలేకపోయాను సంఘటనలు ఉరిగితే
రావు నీ అంతరాత్మ కేటాగ్నంది. ఈమయంలో
అంతకన్న నాకు కావలసిందిలేదు ఈ ఒక్కక్షణం
యూగాలను సహనం వెళ్లి పిల్లలను తీసుకో
వట్లు.

భార్య ఎక్కడకు? ఎందుకు? నాకు నేనే
విషపాత్ర. నాకు నేనే విషం వదలి. నాణన
ల్లరా వదలి. స్త్రీలోకానికీ నా ప్రార్థన...
ఇంక ఈ మహాపరాధాన్ని మరెవ్వరూ మీకు
తెలుస్తోంది...

(పాల్)

సోక్రేట్స్ యెప్పుడు పరిచార
మిది

సోక్రేట్స్ సూర్యుని దింకా పడ
మట కొండలపైనే ఉన్నాడు. చాలామంది ఆల
స్యంగా విడం తాటలం నే ఎరుగుదును

సోక్రేట్స్ ఎందుకు ?

సోక్రేట్స్ అధికారులు అజ్ఞానం వాదన,
విందులారించి, తాగి, క్రియలతో కాలక్షేపం
చేయుట నే నెరుగుదును కాబట్టి తొందరపడ
వద్దు శ్రద్ధ తీసి ఉండి

సోక్రేట్స్ అవును, సోక్రేట్స్ వాళ్ళలా చేయ
టంలో తప్పుమీ లేదు అలస్యం చేసేవంతులవ
వినో లాభిస్తుందని వారి ఆలోచన వాళ్ళను నే
ననుసరించటం యుక్తం కాదు ఒక క్షణం ఆలస్యంగా
విడం తాగినందువల్ల ప్రయోజనం ఏమీలేదు కాబట్టి
నే చెప్పినట్లు చెయ్యి అదిగో జైలుకు వెళ్తున్నాడు
జైలు : సోక్రేట్స్ ఇదిగో విడుదల—
విడం తాగాక, కాళ్ళు బరువొక్కంత కరహ వడ
వారి తరువాత పడుకోవారి అప్పుడు విడం పని
చేస్తుంది

సోక్రేట్స్ పని ఏది దీని ఇటివ్వు
ఆ విడుదల

సోక్రేట్స్ ఇతర మిత్రులు సోక్రేట్స్ నీ
అమృత కంఠంలో పోలాడాలం

(నిట్టూర్పులు, దుఃఖారావాలు)

సోక్రేట్స్ మిత్రులారా ఏమిటి నిట్టూ
ర్పులు దుఃఖం ఇలా! దురదృష్టవశాత్తూ రోగిగా అడ
వాళ్ళకు ముందు పంపించి. ప్రాణి ప్రకారంగా
చదివేవారి ప్రకారంగా ఉండండి

సోక్రేట్స్ అలాగే సోక్రేట్స్ మనస్సులందరి
భగ్నం చేయవద్దు అలా అడవికి తూలు
కున్నాడు సోక్రేట్స్ సోక్రేట్స్ .

సోక్రేట్స్ సోక్రేట్స్

సోక్రేట్స్ ఏమిటి ? సోక్రేట్స్ .

సోక్రేట్స్ . క్రి...ట్స్..

సోక్రేట్స్ . సోక్రేట్స్
సోక్రేట్స్ : సోక్రేట్స్ అట్టేమియనాకు ఒక సోడి
నిన్నాడు అది అతనిది తిరిగివ్వలేదు నేను ఇంత
కరహ .

సోక్రేట్స్ : సరే.. ఇప్పుడెందుకు ఆ సంగతి
సోక్రేట్స్ కాదు సోక్రేట్స్ అలా మరచిపోకు
నుదు మర్చిపోతా అతనిది సోడిని

సోక్రేట్స్ ఇప్పుడు

సోక్రేట్స్ గుర్తుంచుకుంటావా?

సోక్రేట్స్ తప్పక సోక్రేట్స్ ఇంకేమైనా
నీ ఆభిమతం

(పాల్)

* ఓ జగత్పతి! ఎవ్వరైనా జగత్తునీ ఎరుక లేక
లోకము నించినారే ఏటి నీ యశువులు నీడు సృష్టి
యందు

కళకును సోక్రేట్స్ నుంచి జవాబు రాలేదు.
ఒక జ్ఞానపు అప్రమించాడు అతను తోటి వారికి
జానకార్థము చూపగా, వారితో కలిసి మృత్యు ద్వారం
మోపించాడు కాని జ్ఞానమూత్ర మృత్యు ద్వారం
వద్ద ఆగదు అది అమర యాత్ర

* * * *

ఒకడు అనురుల కాలమెప్పుడో అను
కున్నాం

ఇంకొకడు గ్రామ గ్రామం భయంతో అట్టు
డికి పోతోంది అంశులికాల దక్షతర్తీ వస్తున్నా
డంటే, మోజవాలదూరంలో భూకంపంలో లాగా
ప్రజలు కంపిస్తున్నారు

ఒకరు ఇలాంటి కిరాతకుని బుద్ధభగవానుడు
మాడబోవటం ఈ కాలం నేపురి ఆ రాక్షసుడేం
చేస్తాడో

ఇంకొకరు బుద్ధభగవానుడు ఆ దురాత్ముని
మాడబోవును అయ్యిపోయి ఆ ప్రేమస్వరూపుని
అహింసాత్మకుడేం చేస్తాడో

బుద్ధుడు అంశులి మాటలంకృత దక్షతర్తీ
కుగ్గం

దక్షతర్తీ : ఎవరది ? నా దర్పాదన ఈ
రాక్షసులకు తాళలేదు.

బుద్ధుడు కాని నా హృదయమున ఎట్టి అశాంతి
కుగ్గనా తాళలేంది.

* తెలూరి చంద్రశేఖరంగారి 'గీతానాథుల'

చక్ర తో నటన నానంద మృదా.. ఇట్టి మాయ
మాటలతో నన్ను మోసపుచ్చలేవు

బుద్ధు వంచనకు నిరోధిని నేను. ప్రభూ
నక్కర్లే నా ప్రణామము

చక్ర సత్యమని మిథ్యయని
బుద్ధు మీరు సత్యుని విరుద్ధంగా ప్రవర్తిస్తు
న్నారు మీరు సబ్బుతున్న హింస మీ మానవత్వ
ని కళంకము

చక్ర ప్రతిపక్షులను హతంచేసిన పీఠాధి
పతునితో నువ్వు మాట్లాడుతున్నావని తెలుసుకో
నంటనే నువ్వు చటమని నిష్క్రమించటం మంచిది
లేదా

బుద్ధు భయం! అపరిచితుడు బుద్ధుడు
చక్ర ఏమి నీ అవాంఛారము తో ఖడ్గ
ముతో

బుద్ధు సంకోచ మెందుకు నా నృపయము
మీ ఖడ్గము నానోనించుచున్నది

చక్ర ఏమిటి? నా కనుల శిరోశాస్త్ర
కాంతి

బుద్ధు : మరల ఆలోచన ఎందుకు? ఇదిగో
నా శిరస్సు
(పాశ్చాత్య)

బుద్ధు ఇదేమి ప్రభూ ఒక సామాన్య భిక్షు
కుని పాదాలపై నుచోచక్రవర్తి, భటు లేమను కొనె
దరు సామ్రాట్

చక్ర ఇది పాదాలు కావు. శ్రోత్రీలింగ
కాదు

బుద్ధుకు నేను భిక్షువునీ ప్రభూ!

చక్రవర్తి కాదు. విశ్వవాతపు నువ్వు ప్రభు
వు నీవు! ఏది ఆ నిమిషమునానా నొకపాటి చూడ
నిమ్ము న్యుద్వేదవ్యుత్పన్నై నా విశ్వక స్యరూపాన్ని
నాకు చూపిస్తున్నావ్. తమింద నా అత్యాచారం

బుద్ధుకు అదిగో అటు చూడు పీఠిక
ప్రాణు తెలు ప్రణామమై వెళ్తున్నారో

చక్రవర్తి : వారి కలికాటి కంఠాలమంచి కలు
వతో ఆక్రందనలకన్న పెక్కు పెక్కున ప్రతిస్పందిస్తు
న్నది; అంతరాత్మయొక్క దుఃఖారావము..

* తలవారి వంద్రకేళియంగారి 'కాంచనమాల'
శ్లోచి

మెడలోని అంగుళిమాల అగ్నికణులయై అణువు
అణువును దహిస్తోంది తో హింసోన్మాదాని!
మార్గం సదా ప్రభూ!

బుద్ధుకు తాదజగమున తావులేని ప్రాణి లేడు.
ఏ గడవకదగిన తిరస్కార ముందు గాక తొనికరు
డాదేని ఇంటికదవ్వు ఆవ్యవము తప్ప తిరస్కారము
లేదు అహింసా పరమో భర్తా! ఇదే తీరిక
పథం

* ఆలంబిని శ్రుత్యాగ్రామంబున
పలసిన యీ వినులకోతికి,
నిరతము చేసెను నీ నృపయంబున
జయముని ప్రాగుత పి జగమా!

జన్మవ్యాధి జరామృత్యువుల
తారగ ద్రోణకు బాటమ దెలిసిన
కరుణామయు శ్రీ గౌతమ దేవుని
చరణము లంటప యో జగమా!

శ్రీ మన్మథప్రేమాద్రికి శేతే!
అష్టాంగిక పథవర్తి శేతే!

ధర్మచక్రప్రవర్తక! శేతే!
కర్మచక్రనివర్తక! శేతే!

* మొదటి వర్ణి ఏమిటా కోలాహలం
రెండవ వర్ణి పరులెత్తుతున్న జవం
ఎవ్వరు

మూడవ వర్ణి ఎవ రా నైవికదళం

4 వ వర్ణి ఆరా ఇచ్చుడి చిత్రవధ
పురుటిల్ల చూరి పనిచడుల చంపుట

5 వ వర్ణి శివునాథ్యి ఎవ్వరి రాక్షసమూక

6 వ వర్ణి దిగ్గరగా అనకు

8 వ వర్ణి పల్లెవలెన శివుల చంపటమే

పిరి సామానకృత్యం

4 వ వర్ణి మోలోడు ప్రభువు చేసిన కళార
అట్లు

8 వ వర్ణి : తన మరణాత్మ విధించిన జాన్
తిరిగి జన్మిస్తావని అతని భయం అందుకో కళ్లు
తెరిచి పనిపాపలకు నైతం చూపిస్తున్నాడు.

(నైవిక కోలాహలం విశ్వవై పనిపిల్లవాని
ఏడ్పు)

అనేకమంది కుభం.. కుభం.. పరమా పరిశ్ర
సమయాన ఇది ౧౯౫౩-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

జన్మించే మహామహూర్తం పావము తుల్యమని
భ్రుకుడు

మొదటికర్మక్రి—ఎవ్వరని

3వ కర్మక్రి: అతడు చూడకు దురంతమల
కందక అశ్వశాలలో జనియించిన తుల్యమని భ్రుకుడు

3వ కర్మక్రి ఏమీ ఆ ముఖ కర్మమన్న ప్రేతుడు
మాయకు ఆకాశంలో ఒక చంద్రుణ్ణి అది
ఉన్నప్పుడు మరల ప్రవాసం

4వ కర్మక్రి కాని ఈ యువకుని వికారవయ
నాల్లో నేయి చంద్రులు చల్లని వెన్నల కురిపిస్తాయ్

5వ కర్మక్రి కృష్ణులు, స్త్రీలు, యువకులు
అందరూ అతని దగ్గరకు వస్తారు తమతమ బాధలను
విప్పరిస్తారు

6వ కర్మక్రి ఇప్పుడు మన వాళ్ళున్నట్లు కొట్లా
టలు లేవు

7వ కర్మక్రి నీవై గౌరవము చూపినవారినై
గౌరవం చూపటం అక్కానికీ కొత్తకాదు కాని
నీ కీక్రతులమహాదా ప్రేమించమని చెప్పకున్న ఈ
యువకుడు విశ్వగృహంలో కొత్త జాగ్రత్త

* * *

ఒకరు అదిగో ఆటు ఆటే

ఇంకొకరు ఎవరు?

ఒకరు ఏకలేమిటి? భ్రమరాలు

మరొకరు పతిత

ఇంకొకరు కులట

ఇంకొకరు ముస్తారం ఆ నీతిభ్రమరాలు

నదివిధిలో వెంట్రో

ఒకరు రాళ్ళకొట్టండి

ఇంకొకరు: విసరండి రాళ్ళు

ఒకరు: ఏం ఆగానో? విసరు

ఇంకొకరు: అదిగో కాస్తలో తప్పింది

గాని తేకబానే అతికి తాళిది

ఒకరు ఎవరు? మన ప్రభువు. అక్కడి

ఆమెగడులుగా నుంచున్నది ముగ్ధప్రభువు

ఇంకొకరు: మన భీష్మానికీ, పెదిరింపులకు
ంకటం చేయవది. ఆమె చూడు

మరొకరు అతని పాద ధూళిని ముద్దకుతోంది.

ఒకరు: కళంకార్పాదితమై ఆమె ముఖం

మన ఎంత వివిధరంగా ఉంది...

మరొకరు అహో వారిద్దరి మట్టా జోగ్గిది
వక్రము వృత్తిం చేస్తోంది. ఈమన్నర్నిలో పావం
తీర్చుకుంది

ఒకరు పావం? ఇంతకన్న పావం ఏ
యంది? మనము రాక్షసో ఆమెను మార్చి చేసేవారం

మరొకరు ఆమె ఆమె దాషి మనము
నాగయమార్తులం కాని మనలో నోవరహితు

రెవ్వరు?

ఒకరు ఎవరున్నార నోవరహితులు?
దోషాన్ని ముద్దించి మనస్సు ఏది?

మరొకరు ప్రభు! ఆమె కాదు సుప్రస్థ
ఉద్ధరించింది అబ్బులైత మమ్మల్ని లోకానికీ

నిగ్గి విధించినదనుకున్న మన ఆత్మజ్ఞానం ప్రబోధం
చివ్ ఆమరశీలి! ఈమతో విశ్వమంతటా ఏక

గృహం గా నిర్మిస్తాం

కులట పీ జ్యోత్స్నయా! ఈ సందర్భాత్మకున్ని
మాదా నీ పూజకు తీసుకున్నావు

* * *

కథకుడు ఈ ప్రేమ మూర్తి పాదము మోసిన
లోబ్ధా పావం వశ్యాత్వంతో భువితమైంది

దుఃఖం కన్నీడు కున్నచునుండి కాని మునుష్యునికీ
విధికన్న పరియమైత కీక్రతు మునుష్యుణ్ణి

మందే ప్రేమ త్వణాన సంభురణ ఈ రెంటిమధ్య
మోసం గూడలుతుంది ద్వంద్వం కన్న మాన మోసం

మునుష్యుని మోస తక్కువ కారణం

ఒకరు: బాదాన్ వాళ్ళలో ఆ తుల్య
భ్రుకుడు ఎవరో మరెలా తెలుస్తుంది.

ఇంకొకరు బాదాన్ ఇక్కడగా మత్స్య
తని నమ్మకం బంటులో ఒకడినిగా ఇప్పుడీ

కుట్రలో

బాదాన్: నేను నల్లి ముందెరింది కాసిరింతు
కొని, ముద్దిమహాతీ అతిశీ తుల్య భ్రుకుడు

ఒకరు ముద్దతో ప్రేమను మోసగించటం.
ఇంతకన్న.

బాదాన్: వెంటనే విర్రుంధించి, వాగ్దయాని
కొరి తద్దకు తీసుకున్నాని

* * *

వాగ్దయానికొక: ఎవ్వరినీ ఎవరి తీవ్రభూషణం.

ఒకరు ఈశ్వరపుత్రుడనని చెప్పుకొంటున్న
ద్రోహి

కామ్యాధిపతి! ఇతనేనా ఈశ్వరపుత్రుడు
ఒకరు వలలోట్ల కుతడినే చేస్తున్నారన్న
అందరూ ఈ మహాపరాధానికి నిమ్రుదలు
ఒకరు పైలేట్! రాజద్రోహి ఇతడు
పైలేట్ ఎవ రీతడు? ఇతని అపరాధ మేమిటి?

అంతా వారిని తన బోధలతో శ్రద్ధ పరుస్తు
న్నాడు చక్రవర్తి నీజరుకు మంకం చెల్లించకదని
వారిస్తున్నాడు

ఒకడు ఇతను తనే ఈశ్వరపుత్రుడని చెప్పు
కుంటున్నాడు యానుకు చక్రవర్తిని విద్రుపిస్తు
న్నాడు

ఇంకొకరు అది అవ్యాజ్యం అనత్యా
లోపణ కాదు ఈ రాజ్యానికి ప్రభువునని ఎప్పుడూ
చెప్పుకోలేదతను అతని పాత్రాజ్యము ఈ కేకలకు
వెందినది కాదు అంతరాత్మల అనంత పాత్రాజ్యము
నకు అతను ప్రభువు ఇది నిజం ఇది కల్పం

పైలేటు సత్యమంటే ఏమిటి?

(విశ్లేషం)

పైలేటు చరిత్రలో నాకు కోమలమీ కవచం
డంలేదు

అందరు ప్రజల ముద్రకపాలి, సంపలనం
తెస్తున్నాడు

పైలేటు అప్పట్లు ఇవాళ ఉత్సవపు
లోక కమా! నురి ఈనాడు ఒక నిర్బంధితుని నికు
దల మూర్ఖులకదూ ఈ యువకుడిని

అందరూ వర్ణ, వర్ణ ఇతన్ని విడుదల
చెయ్యకద్దు బారబ్బాన్ దొంగల వాణికుడు
అతను ఎరిగన్న దొంగ ఇతను అధురత వర్ణి
బారబ్బాన్ ను విడుదల చెయ్యండి.

పైలేటు! ఇతన్నేం చేసే?

అందరూ! నిలువదాడ మరణం అదే తనిక
రిక్ష. (ఉద్రేకపు గొంతుతో)

* * *

పైలేటు నిలువదాడ మరణం . ఏం చెయ్య
లేకాడని అతని కి భూరభిక్ష!

5

అంతా నిలువదాడ మరణం. ఈశ్వర పుత్రు
ని! మరణభిక్ష

ఒకరు కృశించిన ప్రేమకూర్చి . నిలువ
కామలేక బోతున్నాడు

ఇంకొకరు మనందరనూ చేస్తున్న ఈ మహా
పాపానికి రక్ష్యంత ప్రాణిత్వము. నేను కామ్రాను
నిలువను

* * *

ఒకరు మని రెండు నిలువలున్నవి
ఇంకొకరు ఇద్దరు దొంగలకు కూడా ఇవాళ
మరణభిక్ష

ఒకదొంగ ఈశ్వర పుత్రుడుకూడా మన దగ్గ
రకే వచ్చాడు ఓ ఈశ్వరపుత్రుడా, మత్స్య
ఈశ్వర పుత్రుడివయినా, నిన్ను రక్షించుకుని, మమ్మ
ల్నికూడా రక్షించు

రెండవదొంగ ఛీ, సిగ్గులేదురా నీకు, మనం
చేసిన పాపవృత్తాలకు ఈ క్షమలు మనకు సహజమే
కాని ఇతను సర్వకూర్చి ప్రేమకుయ్యకు ఓ
ప్రభూ, మత్స్య నీ పాత్రాజ్యంలో అనుకు తెట్టిన
వ్యక్తులు ఈ పాపిని కూడా గుర్తుంచుకో! !

కొందరు ఈశ్వర పుత్రుడు, విహించుడట,
అయితే ఆ ఈశ్వరుడు వచ్చి, ఈ కొడుకుని రక్షిం
చుతేం?

అకాశవాణి ఓ విశ్వేశ్వరా, నీరు విశో
ధులు కాని వారిని క్షమించు ఇదే అతని
కోర్కె. వారు అమాణికులు. వారేం చేస్తాం
వారికి తెలియదు

* * *

హింసా విహింసా మనిషీ
జనహింసా విహింసా మనిషీ!
వరహింసా విహింసా మనిషీ!

ప్రేమకూర్చును
హావనము చేసి
దేవహంధుడవో మనిషీ!
సత్యమమరము, ప్రేమ అమరము!!

కళకుడు ఎవడు, మన విహించులో వారిని
హింసించటం మన సంక్రమణము... కాని మహా
మృత సంక్షేపం అమరమైనది లేకుండా

దీపాన్ని అర్పణాని, మల్లీ ప్రజలు వెలుగుకోసం నిరీ
క్షిస్తారు

* ఎంతకాలమ్యునుండియో యెంచుచున్న
వెలుగుపొడతెంచి కూడవు విధియందు

విక్రమించి జగంబెల్ల వాక్రమించె
విశ్వవద్యులులేకులు శేయునిచ్చె

ఒకరు ఎవరిది ?

ఇంకొకరు ఎవరది ఒంటరిగా, నిర్భయంగా
కీకారణ్యంలో పెట్టేది? చేతిలో చిరు ఆయుధం
మాదారేకుదా ?

ఒకరు పిరికి తపపు ముప్పులేని విార్కలయలు,
విదో బ్రహ్మ లేజన్సు! కవమృగములకన్న పాంసా
శృకవైవ ప్రవృత్తులూలేనిచివ జవసమాహులు
మధ్య ఎలా వడలి పోతున్నాడు

ఒకరు దూనిన కత్తుల మరల ఒకరు నిశు
చున్నాడు—వెలిగించిన జ్వాలలన మరల చ్చా
ర్చుకున్నాడు

ఇంకొకరు చూడుడు చూడుడు ఇది
భ్రాంతా? నిజమా? కుత్రియలైన కత్తులు చూసు
కున్న కలిమలు ఆ మహాత్ముని నీవగా? కాగలించు
కొనుచున్నాడు

ఒకరు ఆహా! ఎన్నియుగాల? పృథ్వివై
ఈ పవిత్ర పాద చిహ్నాలు

హంతకుడు ప్రేమయతు శేరిట, జరిగిన
అవమానములకు తలొగ్గమనే ఈ మహాత్ముడు చేశాని
కరిష్టము ఈ వార్తకర్తంలో కూడా తన కర్మర్థ ఆద
ర్శాన్ని వివేచించి ఈ వృష్టిని రంగంలోంచి తొల
గించటం వా విధి.

అందరూ మహాత్ముని! అభివందనాలు

తై తై తై

హంతకుడు ఒహా! ఎంతకుంది కంఠలు
శేలు. లక్షలు అశ్రువానీకులన్నీ ఇదట సము
ద్రమై, ఈ వృద్ధుని ముంచినీయగలకని భయించాడు.
కాని తన అశ్రువుతో ఆ పాదములకు కడుగుతు
న్నాడు

* తేలూరి శివరావు కావ్యీగారి 'ఏకాక్షరి'
నుండి.

ప్రేమ మహాత్ముని శీత్ర ద్వయమునుంచి
కరుణావాహినీపొంగిపూరణతోంది. పరిహీనులం
అవతూనికులం ఆద్రులం చూ జోహన్న మహా
త్ముని!

హంతకుడు పిరి ఆక్రోశమేమైవది? పిరి భగ్గు
మృదయాల వివేఖాత్కారమేది? ఈతకు చంద్ర
బాలికుడు వారి మతులను వాడు విస్మరిస్తున్నాడు

అందరూ మహాత్ముని! అంజులం! ఇట్లు దహ
పమైవని ఆత్మలు మాకులైరి కాని ఓ భగవం
తుడా! ఈ పుణ్యాత్ముని మాకు దక్కనివ్వ

హంతకుడు ఎవరి దైవం, కష్టాలు నన్నీ
ఘోర, అవలిక్రమ్య కృత్యాని! పురికొల్పుకు
న్నాయో, వారే ఏడులూ, కన్నీరు తుడుచుకొని,
ఆతని పాదఘోరి చలుకుంటున్నాడు ఈ లతల
మందిగో నాకేనీ ఒక్కయో తిరగరు

అందరూ అదిగో మహాత్ములు వస్తు
న్నాడు ఇప్పటికే కొంచెం ఆలస్యమైంది

కొందరు వుండండి నిశ్శబ్దంగా వుండండి

హంతకుడు ఆహా ప్రభాత మూర్ఖునిలా
కాదు ఆశ్రయ మూర్ఖునిలా ఏమి లేజన్సు
కావచ్చు విశ్వలేజన్సు ఆహా! వా చేతులు
పట్టు పవరివని ఏమిది ప్రణామము మహాత్మా
మీ రాలస్యంగా వస్తున్నాడు మీ సమయం
దాటింది

(పిల్లలు పెట్ల పవ్వుడు)

అందరూ ఆ! ఆ! ఏమిటి ఘోరం

కొందరు మహాత్ముని వాళ్ళ!

ఒకరు ఎవరు ఎవరు ఈ హత్య చేసింది?

ఒకరు ఎవరాదౌర్వాస్యకు?

హంతకుని తల్లి! బిడ్డా! ఏం చేశావు మత్తే?

(నిరారపు, ఏడుపు కొంతుకలు)

కళకళకుడు హంతకుల నిరంతరప్రణ
హత్యతో భావాన్ని చంపగలముని ఈ దుశ్చింతకు
లొనైతను వీరికాలం కాదు కలుషితం చేసుకుం
టారు ఆ వెలుతురు వార్షాయకుటంటారు కాని
ఒక్క దిమ్మక కలుగుతున్న ఆ శృంగిలి యొక్క
ప్రకాశము అకాశముంతటా వణికిస్తున్నా
రొక్క

చింది. ఇదివఱకు ఈ శ్లోచిందింబునైపు చూడని,
కల్లు గోటానుకోట్లు ఇచ్చుడి శ్లోతి చెలుగుతో చీక
ట్లను పోగొట్టుకుంటాయ్

నూరర్థిచంద్రాదులూ
చెలుగునందాళ
లరిపోషిశ్లోతి,
అనుర, నిర్మలశ్లోతి,
అదిగదిగో అంతరాకాళి సిద్ధిలా
స్వకతారలా చెలుగుగర్వ నిర్మల శ్లోతి
జ్ఞాన అశ్వేష నే

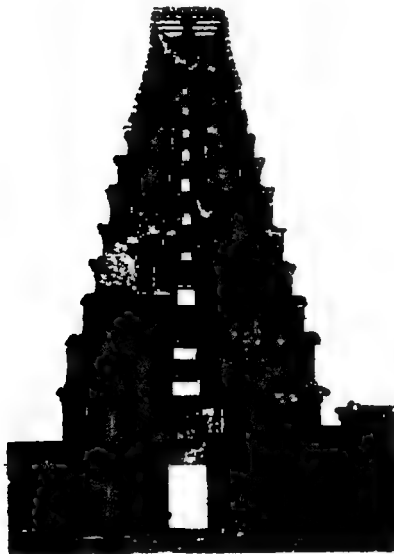
నిత్య, నిర్మల శ్లోతి!

* * *

నిభిన్న భావుకులారా! హింస నవలంబించి,
ఇంక మానవ చరిత్రను రక్షిస్తే శత్రువుకండి
వచ్చింది, చెలుగుయగు తరలింది తమాయగుం...
అదిగో యుద్ధవాణి!!

“అహింసా చరమాధర్మః”

(అహింసాచర్య శ్లోచింది హింసనైపు, అనవరి
80వ శ్లోచింది మద్రాసు శ్లోచింది మంచి ప్రసారిత
మైన వాటిక)

ఉగాది వందనము

★

శ్రీ పెనుమర్తి కామేశ్వరరావు

ముందు లుండిన నేమి మురువొప్పు లావణ్యకోభతో నిచ్చె గలావికన్నె
దంపతి ప్రేమలో భావశృంగునుదెల్ప విరియబూచెనులోట విచిత్రము
కోకిలానీకపు గొంతు చెఱును బాప కల్లవామృతమును బట్టె మావి
ప్రణయగీతములు బాడుచు మధుపూరనుమముల ముద్దాడి హొక్కి నభులు
ప్రభువనోద్దీపకుఁడు ప్రకృతిని వరించి కొలువు దీర్చె వసంతి ఁడి తెలుగుభూమి
సాంద్రవైభవశులు, నిన్ద్రయశులు-ఆంధ్రుల కుగాది కుతుకపు వంద్రమయ్యె!

నేలు నేయగఁజోయి కాళగఘని కంటివేడి మాడిన రరిక్రియని నేవ
అమృతమ్ముకొఱకు మీ రాల్గిని మధియించి కరకరులగు సురాసురుల తీరు
విప్రబలంబున వృద్ధిపొందిన బలిఁ బాతాళమున కంపు పటువు ప్రతిభ
బడుగు కుచేలుని యిడుమలు వాసిన దీన బాంధవుని చాత్రిత్యమహిమ
తెలుఁగుజీతాన నెల్లెడ తెలుఁగుచుండఁ గలిగె నందన సంతోషకలితయగుచు
ఎల్ల ప్రజకు సౌఖ్యము నావహిల్లఁజేసి తల్లియైబ్రోచు నుచుల సంపుల్ల మఱిని
జీవితమ్మున తీపియు చేదు కలిఁజేయుండు ననుమాట జ్ఞప్తియం దుండుకొఱకు
వేపపూల పచ్చడిఁ దిని పూవయమ బాలబాలిక లుత్సాహవోల నూగ!

భారత భారతీచరణపంకజముల్ భజయించు నత్క-రా
ధీరులుఁ చెంచునందనల తీరున నందముఁ గ్రుమ్మరించుమా!
కూరిమిసందనా! నుగుణకోమలభావుకు లాంధ్రపుత్రులన్
చేరునుగూర్చి మమ్ము గడఁగించుము మంచితనమ్ము జెంచుచున్.

పోటరులైన యాంధ్రులకుఁ బొత్తు పీఠీర్ణము, నైవ్యలాభమా
భేటమునై, సమిష్టికృషికిఁ విలియై, మహాబాంధ రాష్ట్రమున్
కాటిలలేదు స్వర్గలకు భాజనమై, తమలోనఁ దాము గ
యాటము లాడుకోగలుగ అందనిమాని ఫలమ్ము గాదొకో!

స్వార్థరహితులు, మహిత్యుక్తకులు, హితులు రాజకీయ ధురంధరులై జనాధి
ప్రేమఁబొందఁగలిగ్యత జెంచుకొనుఁడు, రాష్ట్రము లభించు, పారశంత్ర్యమునశించు!
నందన నావత్సరమా! వందనమును గొని మహాంధ్రవత్సలవై యా
ంకము నొనగడి రాష్ట్రము బొందగ దీవించు మమ్ము! భూషిత్రు జనుల్.

జగన్నాథపండితరాయలు

విద్వద్వాగ్గేయకారుడు

శ్రీ కోవ వెంకటరాయకర్మ

మనము సామాన్యముగ బూద్యుల గుణ దోషముల చెలిసికొని సమదృష్టితో వానిం చెలిసి కొనలేక పోవుటయు, మన యిప్పటి స్థితికి సంబంధించిన కార్యకారణ సంబంధ మరనీ చాచిం జాలగించుటకు దను సాధనాంతరముల వశ్యేషింపవలెనుటయు, — గారణములుగా బ్రసిద్ధపురుషుం డగు జగన్నాథ పండితరాయల గుఱించి తెలిసికొనాలగువానను

ఇప్పుడోభాసుడు విరచించిన 'ప్రబాధరస' మను గ్రంథమువలె గల—

“తైలం గాన్యయ మంగభౌతయ మ
హా లక్ష్మీ దయా లాలిత,
క్రీమ తైరమశ్మి మూను రవి
శం విద్యులాలం కపః
సంకుప్తః కలకౌఠిపస్య కవి
తా మాకర్త్య తద్విర్రుకం,
శ్రు మత్సంకీర్తరాజ పండిత జ
గన్నాథ కర్మదానీ దివిమ్ ”

“పాపానా దనీ పీయూషం
స్పందనే యద్య లీలయా
లిం కంజే పేను భిట్టాఖ్యం
లక్ష్మీకాంతం మహాగురుమ్ ”

—అను ప్రహేళికలుబట్టి పండితరాయలు లక్ష్మీదేవి—పేదగుట్టుల గర్భకు శ్రీ మత్కౌఠిలంబు తెలియం దగును మేగివాటి ప్రాప్తానుకు 'ఉపద్రవ్య' గృహశామముగా గలవాడు తూర్పుగోవాతరీ మండలములోని 'ముంగంజ' అగ్రహారము నివాసము అనగా 'శోననీడు' వాస్తవ్యుడు

ఇతడు జ్ఞానేంద్రు జొద్ద సుతర మీమాంసను, ఖండదీప్తి జొద్ది బూరియమీమాంసను, మహేంద్రుని దగ్గల వ్యాసయై వైశేషికములను, వీరేశ్వరుని దగ్గల వ్యాకరణమును—అభ్యసించి సర్వవిద్యాపారంగతుం డయినట్లు 'రసగంగాధర' ముందలి—

“క్రియద్ వాతేంద్రభిక్షో రధిగత
నకల బ్రహ్మవిద్యాత్రవత్సః,

కాదాదీ రాక్షసాదీ రపి గహ
నగిరో యా మహేంద్రా దవేదీక,
దేవాదేవా ధ్యగీద్వ స్మరహర
వగతే శాసనం తె మనీయం,
శేషాంకప్రాప్త శేషములభసీ
తి రభూ త్పర్యవిద్యా ధనోయః ”

—అను రాకర్మముంబట్టి విదితము కాగలదు ఈ విషయమున నితడు 'భామినీ విలాసము' లో—

“మంధః పరిమిత మంధః నిమతి
పరా మంధసంభవోబోధిం,
అతిరిద్యతే మజన్యా కృష్ణ
జ్ఞానం నితేవ చరతేవ ”

—అని ప్రానియించుటకలన, బుద్ధిశంక జలమునీ మండ ప్రాసనవియు, గాని మండయం దుద్భవించిన యగస్త్యుడు సముద్రము సంతకు నాచో శేషము వట్టివాడవియు నటులనే లోకములో నొకా నొకడు తన నిష్టుల ప్రతిభా వ్యుత్పత్తులచే దండ్రీ నధిగమించుననియు,—చెలియం దగియున్నది. ఇతని 'రస గంగాధరము'న వీరత్వ, పాండిత్య, కవిత్వా శూరత్వములు మాత్రమే గాక ధర్మశాస్త్రము, సర్వ దర్శనములు,—ఇవి యిది యన నీల అన్ని విషయములు సెలయొక్కతలె బలుగువాటి కచ్చి పడినవి పాండిత్యమును బ్రహ్మించునపుడు 'రస గంగాధర' ముందలి

“అపిత శ్రీ గిరాంపతిః స్వయం
యది తానా మధిదేవతానీచా
అయ మన్యో పురో హయానన
స్మరణోల్లంఘిత వాన్యాయాంబుధిః ”

—అను వాక్యము లక్ష్మీశిక్షిగా నగవచుచున్నది. ఇక గదితా వీరత్వమును,

“అమూలా ద్రవ్య సాగోర్యలయ
కలయతా దాదహాలా త్పయోధా,
రాగితే వై స్పృహి కావ్యప్రణయన
తేజుః పీ వికంకం తదంకు,

మృద్ధిగా మధ్య నిర్వృత్తమగు
రస ముగియఁగలిగి భాగ్య భావం,
వాచా మాచార్యతాయా: పదమును
భవించు కొని ధన్య ముదయ్య: "

—అను వాక్యము పరమప్రాప్త్యముగా నుటం
కింపబడినది ఇప్పుడతఁడును 'ద్వితీ' కల్ప
పాణి వల్లభ తతే నీతిం నవనీతం నయ:—అని చెప్పి
కొనుట కలన నూనూన మిఁపాల మాత్మ యావన
మంద కవి శిష్యులందును బండితాగ్రణీయు నయ్యెనని
యూహించ ననుభవమగుచున్నది

ఇతఁడు ప్రాథమ నిర్వర కయ: పరిపాకమున
భారత రాజధాని యగు 'ద్వితీ' నగరమునకుం జని
యెను 'అగ్ర' నగరము సైతము మొగల్ చక్ర
వర్తులకు రాజధాని నగరముగా నుండియుండెడిది
పాజహన్ చక్రవర్తి చైత్రతము పశ్చిమ దేశీయులను
మిటుమిటు గొల్పుచు, విభ్రతము పెంచుచు, మణి
ముక్తా ప్రవాహిని వినిర్మితము లయిన జలజలకుపు
లతో నిండిన సువర్ణరజర జలప్రవాహములను, నదీ
నదములును, భారత రత్నా కరంబున లీన మగుచుండు
టను చాచి మృద్యువయలు లగుచుండిరి కాగా, ఇక
బండితరాజుల హృదయమును గూడ వన్యైర్వర
దీధరు లాకర్షించి కొన్న కవటయం దెఱువరం చేసుకొ

ఇ వివరములు 'ద్వితీ' కేతకీని యటల
దర్శనలో సమాప్త నట్లొకట కలదు కయి
'అజ్మరు' (Ajmer) ఐది సారీ భావ శేర్మి
కొనుట యగత్యముని తలచి ఒడ్డు కంకణుండు
యచిరకాలమునకే యా భావయందు బ్రవీణు
నయ్యెను పాజహన్ చక్రవర్తియొక్క కొలువకుట
మున బండితరాజులనుట బ్రతేకము గల్గినతోడనే
చక్రవర్తి ప్రేరణమున మహమ్మదీయ మత మతలం
పించిన యొక్క నితో ధర్మకాస్తూర్వ చర్చ పండిత
రాయల కొనగూడినది కాగా, ఇతఁడు దన వాక్యా
మర్మము చేతను, దర్శకాలము కలనను, పాజహన్
చక్రవర్తితో యశ్వమైన పరిదయము గల్గించుకొన
వాలెను

“అనన్ విలాసము”లోని

“అథ సకలలోక విస్తార విస్తారీ మ
హాపకార పరంపరాధీన మాపవేన,
ప్రతిదిన ముద్యు దినకద్యు పద్య పద్యా ద్యుగేక
విద్యా విద్యోగితాంత: కరణై:
కవిభి యాస్య మానేన, కృతయోగీ
కృత కలికాలేన, మమతి త్యుగళాల సమాచ్య
దిత నేదతనహర్గ విలోక నాయా సమ
ద్వితీ మరర్క దహనశాస్త్రా వాలేన,

మూర్తిమతేన ననా వాసథభావ మన:
ప్రసాదేన, ద్విజమలలీనా హావాక
క్రియా వాప్యన: కామన, మాధురకుల
సముద్రేందువా, రాయముకుందేవా
దిక్షేన, సార్వభౌమ శ్రీ సేజనాక ప్రసాధిగత
పండితరాజ పదవి విరాజితేన
తైలంక కులావతంసేన, పండిత జగన్నాథేన,
అనన్ విలాసాశ్రేయ మాఖ్యాంక
నిరమియత నేయ మమగ్రహేన సమాదయావ

నా మనుజున ములానీతా భవతాత్ ”—అను
పంక్తులు రాయముకుందుని ద్వారమున ముఖ్యమం
త్రియగు 'అనన్ భావ' చాక బరిదయభాగ్య
మొదలినట్లును, ముఖ్యమంత్రియి చక్రవర్తి దర్శనము
దనకు కేయించి తత్రానీ యాస్థాని విద్వాంసునిగా
కేయించు గాక 'పండితరాజ' అను విరదయను
గూడ దన కిప్పించినట్లును,—దెలుపుచున్నది అంత
యికాక ఆనన్ భావనకు హిందీ సంస్కృతిభావలలో
అధికారద ముండి విద్యుత్కపుల పెక్కురకు వాత్రి
కల్పితరుతుగా భావించెననియు, వారిని హృదయమున
దిక ధర్మకస్తాన కలిగినదనియు గాగా, దన
యాత్రికులగు విద్వాంసులవే వైదికార్మ విషయము
లలో దెలుచుగా వాస్తూర్వముల కేయించుచుండెడి
వాడనియు, మాధుర్యమున రాయముకుందుని ద్వార
మున 'అనన్ భావ' యొక్కయు నతివలన 'సేజ
హన్' చక్రవర్తియొక్కయు నమగ్రహా విశేషముల
సంపాదించుకొనిన జగన్నాథునకు 'పండితరాజ'ను
వీరదయ లభించినదనియు, 'అనన్ విలాస' మను
గ్రంథ మారెని యనుగ్రహము గల్గుటకయి వ్రాయ
బడినదనియు,—గూర్చియు చున్నది

'జగ దాధరణము—అనన్ విలాసము' అను
గ్రంథముల శొక్తపర్యాయమే దిదినియెడల పాజ
హన్ చక్రవర్తి కొలువకుటయూ హిందీ సంస్కృ
తముల కాదరాధిపానములు, ఉత్సాహ ప్రాశం
నాములు, గల్గుటకు వారాళిహామమును అనన్
భావమను ముఖ్య కారకులని తెలియగలము.
'చారా' నుట యెన్నిది యనునవివర్తుల
వారణీకభావయందు 'నీర ర అగర'—
అను 'నీరతో' ననునదింపినా దని యారంగజేలు
చరిత్ర రచించిన 'మహమ్మద సేజీ' యను నతడు
'మానీర్ ఆలంగీ' యను గ్రంథమున "మొదటి
నుండియు నారంగజేలుకు చారాళిహామ నేన మిత్రుల
గోపము ఏలఱున, చారాళిహామి హృదయము
హిందూమతము మీదను హిందూమత గ్రంథముల
పైను ప్రేమాదరములు గలదియై యుండెను. కాగా,
నతడు చక్రవర్తి ద్యాధిపతియై యుండగా విక్రము

“నేను
లక్ష్మీ టాయ్‌లెట్ సబ్బుతో
వాచర్లమును రక్షించుకొంటాను”
మంగళం
చెప్పుచున్నది

మహిళలైన మహిళలతో గూడిన ఈ తెల్లటి శుభ్ర
సబ్బుతో మీ వర్తమును మహిళలముగానుంచుకోండి!

సినిమా తారలకు సౌందర్యము విచ్చు సబ్బు

LUX SOAP CO.

వేటూరి—

సుందరకాన్తిగారి

సుందరసము

సర్వసామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇంతెక్కు అవసరం లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలైనా తుడుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల

జీవాత్రదేమటామాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తూ ఉంటే.

తల్లికి క్షోభకాదు?

భారతీ-భారతాంబ తన

కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసంఎంతని చిచారిస్తుఉందో?

ఇదుగోమా ౩2 సంవత్సరముల

అనుభవంతో ఇస్తుఉన్న అభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురి, (మి.గో.ప.)

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం

R. S. సుగంద ముక్కుపొడి

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt

ప్రాచీనగోరేవృం

ఇది రక్తకృద్ధినిచేయు నిజమైన గల వస్తువులచే తయారు చేయబడినది మేహములు, నిక్కాక నిస్సత్తుక, కుళ్లవచ్చుము, అతిమాత్రము మొదలగు వాటిని ఖండించి,మంచి బలమును పీర్ణవటుత్వమును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది అనేక నష్టికల్లు గలవు. 2 డబ్బులు చాలును

20 రులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టే ప్రత్యేకము

పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెని

అయ్యలపేట భూషం

కె. రి. కె. పి. (కెల్లూరు వద్ద)

ఈయ 1718 వ సంవత్సర శ్రీ శ 1688 కడ సంవత్సరమున ద్వయత పాపాత్మ్యమునకు చక్రవర్తి యొద్దకు బోదలచినాడు" (బ్రౌంకశబు నామా, రెలి న పుట) అని వ్రాసినాడు

ఇట్టి స్థితిలో చారాభిలాష వర్ధిల్లించుచు 'జగదాధిరణి' మను గ్రంథమును పండితరాయలు వ్రాసినాడు గదా! తత్పాప పండితరాయలు మహా దాక్షిణ్యము నంది తన లోలో తర్ర పాండిత్యమును ప్రకటించి విప్రులతో యయ్యె నమట గునిశ్చితము

ఆసఫ్ ఖాన్ 'నూర్ హాన్' చక్రవర్తిని పోదలకు పెగా, దన కొమార్తను జహంగీరు కొమారుడైన 'ఖుర్ రమ్' అను పతని కిచ్చి పెండ్లి యొనర్చినాడు కలిపయ దినంబులకు ఈ 'ఖుర్ రమ్' అను నాడు 'హజరత్' అను పేరతో పత్తంకర వైభవముగ భారతసామ్రాజ్య చక్రవర్తియై చరచుచోయందు దన కొమారుడే నిర్వంశింపబడి కృశించి కృశించి యంగలార్చి చనిపోయెను "ఆసఫ్ ఖాన్" జహంగీరు చక్రవర్తి ముఖ్యమంత్రిగా తర్వాతవారిండుచు పతకు వ్రది యొనగనే "బూర్ తిర్ర చావర్ బాన్" అను

నానిం బిలువంబునది జహంగీరు చక్రవర్తి మరణింపగనే నానిం గద్దె నెక్కించెను తర్రణి మేనున, ఆ తరుణమున హజరత్ దక్షిణాపథమున సుంకుటకలన దిగి జగమునకు వైశంవ ముగిసెనపుటకు కలనుపనదు యటంబెనిచ్చి రాజా జగత్ సింహాసున మొదలగు వారు రాజపుత్రుల సరనాదలతో నూర్ హాన్—ఆసఫ్ ఖాన్ ల నిర్వంశింపుట కయి గాఢోదవసమం బోవుచు 'జహాంగీ' యను హిందూ మరకారాను రహస్యముగ 'ఖుర్ రమ్' ను బిలచి కొని రమ్మరి దక్షిణమునకు బంది నాడు విక్రమ శకము 1604 తార్కిక బ 14 లు నాడు జహంగీరు చక్రవర్తి 'రాజా' లో జరిపోగా, ఆచినుక మూవ్వా కుల నాటి నూదివారమునాడు 'ఆసఫ్ ఖాన్' తన మేనత్తుడైన 'శహర్ ఖాన్' నుబట్టి కొని ప్రభు పీఠించి మార్గశ్మి బ రి విూ ఆదివారమునాడు 'బహారీ' యను హిందూ మరకారా 'జాగెరు' నుగ మునకుం జరి 'ఖుర్ రమ్' ను గలసి కొని తనకిచ్చిన యంగరముకు బాగి జరిగినవిషయమంతకు తెలిసి, పనునంబుతో యంత్రాపథమునకు బయలుదేరినర్త దానదిని బాటునపుట్టి మార్గశ్మి రి నాడు 'పేనూరు' నుండి 'శహర్ ఖాన్' ఓడిపోయితిచ్చెనన్న వృత్తాంతము 'ఖుర్ రమ్' కు తెలిసినది మాఘ బ రి గురువారము నాటి 'అశ్విన్' నేదిగుర యాదివారమునాడు 'భిషకు' ధర ప్రభాన్' బ్యారమున 'ఖుర్ రమ్'

అను పతకు 'శహర్ ఖాన్' ను, 'బు లా' ని, నాని పోదలని, 'హరియూల్' అనువాని కొమార్త మూపురును—బుహర్నకలనదని 'ఆసఫ్ ఖాన్' కు లేఖ వ్రాయగా, దానిం గన్ముల కెద్దికొని రాజాజ్జ రామాజ్జ యని యెంచి మంగళ వారమునాటి ఆతని కొర్కె పెండ్లివాడు బ 13 గురువారమునాటి 'ఖుర్ రమ్' ఆగ్రానగరమునకుపోయి మఱి పదిదినముల తొలకచ్చు పోమవారమునాడు భారతీతర్త మహామూద్రాజ్య సింహాసనానీనుడై "అబుల్ ముజఫర్ శరబుద్దీన్ మహమ్మద్ బ హీత్ కొరానా నాజుహాన్ గాజి"—అను బిరుదుమును ప్రకటించుకొని నాడు

దీనివలన జక్రవర్తి యాసఫ్ ఖానునకు పతని తోడివారికి నెంత కృతజ్ఞుడగు నుండెడివాడో వార్త కొలుదుగాక!

విక్రమశకము 1683 ఆశ్వయుజ కు రి నాడు విశ్వానగరము నుండియు, 'తిరహాత్' నుండియు, పరువుదెంచిన యొద్దట బ్రాహ్మణులకు దర్బారున ప్రభుసందర్శన లాభ మొదలించి, వారిని బరిదయము చేయచు, జక్రవర్తితో "ఇర్విత్తులు భిక్షు భిక్షు కనికృషణులు పదుగురు నెక్కిన పది శ్లోకముల నొక్కసారి విని వెంటనే దనువుదురు వి రాష్ట్రోకముల నెప్పుడును గని విని యెఱుంగనివియే! ఇంతయ కాదు ఆ పదిశ్లోకములలోని యెక్కిరాయమును గైకొని మఱి పదిశ్లోకముల రచించి వినింతురు. కొవుననే వీరి నేకసంఖ్యాగ్రాహు లరియెద" రని "యాసఫ్ ఖాన్" ముని చెయగా, విద్యారినోడియైన చక్రవర్తి యాక్షణము నంది వారి విద్యారోకలముం బరిక్షించి, యచ్చెరువంది, యొక్కొక్కరికి నాలు శ్లోకీలను చేయి రూపికలను, బహుళకరించి, వారిని దృష్టల గానించి, పంపినాడు

ఇర్విత్తుగ దర్బారుగా అవతతప్పటికి విద్యారినోడియలు జరగుటయు, చక్రవర్తి విద్యార్థిత్వార్జనముల నేయటయు—జరగుచుండెడిది కనుకనే పండితరాయ లిర్విత్తుయము నూచించుచు "ప్రతిదినముద్వ దినకద్వ గద్వంద్యాద్వ ద్వికేదీయా విద్యారితాంతికరణైః కవిధిమనోస్థిమానేన"—అని వ్రాసినాడు.

తన యెడ "వాసఫ్ ఖాన్" జగవలంబిత దృక్కృతమునకు జానిన యాదిరాభిషేకములకు, నేడిన పాపాత్మ్యమునకు—గృతజ్ఞతకు దెలుపుట కయ్యెను కాబోలు పండితరాయలు కవిసంప్రదాయమున శ్రీ

—అను మూడుకోశముల బడుటగా, రసప్రాదు,
సహజ విలాసి, యగు చక్రవర్తి యాచార్యులను
మదిరాజేది యా సమయమున ముతంత వికసించి
తేనీసది లవంగీ పండితరాయలు శృంగార రసగుని
యం దోలరాముటను గనిపట్టియు, వారి హావభావ
విలాస విభ్రమముల విలోకించియు, వ్యాదియ నుచూ
రము నుండి పలికినదినుచున్న కల్పర వణచిలో
జాలక చక్రవర్తి వంటి నే పతనీత కోమలాంగియగు
లవంగిని పండితరాయల కోసంగివాడు కావు
ననే కావోలు 'రస గాంగాధరము'న

“మహాత్మ్యస్థస్య పరోఽతస్య ర్మిష్యసృహం
గంధీరకాయః పితా,
రత్నానా మహామేక ఏక భువనే
కోహైవస్యో ముద్యుతః
ఇత్యేవం పరిచింత్య మాస్య సహజా
గర్వాంసకారం గమీ,
దుష్టాత్! భవతా సహ విజయతే
ద్వితీ గరా వల్లభః ”

—అనీ పండితరాయలు మహానా చక్రవర్తి
గౌరవప్రపత్తిని జూటివాడు అంతిమో నూరకోసక

“భూమివాళ! కపిఁదిన! భవత
స్వల్పాగ్ర సహవాం గజై
తేరహ్యుత భవత్ప్రపంచ విషయే
నాక్షితి కిం బ్రాహ్మణా
కాతా నూతన కారణై రర్థి త్తన
స్పృష్టిం నవం భావయే
న్మన్యా జీవ రిభావి తావక తులా
దేకం దధానో నరః ”

“స్పష్ట స్పష్టికృతా తురా కిల పరి
త్రాకుం జగన్మంజులం
త్వం చందాతప! నిర్దయం దినాని య
జ్ఞానా జటాతైః కరైః
సంరంభాయణ లోచనో రణభువి
ప్రహృతా కోమలగునా
జానీమా భవతా సహ స్ర విది
తో ద్వితీ గరా వల్లభః ”

“సురానా మారామా దివా రుదీతి
యంభూనిల హరిః
వలేయు భాగ్యంబ్రా యది తవభి
లో నందతి జనః
కీను భిర్యా కార్యం కవిత! వి
తేమేవ వికల్ప
క్లిరంతకన్యా ప్రా మధి భవతే
ద్వితీ సరవతి! ”

—అనియు గీర్తించివాడు ఇప్పండిత శిరో
మణి మనోరమా వ్యాఖ్యానము వయి 'మనోరమా
కుచమర్దవమ్' అను ఖంపన గ్రంథమున రచించి దాని
యందము తంతను తెఱచివాడు ఇప్పనివలసం గూడ
వాకాలపు విద్యాలము లనేకు లత్పత్తికడి పండిత
రాయలను శిర్యభ్రంకితునిగా చలచి పంథుమునుండి
బహిష్కరించినట్లు సాటించిరి కాగా, పండిత
రాయలు చిట్టముచేతను, సమ్రతచేతను, సద్వైభవ
యల్పించివాడు గాని వృత్తి యయ్యెను అంత
మాత్రన న దానీను జయింపం బ్రయోజనము లేదని
తలచి కాళి వగరమున మణిశర్మ కా ఘట్టమున నేబది
రెండవ సోహనము వయిం గూరుచుండి “తే నొక
వేళ యవన కన్యాయ లవంగిని తెండ్లి యాడుటవలన
బలితుడ నయితి నేని భగవతి యగు గంగాధరాని న
న్ముద్ధరింపకుండు గాక! లేదని నే తేనీస పని
శిర్యబద్ధమై నేను బవిక్రుచ నే యాదునేని వీరందెలు
నూరుచుండగ నే గంగాధరాని యిటువ తచ్చి నన్ముద్ధ
రించునని ప్రతిజ్ఞ వట్టి సుభావ్యముగ 'గంగాలహరీ'

ప్రోతమును బలింప నారంభించి యొక్కొక శ్లోకము
చదువునప్పటికి గంగాధరాని యొక్కొక మేల్కొక్కి
యేబదిరెండవ శ్లోకము చదువున పూర్తియౌట తి నే
భాగీరథి జల సుచ్చాంగి పండితరాయ దంపతుల
స్పృశించి నిగ్గోహ లని లోకమునకు జూటి వంటి నే
దిగిపోయెనది బహిష్కృతు యయ్యెను భాగీరథి జల
సంసర్ప చే బునీతు డయి పండితరాయలు తేనీసరైలు

మందాకినీ ప్రవాహము నోల మందాక్రాంత
వృత్తిములూ మహావి కాళిదాసు రచించినట్లుగనే
పండితరాయలు 'గంగాలహరిని' ఖిరితే వృత్తియు
లలో భాగీరథి శియ్యగా ప్రాస విసూర్ణ పంథను
ప్రొక్కి యధికతర ప్రసిద్ధి! నూర్గవర్మకు డయ్యెను
చిదానందానుభూతి కోపించియట్ల కొత్తయుయొక్క
పరమావధి ఇ య్యనుభూతి గలిగించిన యతిడు దాని
ననుభవించియుండవలయును కావుననే కొత్తయున
గదిని జూపగల్గుచున్నారము 'గంగాలహరీ' యితి
వృత్తియు 'గంగావర్ణమే!

“తవాలంకా దంబ
గ్గుర చలన్లు గర్వణ - చాచా
మయా సర్వైవజ్ఞా
సరణి ముఖనీతా మ్మరగజాః,
ఇదా నీ మాదాస్యం
భజతి యతి భాగీరధి, తవా
నిరాధారోహ! రో
దిమి కథయ తేమ మిత్ర పురః!”

—అను శ్లోకమున దర్శింపబడ నున్నది
బాంధవ్యమును రసవరీణి నందించినాడు

“అపి ప్రాజ్యం రాజ్యం
త్యుగ మిత పరిత్యజ్య సహచా
నిలాంబ్యా నీరం
తన జనని, తీరం శ్రవణతాం
కుధాతః పాపదీయః
సరిల భర మాత్మనీ పిపతాం
జననా మానవః
పరిహసతి నిర్వాణ పవనీమ్”

—అను శ్లోకమున ‘జతురంభోధి పరిత్యజేన
గురేనశక్రంబు కావించు వారెల్లఱును దమ సామ్రా
జ్యమును గడ్డిపోచగా నెంచి నీ యొడ్డు పెరిగొని
నారు అమృతము కంటె మధురాతి మధురమైన నీ
నీరముల వ్రాచిన వారి యానందము నిర్వాణనీధి వనః
కరించుచున్న’ దని తన గంభీర రసానుభవమును బ్రతి
బింబించి కృష్ణమయమైన యాత్మతి గల్గించినపుడు వర్ణ
కాలంకారములు పర్యవసన్నము లయినవి

“స్మృతం నద్యః పాపం
విరచయతి కాంతిం శక్య పసి
ప్రశీలం య త్సౌవం
యౌగితి భరతాపం చ నారతి,
ఇదం త ద్దంశతి
శ్రవణ రమణయం ఖలు పదం
మను ప్రాణ ప్రాంతే
వందన కమలాంత ర్వీలవతు”

—అను శ్లోకమున భాగీరథీదేవిని కంఠమునెత్తి
పాడికొనిన బాప పంకిలము, సంపార బాధలు,
తొలగిపోగలవనియు, ఈ నీ శ్రవణరమణయైన
నామము ప్రాశోక్త్యైరుణ సమయమున రసనాగ్ర
మున బాంధవీయ గాక! యనియు, దన తీక్ర
వాంఛ నుద్దీపితి మొనర్చి యున్నాడు

“నయ త్సౌమ్య ద్ద్యుత
రసి గలికభేదై రవశీతం
నయస్యం జీవానాం
ప్రసరితి మనో నా గవసరః
నిరాకారం నిత్యం
నిజ మనీషు నిర్వాణీర తిమో
నిగుప్తం యతీ త్త్వం
సురితీప్తి చ త్త్వం న విదయః”

—అను నీ శ్లోకమున వస్తువును దన భావము
నకు నాలంబన మొనర్చి విశ్వమయము గావించి
విశ్వము వారాధించినాడు.

“త్రుతో ధావకా ధావకా
ద్రవిణ మదిరా ఘోర్తిత దృశాం
మహాహానాం నానా
తరుణతర భేదస్య నియతమ్
మమ వాయం మంతుః
స్వహిత శతహంతు ర్దదధియో
వియోగ నీ మతి
ర్యగ్ దిశా కరుణాతః క్షణ మసి”

—ఈ శ్లోకమున దల్లి క్షణంగట ద్విష్ట యంత
యమాంతముగా బ్రాశస్త్యపదీపదయు జేటలెల్ల
మొనర్చివాడు అంతియతాక రాజుల రాజరికము
నెంతగా నెవగించి కొనియెనో, పశ్చాత్తాప మెంత
వడియెనో, విధియు కాగలదు

“అనాగ్ర స్మేచకృద్గ్రాం
విగలితి గతి పుణ్యగతిరాం,
పరికా విశ్వో ద్దర్శిం
గద విదలితి వైద్య భిషజం,
మధానింధుం తృప్తైః
కులిత హృదయో మాతర మయం
శివః సంప్రాప్త పాగ్ని
మహా విహ విదధ్యా సముచితం”

—అను శ్లోకమున సవాగుడు స్మేచకృద్గ్రా
రాచిని, గతిలేనివాడు పుణ్యగతిని కాపు
రిల్లిని, వ్యాధితుడు విద్యవ్యుధి నాహుతురు
డెప్పుడ ప్రవాహమును, కేరుగొన్న యట్లు విష్టమైన
నన్ను తేరదీసి యాచరించ వలసినదని భాగరథి తల్లి
నర్పించినాడు

“శ్రీ వృత్తి వ్యాసంగో
నియతి మత మిథ్యా ప్రలపనం
కుక్కుర్యు భ్యాసః
సతిత పరమైశ్వర్య మననం
అపి భ్రాతం భ్రాతం
మమకు ప్తవ రేవం గుణగణాన్
ములే త్యక్తో నామ
క్షణమునీ నిరీక్షిత వదనం”

అను నీ శ్లోకమున ‘గుక్కురోజై బ్రతిరాజా
నొద్దకు దిగునయ’ నారు పాశురైన కవియును
దినుచు, త్యక్తముగ దినుచు గడచికోనయ, బ్రల
పించుచు ననగత్యువు దర్శనముల సాగించుచు, నవ్యుల
కవలపు బలుకులతో నిరంతరము సంభాదించుచు,—
వ్యధిప నయితిని నీవు తిప్ప నాకు దిక్కవస్త్రుల తల్లి!
యని తన యాతనమున రాజనధిలలో కాండెత్తి
ప్రదర్శన మొనర్చి చాటుచాటున భవబాంధుల
చేతులలో నెన్ని యువ మన ము ల బొందినాడో,
నా రంద్రము నవవనరుగ ముతించి యాపుడు కించ

కడుచున్నాడో, ఈ యశ్వగౌరవము నిలిపికొనుట కయి యెంతగా బలవలించినాడో, — యతఁగత మునున్నది

“ఁ యంతః సంశ్లేశే
వియత మిహలోకార్థ ఘటకాః,

పతే పూతాత్మానః
కతివ పరలోక ప్రణయనః,
సుఖంశేలే మతః

ప్రత ఖల కృపాంతః పునరయం,
జగన్నాథః శక్త్యై
త్వయి నిహిత లోకవ్యయ భరః ”

అనుశ్లోకమున గొంప జీలోకమునందె యేనియో ఘనకార్యముల నిర్వహించుటకయి పాటుపడుచుందు రనియు, మఱిగొందెలు పవిత్రాత్ములు పరలోకము పయి స్తృప్తి బలపుదురనియు, — నీ దయావిక్షణ మున సుఖియలోకముల భారము నీయంద నిలిపి యీ జగన్నాథుడు నిశ్చింతగా సుఖముగా విదురించు చున్నాడనియు, — ‘అవ్యధా కరణం నాస్తి త్వీ కేవల కరణం ముక్త’ యన్నట్లు వాగీరధీని యందె యతికు లీనమయినాడు అంతిస్తో దృష్టికడక త మృద్ధరింప వలసిన సమయ వా సన్నచైనది భగవతీ! యని—

“జగన్నాథ పూజిం
గురధుని! సముదార సమయః ”

అను శ్లోకమున వివరించయున్నాడు అంత ప్రభవమును, ప్రసిద్ధిని, — గాంచిన పండితరాయ లింత దీనాతిదీనముగా విలసించినాడో యని యచ్చె బుల్లి గొల్పుచున్నది దీనింబట్టి కేలగునాండ్రలో కరుణరసము నల్లి విరియుచున్నదని తెలియంగలదు కరుణరసమునకు ప్రవయసవగు భజధూతి యాంగ్రనే గదా!

ఇ పృంక్షిత శిరోమణి విరచించిన ‘జగదా భరణము’ లో ‘దాదాశిఖా’ మహాకముని వర్ణనము గలదు “ప్రాణాధరణము” న గామరూప దీక్షాధి పతి యగు ప్రాణవారణముని వర్ణనము గలదు ఈ గ్రంథమున “నీపదియోడు శ్లోకములు మాత్రమే కలవు నిత్య అలంకారములతో నమృతారాజ వీర త్వము దాతృత్వము లోనగు గుణగణము లభివర్ణింప బడినవి ఈగ్రంథము ముద్రితమే! ‘రసగంగాధరము’ లో నున్న—

“ద్వితీత్ర ఇత వాసనః కరయంగో వివస్వా నివ
ద్వితీయ ఇత చంద్రహాస్యీతకృత్ చృతోధూరివ
దరాశ్రితి రీవాంబుధి యుదిత త్విహ ముగతో
మతో నిఖిల ధూమరైయతి శోఽనీ ధూమివతిః

— అను శ్లోకము వాలవహదము శాసనున్న లఘుకరములను సదులుగా ‘కామరూపేశ్వరః’ — అని మార్చి ‘ప్రాణాధరణము’ నందు శీర్ష్యజెయింప, ఈ ప్రభువునకును, పండితరాయలకును, సంబంధ మెటుల నుదిరెనో తెలియవచ్చును

ఇక ‘భామినీ విలాసము’ నాల్గవందల దెబ్బది యెడు మాటల గ్రంథము నవరసభరితము. తన ద్రియభామిని యగు లవంగీకృతి విషయమున ఈ నిరుపమాని సంగ్రహ మిత జోసర్పకని శిష్యులగు చున్నది ఇత్యుహముచూచి చమత్కరి కవిత కును, భాషా సౌలభ్య సౌమహర్య సందీప్తిని—ఇది యొక యంతట ప్రసర్యన గ్రంథమున శిష్యుడగును ఈ గ్రంథము చిత్రము—

“దుర్వృత్తా వారణవ్యాసో
హరివ్యధీతి కంకయా,
మదీయ పద్మరత్నా హం
మంజూపైషా మయాకృతా ”

— అని బ్రాహ్మిని యున్నాడు

“కాస్త్రా జ్యోతిశాని నిత్యవిధయ
స్ఫుర్వలసి సంభావితా
ద్దీప్తలక్ష్మి హాసేపలక తతః
నీతం నవినం వయః
సంప్ర కృష్ణజీత మానసం మధుపురీ
మధ్య హరిస్సీకృతే
సర్వం పరితరాజ రాజిలిలతే
వాక్యై లోకో త్రింజయ ”

— అని యతడు బ్రాహ్మినులవలన పండిత రాయల ధర్మపరాయణత, ప్రకృష్ట కాస్త్రాగ్రణ్యత నము, దీప్తివ్యుధి నాక్రియలభిమలు, మాత్ర మేకాక ఆయన చింతాల శీవి యనియు— ముదుసలితనమున ముధురా నగరములో గడచె ననియు— తెలియవగు చున్నది ఇతని ‘చిత్రమోహా ఖండము’ ‘రసగంగా ధరము’ నను గ్రంథములు ‘హాసితోష్ణ హాసవిలసం మిత్రల వియతత్వ ములు ‘చిత్రమోహంస’ లో ‘రస గంగాధరము’ చైది గావించబడిన యితి శ్రీమయలకు పండితరాయలు తెచ్చగా ప్రఖ్యుక్తిరంచివాడు.

“నిర్మాయ మారత మదానారణానరూపం,
కాక్యం మయాత్ర విహితం నవరస్య కించిత్,
కిం నెక్యతే మమననం ముననానీ గంధః,
కత్తురికా వనవశ్చి భృత మృగేణ ! ”

అని యతడు సేసి ప్రతిజ్ఞ యెంత భావగర్భిత మైవదియో వినుడు.

లోనేమని కాంచించిన తర్వాత బండితరాయలు
మధురా నగరమున బుత్తుగను వోయేనే యన్న విచారము
మొప్పిరిగొని విరాగియై నివసించె నని భావిని
విలాసో మంచరి

“అవహాయ సకల బాంధవ చిహ్నా
మంచాన్య గురుకుల ప్రణయస్
హా! తనయ! నివయశారికా! కథ
మిత వరలోక పథితోఽభూః?”

—అను కోము అనగత మొనర్చుచున్నది
చొరంగశేలు అన్యాయముగా ‘చారాళోహం’ ను
జనించిన తర్వాతనే విచారావృత్తుండు యె పండిత
రాయలు ‘ప్రాణాధరణము’ను భావితావృత్తుగా విర
చించినట్లు లగవిశుమన్నది. మచ్చున కోకటి

“త్యాం సుందరీ వివనా నిఘర ధైర్య గర్వ
నిర్వాసనైక కవితా సమకే నిరీక్ష్యతా,
కానా రిప్ర తీతిభృతాం బర రాజలక్ష్మీ
స్వామి క్రతర్త్య మపరివృతం బభాః?”

—అనగా సుందరీ ధైర్యమును బాటవల రుప
కర్త్య ముండిన నిన్ను యజ్ఞమాన కాచి యెవరి రాజ
లక్ష్మీ పాతివ్రత్యమును నిరీక్షించినదని యర్థము
‘చారా’ సాహిత్యకేంద్ర, తర్కకేంద్ర, శాంతి
ప్రియము. ‘సుఖీ’ మతాభిమాని భాంధోగ్య మితాని
భోగ్యము ఇట్టి ప్రసిద్ధ పురుషునిపై బండితరాయల
కును, బండితరాయలపై ‘చారాళోహం’నకును,—
అభిమాన ముండుటలో నయ్యరం శేల?

చొరంగశేలు వలన ‘హజహన్’ చక్రవర్తి పద
చ్యుతు డయినందునను, చారాళోహంకు వరలోక
గతు డయినందునను,—ఆ కాలమున దిల్లీ ధరావల్ల
భుని శేరోగంబున సంస్కృతభావమును, హిందీ
భాషనును దర్శించియుండును,—తీగడక పట్టినదని
చెప్పక తప్పదు

విక్రమ శకము 1891 క్రాంతిక బలి నాడు ‘హజ
హన్’ చక్రవర్తి సహా కాశ్మీరమునండి భారతీయ
నవ్వకు ‘బంధరము’న నిలచినది ఆ కాలమున బండి
తరాయలతో పాటు సంస్కృత కవిత్వము—హిందీ
కవిత్వము,—సెప్పగల మగవైయు, సంగీతము పాడ
గల ప్రజాకారియు, గృతుల వ్రాయగల శేప్పరియు—
భారతవర్షమున మణియొకడు లేడు అక్కరిన జక్ర
వర్తి యాతని సత్కృతులచే దప్పి యుండుటచే

‘లాహోరు’నుండి ‘బంధరము’నకు వచ్చి చక్రవర్తిని
వాడగలిగెను

చక్రవర్తి కాశ్మీరము వోవునపుడు రాయలను
గొన్ని క్రాంతి ‘ప్రభవదములు’ వ్రాయజలినన దని
యాజ్ఞాపించి నేను మిగిలి వచ్చునందాక
‘లాహోరు’ నందె యుండుననిన దని చెప్పి
నందున వారి యజ్ఞ నాడలనికొని పంజెండు ‘ప్రభ
వదములు’ క్రాంతి రాగములలో దిలీ ధరావల్లభు
శేరను మూర్తి యొనర్చి వచ్చి చక్రవర్తి కిగా,
నరకు ఆ ‘ప్రభ వదముల’ నన్నిటిని బహు జాగ్ర
త్తగా జరికించి, పసందుచేసి, యుద్ధి తిట్టబ్బయి,
కొలింప ప్రయత్నించి, ముతూర్త కాల మొడ రెండుం
గకయ యుండి,—యవల చెరిచి చెచ్చికొని,
దర్బారునేచి, విండు శేరోగంబున బండితరాయలచే
నాకృతుల బాడించి, బండి నానెయలలో నాచిని
దూచి, యా డవ్రము నాల్గువేల యొడు వంజయను
బారితోషికమున నరనిశే యొసంగి, గౌరవించి
నాడు

అంతియకాక ఇ యొక్క శేకము జరిగిన కొన్ని
నాకులకు ననగా విక్రమశకము 1892 క్రావణ బలి
నాడు ఇ ముహూ విద్యద్వాగ్నేయ కారమును క్రాంతిగా
రచించిన యొక గ్రంథమునకు గావల్లగా జక్రవర్తి
యొక యేమను నొసంగి, దాని సెప్పటకు నీవ
యెప్పుడున ప్రకటించి గళోత్సవ మొనర్చి, విగుల
సత్కరించివాని “మల్లా అబుల్ హమీద్” యని నరి
కుశ్చించి యాహ్వాను ఇట్టి సత్కృతులు విద్య
ల్లోకమునకు, ద్వికాపి సంగీత ప్రపంచమునకు,—
జరగినట్లులే యని తలంపవలను కావుననే యీ
విద్యద్వాగ్నేయకారుని యోగ్యు మిన్నంటి

“దేశే దేశే విహాసితా

చక్రవర్తి పాశనాస్థా

మున్యత్నేన భ్రమతి భవతో

వల్లభా హంతకే ర్తి”

—అనినట్లు మూలముల బాగుండినది ఇతని
శేర గాకేత్రయన కొక ఘట్ట మొనర్చినదనియు,
నేతలు కొకనాడు ఆ కాలగోపాలము ఆ ఘట్టమున
మూగి యాతని ‘గంగాలహరి’ని బలియచు, నిరి
స్మృతి పథమునకు చెచ్చికొని యానందించి నెడ
లందు రనియు, జపశ్రుతి కలదు

ఇ వృందితగ్రంథమున విద్యద్వాగ్నేయ కారు
నకు నతలాంకర్షి సెల్లెల్ల గైకొనుచున్నాడను.

ఎన్నిక ఉబలాటం

★

శ్రీ జి యన్ మారి

ప్రాధుభావనరి! మా బృందం వాళ్లు అందరూ క్షయ్యి చాలామంది! చేరుకున్నాడు రేలా ఒక కేసు కుర్చీలో చేరినట్లుగా

“సెనెట్ వల్లం కాస్త దీ టి అయినా పిటి ముఖాన కొట్టుకున్నా!” అన్నాడు కుర్చీని చేతి కొద్ది దూరంగా విూపాలనాయకు

“మరేమీ ఫరవాలేదులే, కాకలపినంత కళే బం పెంచావు,” అన్నాడు చెట్టియారు

“అతికాయలూ మనకాయలూ ఒకరి కొకరు తీసిపోదులే ఇంతింకా పార్టీ ఎవ్వరురా ఇత్యటం?” అన్నాడు కాస్తురు భాయి

“ఈ టిమిడి గంగా నమ్మకు ముడిమిడిలోకం ఎకకు పిలుస్తాడా, ఎకటికొంప లీతామా అది తప్ప మరో అలోచనలేదు గదా మనవాడి!” అన్నాడు తొండమాన్

“ఎవరు ఎవరికీరా పార్టీ ఇస్తున్నదీ?” అని అడిగాడు దాక్కరు టింగన్

“ఒహో, నీ పి ముగ్గు సాళ్ళో రేపు గామా! మన కొత్త ఎం ఎల్ ఏ గారి! చెట్టియారు విండు చేస్తాకుట,” అన్నాడు విూపాలనాయకు

“తప్పలేంరా చెట్టియార్? చేగోడీలు తప్పక చేయించుకుట!” అన్నాడు దాక్కరు టింగన్

“ఒక చేగోడీలు ఏమిటిం! ఎన్ని అయినా చేయిస్తాకు ఇదంతా మన వాడి వ్యాపారాని! పెట్టు బతేగా!” అన్నాడు కాస్తురు భాయి

“ఇంతకంటే అపిలు పిట్ ఎల్లనకు నిలబడి తుంటే భాగంలేది ఇతిరులకు ఆక్రయించుకుండా లకారాలకు లకారాలు చేర్చి పారేసేవాడు,” అన్నాడు విూపాలనాయకు

“ఇప్పటికైనా విందిపోలేదు. అక్కర్ నావు మకు నిలబడితే సరి ముగిస్తామిదా కొంపెం ఆడుకో వచ్చు,” అన్నాడు తొండమాన్.

“మనవాడి! నై అంతకులోనేగా భారీ! తప్పకుండా నిలబడతలసిందే,” అన్నాడు కాస్తురు భాయి

“ఏదీకావులే అంత తెలివెటలుంటే పట్టభద్రుల పీటుకు నిలవరాదు పట్టభద్రులు!” అన్నాడు చెట్టియారు

“మా మామయ్యకుడా ఇట్లా? అనుకుని చెం రేగాడులే” అన్నాడు దాక్కరు టింగన్

“అవును నోయ్ అన్నట్లు నీవు తామయ్య కొంపులేసింది అందుకే గామా! చెప్పరా గొడవా,” అన్నాడు విూపాలనాయకు

మే మందరం కుర్చీలకు దగ్గరకు లాక్కు న్నాము సి రెల్లుంగరించి కథ ప్రారంభించాడు దాక్కరు టింగన్

“కామయ్యపంతులు మా మేనమామ, కరణం గారి కంబోద్ధారకుడు ఆటే నంపయాత్రలు కొట్ట కుండా వదులు పూర్తిచేసి జిల్లాకొద్ది లాయరుగా నాక్కరిగించాడు మామాకు ప్రాక్టీసు పెట్టిన కొద్దికాలాని! కరణం గారు పరలోకానికి త్రయంగాం కట్టాడు ఇరవై ఎకరాల మాగాని పొలం, నువ్వుడి కాయ అంత కొల్లం మా మామయ్యకు సంక్రమించి నది రెక్క ఆదిలే నేగాని జొక్క ఆడదనే భయం లేనందుకల్ల ప్లీడరీకొని! కరిలేకవు తాకొం జోడు చేసి ప్రాక్టీసు సాగించాడు వారసత్వపు చావాల పెప్పలిట్టు అయినాడు నేకును కాకలపిన పెట్టు బడి యావత్తూ మామానే చెట్టి, గెల్చితే ఆ ప్రిలో సగా ని! నేగా కలించివేసేవాడు

ఆ త్రానిలో యితేనాపావ్ అనే తోక్ల వ్యాపారస్తుడు ఒకడు ఉంటేవాడు అయిన యుద్ధపు రోజులలో ఒకవారి పెద్దపెద్దన నరుకు ఎగుతు తేగాడు. దొతలో స్త్రీయరు ముడిగిపోయింది. డిప్టింగ్ ఇనమొగ్గరెక్కు కం తెసిమిద చావానేమిదలసి

వచ్చింది మా మామయ్య అయినను స్త్రీవరు పెళ్ళవ పేరున్న వేసి అసలుకు మించిన మొత్తానికి దీక్ష పొంది సైనికతో సహా వమాయి చేరాడు యుద్ధపు మాదాపుడిలో బ్యాంకిలో దాచటానికి పాపాయి గారు భయపడి కన్నుకుంపిన ఆ డెబ్బును మా మామయ్య దగ్గర వే ఉంచవచ్చున్నాడు ఇంకలో బుకే గారికి మక్కా మానీగావాలనే బదా కొరిక కలిగింది మావాడు అయినను స్వయంగా వెంటపెట్టు వని బాంబాయిదాకా పర్చి బోటు ఎక్కించి వచ్చాడు మాతగారు తిరిగి వస్తూఉండగా ఏజెన్స్ లో కలరాతగిరి అపరైవ మక్కాయాత్రికు ఉదా యించాడు ముప్పయ్యేలరూపాయలు మా మామయ్య గొజ్జలో జర్రమైపోయినది

ఇట్లా ఉంటూఉండగా ఎన్నికల అలవాడి బయలుదేరింది మదనపల్లి డెబ్బు ఇంత ఉన్నది గదా ఒక చేయి మాతానని మా వాడికి దుబ్బుద్ది పుట్టింది చాలకాలంనుంచి అయినను ఆస్తాన బోర్డిరి పుట్టుకుగా ఉంటే సిద్ధాంతిగారిని పిలిపించాడు చక్రం చేతికి ఇచ్చి రావోయే రెండుమూడు మాసాలలో తన భవిష్యత్తు లేర్పిచెప్పుకున్నాడు

సిద్ధాంతిగారు మాటల సందర్భాన్ని బట్టి మా వాడి కొర్రను కనిపెట్టాడు ఒక కాగితంలిండా మాడికలు తీసివేతలు చేశాడు పంచాంగం అటూ ఇటూ తిప్పాడు మనం కళ్ళు మాకాడు

“పంతులుగారికి ఇప్పుడు రాజ్యాధిపతి దళలో లాభాధిపతి భుక్తివతున్నాడు,” అన్నాడు సిద్ధాంతి

“ఎట్లా వుంటుందంటారు?” అన్నాడు మా మామయ్య

“చెప్పవలెనా! చాల యోగప్రదంగా ఉంటుంది”

“అంటే ఇంకా డెబ్బు సంపాదిస్తానంటారా?”

“ఎన్నేకాదు. పదవి జడ్జి కావచ్చును లేదా”

“ఇప్పుడు జడ్జిసంగతి ఎందుకులేంది రాజ క్షియంగా యోగిస్తుందేమో చూడండి కాననభూ ప్రవేశం”

“అదే చెప్పబోతున్నాను. వృద్ధపారాశరిలో,” అని రెండు క్లోకాలు చదివి అవ్వయింది చెప్పాడు.

“అయితే ఏకా ఉన్నదన్నమాట”

“నిస్సంశయంగా నురుపు కదలాల్సి”

“త్వరగా కదిలింతురా”

“వచ్చేవల పదిపానోకేదీన మిత్రసహంక లో! వచ్చాడు అతైన కని దుష్టకులలో సంచారం”

“అయితే తూరినా ఫరివారేదంటారు”

“ఫరవా యేమిటంటి కైమినిగూడా చెప్పాడు తప్పదు”

“ఎం ఎల్ ఏ ఆయినానా, కొటలో ప్రవేశించా వనుకొండి అయితే నామితేవకా వేయదానికి ముహూర్తం పెట్టండి”

సిద్ధాంతిగారు ముహూర్తం నిశ్చయించారు

ముహూర్తం అయితే కులభంగా నిశ్చయ మయిందిగాని ఏ పార్టీటిక్కట్టుమీద నిలబడడకు అనేది క్షిప్రసమస్యగా పరిగమించింది పూర్వపు ఎన్నికలమబట్టి మాస్తే పూచీపుల్లను గూడ నిలపెట్టి గెలిపించగలిగింది కాంగ్రెస్ పార్టీ అని స్పష్టంగా కనబడ్డది అటవంటప్పుడు ఇంకొకపు లాఠులు పంతులును కల్ల కద్దకొని తీసుకుంటారులే అనే భీమా లేమవున్నాడు ఎకొయికి హాకమాంకువారిని ఆక్రమిస్తే తంటా వస్తుందేమోనని ప్రాంతీయపు లోకమాంకును ఆక్రమించాడు

లోగడ తావ అనేకమార్లు కాంగ్రెసు ఫంకుకు బహిరంగంగాను, ప్రర్విన్యంగాను ఎన్ని రిరాల్లా ఇచ్చింది ఏ కరువు పెట్టాడు ఎంతిమంది ఛోటా వాయకులకు రైతిటిక్కట్లు కొని పెట్టింది బ్లావకం చేశాడు పర్మిట్ వ్యాపారస్తులను కొస్తులలో ఎంత మందిని అడుకున్నాడీ బారికాలు చదివాడు పార్టీ ఫంకుకు పాతికేలదాకా ముట్టచెల్లకానని విన్నవించాడు కాని ప్రయోజనం లేకపోయింది “నీవు చదువుకున్నవాడిని కావటంకల్లనూ, తునిమోజక కర్తంలో అబ్బసంభ్యాకమైన కులానికి కెందినవాడవు కావటంకల్లనూ, పార్టీ ఎన్నికలలో హాకమాంకుకు అండగా ఉంటున్న ఒక మహానాయకికి ఇదివరకే బాగానని అరిగిఉన్నందుకల్లనూ, నీవు నీవు మంజూరుచేయటమే మహాకాంక్షి కరప్రపంచ సర్వోదయ మూకూలు అమమతించవు” అని నిమ్మ

దగా చెప్పారు. మా మామయ్య మీనం దుర్వి
"తెండాపై కరిరాజు ఒక్కంటేమీయు నీ మొర
అలకింపకు" అనే పద్యాన్ని గంభీరంగా లోలోపల
చదువుకున్నాడు.

ఆ తరువాత మావారు ప్రభాపార్థి అర్థి
బాటలుచేశాడు కాంగ్రెసునంధులలోని ముగ్గురు
బయటపెట్టటాని! బద్ధకంకలం కట్టుకున్నాడు అని
విన్నవించాడు కాంగ్రెస్ మంత్రులారా అనినీతిని
కడిగిపోయినా మే నా కీర్తితాళయం అన్నాడు అంద్రా
నది! ఏర్పకానుకుడుకేంద్రీ తప్ప మరేదోడు లేదని
సోయారా పల్లెపల్లెనా గర్జిస్తానన్నాడు తన ఎల్కేను
ఖర్చులు తాను పెట్టుకొనడమేగాక ఇద్దరు ముగ్గురు
వాకా పార్టీ ఇతర అభ్యర్థులను ఆదుకుంటానన్నాడు
"నీవు నిజంగా మా పార్టీతరఫున నిలబడవల
వినవాడివేరా కాని నిన్ను మేము నిర్ణ
యిస్తే యివ్వాళ్లు ముక్కుబ్బి అక్రియించి తిరుగు
కున్న ఖరానానుకొనింపడమే చిచ్చిపోతా
నంటాడు ఏమి చెయ్యమంటావు? కాస్త ఓక
పట్టు కవురిస్సో నిషయంలో మాదాం" అన్నది
హైకోమాండు మానండ్రియ పంతులరవాళా
అన్నాడు మా వాడు

అరైస మా మామయ్య దప్పి కృషీకార్ పార్టీ
వీడి! మళ్ళీండి నేను మాదా ఒకే పార్టీ, ఒకే నాయ
కుడు, ఒకే మలం అనే సూత్రాన్ని అక్షరాలా
అమోదిస్తున్నానని చెప్పకున్నాడు పార్టీ అంప
ఇచ్చినట్లయితే రైతులను సమాఖ్యగా తర్వి తలకెత్తు
తానని అభయకాస్తం ఇచ్చాడు కై రంగరంగా అని
గొంతు పొంసుడుబోయేవాకా ఎలుగెత్తి కేళం
పెట్టాడు కాని లాభం లేకపోయింది మా మామయ్య
తల్లూకు పంపింధించిందితానా అద్యుక్తుల అభ్యర్థన
లకు అవకాశం లేదు కాబట్టి పంతులుగారిని దయ
చేయమన్నాడు ఇంతివాడిని పట్టుకుని ఇంత
మల్లన చేస్తారా, కామకోండి అన్నాడు మా
వాడు

ఇప్పటికీ మా మామయ్య కొంచెం పస్తాయించి
పక్షకా మంచూ ఆలోచించాడు కానీవు పోషరీక్షు
లను ప్రాధేయపడెదవా అని నీరసుడైశాడు. ఇంత
ప్రభుకు బ్రతికి ఇంటినిక పడి చాకట చేసుకుని
కుడు నిర్బరపరచుకున్నాడు. ఎవరికో దట్టంపెడితే,

వాతలనే నేయేను వర్ణితున్న వ్యక్తిని వూరకం
చేసుకున్నాడు ఆ ప్రయోజనం పనికిరానిది నిశ్చ
యించుకున్నాడు.

ఇక మిగిలింది కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆ పేరు తల
చుకునేటప్పటికీ మావాడికి నుండే ఝలు మన్నది
నిశ్చయించి ముప్పయి యేకరాల మాగాని పోలం,
బస్తీలో లంక అంత మీద, ప్రతి ఛార్జింగ్లో తనకు
ఉన్న సాక్షా మొదలైనది ఒక్కసారి మనసులో నీనిమా
మాదిరి మెరిసిపోయినది అలొంబిలో కాలుపెడితే ఏమ
వుతావా అని ఆలోచించియాశాడు ఈకాలికికొడి
మాదిరి తనకు తాను కనబడ్డాడు క్రంత చెడ్డా ఫలం
దక్కనుంచా అంటే అదీ అప్పుడు అనుమానంగానే
తోచింది తోటి లాయద్రులూ ఓట్లు ఇవ్వడనరిగరా
భార్య నూతిలో దూకుతుండేకానీ భయపడ్డాడు.
కామయ్యపంతులు కామ్రేడ్ కాకటం ఏమిటని
అనవ్వించుకున్నాడు

తానిక స్వార్థంత్రయం ప్రకటించబడిందేమని
తెల్పుకున్నాడు దక్షిణానంధులలో కాంగ్రెస్ నూ,
నామకాస్తంధో! పాస్తనూ, ఎడమకాతిలో పోషరీక్షు
లను, మిడికాతిలో కమ్యూనిస్టులను ప్రతిఘటించ
టాని! దృఢనిశ్చయమైశాడు వెంటనే ప్రయత్నా
ని! పూనుకున్నాడు తన క్షయంట్టుకు రమ్మని కలుగు
చేశాడు లాయద్రు, దాక్షద్రు, సేదద్రు మొదలైనవాళ్ల
దగ్గర వాగ్దావాలు తీసుకున్నాడు చీకటిపూలు
మిక్రలని హెచ్చరించికచ్చాడు మునిసిపల్ చైర్మను
గారిని పట్టుకుని మునిసిపల్ ఉద్యోగులందరి! తాళి
దులు వాడేయించాడు. మరలూ కానితర్విస్తానని
స్వాయులవాడిచేత కిష్యుకోటి! ఉత్తరువుల పంపిం
చాడు కాకే పాపేయకు నిలిపించి రెండునాళిలు
మంజూరు చేయిస్తాడు, ముగ్గురి ఓట్లనుబంధించియే
మన్నాడు నిమ్మకాశి-ఎళువాళుకులను ఆదర్శ
నించి నూడె నూదాన ఉన్న చేవాలయాలు నిత్య
నైతద్య దీపారాగవలకు తనన వసతి ఏర్పాటు
కలుగచేస్తా నన్నాడు. హాళికుల పోయి పార్లమెం
ట్ పులు వాగ్దానంబేశాడు. తుదిసంగా అడిగినవాడికి
అడగనివారి! పరార్లును పరార్లుచేశాడు. మా
మామయ్య

మల్లయ్య మా మామయ్య సమాస్తా. నుడిసి
లింగాన్ని మొదలగల అసాక్షుడు మావాడు మల్ల

య్యనిది విని "ఈ ఎల్లమన శరీరభావకరణ భోగ్య దస్త్రాలు మూలపెట్టి ఉంచు అర్హులు వ్యవహారాలన్ని చిట్టిపంతులును ఒప్పుగించాను మిగతాది వాయిదా లాగకాను ఇప్పటినుండి భూరి ఆయుధాత్మా అన్ని ఏర్పాట్ల భారమూ నీటి ఖర్చు ఎక్కువారకున్నా అని సంకల్పపరుల తిమ్మని బ్రహ్మించేసి నన్ను ఒప్పున పవనయోగి" అన్నాడు

"మీరు తలచుకుంటే అంతఃపరి పంతులు గానూ! ఈ ఎన్నిక ఒక రెళ్ళా? దేవుడు మీరు చేయాలిగాని దేవు తూటికి కలా మిస్టరు అయి పోయా!" అన్నాడు ముల్లయ్య

మా మామయ్య ఎన్నికలకు సంబంధించిన చట్టాలనూ రూల్స్ నూ అమిక్రితో పరిశీలించాడు. నామినేషన్ ఫారాలు ఒకటికి నాలుగు తెప్పించాడు అమృతకాండవని పేరుపడ్డ వ్యక్తులచేత వాటిమీద సంకేతాలుచేయించాడు. ఓటర్ల జాబితాలు విరివిగా కొని వాటినిపట్టి వార్డువార్డునూ, ఓడి ఓడికి ప్రత్యేకంగా రిజులు తయారు చేయించాడు

మా మామయ్య అనేక రిమిటెడ్ కంపెనీలకు డైరెక్టరుగా ఉండేవాడు ప్రభుత్వంలో కంట్రాక్టులు ఉన్న ఒక కంపెనీ డైరెక్టరువని! రాజీనామా ఇచ్చి ఆ సంస్థలో కేగ కేంపులు చేసుకున్నట్లు అధికార సీత్యా పత్రం పంపమని బ్రాసి పంపాడు పత్రికలకు ప్రకటనలు ఇచ్చి క్రికెట్ విశేషులకు నిండుచేశాడు

ఇంతలో సిద్ధాంతిగాడు పెట్టిన ముహూర్తం సమీపించింది కాని ఇంకా తన డైరెక్టరు పదవి వద్ద అయినట్లు అధికారపత్రం రాలేదు క్రికెటమూలు, ట్రాంకుసేషన్లు మాదుమోగి పోయినవి. చివరకు ముల్లయ్యకు స్వయంగా మద్రాసు కల్లె రమ్మన్నాడు. ఆరోజు ఉదయం 11 గంటలు మొదలుకుని 11-30 గంటల లోపుగా నామినేషన్ తేజీతీరారి అని చెప్పడాని పంతుం పాపం ముల్లయ్య పైలు దిగి ఆంధ్రంగా రావటాన పత్రం అందేసరికి 12 గంటలయింది. కాస్తలో నుంచిపోయింది ఏమిటిలే అని మనసుకు తృప్తిచెప్పకుని అవ్వకు మొదటికి తడవగా రానునామం అవేస్తూ 12-15 కు నామినేషన్ ఫారాన్ని అధికారికి చాటున చేశాడు.

అయినా ముహూర్తం కొంతం చాటిపోయి పంతుకు మానాడు ఆదుర్దావతి సిద్ధాంతిగారిని పిలిపించి కర్తవ్యం చెప్పమన్నాడు సిద్ధాంతిగాడు తలపంకించి, పెదవులు కంపించి, చేతులు ఝాడించి, నవగ్రహాలంతిరేసి స్వర్ణదానం చేయమని చలచా ఇచ్చాడు కర్మకాంక్ష యావత్తూ యోగార్థంగా జరిపించాడు మా మామయ్య

ఈ కథ చెల్లకూ ఉండగా పెట్టియాగ్ మా అందరికీ డ్రెస్సు తెప్పించి ఇచ్చాడు చాక్లర్ టింగ్ ఇంకొక సిగరెట్టు ముట్టింది కథను తిరిగి అందుకున్నాడు

"ఎన్నికల లేదే సిమిటిస్తున్నా కొత్త మా మామయ్యకు లేదే ఎక్కువాయంది ఫీలింగ్ కంపెనీవాళ్లు తను మహాజ్వల చిత్రకావాన్ని విడుదలచేసే ముందు జరిగించే హంగామావారి ఎన్నికల ప్రచారం పడిపించాడు ప్రతిగోపమీద చేలలంత అక్షరాలతో చెరువంత పోస్టర్లను అంటించారు. ఇది చాలక తెల్లని ప్రహేలమీద పల్లవి తారు అక్షరాలను చిత్రించారు పడిపోవమీద మన్నంలో వాయించారు రోజు జీతాలమీద క్యాన్వాస్లను నియమించారు పాత గ్రామఫోన్ హోస్ట్ల పట్టుకుని "ఓటు ఎవరికి? కామయ్యపంతులుకు," అని అరిచేందుకు ముట్టకారును ఏర్పాటుచేశారు. ఒక మోటార్ వాన్ లో బాడీ స్పీకర్లను అమర్చారు. ప్రతిచోటలోను కారును అన్ ప్రభాగితగాయపడిచేత పాలులు పోడించారు. నక్కతిమ్మకొకుండా మాట్లాడగలిగినవాళ్లు మా మామయ్యకు పొగడుతూ గంభీరపవాదాలు చేశారు. సిధిజాటకాలు ఆడించారు. వీరంగం చేయించారు.

ఎల్లాండీ ఎన్నిక అవకగా మా మామయ్య భూరిగా కైపులో ఉయోత బాగిపోతున్నాడు ముల్లయ్య మరుగులు కన్నులుకున్నాడు గంటకొకసారి మావాడివగరకు వచ్చి తోటకాలెం ముఖా వాయిద పందల ఓట్రను అయిదువందల రూపాయలకు సైన్స్ చేసేశాడు అతేవాడు అతను మొత్తం పేటలో ఏడు వందల ఓట్రను వెయ్యిరూపాయలు పెట్టిలే చేసి కాకు అతేవాడు, ఖర్చు అయితే అయింది ఫకడ వండిగా కమ్మకుర్రా అని మా మామయ్య హెచ్చరించేవాడు.

మావాడుకూడ స్వయంగా తన కారలో
రాత్రి వగలు అవక తిరిగారు ఏ నూడెంలో!
బల్లివా, కారు ఆగగానే ఒకడు ముందుకు వచ్చి
“పంతులుగారూ! ఈ వాగు అంతా మీదే అను
కోండి. అనవసరంగా మీరు రాబోకండి వస్తే అత
తరివాళ్లు వచ్చి పేచీలు వేస్తారు అంతా మీను
చూసుకుంటాము తమకు వయ్యేయండి” అనేవాడు
కాఫీ ఖర్చులకు ఒక కుండ వాడినతెరిలో పోలేనీ మా
మామయ్య చిరువత్సవో నుకొక తోటికి బయలు
దేశవాడు

ఇక తెల్లవారే ఎన్నిక ఆ సాయంత్రంతో
గంధిగోళం అంతా పడ్తు మనేసింది రాత్రియావత్తూ
మా మామయ్యకు మనుకుట్టలేదు గదిలో వచారు
చెస్తూ తెల్లవార్తూ చుట్టలు తిగలేవు అన్నాడు
తెల్లవారుపూమున నాలుగు ఎంటలకు నుమాస్తా
మల్లయ్య వచ్చాడు

“ఏం మల్లయ్యా! సియ్యేమకా ఎట్లా ఉన్నది?”

“ఫస్టుగా ఉన్నది పంతులుగారూ కాతే
సాపాకోగారు నాలుగువేల ముగ్గురి ఓటర్లను పెద్ద
మగిదులో రాత్రిపంపి పోజరు పెట్టాడు పోలింగ్
బాకులు తెరచిగానే వడగళ్లవాన మాదిరి ఓట్లను పరి
చిస్తూ నన్నాడు లింగడింటనుంచి, పోహర్లపాలెం
నుంచి, పెట్టదిప్పేనుంచి ముకాలు ముకాలుగా
బయలుదేరి వస్తున్నారు,” అన్నాడు

“ఇతర అలేంజుంట్లు ఎట్లా ఉన్నయ్యా?”

“పంతులుగారూ! మల్లయ్యమతిమరుపు మనిషి
కాదండోయ్ ఈలో ఉన్న బండ్లనూ, ట్యాక్సీలను
అన్నిటిని బుక్ చేసి వాళ్లువాళ్లకూ పంపించాడు బళ్లు
దొరకక ఇతర పార్టీఅవాళ్లు ముక్కుక వేలువేడకుం
టున్నారు” అన్నాడు

“బాగ్ర క్త మల్లయ్యా! బళ్లు మనకని తెలిస్తే
ఎక్కడా గోడం అవుతుంది నుమా!” అన్నాడు
మామయ్య

“కే నీవీ వ్యవహారం తెలియనివాణ్ణిటండి
పంతులుగారూ!” అన్నాడు మల్లయ్య

మల్లయ్య బల్లిపోగానే ప్లాకాదులు పూర్తి మేమా లేచాము. కొంపలకు బయటదేరాము.

(ఇందులో వ్యక్తులు, కుష్టులు, కల్పితాలు ఎవరిని ఉద్దేశించి వ్రాయబడినవికావు-రచయిత)

చేసి మార్గదర్శించి కౌముదునే అంజనేయస్వామి
దేవాలయానికి బళ్ళాడు ఇంత సింహారంబోట్టు
పెట్టుకుని కారులో క్రతి బూత్ దగ్గరా సియ్యేమకా
తెలుసుకుంటూ తిరగటం మొదలుపెట్టాడు. అన్ని
వీక్షణులలోనూ మా వాణి ఏజంట్లు వీక్షదనుమాస్తాలే
గలుపు మనదేనండి అన్నార బంజా గొంజా లే

మధ్యాహ్నం మళ్ళీసరి మా మామయ్యకు నివ
సితంగా తలకొట్టి బయలుదేరింది కారులో
మామయ్యే ఓపిక కూడ లేకపోవటంవల్ల ఇంటికి పోయి
ఆహ్వానితమకుని విప్రపోయాడు. ఆశ్చర్య కౌడక
లేమీ లేకుండా ఓటింగు ముగిసింది

మాడవరోజు సాయంత్రానికి ఓట్లను లెక్క
కెట్టటం పూర్తి అయింది పోడిలో మాదా రాని
కమ్యూనిస్టు అభ్యర్థి పదిహేనువేల మెజారిటీతో గెలి
చాడు మా మామయ్యకు దిపాశిల్ పోయింది.

ఆ రాత్రి భోజనాలుచేసి మా మామయ్యా,
నేనూ, మల్లయ్య, సిద్ధాంతిగారు వసారాలో మామయ్యని
ఉన్నాము

“ఖర్చు అంతా లెక్క మాకావా మల్లయ్యా”
అన్నాడు మామయ్య

“చిత్తమండి. ఇవన్న ఏమనేల అయ్యను కందల
పై చిల్లర అయింది” అన్నాడు మల్లయ్య.

“ఓటుకు యాత్రై చేసే అయినట్లుండే” అన్నాడు
నేనూ

“అయితే ఏమిరా నేను పట్టుబట్టి ఓడించదల
చుకున్న మాకు పార్టీలు ఓడిపోయినవి నేను గెలిస్తే
నేమి, ఓడితే నేమి?” అన్నాడు మా మామయ్య

అప్పటికాకా మాట్లాడకుండా మార్పున్న
సిద్ధాంతిగారు గొంతు కొంచెం సవరించుకొని
“నువ్వూర్తం మించకుండా నావిశేషకా నేనీఉంటే
పక్కకనానం ఇట్లా ఉండకపోను, పంతులుగారూ,”
అన్నాడు.

“అంతేకంటారా సిద్ధాంతిగారూ! ఏమీ
లెండి చెప్పలేము గురుకు కదిలాడు కాబట్టి ఇక ఇట్టి
సంగతి మాకాం” అన్నాడు మామయ్య

అవగానే లేచి నిలవడాడు మార్కెట్ టింగన్.

శూన్య నికి

శ్రీ పట్టప్రోలు కృష్ణమూర్తి

ఇంతదాక

మా ఊహలు సరిగా అందని
ఓకూనర్థం !

ఏ ఉనికి లేని మని !
తూదేశ్యం యాత్రానగముండే
నిలిచిఉన్న అదితర్థం !
సర్వం నశించిపోయినా
నిలబడి ఉంటే
అనర్థవర్త్యం !

* * *

నీలో

ఒక అత్యల్ప ప్రభాగం
జగత్తులో సృష్టిస్తామని
తన విజ్ఞానాన్నింతగానూ పచ్చించి
యిత్నించి ప్రయత్నించి
సాధ్యం పొందలేదు మానవుడు—
మాటిమాటికి నిమగ్నునిచినా
మనుజుని తోచుకు
నీస్థితిలో ఒక అత్యల్పపు గతిమటుకే
ఘూరించుకుంది—
అతిబలవంతపు నీ శక్తిని ఎంచిన
మహాకైదో
పెకరించింది బృహద్విద్యుచ్ఛక్తి లేకపో
నీ శూన్యాంతరిత్రాతం పట్టిక
పట్టుకు నిడగొడ్తు—
నిశ్చే ఎరుగని మేనూ
మహాకైత్తి నూహించగగలమా !

* * *

మానవమేధకు
తెలిసిన కొలతలతో
ఎప్పుడూ జనించినా
ఎప్పుడూకంగొంటుందో
ఊహించగసాధ్యపడని
కాలంపుట్టుక నీ నుండే !
సృష్టినిగొప్ప సమస్తాని
సాధారణ గుణమై ఉంటే దేవో

అది

నీనుండే సంబవితం !

* * *

నీనుండి స్రవించిన
కౌంతిరణగణమే
నీ యాత్రు నీపలు
మా కనులకు కనవడనీయవు
నీ వికృతం నుండే
ఉదయించిన శబ్దం
తన గండరగోళంతో
నీ ప్రకౌంతి భంపరుస్తుంది
నీ సంతాపంలో
పతార్థ మున్నది
ఆకారం నాయంతో
వింతవింతగా
వాట్లం చేస్తున్నది
నీ గెక్కల నీపలలో
లలం, కాంతి, శబ్దం,
విద్యుత్తు, ఆకర్షణ శక్తి,
పతార్థం—
ఇంకన్న కలిసి తయారైన
విచిత్రపు సృష్టి సమస్తం
కాలం నాయకత్వమున,
లిల్లిది, నీ పైకి తిరుగుబాటు చేస్తున్నది !

* * *

సర్వానికి కాలం చేసే నాయం
నాటన్నిటి నీ లోనిది
తుట్టుకువకు తరుమదాని !
నీ శాసించిన
ఈ ద్రోహానికి ప్రతిఫలముగ
చివరకు తాను నీలోనే
లనుచుపోవా నీ కాలం !

* * *

ఇంత జగంలో
వివాదానికంటే అవకాశం
కనిపించని దానిని నీదే—
ఊహ్యలకు ఆద్యంతాలన
ఓ అనూహ్య శూన్యం !

—(JOHN WILMOT షబి)

ఏ కాంకిత

శ్రీ వీరపాటి వెంకటేశ్వర్లు

నాటకములు సమగ్రవికాసము చెందిన భారతీయ చాహిత్యరంగమునకు ఏకాంకికలు మూలములు గావు సంస్కృత చాహిత్యరత్నావళి కల్పగు ఆలంకారికులు రూపకమును రూపకము అనియు ఉప రూపకము అనియు గెండువిధముల విభజించి యుండిరి అందు రూపకము దిశవిధములుగను ఉప రూపకములు అష్టాదశవిధములుగను పునర్విభక్తము లయినవి దిశధారిభక్తము లయిన రూపకములలో శే మూడు, ఏకాంకికలయి యున్నవి

(1) వ్యామోగము (2) అంకము (3) దీర్ఘ

ఇందు వ్యామోగము వీరరసప్రధానము స్త్రీ పాత్రల కిదిట ప్రతేకము లేదు క్యాచిత్రముగ నన్వయము అతి స్వల్పము అంకము మాత్ర మొకటియే యుండును నాటక మంతయు 7 క ప్రస్తుతుల వర్ణ ప్రాయము ననుసరించి నడుచును నాటకమునందలి సంఘటనలంతయు ఒక దినమునందు మాత్రమే జరిగి నదిగ నుండును తెలలోను సంకర్షణములలోను జరిగిన సంఘటనను ఏకాంకికయందు రచింపరు ఏకాంకిక ప్రక్షేపకాలలో విడిచా నుభయమునందు

అంకము కథారసప్రధానము భావనీక వర్ణన మిందు ప్రధానము ఇది రూప శేకాంకియే నాటకీయవిషయము ఒక దినమునకు చెందిన ప్రముఖ ఘట్టము మాత్రమే అనుసరించును

కృంగారరస ప్రధానము దీర్ఘ విషయవికాసము ఏకదినపర్యాయమున ఘటనా విమర్శనమున వృద్ధిచెంది ముగియును

ఈ మూడును రూపకములయందలి ఏకాంకికలు ఇక మధ్యరూపకములయందలి ఏకాంకికలను విమర్శింపము

అష్టాదశ భేదములకు చెందిన యుగరూపకముల యందు నిష్కర్మిభిరే దశవిధ భేదములు ఏకాంకికలయి యున్నవి (1) గోష్ఠి (2) నాట్యరాసకము (3) ఉల్లాసము (4) కావ్యము (5) రాసకము (6) ప్రేమభాగము (7) శ్రీగాదితము (8) విలాసిక (9) వాల్మీకము (10) భాణిక

ప్రాచీన సంస్కృత చాహిత్యపాఠమున నిర్ణయించిన అంకములకు ఏకాంకికాంశము లున్నవి

విల్లును సుప్రసిద్ధములను కొన్నిటిని మాత్ర ముగా చూపించుచున్నాను

(1) రైతక మదంక	(గోష్ఠి)
(2) విలాసవతి	(నాట్యరాసకము)
(3) దేవీ మహాదేవము	(ఉల్లాసము)
(4) మేనకాపాతము	(రాసకము)
(5) వారితనము	(ప్రేమభాగము)
(6) శ్రీచారపాతలము	(శ్రీగాదితము)
(7) దిందుమతి	(విలాసిక)
(8) శ్రీరైతకము	(వాల్మీకము)
(9) కామదత్త	(భాణిక)
(10) సాగంధికావరణము	(వ్యామోగము)
(11) కర్మిష్టాంతరూపి	(అంకము)

పాశ్చాత్యదేశములలో ప్రథమమున గ్రీకు దేశమునందు మాత్రమే నాటకము సంపూర్ణవికాస మును కెందియున్నది భారతీయ నాటకములయందు కనవించు బూత్సద్భిక్షమణి యవననాటకములయందు కావరాదు అయ్యు మేరీసు అను నతడు తన "హిస్టరీక్" అను గ్రంథములో "నాటకములు, సుఖాంతము అనియు దుఃఖాంతము అనియు గెండు విధములు" అని మాత్రము వేర్వేరియున్నాడు యవన (గ్రీకు) దేశీయ నాటకవిర్యానివేషిడగు "ఎస్.చిల్డ్రస్" అను నాతడు రచించిన నాటకము అన్నియు ఏకాంకికలే ఎస్.చిల్డ్రస్ తరువాత "హిస్టరీక్" రచించిన నాటకములను గూడ ఏకాంకిక లనవచ్చును

యవననాటక రచయితలు "సంకలన" (Unity) ను తమ నాటకములకు ముఖ్యలక్షణముగ వేర్వేరించిరి. నాటకమంతయు (1) ఏకస్థానమునకు చెంది యుండుట (2) ఏకదినమునకు మాత్రము చెందిన సంఘటనకు వర్తించుట (3) ఒకే ముఖ్య విషయమునకు చెందియుండుట అను నీ భాగ్రియ మును "సంకలన"మునకు లక్షణముగ వ్యాఖ్యానించి యున్నాడు ఇట్లు వ్యాఖ్యానించుటకు కారణము "ఏకరాత్రుతమున, ఏకరంగస్థలమున, సరికల్పరచుల తర బడి బహు ప్రదేశముల జరిగిన బహువిధ సంఘటన

అను ప్రదర్శించుట పాపాధికమునకు విరుద్ధమని వారు కలెంచుటయే కారణము

భారతీయ నాటకములయందు ప్రసిద్ధములగు ప్రవేశము, విద్యుంధము అనునవి యతననాటకముల గానరావుకనుకనే ఆంకిబిభాగము లేకుండ సంకలనరూపి గణము మాత్రముగల నాటకము "ఏకాంకి" యను విర్వచనమున కర్హమగుచున్నది

నవ్య ప్రపంచమున ఏకాంకి వికాసము

ఏకాంకి వ్యాప్తి వెంటట ప్రారంభ మయినది పాశ్చాత్యదేశములయందు ప్రథమమున నీవిధము చేరుకొనినది నాడు నాటక ప్రారంభమున సమాజవృద్ధి, కాగర్తించుటకు ఏకాంకి ప్రదర్శనము జరుగుచుండెడిది తరువాత వివిధ హాస్యరస ప్రధానముయొక్క "ఫార్సీ" నాటక కంపెనీలయందు నాటకమున ప్రదర్శితములయొక్క హాస్యరసప్రధానములగు "నాటక" అనునానీతి నీవిధి పాశ్చాత్యమున 1918 వ సంవత్సరమునుగినిన ప్రపంచ యుద్ధ సరిగ్రాహనంతరమున పాశ్చాత్యదేశములయందు ఏకాంకి వికాసము సంపూర్ణముగ జరిగినదని చెప్పవచ్చును "గ్రేటు బ్రిటన్"నందు 1934 నందు మిస్టర్ తె ఎస్ కేరియట్ అనునతడు నీవిధ ప్రారంభించెను అయిన ఈ ఏకాంకిలను "అమెచ్యూర్" నాట్య జగద్వికాసమునకు ప్రాధానికముగ నిర్మించెను తరువాత ఏకాంకి రచనాప్రచారములు దినదిన ప్రభుత్వము లయినది ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధ సంగ్రామము జరుగుటకు కొంతకాలమునందు "బ్రిటిష్ డ్రామాటిక్" ఒక నాటక స్పర్ధను ఏర్పాటు చేసినది ఈ స్పర్ధయందు 600 నాటక సమాజములు పాల్గొనినది అధికముగ ఏకాంకిలు ప్రదర్శితములయినది తరువాత కలనాచిత్ర ప్రారంభమున ప్రదర్శించుట కనువుగా పాశ్చాత్యులు ఏకాంకి మార్గమున చిన్న చిన్న కలనాచిత్రముల వ్రేకములను నిర్మించిరి

పాశ్చాత్యుల ఏకాంకిలను (1) "One act play" (2) Sketch (3) Radio drama అని త్రివిధములుగ విధింపజేయుచు, ఈ మూటియందును భేదము స్పష్టమయినను రచనావృత్తిమాత్రము పాశ్చాత్యముగ ఒకటిగనే యుండును

ఆంగ్లాభావన ప్రభుత్వమునకుటలవల నునకు ప్రతి విషయమునందును పాశ్చాత్యులే ఆదర్శప్రాయులుగ నున్నాడు ప్రస్తుత మా పాశ్చాత్యుల పక్షపరిచియే ఏకాంకి రచనకు మతకోర్కూ, బంగార, ఘోర, రాంధ్ర, హైందవాది భావలయందు పాగించుచున్నాడు.

ఏకాంకి వికాసమునకు కారణములు

దేశ విదేశములయందు ఏకాంకి వికాసమునకు ప్రాశస్త్యమును సాధనకు కారణములు రెండు. (1) దీర్ఘ నాటక దర్శనమునకు కార్యాంతర నిమగ్నులగు ప్రజల కనకాభిమతి పోవుట, (2) విస్తృత ప్రచారము నందుచున్న "రేడియో"యందు కాల వ్యతతి పరిమితముగల నాటకములకు మాత్రమే నీవిధిని చింతించుట కవకాశ ముండుటయే వయమున్నది.

లేఖన శైలి

నవలను, కథను గల భేదము సంపూర్ణ నాటకమునకును ఏకాంకికము గలదు

నాటకమునందు నాట్యకలా వికాసమునకు అత్యంతమున సంకలనము ఏకాంకి వికాసమున ప్రధానత కనెంచును సంకలన లక్షణములుగ వ్యాఖ్యానింపబడిన మూడు విషయములలోను "ఏకకాలమునకు చెందియుండుట, ఏక విషయమునకు ప్రాధాన్యము నొనగడు" అను నీ రెండువిషయములు ఏకాంకి రచనయందు దితి ముఖ్యములు వృత్తాదర్శ స్వరూపములు సమగ్ర నాటక ఏకాంకిలయందు వంతిరమును గల్గించుటయందు ప్రముఖపాదము లను కొనుట సమంజసము గాదు ఏకాంకిలు అల్ప విషయములు యొనగవలయుననెడి నియమము లేదు అల్పస్వరూపమునూచి పొందియుంపవచ్చును. అనల్పస్వరూపముగల ఏకాంకి రేడియోయందు గాని లేక స్వల్పవ్యతతియందుగాని ప్రదర్శితమునట కమోగ్యమయినను అది ఏకాంకి అనియే చెప్పబడదు ఏకాంకియందు దినక దృశ్యము జంపజేయుచుగాని ఒక దృశ్యము ఈనాటి చెందిదిగను, మరియొక దృశ్యము సంవత్సరమునకు తరువాత జరిగినదిగను ఉంచెదాడు ఏకాంకియందలి భిన్నదృశ్యములు ఆ కాలమునకు మాత్రమే చెందిన వివిధ ఘట్టముల ననుసరించి ఉంచవలయును "ఏక స్థలమునకు చెందియుండుట" అనునది అంత ముఖ్యము కావలయునను "ఏకకాలమునకు చెందియుండుట" అనునది చాల ముఖ్యము కొన్ని ఏకాంకియందు కాల నియమము కాదా రమయినది నీ వివరాలకు ఉపక్రమోపసంహారములకు కల్పింపవలయును. కల్పన "ఏకకాలమునకు చెందియుండుట" అను నియమమును నిర్బాటుచు కాలనియమముగల స్థలమున నాటక సాందర్యము నిమగ్నమింప చేయుటకును పరిశీల్యము కనుక ఉపక్రమోపసంహారలకు తప్పనిసరియగునని తలపడరాదు. కాలనియమముగల స్థలమున నీ కల్పన లేకపోయినను కాదలేదుగాని కాల నియమార్థమగు జరిగినవృద్ధి మాత్రము తప్పనిసరియగును ఉపక్రమోపసంహారములు నాటక యభివృద్ధి కములయందు మాత్రమే యుపయోగించుటకర్హమగు

బలమునకు, కండపుష్టికి

15 రోజులకు
8 రూపాయలు
త 3/- మాత్రమే

నెం 10, గణపతి మొదలిపేటి, రాయపేట, మద్రాసు 14
అనుబంధం దలంతు

చంటిపిల్లలు-లివర్ అండ్ స్క్రీను
వ్యాధులను 'ఉదరాంతరి' అతిశీఘ్రముగా
నివారణకేయము మరియు సమస్త అనా
సలు అనగా విరేచనము తాదతోను, బద్ధ
ముగా ను అగుట, అశర్లము, అసనమునందు
పుండ్లు నివారించును

గర్భిణీస్త్రీలు- సునాయాసముగా
ప్రసవించుటకు, ఆరోగ్యవంతము కలు
గుటకు 'అమృతసంజీవిని మూత్రాలు'
ప్రఖ్యాతిగాంచినవి. వేనిట్లు, వికారములు,
సోమరితనము, నిస్సక్తువ తగ్గించి ఉత్సా
హము కలుగజేయును.

శ్రీ భుజంగ రాత్నైద్యశాల,
ప్రాప్రయిటర్లు: పి. పేరయ్య శ్రీ నమ్మ
రాళ్ళరేవు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

శ్రీమదాంధ్ర

మహాభారతము

ఉద్యోగపర్వము

వెల ఒకరూపాయ

కాపీలకు:

అంధ్రగ్రంథమాల

నెం. 7, కంఠశెట్టిపేటి, మద్రాసు 1.

హిందుస్తాన్ కో - ఆపరేటివ్ ఇన్ సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(హైదరాబాద్ లోని కేంద్రము)

నమ్మకమునకు, స్నేహపూర్వకమైన లావాదేవీలకు పేరొందిన కంపెనీ. గత 45 సం॥ల ప్రజాసేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప ప్రజాదరణకు యీ అంకెలే ప్రబల తార్కాణము.

1951 లో పూర్తిచేసిన వ్యాపారం— రు	16,00,00,000
1950 లో అమలులో వున్న మొత్తం ఖాతా రు	73,16,00,000

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజింట్లుగా పనిచేయడలది సమర్థత గౌరవముగలవారు విజయవాడలోని సొసైటీ బ్రాంచి ఆఫీసుకు వ్రాయుకోవలెను.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్స్, ★ బి. కె. రాయ్, బ్రాంచి మేనేజరు
బో. బా. నెం 12, బింగ్లహిం మొట్టె, విజయవాడ

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మేహమచ్చలు, పెగ్, నవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స, క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి అండ్ కో

(కలెక్టర్లు)

"భాస్కరాశ్రమము"

గోపాలపురి, తూ. గో. జిల్లా

మధ్యస్థస్థిమలయందు కాలనియమును పొందిన
వలయును. రంగస్థలమునందు ఏకాంశప్రదర్శన
జరుగునప్పుడు అందరి ప్రముఖులును అందరి
మనుషులకు లేక ఉపసంహారమునకును మధ్య సంకల్ప
రచుకొనిది కాలభేద మున్నచేత అపకమమును
గాని ఉపసంహారమునుగాని యెవనికైనా ప్రాసీ ప్రద
ర్శింపవలయును అనగా ఉపకమమునకు ప్రముఖ
దృశ్యములకును మధ్య కాలభేదమున్నప్పుడు ఉపక
మమును కాలకారంభమున ప్రదర్శించుటచే సామా
జ్యమును దానిని చదివి తరువాత రావోపు విషయము
భిన్న కాలమునకు తెలివినది తలచును అట్లే కాల
కాలమున ప్రదర్శితముల మధ్యసంహారవిషయమున
గూడ సంభవింపవలయును రంగస్థలమున యెవనికే
వాయు పద్ధతి నవలంబించినటులు లేక రేడియోయందు
వాగ్రూపమున పద్ధతి నవలంబించుచున్నవలె చలన
చిత్రరూపమునంది ఏకాంశము కొన్నిటియందు
ఉపకమోపసంహారములు నిర్భిక్షపూర్వకమున ప్రద
ర్శింపవలయును అందుచే నవి ఏకైకముగ కనుపించుటలేదు
అట్లే రంగస్థలమునందును రేడియోయందును తాపద్ధితి
కొంత నూరినముగ నున్నను క్రమముగ మనము దాని
కలకుడుము కాల ప్రాధ్య పాస్యార్థి కాలక
ప్రదర్శనములందు దీ పద్ధతి యములలోని రాతడు
కాలకరమ విషయమున నీ యుపకమోపసంహార
విషయము వివాద్యగ్రస్తు కావోయినను రంగస్థల
ప్రదర్శనమున నిది వివాదాగ్రమునందే భూగోళక
సరణి అనుసృతియగుకాన నీ వివాదము పరిష్కార
మునకులలో నందియు లేదు కాల సంకలనము
ఏకాంశల కల్పనసరములకులన అది ఏకాంశ
వికాసమునకు విస్తృతారి కారాదనుటకు పూర్వోక్త
సరణి అవకాశపరణియును

సంకలనద్వయ విషయబద్ధము ఏకాంశ
రచనయందు గమనింపతగిన యవ్యవిషయములు
కొన్ని గలవు

ఏకాంశకా రచన ప్రముఖవిషయము (Idea)
కావాలి ననుసరించియు పాగును అనేకఫలములను
ప్రదర్శించినగాని విషయవికాసము జరుగదు
సంపూర్ణకాలకప్రదర్శనమున అనేక భాగములను
చేర్చి పరిచయములగు ఫలములను నిర్మించి కాలక
మును జయప్రదముగ నిర్వహించుచున్నాడు కాలి
ఏకాంశకయందు ప్రదర్శితముల విషయము ఏకాంశ
విషయములచే కాలకమునందే విషయవికాసమున
ఇదియే వాదనయందు కాలి మరయు కాలకము
నందు విషయవికాసమునకును సమకాలినితీర్చు
మునకును కాలభిన్నప్రదర్శనములగు పతాక,
ప్రకరి, మున్నగు మధ్యస్థలము ప్రదర్శించుట సంప్ర
దాయానిధ్యము యున్నది. కథాంశముకంటే

మాత్రమే గ్రహించుట ఏకాంశకారచనయందు,
ప్రకరి, పతాక, మొదలగువాని పాతకాళములేను
పాత్రనిర్మాణము లేనందు కథ పాగును గమక పాత్ర
పాత్రనిర్మాణమునందు సంపూర్ణకాలకమునందు
గూడ పాత్రలు ఎంత తక్కువగనన్న అంత చక్కగ
పాత్రపాత్రలు జరుగుట కథకాళమున్నది అప్రవాస
పాత్రపాత్రలు ముఖ్యపాత్రపాత్రలు కేవల సహాయ
మునకు ఏకాంశకయందు మాత్రము ముఖ్యముఖ్య
పాత్రలు రెండును చాల తక్కువగ నుండివలయును.
కాలి మేమును కాలకములలోని కథను లేఖకుకు
స్వయముగ చెప్పట కవకాళము లేదు పాత్రల
చేదలు, సంభాషణలు మాత్రమే కథాకథన పాగున
ములు పూర్ణకాలకమునందు సంభాషణ కేతన
ప్రారాధ్యములలో ఏకాంశకయందు నంత గలది
చక్కని విషయము విషయవికాసమున కను
దూరములగు సంఘటనలు, సంఘటన ఫలప్రదములను
కమరూపమున కథ స్వల్పములగు పాత్రలు రమ్యముల
తత్పరిపాత్రలు, పాస్యార్థివిషయముల నభివ్యక్తి సంభాష
ణలు మున్నగువి ఏకాంశక జయప్రదములకును
ముఖ్యపాగుములు

రేడియోకాలకములు వాయునాద్య భౌ విష
యమును ముఖ్యముగ గమనింపవలయును "ఓరిది
జను" విశ్వకా ప్రముఖకరకు రేడియో వినుటకు
మాత్రమే యుపయోగించును కనుక క్రేతరూక్ర
మునకే పూర్ణకాలకప్రదర్శన విషయము గ్రాహ్యము
కాలకయందు మిగిలిన విషయములు పూర్ణకాలక
మునకును, ఏకాంశకమున సమానములు కాలి ఒక్క
విషయము "పాస్యార్థివికర" మాత్రము అది ముఖ్యము
అపాస్యార్థివికర పాత్రములలోని పుల్లకంటిది గమక
స్వల్పముయినను నది దుస్సహమునకు

సంపూర్ణకాలకమునందే స్వగతాదుల కంత
మాత్రమును ఏకాంశకయందు స్థానములేదు పద్ధి,
కలిత్య, స్వకృతిగు లుపయు క్రములు గారాదు
అనగా పూర్ణకాలక వివాదరణియములని యనుకొనరాదు
సంకలనవిషయమునకు స్థాన మిదల లేదని యర్థము
పాస్యార్థివికర భంగము లేకుండగ సంపూర్ణ కాల
కమున నీయవకు స్థానమును ఏకాంశకయందు దీయ
వచ్చును కాలి, పద్ధి, స్వకృతి, గీతాదులు గ్రచ్చి
యెత్తుటకు చోటియందు విషయమును ఏకాంశక
పాస్యార్థివికరములకు చాల అవసరము

కలి మృదయము ననుసరించి ఏకాంశక ఒక
ప్రభు అవందికాయోగమును చేరొకప్పుడు ఉపదేశ
దాయకమును గావచ్చును ఇంతవరకు మనము చర్చించిన
కథాసంగీతమును సమ్యక్సమర్థియమునకు
కావోయినను మానవ పూర్ణకాలకములకు మహాకా
తాళియములకు గొనిపోవు ఏకాంశకయే సర్వోత్క
మునకు

మ టి క : మ టి కా స్థా నం

శ్రీ వడ్డాది శ్రీరామచంద్రమూర్తి

దక్షిణభారతంలో విద్యావ్యాప్తికి వోచ్చి, కాలగర్వంలో యిదివరకేయిన శ్రుతాన సంస్థలలో ఘటిక అన్నది ఒకటి ఆద్యులు దక్షిణాన భంజం ప్రవేశించి తమ మతము పాంప్రచారములు, సంస్కృతి, వ్యాప్తి చేయడానికి, వారికి దేవాలయము, మఠము, ఘటిక అన్నవి మూడూ చాలా వోచ్చుదాయ విటిలో దేవాలయములు, మఠములు నిర్వహించిన పాత్ర, నిర్వహిస్తున్న పాత్ర చాలా మందికి తెలిసిన విషయమే అది సత్యములై నేటికి కూడా హిందువులలో చాలామంది శ్రీనితాలలో అవినాశావకమయిన సంబంధం కలిగివున్నాయి కాని విటి వోట్లుబుచ్చిన ఘటిక అన్న విద్యాసంస్థ మాత్రం కాలగర్వంలో యిదివరకే పోకడంలేక, వానిని గురించి పాత కావాల బాగా దురిపే యే కొద్దిమందో తప్ప జన బాహుళ్యానికి దీనిని గురించి తెలియదు

ప్రాచీన ఆంధ్ర కావాలలోనూ, కన్నడ కావాలలోనూ, “ఘటిక”, “ఘటికాస్థానము”, “ఘటియారము” “ఘటికానీ” అన్న పదములూ వాటి పర్యాయపదములైన ఘటికాగల, ఘటకానీ, ఘటికానీ, ఘటికానీ మొదలయినవి రెరుచు కావనగును ఘటిక అన్న ఈ విద్యాసంస్థ ముఖ్యంగా దక్షిణ భారతంలో మాత్రమే వ్యాప్తి చెందింది

ఈ పదముయొక్క అర్థముగురించి పండితులు వివిధమైన అర్థములు ఇచ్చియున్నారు

పురాతత్వ శ్రేణి ప్రసిద్ధి పొందిన Mr Louis Rice, ఘటిక అన్నది “గోష్ఠి,” లేక “బ్రాహ్మ

ణుల సభ” అనీ, 1 పాథక పండితుడు “పుణ్యస్థిమనీ,” 2 Dr Kielhorn “బ్రహ్మపురి” 3 వంటివనీ వివిధమైన అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చారు Dr Buhler “ఒక గడియారవిశేషమనీ,” 4 Dr Barnett సమావేశమునకు నిలవ భవనమనీ, 5 దీనిని నిర్వచించాడు శ్రీ భాతరాణ నంకట కృష్ణరావు గారు, “ఘటిక” అన్న శబ్దము “ఘటక” అన్న శబ్దము నకు పర్యాయ పదమనీ, అది కవిక, కటక అన్న పద యలకు సంబంధించినదనీ వ్రాసియున్నారు 6 Dr Hultsch మాత్రము దీనికి సరిగా “కళాశాల” 7 అను అర్థము విచ్చిరి

ఘటిక అన్న ఈ పదమున కర్తవ్య సంస్కృత విఘంటువులలో దేనిలోనూ కూడా కావరాదు అనే మాత్రము, ఒక రకపు ఆలయవిశేషమని అర్థము విచ్చియున్నాడు శబ్దాన్నాకరములోగాని, కిట్టెల్లు కన్నడ విఘంటువులోగానీ, దీని ప్రకారం కావరాదు ఈ మధ్యనే ప్రచురితమైన మార్గరాయాంధ్ర విఘంటుకర్తలు మాత్రము, లోకంపై ప్రకటితమైన చారిత్రక పరిశోధనాంశాలు పరిశీలించి, ఘట శబ్దము నకు “గోష్ఠి,” “సభ” అను అర్థమువిచ్చి, ఘటకానీ శబ్దముగురించి వ్రాయుచూ ఘటికా అను విద్యా సంస్థ ఒకటి వుండెడిదని పేర్కొన్నారు

ఇట్లు చరిత్రకారులను, పండితులను ముగ్ధుల పెట్టిన ఈ సంస్థ గురించిన కొన్ని వివరాలు ప్రకటింపడమే యీ వ్యాసం లక్ష్యము

ఘటిక అన్న ఈ పదము, మొదటిసారిగా మనకు కదంబకంశ రాజన్యవంశ కావత్పరర్థ తలగుండ కావనములో 8 కనిపిస్తున్నది తలగుండ అన్న ఈ గ్రామము మొదటసంస్థానంలోని ఓ ముగా జిల్లాలోని ఓ కార్పూర్ తాలూకాలో వున్నది దీనిలో ఘటికాస్థానంబుంచి చేసిన ప్రభావన వలన, తలగుండ కావనరాతి కదంబ కావత్పరర్థ పూర్వీకుడైన మయూరకర్ణ, కాంచీపురంలో వున్న ఘటికాస్థానానికి, విద్యాభ్యాసము కోసమూ, లేదా అక్కడవారిని బయంపడకోసమూ, వెళ్ళినట్లు తెలుస్తోంది. తలగుండకావనం, రివిస్యరూపాన్ని అనుసరించి Mr Louis Rice (1) క రక కళాశాల

- 1 Mysore and Coorg by Louis Rice P 210
- 2 Do ,
- 3 Do ,
- 4 Ep Ind I, 276, 284.
- 5 Ep. Ind XIII. 327,
- 6 Early Dynasties of Andhra Desa P 208
- 7 Ep Ind XVIII, 57
- 8 Ep Ind P 34

నాటిదనీ *Buhler*, 6 వ కేతావళున¹⁰ నాటిదనీ, *Kielhorn* 6 వ కేతావళుననాటిదనీ,¹¹ అభిప్రాయ పడ్డారు *Kielhorn* నూచించిన ఆరవకేతావళు అన్న వాచన అంగీకరించివా కావల్సివచ్చును, ఆ కదంబకంక స్థాపకుడైన మయూరకర్మకీ, రెండు మాడు తరముల వ్యత్యాసం ఉంది "కదంబమలం" అన్న పుస్తక గ్రంథకర్త *Moreau*, మయూరకర్మ క్రి 31 345-70 సంవత్సరాల మధ్య పారించినట్లు నిర్ణయించాడు అందుచేత ఎటుమానీవా, ఈ ఘటిక అన్న విద్యాసంస్థ క్రి 3 మాడునాల్గు కేతావళులకి పూర్వము, స్థాపించబడి "పేరు ప్రతిమలు సంపాదించిందనెం నిర్విరాధాంకం మయూరకర్మమంటి చాణులు విద్యాభ్యాసంకోసం అక్కడకి వెళ్లాలని కోరారంటే, అట్టి సంస్థ కనీసముకంటే రెండు కేతావళులకి పూర్వము స్థాపించబడి వుండాలి

పూర్వ రాజధాని కాంచీపురంలోని ఘటికాస్థానములో విద్య నభ్యసించడానికో, 'వాక్యంశిమఘట కానుల చిర్య గణచులుకో, కదంబ వయూరకర్మ, అక్కడికి వెళ్ళినట్లు తెలుస్తోంది కాని కానవములో 'తాదృక్' అని ఉందనీ, 'హేమచంద్రుని అభిదాన చింతామణిలో తాదృక్ కర్మానికి గూఢమనె అర్థం ఉందనీ, అందుచేత మయూరకర్మ కాంచీపురానికి విద్య నభ్యసించడానికి మార్గితే నల్లమన కొందరి అభిప్రాయం 12 కాంచీపురం ఆవాటికి, విద్యా సంస్థలకి పేరుపొందింది ఆ పేరు ప్రఖ్యాతులకి కారణం అక్కడి ఘటికాస్థానములే! అనేక యితర కానవలలో కూడా ఈ ఘటికా ప్రస్తావన వుంది ఆ తర్వాత, 'ఘటిక' అన్న పదం మూలక విజయనందవద్ద 'వేమూరి పారిశుం' కానవములో ఉదాహృత మయింది దీనిలో 'స్కందశిష్యుడు' సర్వోపమి తద్రమంచి, ఒక ఘటికను సాధించినట్లు, రెండవ వరసించుకర్మ బ్రాహ్మణుల ఘటికను పునరుద్ధరించినట్లు వుంది 13 మావక కేతావళికి చెందిన విష్ణుమంత్రి మాధవకర్మ పురింటాడు కానంలో మాధవ కర్మ తాను 'యదానిధి వినిర్వాహిత ఘటికా వ్యాప్తివ్రతుణ్య సంవయ' అ నని వర్ణించుచున్నాడ. కూర్చు చాళుక్యకంక స్థాపకుడైన మల్లు విష్ణువర్ధనుని

మహారుడు ప్రథమ జయనీంనా వల్లభుని నిడుతూరు కానంలో కూడా ఈ ఘటికాస్థాన ప్రస్తావనవుంది. ఈ కానవం 'అనంతరకానక' మునుండి కానము చేయబడింది అనేక కేతావళులపాటు ఆంధ్రదేశంలో ఇచ్చట ఘటికాస్థానాలు విద్యావ్యాప్తికి వోచ్చు డాయి. ఈ కానవంలో ప్రథమ జయనీంనా వల్ల భుడు, రెండు వేదాలలో విధి అని పేరుగాంచి వేద వేదాంగాలలో, శిష్యులపొందిన కేతకర్మ విదులులు అను గ్రామాన్ని వానం చేసినట్లుఉంది ఈ కేతకర్మ తాత మందికర్మ అనంతరస్థానాని 'ఘటికా' సామామ్యము, రాష్ట్రములు చక్రవర్తి నాల్గవ గోవిందుని క్రి 939 నాటి ఒక కానవంలో కూడా కడియారము తోట ఒక వేవాలయము, 'ఘటిక' స్థాపించినట్లు (వాసికాన్నాడు 14 సర్వతర కానవంలో కళ వర్తము 1836 లో తారణ 18 సంవత్సర బ్రాహ్మణ పంఛమనాడు సర్వతరంలో "క్రి భావనారాయణ చెరుమాళిని గోరి పోమరెడ్డింగారు వ్యవహారం" ఒకటి స్థాపించిరి! 15 ఇక నాదంపై కానంలో 'శ్రీమన్ మహా మండలేశ్వర తోడెరాజా కళవరంబులు 1084 నాటి ఉత్తిరాయణ సంక్రాంతినా డిచ్చిన దానగ్రహీతలలో 'వెన్నవ ఘటియక ములు' ఒకరు దక్షిణభారత కానక సంప్రదిలో ఒక కానవములో "కాంచనకాళు తెల్లియ కాళులు ఉది నించెటి ఘటికామలైన బ్రాహ్మణుల కిద్దికి మాడు నిబహులు దానంబుచ్చినట్లు వుంది 16 కన్నడదేశంలో కూడ ఈ సంస్థ వ్యాప్తిలో వున్నట్లు చాలా విదర్మనాలున్నాయి నారిగిరిపట్టణంలో ఒక పేరు పొందిన ఘటికాస్థాన ముండేది, ఆ ప్రాంతంలో నాలుగు ఘటికలుండేవి కెంగిరిపట్టణంలోని పాశ్చేరి తాటాకాలో ఆనాటి వాణిజ్య మండలి ఆరవయినాల్గు ఘటికా స్థానాలు స్థాపించినట్లు ఆధారాలు ఉన్నాయి

ఈ కానవ ఆధారాలుగాక ఆంధ్రవాఙ్మయంలో కూడా, ఘటకానీ, ఘటకానీ ప్రయోగములు అనేక తోట్ల కనిపిస్తున్నాయి పాల్కురికి సోమనాథ కృత బంక పురాణంలో

"త్రైవర్ణభట్టిల్లు నీచ్చున గలన
మాధవప్పన యిల్లు మంటపాలయ్యె
శ్రుతి గోవిందుని నుడివెయ్య గనురె
దొడ్డ భాస్కరుని నిల్లు దొడిదొడి గారె
కొమ్మన ఘటకానీ కొంపయ గనురె"

పండితారాధ్య దరితంలో 'కేత్ర ఘటకానీ ప్రస్తావన వుంది దినికొంది వల్లభామాత్యుని క్రితాభిరామంలో "మధుమాతీదేవి వల్లభి కటాయితంలైన ఘటకానీ పుంకవుని" వర్ణించాడు కేతక కవి ఇంటి పేరు మూలఘటికవాడు ప్లలభాశంకర చాలా

9 Ep Car VII, P 8
10 Ep Ind, Art XXV P 27, 11 Ep Ind VII, P 31
12 Administration and Social life Under the Pallavas
13 S I I Vol II
14 Ep. Ind XIII P 326
15 S I I, V No 10 16 S I I Vol VI No 904

ఉదాహరణలు వదలితేయవల్సి వచ్చింది అమృత
మార్గంలోని ఈ క్రింది ఉదాహరణ మాత్రం
చూడండి ఏడవ ఆశ్వాసం, మూడవ పద్యం
“ఉండుదు జోళభూమి నొక యూరగళి”
పదునాల్గవ శ్లోకం

కృండిమ జర్మ గల్లు ఘటకానుల క్రాతుల
దవ్య పట్టుదుకా

ఈ విధంగా ప్రాచీన ఆంధ్ర కావ్యములలోనూ,
ఆంధ్ర వాఙ్మయములోనూ, నిరవిగా నుదాహృతమైన
ఈ సంస్కృత ప్రసక్తి ఉత్తర భారత కావ్యములు చేటి
లోనూ కన్పించును. కుభాకరుని కావ్యము మొదటిదానిలో
మాత్రం ‘ఘటిక్రామిన్’ అన్న ప్రయోగం కనబడి
నొంది ఓడ్రజాత్యం బహుళః ఈ ఆంధ్రసంస్కృతి అను
కరించి వుండవచ్చు.

కావ్యములలోని భారతంలో ఈ విద్యాసంస్కృతి
కీ మూడు వాల్మీకికావ్యములనుండి 11, 12 శ్లోకాల్ని
సూతరకు ప్రబలిత విద్యాసంస్కృతి అని విశదమవు
తోంది ఇది ఎలా పనిచేసేదో విశదీకరణకు తెలుసు
కోవాలి. ప్రాచీన భారత పురాతత్వశాఖ ప్రకటించిన
వాగ్మయ కావ్యం, 17 మనకి దాగా తోడ్పడుతోంది.
దీనిలో కల్పాటనీవాని మౌళికపరప నాలుగు వందల
నుండి బ్రాహ్మణుల కొక ఆగ్రహారం దానించేసి,
త్రైపురుష దేవ, మహామౌన, రామేశ్వర దేవతలకు
ఆలయప్రతిష్ఠ చేసి, ఒక ఘటికాస్థానమును స్థాపించి
చేసి దీనిలో మొత్తం 257 గురు విద్యార్థులు, విద్యా
భ్యాసానికి ఏర్పాటు చేసి, మౌళికపరప, దానికి
కాల్పిన సూమి దానం చేశాడు. వేదాభ్యాసం
చేసి విద్యార్థులు రంత కండలనుండి, కాస్తా
భ్యాసం చేసి విద్యార్థులకి కలిగి ఉంచిత భోజన వసతి
సౌకర్యము ఉండేది. ఇందలి శాస్త్రశాఖకి, ముగ్గురు
అధ్యాపకులు, భట్టవర్మవ్యాసం, ప్రభాకర శాఖ
లలో విగ్నరేప సుగ్రుధ పండితులనీ మౌళికపరప వియ
వించాడు అగురు సరస్వతి భాండగామికులు ఉండే
వారు 35 మాత్రం ఘామి ఘటికా ప్రహరికి దాన
వివర్ణించింది.

మొత్తంమీద ఆంధ్రదేశంలో ‘ఘటిక’ లిక్ష
పద్ధతిలో పనిచేసి ఉండేదని ఉహించవచ్చును.
వివరాలలోనూ, పాఠ్యపద్ధతులలోనూ కొన్ని ఖేదము
నందిన ఉండవచ్చు.

ఇక, ఘటికలకి మతములకి గల వ్యత్యాసములు
కొంత విచారించుట అవసరం. మతం మతప్రచారా
నికి ఉద్దేశించిన సంస్కృత వైశిష్ట్య విశిష్టత
ముల ప్రచారమున కది ఉద్దేశించబడినది. ఘటికా
స్థాన మట్టికి కాదు వైదిక శాస్త్ర వాఙ్మయంలో
విద్యాభ్యాసానికి ఉపయోగించిన ఘటిక వాఙ్మయ

నిర్మాణాలను, కూర్పువాడులను, ఎదుర్కొని, వైదిక
నిర్మాణ రక్షణకి తోడ్పడినది ఘటికలు.

ఇవి సాధారణముగా ఆలయములకు చేర్చువుండే
దీని ఆలయప్రాంగణములలోనూ మండపములలోనూ
విద్యాభ్యాసం జరుగుచుండేది. దానధర్మాలు, ఆలయ
ములకు, ఈ విద్యాసంస్థలకి కలిసి చేసేవారు.

ఈ ఘటికాస్థానములలో విద్యాభ్యాసకులని
‘ఘటకాని’ ‘ఘటకానులు’ అనేవారు. వారందరూ
అగులడమైన ప్రజావంతులు అవలంబిత ఆ కల్పమునకు
పెద్దపండితులైనవారు అర్హులైన దీనికి కల్పరత్నాకరము
లోనూ, మహాసాధార్యులు క్రితేది చెంకటరాయ
శాస్త్రిగారు రచించిన అనుక్రమాలైన వ్యాఖ్యా
నములోనూ, ‘తార్కికుడు’ అని అర్థము చెప్పిరి.
స్వరీయులు ‘ఆంధ్ర వాఙ్మయమును తరచి తరచి,
అందరి నిగ్గులు లేస్తూ కల్పించేవారు’ అయిన క్రి
తేటారి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తమ క్రితాధికారము
నీకలో శాస్త్రివర్ణనకు అని అర్థం చెప్పారు కాన
ఘటకాని అనగా ఘటికాస్థానమున ప్రధాన అధ్యాప
కుడు అనుకోవలసి ఉండుననిగా తోస్తుంది.

ఘటకల్పమునకు గోష్ఠి, కలి అను అర్థమున్నదిని,
ప్రాంతముగ ఘటిక, ఘటకల్పములకు సంబంధముండ
వచ్చునని మొదటి ప్రాచీనపుష్పాను ఘటము లనెడి
ఈ పదాలు భార్యకాలంలో, పండితులలో జరుగు
చుండేదనీ, వాటికి కళదేశాలనుంచి పండితులు
వచ్చి వాదోపవాదాలు జరిపేవారనీ, వాస్తవికమున
కామనూక్రిములు స్పష్టంచేస్తున్నాయి ఇతర క్రిత
లతోపాటు ఈ ఘటము తెల్పు పనిచేయుచుండినది
కామనూక్రిములలో వర్ణించాడు దీని వ్యాఖ్య
అయిన జయమంగళవ్యాఖ్యలో ఘటమునది భగవ
త్పరంగా జరిపెడి ఉత్సాహముని యాకోధరుడు వివ
రించాడు ఇట్టి పుస్తకాలలో ‘సరస్వతిఘట’ము
చాలా పేరుపొందినది దీనికి అనేకముంది కవులు,
నాటకకర్తలు, విద్యావంతులు వచ్చి, దర్శనం పొగించి,
తమ తమ నాటకముల ప్రదర్శించి, మెప్పుకాంచు
చుండిరి కాలప్రియవాసుని వార్షికార్థికసంపద
ర్శనలో, మొదటివారిగా భగవంతులకి తన మాలతీ
మాధవ నాటకమునూ, తూర్పులోని జగన్నాథుని
ఉత్సవంలో మరారి తన అవ్వరూపుదాన్ని ప్రప
ర్శించెనని ప్రతీతి.

ఇట్లు కొన్ని శతాబ్దాలపాటు దక్షిణాపభంజంలో
విద్యావ్యాప్తికి తోడ్పడిన సంస్థ ఘటిక, దీనినే
ఘటికాస్థానము, కాల, ఘటియారము అని అనెడి
వారు ఇక భాగవానీ, ఘటకానీ, ఘటికానీ,
ఘడియకానీ, అన్నవి పర్యాయపదములు ఆంధ్ర
దేశాన వైదికవిద్యావ్యాప్తికి తోడ్పడిన ఈ సంస్థ
గురించి తిరిగింత పరిశోధన జరగలేదని మూచించ
డమే ఈ వ్యాసప్రధాన లక్ష్యం.

ప్రయోజకత్వం

శ్రీ బొమ్మిరెడ్డివల్లి మార్యారావు

గోపాలం పెళ్లొదిలూడా లోకువయిపోయాడు లోకులకు మరి లోకువయిపోయాడు తనకు ఏ పాపము, పన్నంతకన్నయ వున్నాగం చేస్తున్నాడు కాని గొట్టేతోకలా ఆ వున్నాగాని! ఎదుగు పొదుగు లేదు అంటే తనకి లేదన్నమాట ఎనిమిదేళ్ళ మాకురు బడి! వెళుతూన్న పిల్లకదా! ఇంకో పదియేళ్ళ పెళ్లొదిలీర కొనలేకపోయావా, పిల్లకి రెండు పరిణేలయినా మంచి కొనాలా మరి అయితే ఈ కోణాల్లో బట్టలు కొనవలసి మాటలా! ధరలు మండిపోతున్నాయి "మొన్న కుట్టించిన చుక్కల పరిణే వుండాలిగా అదేమయింది?" అన్నాడు గోపాలం చిరాగ్గా

"మొన్నేదిటి మొన్న, ఆర్నెలయింది ఇంకా మానుంటుందా?" అన్నాడు భార్య సాదిరి ఆరోజు సాదిరి మనసు చాల చిరాకుగావుంది పొద్దులే పాలయిన పాతబాకీ తెన్నుని దబ్బలాడి పట్టింది ఇట్టివిద పెరుగు పిల్లి తిరగకొనింది పెద్దపిల్లడి! ఒక్కరం తగిలింది చేతివాడు, పక్కకి రంతలేస్తూ లేపు కాని మన పెంకి మరుగు కూన్న కాఫీస్టు కాళ్ళవిద పొసుకుని కాల్పు కున్నాడు పెద్దపిల్ల కొత్తపరిణే కావాలని ఏడిచి నానా అగ్గరి పెట్టి బడి! వెళ్ళుచు మానేసింది

"ఆర్నెలకే చిరిగిపోయిందా పరిణే?" అన్నాడు గోపాలం ఏం మాట్లాడాలో తెలిక

"పరిణే అన్నది మరి చిరగదేమిటి? అదేం రాయారప్ప!"

అవును మరి రాధ బడిలో పలకవిద వుమ్మ తడిచేసి, చేత్తోరాని పరిణేతో కుడుస్తుంది. మట్టిలో చేతులు పెట్టి పరిణేకి కుడుస్తుంది దీప్యంతిటిని ధరిస్తూ ఎంతకాలముంటుంది పరిణే అన్నది. అదేం రాయారప్ప! గోపాలానికి మాకురివిద కొవ మెచ్చింది

"వధవమండ, బడి ఎగ్గొట్టేదాని! ఏదో పాకు చూసుకుంటుంది ఆ చిరిగిన పరిణే చేతుకువెళ్ళు ఇకాక! ధరవారేమి? అంటూ మాకురివిద కన్నెర్ర చేరాడు. రాధ మర్రి ఎదువులి లంకెయితుంది.

"చిన్నయండ, దానిమీ దెండుకా కొపం బడిలో నలుగురూ నవ్వుతారని దాని ఏడువు," అంది సాదిరి

గోపాలాని కేమి వోచలేదు పిల్లల్ని కొప్ప దిలే ఇలా అంటుంది ముద్దులాడితే, ఇలా ముద్దు చేసే వాళ్ళని పాడుచేస్తున్నా రంటుంది ఏమిటి దారి? ఏమిటి మాట్లాడాలో తెలిక "సరేలే, పాయింట్ల బహుకునెల్ని కుట్టించుకుందాం ఏవ వకు మర్రి" అన్నాడు రాధ పెయ్యి పట్టుకుని "మనా కుట్టించారు తండీ! మీ చొక్కా కొటూ సంగ లేస్తో మీరు మాకుకుండురూ చాలు! దాని సంగతి, వానంగతి నే మాకుకుంటామే లే, అమ్మా లే, ఏవ వకు రేపు మామయ్యకు కలుగుపెట్టి వాలుకు పరిణేలు కుట్టిస్తారే" అంటూ మాకుర్ని చేరదీసింది సాదిరి

"వా చొక్కా కొటూ విషయంతప్ప తక్కిన సంతారమంతా నీ తమ్ముడే ధరిస్తున్నట్టు మాట్లాడతా చేమిటి?"

"ధరించివా వాడు ధరించి! లడు వాడికేం మహారాజా, వాలుగొండలు తీరం" అంది సాదిరి.

వాళ్ళ తమ్ముడికి కలకత్తలో ఏదో కం పెసిలో వున్నాగం రెండవంద రిస్తూ సాదిరి తన దగ్గర కూడా వాలుగువందలని కొరలు కొస్తుంది ఏదో, భోజరాజు మొహం దూస్తే కనిర్వం ప్రేక్షిదిట, తన మొహంమాస్తే కొరలు ప్రవతాయి కావాలి! రాను! రాను! ఏ మహాస్థాయి! అనుకున్నాడు గోపాలం

"కేమి రేపు మా అక్కయ్యగారింటికి ఒల్లి పిక నెలకొనాలంటి వస్తాను" అంటూ మాకుర్ని రెక్కపట్టుకుని వంటింట్లోకి -లింది సాదిరి గోపాలానికి ఏమిటి మాట్లాడాలో తెలిక రెండు నిమిషాలు ఆలోచించెడు ఏం మాట్లాడితే ఏం ప్రమాదమో నని భయం

సాదిరి వంటింట్లోంచి తనకి నివసితేలాగ, "నిజంగా వాళ్ళ సంతారంమాస్తే ముచ్చటేస్తుంది. మా బావ చోయగా నెలకు వాలుగొందువందలు తెచ్చి యింట్లో పోస్తాడు మనకంటే ఎవరేవా నయకు యీ లోకంలో" అంది.

గోపాలాని! భార్యనిదా కోపమొచ్చింది. "అయితే నువ్వు కూడా మీ బావదగ్గరే వెళ్ళివుండ లేకపోయావ్" అంటూ మునుకున్నాడు కాని అంతమాట అనలేదు సామితి ప్రతిరోజూ ఏదో విధంగా తన అనుమర్తన జ్ఞాపకం చేస్తూవుంటుంది

సామితిపుట్టింటివారు ఒకప్పుడు భాగ్య వంతులు అనిపే తండ్రి ప్రిడిటి చేసి బాగా డబ్బు అర్జించి మరీ చచ్చిపోయాడు కాని ఆ ఆస్తి చాల తరకు పోయింది అయినప్పటికీ తన తండ్రి ప్రిడిటి చేశాడనీ, తన అమ్మదమ్ములు, బంధువులు మంచి వుద్యోగాలు చేస్తున్నారనీ అదిగి గర్వం తన తల్లి తన కుటుంబంలో దాడు తగినవాడు కాడనీ అనిపే అట్టి ప్రాయం కాబోలు

పెళ్ళయిన మొదటిరోజుల్లా భర్తంపే సామితి మంచి గౌరవ ముండే చదువుకున్నవాడనీ, పెద్ద వుద్యోగం చెయ్యగలవనీ కలలుకండి కాని రానురాను అతనిలో నమ్మకం పోయింది అతను ని వి పాసయ్యాడన్న విషయం మరచిపోయింది "అవును మరి, డబ్బు సంపాదించలేని తరువాత ఎందు కోచ్చిన చదువు, చిక్కమాలిన చదువు" అన్నాడు గోపాలం తను వాటి అప్రయోజనము తన ప్రయోజనకరమంతా పిల్లల్ని కనపెం చేస్తూ యింకే ముంది? గోపాలాని! తనవూడ తనకే జాలేనంది

గోపాలం పిల్లల అరుగుమీద కూర్చుని తీవ్రంగా ఆలోచించేడు తన స్థితి కళ్ళకు కట్టినట్టుంది లోకంలో డబ్బు అర్జించలేనివాడు వాటి అప్రయోజనము, చెల్లనిరూపాయి. అయితే తన! సంగతి తెలియకాదు తన ని వి పాసయిన తరువాత పెద్దవుద్యోగం చెయ్యగలనీ దిద్దగా, హాయిగా బతకాలనీ ఎన్నో కలలు కన్నాడు అయితే ఆ పెద్ద వుద్యోగం సంపాదించడం పెలానో, డబ్బు అర్జించడం పెలానో తెలియలేదు తనకంటే తక్కువ చదువు కున్నవాడు పెద్ద వుద్యోగాలు, ప్రయోజనము, ఎలా సంపాదిస్తున్నాడు? డబ్బు ఎలా గడిస్తున్నాడు? వాళ్ళ! పిళ్ళాయలుండే వుంటాయి, లంచాలు కట్టి వుంటారు, అధికారుల యిళ్ళకు డబ్బి పేకచేస్తారు, తమంగా లంచాలు వుచ్చుకుంటారు తనెందుకు చెయ్యి కూడదు? ి! ఇట్టి వాడవలదు! అయితే ఏం? వాళ్ళ పెద్దవనలుండే బాసవడారు తను మడిగట్టుకు కూర్చుని విమిడి సాధించేడు? పెళ్ళాం చేత చివాట్లు తప్ప!

తనకోరాలు చదువుకున్న విద్యవాధం కాకల్లా నైవాడు. రంగవాధం వ్యాపారంచేసి కాదు కోన్నాడు. తన తోడల్లుడు రామారావు గుమాస్తా పనిచేస్తూ అప్పుతే ఇల్లు కట్టించేడు. భూములు

కోన్నాడు. వర్షిగా లంచాలు వుచ్చుకుంటాడు కాని ఆర్వర్యం! వాడి! వ్రాళ్ళో ఎంత గౌరవం! పిల్లంతా డబ్బు ఎలా సంపాదిస్తున్నాడు? తన చిదంబ రహస్య ముహూర్త తన కూడా తెలుసుకోవాలని విశ్వయించుకున్నాడు గోపాలం

డబ్బు సంపాదించడానికేగిల మార్గా లేమిటని ఆలోచించేడు ముందు అధికారిమంచి సంపాదించారీ వారింటికిళ్ళి నేతయెళ్ళారీ లంచ మివ్వారీ లంచమివ్వడాని! తనదగ్గర డబ్బులేదు అసలు రూలుప్రకారం తన యికిరల దగ్గర డబ్బు లంచాలు వుచ్చుకోని అందులో కొంతభాగం మీద వాళ్ళ కివ్వారీ తను ప్రస్తుతం పనిచేస్తున్న పీట్లో లంచాలు తీసుకోవాడో చాల అవకాశాలున్నాయి. పన్నెంజేళ్ళు అవధతమన్న ప్రదర్శయేలె కదా అని దొరగాడు తనకి మంచినీటి యిచ్చేరు ఇన్నా స్కూ ఇటువంటి అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోలేక పోయినందుకు విచారించారించేడు గోపాలం కాబట్టి ఒక వేళ అధికారిని మంచిచేసుకుంటూ, యింకో వేళ లంచాలు వుచ్చుకుంటూ, అందులో కొంతభాగం అధికారికినూ ప్రయోజనం సంపాదించి, అప్పుడు యింకా ఎక్కువ లంచాలు సంపాదించి అలా పెరిగి అంతా నిర్మించుకురావలీ! కేవల ప్రామ మహా చక్కగా మదిరింది అనుకున్నాడు గోపాలం గౌరములుగూడే బ్రాహ్మదయం కలిగినట్లు గోపాలాని! యీ మహాపథకం స్ఫురించింది ఉత్సాహంతో కుర్చీ దిగి అరుగుమీద పోడ మీదకి ఒక దూకు దూకి పిల్లలోంచి నడిచి వెళ్ళేడు

ఇప్పుడు కోర్టుకు వెలతలు కాబట్టి మనస్సు గాదు ఇంటవగ్గరే వుంటారు మనస్సుగాదు చాల మంచివారు ఇన్నా స్కూ ఆయనతో క్లిష్టకరంగా సంబంధం పెట్టుకోకపోవడం పెద్ద పోరపాలు మంచినీవా తాగేవా ఆయన డబ్బుంచారీ అయితే యిన్నాళ్ళకి మొదటిసారిగా వారింటికి వెళుతున్నప్పుడు వాటి చేతులతో సర్దుకువడ ఒక డబ్బు మూడిపడుకోని పట్టుకోలే రావుంటుంది బహుశా తను వెళ్ళేసరికి ఆయన ప్లానం చేస్తూనో, ఫోజనం చేస్తూనో వుంటారు అప్పటిపట్టు మనస్సుగారి కుమార్తె రతనమ్మ చేతికి ఇచ్చినప్పుడు రతనమ్మ చాల అందపైంది ఇంటకు చదువుకోంది. ముందు ముందు తను రతనమ్మతో చదువుగా ముట్లాడారీ వారిలోనోవాడిలాగే చదువుగా తిరగారీ వాళ్ళకి చివ్చించిస్తూ పనులు చేసిపెట్టారీ ఇకన్నీ తను కల వోయే సాధన! పోపానాడు కొంచెతేసి చదువుకోరా రతనమ్మ తన్ను ప్రేమిస్తీ! వివాహం చేసుకో మంటే! ఒక భార్య వుండగా మళ్ళి ఎలా చేసుకో

గలడు? తన భార్య చనిపోతే కానుండు పనిని చింది గోపాలాని? ఛీ! భార్య చావు కోరడమేమిటి? అందులో? నాది తిని ముఖపెట్టడానికి? కదా యీ అవస్థ అంతా ఇంకే రకము కర్మం కాని తన్నెందుకు పరిష్కరించు? అసలా సమస్య రానేరదు ఇంకే ఏది ఎలా జరుగుతుందో ఎవలు చెప్పగలరు? అలా చనవతో గోపాలం బుర్ర కాల్చిపెట్టించింది

ప్రక్కనేవున్న మంగలిమిత్రులతో వెళ్లి గడ్డాం గియించుకుని, ముహూం కడుక్కుని తల దువ్వుకుని, అద్దంలో చూసుకున్నాడు గోపాలం తలమీద ఒకటి రెండు పెంట్లుకల పెరియే కాని యత్నం సవరి పోలేదు

పక్క దుకాణం దగ్గర ఒక డబ్బు మామిడిపళ్లు కొని సరాసరి ముసలుగారింటికి పక్కకు గోపాలం విధి గుమ్మంలో నిలుచున్నాడు లోపలినుండి రచ గుమ్మ వచ్చి "ఎవరు?" అంది

"ముసలుగారు లేరా అండీ?"

"పూజలో వున్నారే అలా వున్నాండీ" అని పల్కిపోయింది రచగమ్మకు యీ పళ్లు ఎలా యివ్వడమో గోపాలాని? పోషకాలేదు మళ్ళీ పిలిచి బాగుండు! అసలేమిటి పిలవాలి?

ఇంకలో లోపలినుండి బండ్లాతు పిరయ్య వచ్చాడు గోపాలాని? పక్కటి అలా చనవ తట్టింది "మాకు పిరయ్య, యీ మామిడిపళ్లు తీసికెళ్ళి ఇంట్లో అమ్మగారికిచ్చేసిరా" అని సంతోషించింది చేతు పిరయ్యకి తన చిక్కిన పనుల్ని ఒక తప్పటిలో పరిష్కరించేంది

మరో అయిదు నిమిషాలకి రచగమ్మ పిదిలోకి వచ్చింది రచగమ్మ నిజంగా చాలా అందమైంది రోమ్యులవిన పలువుగా, పల్లగా తారుపాములా జారుకున్న జడకు రిబ్బను ముడి నేసుకుంటోంది. తల వంచుకున్నప్పుడు తెల్లటి మెడవొడ పిరిక్త నాకొలు అందంగా కనిపిస్తున్నాయి గోపాలం గాథరాగా లేచి నిలుచున్నాడు మామిడిపళ్లు యీ మెడతొక్కండిచే భాగ్యం తనకు వక్కనందుకు విచారించేడు

అతని గాథరా రచగమ్మ కనిపెట్టింది "మాకోండి. వాస్తవంగా పూజ అయింది వస్తారు గోపాలంగారంటే మీరేనా?" అంది వత్సమా

"అవునండీ"

"మామిడిపళ్లు చాలా కానన్నాయి ఎక్కడిది? కొన్నారా?"

ఏమని జవాబివ్వాలి? గోపాలాని? తోచలేదు.

ఇటువంటి ప్రశ్న తయారైనాని, వస్తే ఎలా జవాబి వ్వాలిగాని ఇంకేమీ మునుపు అలోచించుకొని రాలేదు కొన్నానని చెప్తే లంచమిస్తున్నాడనుకుంటుంది లేకపోతే ఎలా వచ్చాయంటుంది ఏమిటి దారి? మాత్రంగా ఒక అలోచన తట్టింది

"అన్నీ లేదండీ, మా తోటలో కానీనని ఈ రకం ముక్కలెలా అసలు బజారుగా కనబడతండీ!" అన్నాడు తన సమస్యను గురించి సంతోషించేడు

అంతలో ముసలుగారు లోపలినుండి వచ్చారు గోపాలం లేచి నిలుచి విషయంగా వసు ప్కారం చేశాడు ముసలుగారు చొక్కా తోడు వుంటూ, "ఏమిటోయ్—గోపాలం, ఏమిటి విశేషం?" అని ప్రశ్నించేడు

"అన్నీ ఏమీ లేదండీ, పిసారి తను దర్శనం చేసుకు వెళ్ళామని వచ్చాడు" అన్నాడు గోపాలం

"వాస్తూ, గోపాలంగారు వాళ్ళ తోటలో కానీన మామిడిపళ్లు తెచ్చి ఇచ్చేరు చాలా బావున్నాయి" అంది రచగమ్మ

"అలాగోయ్, చెప్పేవురావు ఏమిట్రం తోటుంది! పెద్దదేనా?"

"అన్నీ లేదండీ, ఏదో మా వాస్తవంగా తెలుస్తాయో అన్నాడు తెలుసుకుంటూ గోపాలం తోట పరిమాణం ఎలా చెప్పాలో తెలియలేదు

"ఏదో రాగానే వుంది తోట దొడ్డి యీ రోజుల్లో సంపాదించడమంటే బహుశస్తం" అన్నాడు ముసలుగారు

గోపాలం వుక్కిరిసిక్కెలానాడు అసలు వ్యవహారం ఇలా తిరుగుతుందని అనుకోలేదు ముసలు బుగారితో తన దెబ్బను వాడని చెప్పకోవాలో, ఎలా చెప్పకుంటే తన భావికార్యక్రమాని మంచితో ముందుగా అలోచించుకుని రాలేదు. ఏదైనా పక్కటి అయినందుకు తనిదీర్చగా అబద్ధమాడింది తన కిష్టం లేకు అసలు వ్యవహారం అంతా గంధర్వగోళమైంది. ఛీ! దీవంతిటికి రచగమ్మ కాంక్షం. తన పాలిట రాగా రావలించింది, కలిలాగ! అమమని ముసలుగారు దగ్గర పెట్ట తీసుకుని వెళ్ళిపోయాడు గోపాలం.

* * *

మన్నాటినుండి గోపాలం లంచాలు వుచ్చు కోవడం ప్రారంభించేడు మొదట్లో కష్టంగా వున్నా తిరవాత క్రమంగా అలవాటైంది. మునుపు తిరవాత అలవాటైతే మునుపుంటే ఎలా ముహూర్తాలో, రోజులం, పటన, కపటం, మొదల అన్నీ చక్కగా అలవాటు కున్నాడు కాని ఇకన్నీ అతని సమంగా వేంట

బులెడు లాకలం లాకలంగానూ, వటవ వటగానూ
బయట పడేది

ఇప్పుడు గోపాలాని! స్నేహితులు ఎక్కు
వయారు శారదయా గోపాలాన్ని క్షుణ్ణింపడం
ప్రారంభించేరు ఉల్లో ఎవరింట్లో ఏ కుట్రకార్యం
జరిగినా అతనికి అచ్యుత మొచ్చేది గోపాలం
ఘనత బంధుకోటిలోనూ వ్యాపించింది లాక
మరుదులు, తోడెల్లగొట్టా తరుచు వస్తూ పోతున్నార

ఉల్లో ఎవ్వరైనా గోపాలం విషయమై
“గోపాలం దేనికైనా సమర్థుడు అంచేతే భగ
వంతుడు అతనికి విశ్వరూపం, ధర్మచింత, ఉత్తమ
గుణాలు అన్నీ ప్రసాదించేడు” అనేవారు పెద్దలు
సంఘంలో తన హాదా, తన ప్రయోజకత్వం
ఎంతలా పెరిగిందో గుర్తుగా గ్రహించేడు
గోపాలం కాని అతని కేదం వచ్చలేదు ఇప్పుడు
బంధువులు, స్నేహితులూ మాటాడేటట్లుగా పెద్ద
మాడ్చు కనిపించింది “ఫలానాధుని ఇతగా అత్యే
క్తున్నాడు కొంటారా” అని ప్రశ్నిస్తాడు ఒకడు
“ఈ ఆశ్చర్యం ఎన్నా లోపాల్లు, ఒక చివ్వు
కొంప విలేగుకుంటే మంచిదని యింకొకరు సలహా
యిస్తారు “మా సంఘానికి నిరాశ మివ్వండి” అని
యింకొకరు అప్రీతిగా “మోక్షమండీ, అద్భుత
వంతులు ని ఏ పాపయేద వదులుకున్న చదువు
వాటికే పోతుందా, అంచేతే యానాడు నాలుగు
రాళ్లు సంపాదించున్నాడు” అని ఒకరిద్దగు తనమండీ
అన్నాడు అప్పుడు గోపాలాని! చాల చిరాకేసింది
“అలాగేను నట్లుచూసి, క్రమపడి ని ఏ చదివడం
చాల పొరపాటుచేగాను నా ని ఏ కల్ల నాలుగు
రాళ్లు సంపాదించడంలేదు నా సంపాదనకల్ల నానూ,
నా ని ఏ కి గౌరవమొచ్చింది” అని జవాబు
యెలువకునున్నాడు అంచాలు పుచ్చుకునేవాడి!
విలువలు ఆపాదించే యీ అనాగరికులను చూసి
గోపాలం అసహ్యించుకునేవాడు కాని ఏమీ
మాట్లాడకుండా వచ్చేవాడు

ఇప్పుడు సావిత్రిలో నూదా గొప్పమాడ్చు గమ
నించేడు గోపాలం సావిత్రిలో యిప్పుడు చిరాకు,
కోపం నూయియినానూ నిల్చి కట్టడు తను
లోనూ చక్కగా అలంకరించుకుని, నిల్చి మంచి
సంరక్షణ చేస్తుంది తనతో నెమ్మదిగా భయభక్తు
లతో, ప్రేమతో మాటాడుతుంది ప్రతి విషయం
లోనూ తన సలహా తీసుకుంటుంది తన అనుమతి
లేదే ఏ పని చేస్తున్నా ఇంతకు ముందు లా
అక్కయ్య దగ్గరికి, అన్నగారి దగ్గరికి వెళిపోతానని
చెదిరించడు తన అనుమతి కోరుతుంది తను మాటా
డితే ఎదురుచెప్పును. తనపట్ల అనుభవం అనరాగం
విషయంలో తన కృపనూ, ఎటువంటి సంక్షయంనూ

లేదు కాని ఆమె నూదా అందరి భార్యలాంటిదే,
పాపం, అనాయకురాలు అనుకున్నాడు గోపాలం

సావిత్రి తన్ను సంతోష పెట్టడానికి ప్రయ
త్నిస్తూంది ఆమె మళ్ళీ తనవిని ఇంటికి తీసింది.
సావిత్రికి సంగీతం కాగా తన్నును ఓగ వాయించ
గలను పాడ గలదు క్రాత్యమైన కంఠం పెక్కియన
తోలిలోనూ భార్య పాట విని వరకకం పెంచే
వాడు తను ఆనాడు సావిత్రి పాట అత్యక్త మధుర
భావాల్లా, పూచిన సంకెంక శ్రువు వాసవలా తిం
గాలుగా వచ్చి తన హృదయాన్ని తాకితే ఆ తోడాల
స్వత్నంలా గడిచేయి ఆ నాటికి వాడు మళ్ళీ పాట
వింటున్నాడు

కాని యీ పాట విన్నప్పుడు గోపాలాని!
ఆనాటి అనుభూతి కలగడం లేదు మీదు మిక్కిలి
అతని మనసు ఎంతో బాధపడేది ఇదంతా చాలా
కృత్రిమంగా కనిపించేది

ఒకనాడు పాఠశాలం క చేరినంత కచ్చేసరి!
సావిత్రి తల దువ్వుకుని, వీగలో నూరీలు ముడుచు
కుని అతని రాకకు ఎదురుచూస్తూంది గోపాలం కాఫీ
తాగి గదిలో వర్తించిన మాడ్చుని దివ్యత్రాణ చూస్తు
న్నాడు సావిత్రి తనలపాటలకు కన్నం రాసి
అందించింది

“ఏమండీ, మా అత్తకు పుత్రం వ్రాసింది”
అంది మేల్ గా

“అలాగే”

“వచ్చేవారం మా చెల్లెలి పెళ్లం”

“మంచిదే”

“మనల్ని పిలవడానికి మా తమ్ముడు వస్తాడట
మీతోక వారం పదిరోజులు నెలవు పెడితే”

“అయ్యే, లాభంలేదు ఇప్పుడు క చేరిలో పకె
క్కడగా వుంది నెలవ దొరకడు నువ్వెళ్లు నేను
రాను”

“లావుందండీ, మీరు రాకుండా నేను ఇళ్లను
మనుండీ”

గోపాలాని! చిరాకేసింది ఇంతకు మునుపు
తనొక్కడే వాళ్ళవాళ్ళంటికి ఎన్నిసార్లు వెళ్ళ
లేడు? ఇప్పుడు ప్రయోజనమైన భర్తతో పెళ్లి నలా
గురిచేత మర్యాదలు పొందుదామని ఆకృష్టమైంది
అనుకున్నాడు గోపాలం

ఆతడే అసలు గోపాలంమనసు బాగులేదు,
ఒకప్పుడు తనొక విద్యార్థిదగ్గర లండం తీసు
కున్నాడు. అప్పటికే అను ఇద్దరు నిల్చి లెక్క, భర్త
చనిపోయాడు. ఆమెను తానెట్టి సహాయం చేయిస్తాను.

లేమి తెలిసి కూడా లంచం తీసుకున్నాడు అమె దొంగ చాచా లేనిద మార్కెట్‌వాడు కేసుగలుచుకుని అమె పానులు జప్తు చేసుకున్నాడు ఆ ప్రత్యేకవాక్ తనకి రోడ్డుమీద విద్యమెత్తుకుంటూ కనబడింది తన మనసు ఎందుకో చాల బాధపడింది తన చేతున్న పని చాల పోయిపోయింది తనకు కేసులదమని అమెను తన ముందులో కోరేసు ఇవాళతో ఏమైనాదో ఒక దమ్మిడి లంచం తీసుకోవాడని నిశ్చయించుకున్నాడు ఈ కృత్రిమసౌఖ్యమే తన కెంతో బాధ కలిగిస్తోంది

“మీరు రాకపోలే నేను వెళ్ళాను” అంది సాదిత్రి

“అయితే ఏమిట నేనుమాత్రం దస్తీ రాను” గోపాలానికి చాల కోప మొచ్చింది “వాళ్ళవ్యంగం పోలే మీవాళ్ళు వాళ్ళేమీ వాళ్ళవ్యంగంమీదరా? వాళ్ళ కంట కనికరమేవా కలగని ఏదోఒక చిత్రం లెక్కన వెళ్ళింది సంతోషపడతాడు” అన్నాడు చిరాకుగా సాదిత్రి మాటాడలేదు గోపాలానికి వెంటనే విచారమేసింది తన గుండెలకుందా కోపం లేదున్నాడు

సాదిత్రి మాటాడకుండా, బుర్ర వొంతుకుని, వీరకొంతుతో కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంది ప్రయోజకత్వం ధర్మమను భార్య అంతకన్న చెయ్యిలిగిన దేనుంది? ఏం, తన కోపం అర్థంలేనిదని చెప్పేటాడదా? అసలు పెళ్ళానునేది మునుపే కింకలా లోకు కయిపోవడం గోపాలానికి నచ్చలేదు

కాని సాదిత్రి కళ్ళనీళ్ళు చూపేసరికి అతని మనసు కరిగింది. “ఎంత అమాలుగురారితే ప్రతి చిన్న విషయానికీ యిలా అయితే ఎలా చెప్పక వాడు పెరిపు దొరకడు మనస్సు మీ కమ్మడితో పెళ్ళు, పెరిపు దొరికితే నేనూ వస్తాను” అని మెల్లగా నవ్వు చెప్పాడు

సాదిత్రి దైర్యమొచ్చింది పెళ్ళిలో దది నిండదామి? వీర, పంచల చావు కొనాలంది

“సరే, మువ్వ బాదుకల్లి కొనమక్కరా, వాకు తీరికలేదు” అన్నాడు గోపాలం

“మీరొచ్చి మంచిది ఎంచుండి”

“వాడు వీరల కొడక ఏమీ తెలియదు”

“బాధించండి, తెలియకపోవడమేమిటి?” అంది సాదిత్రి.

గోపాలానికి ఆకృత్యమేసింది ఈ లోకంలో దమ్మి సంపాదించగలిగినవాడు సర్వజ్ఞుడని, వాడికి తెలియని విషయమంటూ వుండేదని కోకోలు అమె

వున్నాయి. అయితే, అమె పెళ్ళి కొడుకొక్కటాదా? భార్య ధర్మమైన యితగా అధారపడడంలో అర్థం లేదనిపించింది గోపాలానికి

వీర విషయమే గోపాలం పాతక రూపాయలు మంజూరు చేశాడు సాదిత్రి అరి అయిష్టంగా వాద్యమంది ప్రస్తుతానికి అమె, వీరబా సెక్సీ దానికి నిర్ణయమేమిది కాని ఎలాగైనా పెరిపుకోసం ప్రయత్నించమని సాదిత్రి మరి మరీ చెప్పింది

గోపాలం ఆలోచనలో పడ్డాడు లంచగొండి తనం తనకు ప్రసాదించిన హాదా, ప్రయోజకత్వం లకు చూస్తే తనకే అవసరమేమిస్తోంది బావన వత్వం అనేది దమ్మి కంట విలక్షితమే, అదే తన తానికి అవసరమే, పూర్వకాన్ని చేపట్టకలవని తన మనసు చెప్పింది సంతోషం కొలిచే కొల బద్దలతో తన ప్రయోజకత్వాన్ని కొలవడం తన విద్యుత్, విజ్ఞానానికి ఎంతో అవసరంకాగా గురించింది తనకే గౌరవం అక్కరలేదు తనలో కచ్చిత ప్రయోజకత్వమే మార్పును గమనించి ఆకృత్య పోయాడు గోపాలం ఇక వివాదం ఒక దమ్మిడికూడా లంచం వున్నావాడని నిశ్చయించుకున్నాడు.

రెండుకోలాలు గడిచేయి. ఈ రెండు రోజు లోనూ గోపాలం ఒక కానీ లంచం వున్నాకోలేదు. ఈ సంతతి అవ్యక్త కేవలంతా వ్యాపించింది అందరూ కలలోగరి వ్యాఖ్యానించేసిన మాటో నాకు గోపాలం ఆసీనుకు వెళ్ళే, మునసుగారు పిలిస్తే ఆయనగదిలోకి వెళ్ళే

మునసుగారు ఏదో ప్రాసుకుంటూ తర్రీ మాళ్ళమమ్మలు పంజుచేతారు కాని గోపాలం మాళ్ళలేదు

“రానుకోబట్టుకు వాళ్ళి అవ్వగిండు, నీమీద వై ముండి పెద్ద చార్జీలుచెచ్చింది కేవలీకాగి తాలో మత్తె చెయ్యిరాని తప్పులు చేశావు. కొన్ని కాగితాలమీద లేదీలుకూడా మార్చబడివున్నాయి. నీ మీద ఎంకలయికి జరిగి నేను ఏదో కేరేతరమా నిన్ను ప్రస్తుతం సత్తుండు చెయ్యవలసి వచ్చింది.” అన్నాడు మునసుగారు సగ్గ తప్పుకోకుండా

గోపాలం నిలుపునా క్షణిపోయాడు ఏం చెయ్యాలో తెలియక అలాగే నిలుచున్నాడు మున సుగారు మళ్ళీ తర్రీ, “నీ సంతతి వాడు గా అర్థమయింది. సరే ముందు ఆచారీక్షిటుకు సంతా యిక్షి ప్రాప్తి రాఖలు చెయ్యి. తరవాత అలాగిస్తాం” అన్నాడు మునసుగారు నిజంగా సహృదయులు.

గోపాలం మాటాడకుండా వచ్చి రాను కొట్టుకున్న వాళ్ళి అవ్వగిండు పాపం చేసినవాడు అని తీర్పుత సుమాస్తూలు సానుభూతి చూపించెను.

హాను నుహస్తాహితం వెలిగివచ్చి కన్నకు
“అంచాయి త్తయ్యకోగానే సరా? అహో, దాని
కంఠ సమర్థకావాలి!” అన్నాడు అమృతవాదిన
హాను నుహస్తా అంచాయి త్తయ్యకోవడంకల ప్రవృత్తి
గం పోవడంలో తన్ను చిన్న కవం కంటే, అంచాయి
త్తయ్యకోవడంలో అసమర్థుడు కావడంలో ఎక్కువ
చిన్న కవయందుని కాబోలు అతని అభిప్రాయం
గోపాలాని! హాను నుహస్తాహితం పై వాక్కునుండి
కాని మాటాడకుండా చాచి పీటు త్తయ్యకుని యింటికి
వచ్చేవాడు

సరాసరి గదిలోకి వెళ్లి మంచంమీద పడు
కున్నాడు సావిత్రి తన చెల్లెలు పెళ్లికి వెళ్లడానికి
సన్నాహమై వచ్చింది

“ఎందుకీ చెల్లెలు దొంగలేదా?” అన్నాది
పెద్దగా గోపాలం మంచంమీద లేచి మాట్లాడు
న్నాడు “సావిత్రి, ఇవాళ నా పుట్టోగం

పోయింది మర్నీ ఏదేనా దొంగలేదా అంతా నలభే
పద శేమ మాడా వస్తాను మీనాల్లాంటికి” అన్నాడు

సావిత్రి మొదట నమ్మలేకపోయింది కాని
గోపాలం మర్నీ వెళ్ళేడు ఆమెను శోభ మాట
రాలేదు ఎవరో తెలియద క్లౌన్ శాటిస్ట్లనిం
చింది “బుల్లెట్ బాధాదీన కత్తునాయి మర్నీ
బాధకమువ్వేయి భారంకుడు తనకి, తం ప్పిలకి
యీ క్లౌన్ ఎంగుడు విశిష్టున్నాడో ఆమెకు అర్థం
కాలేదు తలగడలో మొహం పెట్టి చేతులతో కప్ప
కుంది “లే, విచారించకు స్వతః పువ్వుగం పోలే
మరొకటి దొరకుతుంది పద సామాను కట్టు, శేనా
వస్తాను వెళ్లదాం” అన్నాడు గోపాలం

“నేను వెళ్ళకు, వాకొద్దు” అని నెక్కి వెళ్లి
విడిచింది సావిత్రి ఆమె ఎందుకు వెళ్ళిపోయిందో
గోపాలానికి అర్థమయింది సావిత్రినిదా అతనికి జారి
కలిగింది

ప క్తి రా జు!

★

శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు

సంజ చెంగావి చెంగులు జాతనడవ
మిసిమి బంగారు టంచులు మెరిసిపోవు
పశ్చిమాకాళ మండలి నికృతముగ
వలయుములు చుట్టి యెగ సెద పక్షి రాజ!

లాది యండజ పక్షి కులాయనులకు
జట్టుపల వార్చి పాతెడు వందడులకు
విముఖత వహించి, వెలుగు విస్ఫులినుండి
కాంచుచుంటివి సంభాగ్నికానప్రకృతి?

ఎన్నియేళ్ల పొంగులిముచ్చుకొన్న చాన,
వృద్ధగౌతమి! సాయం ప్రవృద్ధరాగ
నంచడలన్నారయై, నిర్విప్రకౌతవరణి
దర్శనముననొనగు కైతన్యమేదో!

సంజకౌటాయ చాలు అవరంజనించు
తటమహాద్యాన నిత్యసౌందర్యలక్ష్మి
మధురహాసోఽశోభిత మానభావ
సేద దేవుడు కలగిన శీవనముల

కవివై నీవును? ఆకాళ గమనమబ్బె
పుట్టుతోడనే రసపరిపుష్టప్రకృతి
దన్వయత జెంది యేవో గీతములు నింది
పాడుకొంచువు లోలోన నీదళంబ!

కలచు జీవిత క్లిష్టనంఘటన స్మృతికి
మాటపు తలుపులిగింది నమ్మిదిని, నుంత
కూరుచుంటి నొంటిగ వడికూలమంటు
హరిత తృణదళ రంజితాస్తరణభూమి.

తమహావార ప్రకృతిలో నెగయు నిన్ను
గన్న సాహిత్యసంబంధకలన యేదో
వలనలో నా ప్రదర్శనభాగ్యములు
నామెడింద నలర్చి యానంద మొనగు.

ఓయి భగరాజ! రాగదే యుల్లనమున
అనుదినంబును నిట్లుసాయాహ్లాసమయ
నుందరాకాళపథమున, జెందదులర
బాడుకొందము ప్రకృతిసంపదలు నింది.

కలగలుగునంప

ఆధునాతన భారతీయ
చిత్రకళ

మాటిపిల్లి, పితాపాల ప్రభావం వానా నలు
సుకున్న ఈ లోకంలో ప్రత్యేకంగా
ఇది భారతీయ చిత్రకళ అని గానీ, లేక ఇది అంగ
చిత్రకళ అని గానీ, లేక ఇది తేరే ఒక దేశం చిత్ర
కళ అని గానీ ప్రత్యేకంగా వేరుపరిచి మాట్లాడానికి
ఏమిట్టా అని ఒక సందేహం కలగవచ్చును. దీనికి
కొంతవరకు అవునని కాదునీ కూడా సమాధానం చెప్ప
వచ్చును. కేరీనిబట్టి మానీ ఈవాడు ప్రాకృతిక
జీవాల్ని ఒక పంథాలో వడిచిపోతున్నది కాని
ఆయా జీవాలు తమతమ పాంప్రచారముకే పొందిర్య
దృక్పథంలో ప్రత్యేకంగా విభిన్నమైన వర్గక్రిత్యం
నిలబెట్టుకుంటూ ప్రపంచకళా సంపత్తిగా అభివృద్ధి
పరుస్తున్నది. మాటిపిల్లి భారతీయ క్రైస్తవ ముఖర్తి
చిత్రించిన చిత్రంలో భారతీయత మున్నడంగా ప్రతి
ఫలించింది.

నేటికాలపు భారతీయ చిత్రకళలో ముఖ్యంగా
యూను విధాన ప్రభావాలు (Influences) కని
పిస్తున్నాయి. వీరిలో మొదటిది వంగ సంప్రదా
యము, రెండవది నేటికాలపు ఫ్రెంచి చిత్రకళా
సంప్రదాయము, మూడవది భారత వాస్తవ సంప్రదా
యము వీటిలో వంగసంప్రదాయం తగినంత సూత్రసో
త్పాదం లేక క్రమక్రమంగా కుప్పిరిచిపోతున్నది.
రెండవది పోస్ట్ ఇంప్రెషనిజం (Post Impression-
ism) భారతీయ కొంతమంది భారతీయ చిత్రక
ారులకు సూత్రవాతవం కలిగిస్తున్నది. ఈ ఆశయం
అమృత షేర్ గిల్, బాబుగిరాయ్, కీలాఆడెన్ మొద
లయిన వారిలో మానవత్వము నిజాని అమృత షేర్
గిల్తోనే సరియయిన భారతీయ కళా పునర్నిరూపం
ప్రారంభమైనదని చెప్పినీ ఆ తరువాత బాబుగిరాయ్
ఈ ఆశయంలో పడి అత్యుత్తమ చిత్రాలు చిత్రం
చారు. నేటికాలంలో కీలాఆడెన్ అమృత షేర్ గిల్
తరువాత అత్యుత్తమ చిత్రకారిణి అని చెప్పవ
చ్చును.

వంగ సంప్రదాయము

నిజానికి వంగ సంప్రదాయం ఒక్క వంగ
దేశానికే సంబంధించినదని చెప్పడానికి ఏమిలేదు.
భారతదేశంలో అంతటా ఈ సంప్రదాయ భారతీయ
చిత్రరచన జరిగింది. ఇంతేకాక ఈ చిత్రకళ
లండన్, ఫ్రెంఛ్, లెంఘెరా, లైబర్లాది పద్ధతు
లన్నిటిలోను చిత్రరచన పొగించారు. వంగ సంప్ర
దాయాద్యమప్రారంభంలో నిజంగా జరిగిన దిది.

ఇది హామర్, డాక్టర్ అవసాంధ్రవాదుల
ప్రోత్సాహంతో కొంతమంది యువక చిత్రకారులు
బాటరకపు ప్రాకృతిక సంప్రదాయంలో విడిగి,
ప్రాచీన భారతీయ చిత్రకళాసంప్రదాయం పున
రుజ్జీవం కెయ్యాలని ప్రయత్నించారు. ఈ ప్రయ
త్నంలో వీరు ప్రాకృతిక కళా సంప్రదాయంలోని
పైపై తిరుగులను అనుకరించడం మానివేసి, ఉత్త
మోత్తమమైన ప్రాచీన భారతీయ చిత్రకారుల
సంప్రదాయాలు లక్ష్యంగా పెట్టుకొని కొత్తరీతి
చిత్రరచన పుష్కలమందాకా ఆనంది మమరస్యము
ఈ కొత్తరీతిని పిరామెట్ అద్యములకంటెదని
అన్నారు. వంగసంప్రదాయం అంటే అసలు అర్థం
ఇదే. ఈ ఉద్యమం ప్రారంభించినవారిలో కొంత
మంది ఇంతా తమ చిత్రరచన పొగిస్తూనే ఉన్నారు.
ఆధ్యాత్మిక దృక్పథము, చక్కని తనివెత్తము వీరి
లక్ష్యములు. అయితే వీరి తరువాత వచ్చిన వంగ
సంప్రదాయచిత్రకారులలో ఈ రెండు లోపించి
పోయాయి.

మరి అసమర్థులైనవారందరూ వంగసంప్రదాయం
అనుకరించడం మొదలుపెట్టినరీతి వీరి చేతుల్లో ఈ
ఉద్యమం వాగా చెల్లింపింది. ప్రాచీన చిత్రకారుల
పై పెత్తనములు అనుకరించిన మాత్రాన ప్రాచీన
భారతీయ సంప్రదాయపునర్జీవనం సాధించడం
కష్టము. ఈ లోకంలో వంగసంప్రదాయం అనుక
రించేవారందరూ చేతున్న పని ఇదే. వీరికి ఈ
సంప్రదాయం విషయంలో లోలోపల గట్టిపట్టుకం
ఉన్నట్లు కనబడదు. అందుచేత ఇదేవల తప్పే వంగ
సంప్రదాయ చిత్రకళలో ప్రాణం ఎగిరిపోయి, కట్టి
చచ్చుచిత్రాలు బయటపడ్డాయి. అయితే ఈపద్ధతిలో

కొందరు అపారాధక వ్యక్తులు లేకపోతేను వీరిలో విన్నోడ్ లెహరీయఖర్, వి. కి న్యూ, డి బుడి, వి య్. జిల్లా డిరెక్టరాఫ్, బ్రహ్మ, ప్రభువు గణ్యులు. వీరి చిత్రాలలో ఉత్తమ కంగసంప్రదాయంలోని ఉదాత్తత, సామూహ్యము మొదలైన లక్షణాలు కనిపిస్తాయి.

అయితే మొత్తంమీద కంగసంప్రదాయంలో జనశక్త్యలుడిగిపోయినట్లే కనిపిస్తాయి దీనికి ప్రాచీన సంప్రదాయంలో ఉన్న కేవల ప్రాచీనత్యమే పట్టుకు వేర్వేదం మొదటి కారణం మహాభక్తి సర్వస్వ లలితలలితం గానే ఉండేటట్లు చిత్రించడం రెండవది ఈ సంప్రదాయంలో పురుషాత్మములో మహా శ్రీశక్తికోరణీ కనిపిస్తుంది కళలో పునరక్షణం కావాలంటే కేవలం ప్రాచీన సంప్రదాయంలో చిత్రీకృత ప్రయోజనం లేదు ప్రాచీన దృక్పథం అవగాహన చేసుకుని నూతన పద్ధతిలో చిత్రించినట్లైతే కళలో పునరుత్థానం సంభవిస్తుంది

ప్రెంచి సంప్రదాయం

అమృతిషేర్ గిర్ చిత్రకళలో ప్రాప్త్య పాశ్చాత్య పద్ధతుల కొక చక్కని ఎమ్యుల్యం కనబడుతుంది ఆమె గొప్పదనంతోటా ఇందులోనే ఉంది అయితే ఆమె కళామూర్త్యం ఆమె కాలం ఎవరికీ బోధపడలేదు 1911 లో ఆమె మరణించింది 1940 లో ఆమె ఇలాగ ప్రాచీనది "బొమ్మలు చూసి అదిరించేవాళ్లు లేకపోవడంవల్ల నాస్తికా దృశ్యానం పోయింది రోజులు గడిచిన కొద్దీ బొత్తిగా వా బొమ్మలకేనే చూపేవాళ్ళే కనబడడంలేదు"

మనం కంగసంప్రదాయంలో తృప్తి పేరిగాను కాని ఆమె కంగసంప్రదాయం అంటే బొత్తిగా పట్టించుకోలేదు అందుచేత మన కెక్సరికి ఆమె చిత్రాలు బోధపడలేదు 'అజంతా ధోరణి వాళ్లు కాదు' అని ఆమె అంటూ ఉండేది తన చుట్టూ కనబడే దైవం దిన భారతీయ కళనం చిత్రించడమే ఆమె లక్ష్యం "ఉలక్కుండా పలక్కుండా, ఏదో విచారంతో చక్కచిక్కిపోయి, నీడగా కదిలే భాంతీయుల చిత్రాల చిత్రించడమే నా లక్ష్యం" అని ఆమె ప్రాచీనది

ఆమె కొంత జనశక్త్యలుగల ధోరణిలో చిత్రించాలని ఆశుకున్నది అందుచేత సహజంగా ఆమె దృష్టి పోప్ ఇంప్రమిజమైనట్లు తిరిగింది ఈ పోప్ ఇంప్రమిజమే, అదియేవాళ్లు కళాప్రభావంలో బయలుదేరిన ఒక కరీన పద్ధతి. ఈ విధంగా పోప్ ఇంప్రమిజం సిద్ధాంతాలు భారతజాతీయ సంప్రదాయాల్లో మలచాలని ఆమె ప్రయత్నం

చింది ఇంతకుపూర్వం కంగసంప్రదాన బాగుర్ ఇంప్రమిజమేతోను — మృగిజంతోను కలిపిన చిత్రాలు చిత్రించాలని ప్రయత్నించాడు. గ్రీక్, రోమన్ సంప్రదాయాలు క్లెబాంటైన్ చిత్రాలుల చేతుల్లో అధ్యాత్మిక స్వరూపం సరించాయి. అల్లాగే పోప్ ఇంప్రమిజకాయలు క్లెబాంటైన్ ధోరణిని మర్చి బాగా ధూరించాడని తీసుకున్నాడు. ఇలాగే అమృతిషేర్ గిర్ పారిస్ ధోరణికి కొంత అదర్బవాద (Romantic) వేడు వేసింది ఈమెలో గాంగ్విస్, మార్టియానీలరాయలు కొంతవరకు కనిపించవచ్చునుగాని మొత్తంమీద ఈమె చిత్రాల్లో — కాంగ్రా, బహరీ చిత్రాల్లోలాగే భారత జాతీయత మూర్తీభవించింది

తైరేష్ ముఖర్జీ, బార్గింట్, కృష్ణకుమార్ పాశ్చాత్య మహా పారిస్ సంప్రదాయం బాగా అవగాహన చేసుకున్నవారే అయితే వీరిలో వీరు బాగా ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం గల చిత్రకారులు. తైరేష్ కు సుమారు ఊరి సంవత్సరాల అంటాయి తయన అప్పటి భారత ప్రఖ్యాత చిత్రకారులన్న కీర్తి సంపాదించారు తైలర్లలో తయనకు పాటి రాగలవాడు చాలా తక్కువ శైలి ప్రాగాన్త్యం మీద తయన చిత్రించిన శ్వేతాశ్వ చిత్రం చాలా గొప్పది

చక్కని సాంప్రదాయక దృక్పథంలో ఎన్నెన్నో కళా కారులు తొక్కిన తిరవారే తైరేష్ ముఖర్జీ పరిగెలి వచ్చింది ఇందునుచుగా ఈ విధంగా 20 ఏళ్ళించి పరిశ్రమ సాగించాడు ఈ కాలంలో ఆతే మేన ప్రాప్త్య పాశ్చాత్యవాద రీతయలో కనబడి ఉండవచ్చును అప్పటికన్నా ముడిపై పద్ధతు రీతయ నలో ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి 1980 తిరవారి పాశ్చాత్యకళా సంప్రదాయాలు అవగాహన చేసుకోవడానికి యూరపుఅంతా తిరిగాడు అప్పు డీయన ముడిపైని మహా కలకున్నాడు కాంగ్రా సంప్రదాయము, బావపపసంప్రదాయము మహా బాగా అవగాహన చేసుకున్నాడు ఈ సంప్రదాయాల సామూహికత్వ తయన కళకు, విశిష్టత్వము, స్వచ్ఛత, చక్కని మధురభావన అలవడాయి సరే, కొంతసేపు మన మీ ముడిపై గొడవ, సంప్రదాయంగొడవా అలాగ వదిలి ముఖర్జీబొమ్మలు పరిశీలిస్తాము. మార్గ కాంతిలో మెరసివాయే ప్రకృతి, పసిపాపలు, జంతువులు మొదలైన వాటితో అచ్చంగా తయన చిత్రాలన్నీ భారతీయ చిత్రాల్లో కనిపిస్తాయి. తన దేశంమీద, ప్రజలమీద తయన కున్నంత ఆసక్తితోనే వచ్చి వచ్చి కళాసిద్ధాంతాలమీద లేనే లేదు.

వాడి కంటు ఎక్కువగా ఏకాహారణలో చిత్రరచన చేసినట్లు కనబడుతుంది. కాని కెంట్లో మార్గము, స్పెగ్గర్ కనిపిస్తాయి. ఏకాహారములు అంశ వికారంగాను, భిక్షువుగాను కనిపిస్తాయి. కెంట్ ఏకాహారణించి ఈ క్రిందివిషయాలు నేర్చుకున్నట్లు కనపడుతుంది (1) ఒక చిత్రకారుడు పరిశోధనలు కూగించేముందు తన కైరిలో నుంచి సత్ సంపాదించుకొని ఉంచాలి (2) సాంప్రదాయికత, సమకాలీనత రెండు ఎప్పుటికప్పుడు జాగ్రత్తగా యాచకుంటూఉంచాలి (3) తనపద్ధతిలోనే బొమ్మలు వేస్తూ కూర్చోవూడదు (4) తాను చేసే వానిలో గట్టిపప్పుకం కలిగిఉంచాలి (5) నిర్ణయిత రచనలలో నున్న జైబో వారి ఇతని చిత్రాలలో ప్రాచీన నవీన భారతీయ జీవనం అంతా ప్రతిఫలిస్తూంటుంది గోపికలు, కృష్ణుడు, రాగరాగిణులు, నాయకులు మొదలైన విషయాల్ని 18 శతాబ్ది పూర్వీ రాజస్థానీ చిత్రకారులు చిత్రించినట్లే అయినా తుయన చిత్రాలలో ఇతన్ని ఒక సరికొత్తస్వరూపంతో అవతరిస్తాయి వేదాచిత్రాలలో తుయన సత్కలాగా ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది తుయన క్లింగారరచన చిత్రణం సహజమైన ధోరణిగా నడిచిపోతుంది ఇందులో తుయన సాహసధోరణి మానీ తలబానవినా రించెరు కెంట్ పింనాళి జీవీయుడు అయినా ఏకాహారణించి సంప్రదాయంపై పు మొగిసేటి తుయన కూడా భారతీయ సంప్రదాయంపై పు ఎక్కువగా మొగ్గు తాడు చిత్రరచనావిధానంలోను, సర్వాంగ పరి పుష్టత ప్రదర్శించడంలోను చాలా గట్టివాడు తుయన పారిస్ లో చిత్రాల ప్రదర్శించినప్పు డాదేక నిజుర్వరుతీయన చిత్రా రెంతో మెచ్చు కున్నారు. తుయన ప్రాచీనభారతీయ రచనాసంప్ర దాయం బాగా అవగాహన చేసుకున్నవాడని చిత్ర కళకు సంబంధించిన ఒక ప్రసిద్ధ పత్రిక వ్రాసింది (ఫ్రెంచి అధునాతన చిత్రప్రదర్శనకాలక్రొసం తుయన రచించిన చిత్రం కూడా ఒకటి కొన్నారు

తుయన ఇంకా అమృతమేర్ గిల్డు అనున రిక్తున్నాడని అంటారు కాని అది సరికాదు తుయన రఖలలో గిల్డేరఖలలో లేని కున్నతమైన విలాసం కనిపిస్తుంది ఏమైనా మొత్తం ఇద్దరు భారత సంప్ర దాయము, గాంగ్విక సంప్రదాయము బాగా అవగా హన చేసుకున్నవారే

ఎక్స్ ప్రెమినిటమ సంప్రదాయానికి చెందిన షిప్ సుఫ్ డా చిత్రించిన (Last Supper) 'బాస్ సప్టర్' అనే చిత్రం లోమలో ప్రదర్శించారు. రంగులలోను రచనలోను తుయన అద్వితీయుడు;

తన పరిసరజీవితం హాస్యహారితమైన అద్భుతతో చిత్ర ప్తాడు

బాగా చిన్నతరంగారిలో బీరన్ జే అత్యున్నత ప్రతిభాకారి యాపచిత్రాలలో తుయన చాలా సమ స్థుడు ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయంలో బ్రాసిన్ చిత్రాలలో కాస్తానిల్ కళకు చక్కని విమర్శన పంథాలో సమ స్వయం చూపించాడు

జానపద సంప్రదాయము

బామనీరాయ్ కంగ జానపద చిత్ర కళా చ్చాయలు తన బొమ్మల్లో ప్రళయశక్తిసరికే వేళలో అందరి దృష్టి ఈ పంథావిధన వడింది జానపదులు తయారుచేసే అలవాటులు మొదలైన వాటిలో జనా నిలి ఒకరకమైన కొత్త అభినివేశం పుట్టుకొచ్చింది

చాలామందికిమల్లలే బామనీరాయ్ కూడా కంగ సంప్రదాయము, ఇంకా మిగిలిన ప్రాద్య్ ప్రాచ్యుత్వ సంప్రదాయాలు మొదలైనవన్నీ అనుసరిం చాడు కాని చివరికి చిన్నపిల్లల మన ప్రవృత్తి దగ్గి రిగా వచ్చే ధోరణిలో స్థిరపడ్డాడు. తుతని కొత్త సజీతి హాకాకుగా వాలెదయవి కి హక్కుంటుంది ఇతని ఆకృతులలో అత్యంత సర కత ఒక విశేషం ఇలాగే చిన్నపిల్లల మన ప్రవృ త్తికి అనుకూలంగా చిత్రించే ఇంకొక చిత్రకారిణి ఉన్నది. తామరేరు కీలా ఆడెన్ తామరే సహజ ముగ్ధత, చిత్రమైన సహజత్వము కనిపిస్తాయి తామె లక్ష్మీ చిత్రం చాలా మహావారమైనది కీలాఆడెన్, టిలెట్ వైనాదేకాలకు సంబంధించిన విషయాలు కూడా చాలా బాగా చిత్రించింది తామరే కంగ జానపదసంప్రదాయం సహజ సౌందర్యంతో వాణికిసలూడుకూంటుంది

ఇలాగ జానపదసంప్రదాయానికి సమీపం వచ్చే ముఖ్య చిత్రకారులు మరికొంద రున్నారు. వీరు పి యల్ పరసిం ముఖార్, క క్రినివాసులు గార్లు వీరిద్దరు మద్రాసులో ఉంటున్నారు అలపి పెన్ మూడవవాడు తుయన వివాసం ఢిల్లీ మొదటివారి రిద్దరు ఆంధ్ర జానపద కళాసంప్రదాయంలో చిత్రాలు రచిస్తున్నారు ఆంధ్రులకు ఉత్తమమైన జానపద సంప్రదాయం ఒకటి అనుమూర్తికంగా తన్నుది

శిల్పము

ప్రపంచంలో అత్యుత్తమ శిల్పమంతా ఇండియా, తాళిపులలో తయారయినది. అయితే ఇది పాతకాలపునుటే నేటికాలంలో తయారయ్యే శిల్పం అంతే లెక్క పెట్టదగినదికాదు. ఉన్న జారిలో

దేవీ ప్రసాదరాయ చాదరిగా లోక శ్రీ ఉత్త మోక్షము
 శిల్పి ఈయనశిల్పములనుచి సత్కార్యోక్తాత్మక ప్రపంచా
 లలోనడిచిపోతుంటాయి యావత్ శిల్పాలశీఖ రీయన
 తొలి సదారిలో నడిచిపోయారు వీరిలో ప్రదోష్,
 దాస్ గుప్తా, రామలింగర్, ధనరాజ భగత్, భావేష్
 సన్యాలు, ప్రయభులు, వీరిలో అంతటా భార
 తీయత ఉట్టిపడుతుంటుంది ధనరాజ్ భగత్
 ఎక్కువగా చాదశిల్పాలే చెప్పవచ్చుంటుంది
 సర్వోత్తమ ఘోషల్ మొదలైనవారు శాంతమంది
 ఇంకా శాస్త్ర శాస్త్ర మార్గాలలో శిల్పరచన సాగిస్తు
 న్నారు వీరిలో శాంతమందిలో పారిన శిల్పవర్త
 తులు కనిపిస్తాయి వీరి శిల్పాలు బాగ్రతగా పరి
 శీలించినవారికి, ప్రాచ్య పాశ్చాత్య భేదాలు
 సమ్మేళనం ఎంతవరకున్నా సృష్టించగా తెలిసి
 పోతుంది చక్కగా శిల్పరచన చేస్తే—పద్ధతి ఏదైనా
 అది అంతగా లెక్కలోకి రాదు

భారతదేశంలో శిల్పలండరు అనేక విధాలుగా
 ఇబ్బందులుపడుతున్నాయి ఇవి (1) సరియైన జాతీయ
 క్షుత్తు ప్రదర్శనకాల లేకపోవడం (2) ప్రభుత్వము
 ప్రజల తిగిసరికి ఆధారం చూపించకపోవడం (3)
 బొత్తిగా పాతపద్ధతులు పట్టుకునిచేలా దురుష్ట శిల్ప
 విద్యాలయాలు, (4) పైపైజీవితకాల, సంస్కృతిని,
 సురించి ఘాటుగా ఉపస్థానానికివ్వడము, బొత్తిగా
 పవిత్రతనుపోషడము మొదలైనవి చిత్రకళాభిమాను
 లందరు ఈ లోపాలు గమనించి ఈ కళకు తిగిసరి
 ప్రోత్సాహం ఇవ్వాలి

ఏ వి రామున్.

‘స్టూడియో’ నుండి

ప్రాచీన భారతము

రాజదూత వ్యవస్థ

బౌరత చారిత్రకాంక్షములను యాభోచితముగ,
 నివృత్తపాతీయుగ పరిశీలించి చూచిన, అతి
 ప్రాచీన యుగములందు సహితము భారతీయుల జీవి
 తము మానవసమర్థాకముగాక పరికల్పేష్టిగ నుండి
 నిటుల సృష్టమగుచుండును ఆకాలమునం దనేక
 భారతీయులు విదేశముల శీగ, రాజకీయదృష్ట్యా,
 వ్యవేశముతో ప్రగాఢమైత్రీ సంబంధములను, నాగ
 రక తా సంస్కృతి ప్రచారపునీతికార్యములను,
 ధనిష్ఠకార్యముల పరిపూర్ణపరచిన సజీవవిదర్శనము
 లనేకములు గలవు

అంతర్జాతీయ ప్రాంగణమునందు ప్రాచీన
 భారతీయులు తమ విశిష్టతను ముస్తాదీత మొనరించి
 యమరజేతులై దూరస్థరాజ్యములలో రాజకీయ
 సంబంధముల శేర్పరచి యనన్యమై తిని ధృవపరచిరి
 ఈ యనన్య సంబంధము లనేక కళాభిమానుల కమృద్ధ
 ముగా మండితటుల నిద్రవరి పరిశోధనలు విడితపరచి
 నవి.

ఇంతేగాక క్రీస్తుపూర్వ మనేక సహస్రాబ్దముల
 నాకు భారతీయులు దక్ష, పరమాత్ సన్యకార్యముల
 ప్రాంతములం దతిస్పృహణీయులుగా విమతిగాంచి
 నిదర్శనము లివ్వెదగ వా స్థగతిమై నవి ఆ
 కాలమునందు నాగ్రికముగ భారతదేశము సమస్త దూ
 నుండలమునకు ధనధాన్య భాండాగారముగ నిలసిల్లె
 ననుట నిర్వివాదాంశము

రామాయణ, మహాభారతాది కావ్య రాజము
 లంగు రాజదూతల కృతవ్యవస్థల నేకములు గాన
 నగును పాండవులపక్షమునందే శ్రీ కృష్ణుడు రాజ
 దూతగ కారవుల రాజసభ వలంకరించెను సంద్ధి,
 యుద్ధము మొదలగు ముఖ్యకార్యములు నెరవేర్చు
 సంపూర్ణాధికారము శ్రీ కృష్ణుని కేర్పడియుండెను

ఆ కాలములో రాజదూతులు మూడ వర్ణములలో
 విభక్తమై ఉంచుచుండిరి

1 జాతి, దేవాభ్యుదయదర్శకులతో సంద్ధి,
 యుద్ధము మొదలగు ముఖ్యనిర్ణయములు రాజులతో
 పునరాలోచించక న్యాయము సర్వాధికారము
 బహునియుండు ర జదూతులు ప్రభుత్వంలో పరిగ
 లింపబడుచుండిరి

2 రాజ సంబంధీకుల యంగీకారావంబరము
 పరరాజ్యములలో వార్తాలాపముల, కృతవహరముల
 నెరవేర్చు పధికారము కలిగిన రాజదూతులు గెండువ
 తరగతివారుగ నుండిరి

3 కేవలము రాజుల సంబంధముల మాత్రమే
 యనన్యరాజుల కందించుట కేర్పడు రాజదూతులు
 మూడవ తరగతిలో చేర్చబడుచుండిరి

ఈ ఆధారముపై పరిశీలించిన శ్రీకృష్ణుడు
 మొదటి శ్రేణికి, అంగదుడు - రావణుని దర్బారులోని
 శ్రీరామచంద్రుని రాజదూతి—రెండవ తరగతికి, జగ
 జ్జననియైన సీతా మహాదేవి శ్రీమహాచారము తెలుసు
 కొనుట కేర్పడిన వతనపుత్రుడు—మూడుమంతుడు—
 మూడవ దర్బాకు చేరుచుండెను

ఈవాటి బైబ్లావిక యుగమునందు భూదేవి, ప్రతి
 యుగమునందు మామ రాజమాత లేక రాజ్యప్రతినిధి
 యావధ్యుడుగ రెక్కింపబడుచుండెను రాజదూత
 పతమావించుట, అగౌరవ పరచుట, తిరస్కరించుట

రాజ్యాంగరీత్య మహా ద్రోహకరముగ నిర్ణీతమై యుండెను అది యవాంఛనీయముగ ఆపహవముగ నుండెడిది. అటుల సంఘటించిన నది సమరాచార్యులకు గణింపబడుచుండెను

ఈనాకు సహిత మీ పరంపరాచారము గౌరవార్థముగ గలదు ప్రతి రాజ్యమునందు రాజదూత గౌరవాదరణలలో చూపబడుచుండును శ్రీ పూజూపతి కళ్యాణమునందు భారత చక్రవర్తియైన చంద్రగుప్తుడు యతిమల పరాజితులవేసి భారత గౌరవమును గాపాడెను యతః ప్రభువరేండుడైన పెన్యాకన్ రాజదూతయగు మెగస్తనీసుడు చంద్రగుప్తు చక్రవర్తి తన రాజసభయందు పాల్గొనుట కనుమతించెను

ఈతడు చక్రవర్తి రాజసభయందు పాల్గొనుచు భారతీయుల సాంఘిక, రాజకీయపరిస్థితుల వర్ణనయిన మొసరించి, నొక యమూల్య గ్రంథరాజమును రచించి బురుగిమోచనుపెయ్యెను భారత ప్రాచీన సాంఘిక వర్ణనలన్నిష్టకీరణమున కీ గ్రంథరాజము బలతత్తర ప్రమాణమునకు నిర్వివాదాంశము

చంద్రగుప్తుని మూడుడైన విందుపాదుడు యతః రాజదూతీయకు దిమేఖనిని ఘనముగ పర్యర్పించెను అపంధర్యరాజునబడిన ఆశోకచక్రవర్తి యత్యర్హుడైన మైన రాజదూత కృతకృత్యులైన ర్మ్యాణ మొసరించి ప్రవంచయిన నొక యమూల్య సంపత్తిని పంపించెను ఆశోకుని శిలాశాసనములవలన విదేశీయులతో నేర్పడిన సంబంధ బాంధవ్యములు విదిత మగుచున్నది

- 1 మజ్జిమియ అంతిగ్గు సుకావతంసుడు
- 2 ఉత్తర ఆఫ్రికా మగసుడు
- 3 ఇటలీయా ఆలక్షేంద్రుడు
- 4 తుజ్జుటాల్సీ
- 5 సిరియా అంతిలోక

బ్రియవార్కనివివృతైన అశోకుడు తన స్వసంతానమైన సంధిమిత్రుని, మహేంద్రుని భారతీయ సంస్కృతిస్థితివృద్ధికారకు సింహాకమునకు—అంజిన నిదిర్పవములు శిలాశాసనములందు కొనసగును తిక్షు శిలావాసీయగు హిరినోడోర్ యను వాతనిని భగవద్ద్రుడను భారతీయ రాజమ్యము సౌగంధికపరచిన వివరములు విదిశా—లిప్యవేదన ప్రదేశముకి మెళ్ళదురమునందుండు — నగరమందలి లోనాస్తంభ కాపవమునందు గలవు ఈ యతఃరాజదూత తనను భాగవత సాంప్రదాయానుసరిగ కుర్చి చేయుచుకొని, విదిశా నగరమునందు వామచేత్తు పరమభక్తుడై గరుడ ద్వజమును స్థాపించెను. ఈ సంఘటన మాత్రమే

యతః సామ్రాట్టైన అంతిరిక్ పరిపాలన సమయము నందు సంఘటించెను హిరినోడోర్ యాతని రాజదూత

ఈ రెండు—భారతదేశము, గ్రీకుదేశము—దేశములమధ్య క్రీస్తు పుట్టుట కనేక కళ్యాణములకు పూర్వమే నవ్విన సంబంధ బాంధవ్యము నేర్పడి యుండెను భారతీయ సాంస్కృతిక ప్రచారములు, పండిత ప్రకాండులు, కళాశాసన లక్షణము చీనాదేశ మేగి భారతీయతను విశదపరచి పరస్పర సాంస్కృతిక పంకము కార్యమును సంఘాత్రి చేసిరి

శ్రీ క 89-105 మధ్య చీనాచక్రవర్తియగు హాన్—తి చర్వాటలో ప్రభువు రాజదూత స్వాగత మహాత్మ్య మతిస్పృహతముగజరిగెను ఆరిస్టాత డ్—చక్రవర్తిశోరికపై తుగ్గ సామ్రాట్టు వండిత చక్రవర్తియైన పరమార్థిని రాజకీయ ప్రతినిధిత్వము—పాలిటికల్ డెలిగేషన్—నకు నాయకునిగ నేర్పరచి చీనాజుండుంచెను

నీ వంశస్థుడైన యువచక్రవర్తి శ్రీ క 817 లో సంగయాన్ యను వాతనిని భారతదేశమునకు రాజదూతగ బంపెను తాతడు నిర్ణీతకాలావంతరము స్వదేశ మేగుటకు భారతదేశమునందే 180 వార్ష గ్రంథములను తీసుకువచ్చెను

క్రీస్తు 7 వ శతాబ్దమునందు కన్నోకా చక్రవర్తియగు హర్షవర్మడు, గుప్త యుగాచారము సారము, రాజదూతీకృతకృత్య చక్రగ నిర్వహించెను చీనారాజదూతయైన వాంగ్—హ్యు యాదుమారులు భారతదేశమునకు రాజదూతగ వచ్చు సౌభాగ్యము గడించెను తుర్రుకాగ ఇల్లింగ్ హ్యూయన్ సాంగ్, ఛాయి యాన్ ముదలల వారి యుగమునను విరాటంకముగ సాగెను

ఓడ్రచక్రవర్తియైన ప్రభాకరదేవుడు శ్రీ క 718 సం వతస రాజకీయ గ్రంథాలయమునందే ప్రఖ్యాతి భారతగ్రంథమును ‘గంధర్వాభాము’ను నిచ్చి నొక రాజదూతకు చీనాయందుర్పరచెను.

శ్రీ పూ. మోచకళ్యాణములో రోము చక్రవర్తియైన నీటర్ ఆగ్స్టస్ నలుగురు భారతీయ రాజదూతలను గౌరవించెను రాజదూతలతోపాటు క్రైస్తావార్యుడను గొప్పవార్యునిమీకు సహితము రోము సామ్రాజ్యమును సందర్శించెను కారణంతరములచే నీతిడు యోధన్వనగరమునందుండిన కాలముననటటు నీ విగత శీవుడయ్యెను

అనాటి ప్రఖ్యాతిదర్శికాదుడగు నికోలస్ అభిమతానుసారము భారతీయ రాజదూతలు బాబు

సంకల్పరముల ప్రయాణానంతరము రోము నగరము చేరుచుండిరి భారతీయ రాజదూతల గౌరవింపిన రోము చక్రవర్తులలో క్రిందివారు ముఖ్యులు —

1	ట్రైజన్	(క్రీ. శ. 98-117
2	హాడియన్	" 117-188
3	ఎల్యోనియస్ పాయస్.	" 188-191
4	మారియస్ గొలిజ్	" 218-229
5	అలెగ్జాండర్	" 270-275
6	కౌన్స్టన్టైన్	" 324-337
7	జూలియన్	" 361-363

భారతదేశమున కౌ సామ్రాజ్యముతో కేవలము రాజకీయసంబంధము మాత్రమేగాక వాణిజ్య వ్యాపార సంబంధము సహితము స్థిరముగ నేర్పడి యుండెను పుడుతెరి—పాండిత్య—సమీపమునందలి ఇరికెమెన్ ఖనిజవ్యవసార వినియోగమును ప్రబల భారము

తెజాం రాజ్యమునందలి సయాద్రి, పర్వత పశ్చిమలోని అజంతాగుహల యభ్యుదయపొందర్య చిత్రములు, కళాకళనములు సహితము ప్రాచీన భారతీయంతరాతియ విశిష్టతను కేవలము చాటుచున్నది చాళుక్యచక్రవర్తియైన పులికేశని, పర్షియా పాదుషా యగు ఖుసురో రాజదూతను ఘనముగ స్వాగతించినచున్న రమ్యపృథ్వీయ దీనియందు కళా రూపమున చక్కగా చూపబడియున్నది

పరియోదర్యాదులలో భారతీయ రాజదూతల పూర్వగౌరవముతో సత్కరింపబడినటుల విఖ్యాత

అరబు చరిత్రకారుడైన బాసీసుల్లేఖన మీనాదు సహితావనము.

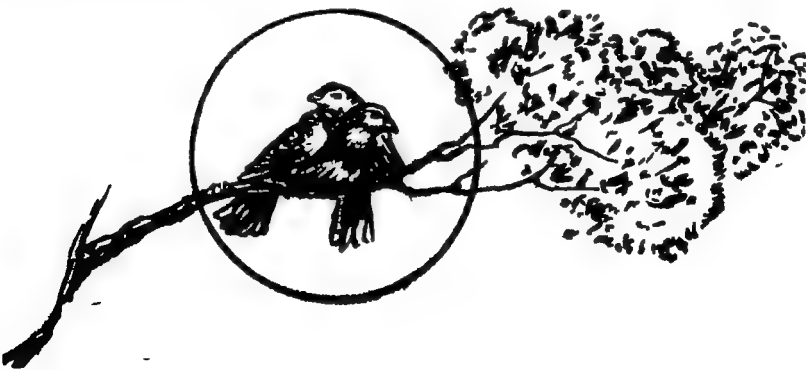
గుమిత్ర, జానా బోర్నియాద్వీపము లానాదు భారతదేశభాగములైయుండెను అయా ద్వీపవాసులు తమ సర్వస్వాన్ని వదలుకొని, భారతీయ సంస్కృతిని యనిచ్చేదాంశముగ తమదిగ కేసికొనియుండిరి ఆ దేశముల అత్యాచారభవములు భవ్యపూర్వక చిహ్నములై, భారతీయారాధకులగ కేసింపియుండుట గర్వింపదగినయంశము

తుగధర్మక్రమియగు దేశపాలకపురుగుమి త్రాధిపతియైన బలభూతదేవుని రాజదూతను తన రాజసభయందు సత్కరించెను ఆ విధక రాజదూత నలంద విశ్వవిద్యాలయమునకు గ్రామములను దాన పూర్వకముగ నొసగి సన్మతమి యిచ్చెను.

ఈనాటి స్వతంత్రభారతము సహితము ప్రాచీన సాంప్రదాయముల పాటించుటయంత్యవసరము భారత జాతి, భారతదేశ గౌరవాదరణ లన్నియు రాజదూతల పై నాధారపడి యున్నవి వారి జాతీయభిమానము, వారి దేశ సేవాసక్తి, వారి కాగ్యవైర, వారి ధైర్య వైర్యము, వారి వ్యవసార కాలము, వారి యాచర్య మునుపై ప్రతర్లన, వారియందలి కాగ్యవైర భారత భాగ్యవైరమునకు విలంబము గావాలదు

ఈ రహస్యగతనావసయమున ప్రాచీన భారతీయ రాజదూత వ్యవస్థ, ఆ పరిపాటి దీపస్తంభ రూపమున మార్గదర్శి, సహకారి యగుట నిర్వివాదాంశము

శ్రీ ని యన్ శర్మ.

గ్రంథవిమర్శనము

మేఘసందేశము

(అనువాద కావ్యము)

కృత్రిక రైలు తాగురి లక్ష్మీవరసింహారావు, తాగురి రామచంద్రరావు ది యే ప్రతులకు తాగురి రామచంద్రరావు అడ్వోకేట్, ది యే ఇచ్చి సుపేట, రాజమహేంద్రవరము వల రూపాయి

ఈ గ్రంథంలో పూర్వభాగం లక్ష్మీవరసింహారావు గారు, ఉత్తరభాగం రామచంద్రరావు గారు భాషంకరించినవారు తండ్రిగారు పూర్తి తెయ్యకుండా విడిచిన భాగం తాననుకరించి పూర్తిచేశామని రామచంద్రరావు గారు పీఠికలో వ్రాస్తున్నారు

తాగురి రామచంద్రరావు గారు పీఠికలో మేఘుడు పోయి యేమని ప్రయోగించి? సందేశం స్వయంగా వినిపించినట్లు వర్ణించే స్లోకాలు ప్రక్షిప్తాలు కావనీ, 'ఘామశ్లోరిస్ఫులింతురుతం సన్నిహతిః కృమేఘః' అన్న స్లోకమే ప్రక్షిప్తమనీ సమర్థించారు ఇందుచేతనే వీరి చివరి స్లోకాలు కూడా తెలుగులో అనువదించారు

కాని వీరి వాదం సరియైనది కాదు నిజాని! చివరికే ప్రక్షిప్త స్లోకాలు 'కాలిదాసీ కావ్యం'లో కథావిషయ మేమో ప్రస్తావించినట్లే లేదు అసలిది ఒక కళగా అకవి ఉద్దేశించినట్లే కనబడదు కనకనే కథానాయకుడైన యేమని పేర్కొనా వెళ్ళకుండా ఒకానొకడు అని అర్థం ఇచ్చే 'కృత్రిక' అనే చూటలో విడిచిపెట్టినవారు మేఘుడు వట్టి అచేతన వస్తువనీ ఇది సందేశం తీసుకోవలెదనీ కవి మొట్టమొదటే పాత్రల మనస్సులలో బయలుదేరే సందేహం ఎగరగొట్టినవారు కాని యేమిటా కాదుర్రుకు, కనక అతని గోచరంతా ఈ విధంగా మేఘంతో మొర పెట్టుకొన్నాడని కూడా కాలిదాసీ కావ్యంలో ఎంతటా స్ఫురిస్తూనే ఉన్నాడు లేకపోతే యేమనినీ, మేఘునికీ మధ్యన జరిగిన సంభాషణాదికం నూదా కవి యీ కావ్యంలో ప్రవేశ పెట్టినాడు.

ఈ కావ్యం అంతా యేమని ఉత్పత్తి భోరణిగానే కవి ఉద్దేశించి వ్రాసినదే అవదానినీ, చివర యేమిటా మేఘుని ఆకర్షించినదో కూడా ఒక తార్కాణమే. ఇంతేగాక ముఖ్యాధారి ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలు చివరి స్లోకాలు ప్రక్షిప్తాలనే భావంతో వీటి వ్యాఖ్యానం వ్రాయడం మంచికాదు. నిజాని! కావ్యం ఇలాగ ముగిసినపుడు దీనిలోని మహాత్మ్య క్యం గ్యం మరింత రమణీయంగా పాత్రలకు స్ఫురిస్తుంది

ఇక అనువాద విషయం— ఇంతకు పూర్వం వచ్చిన ఉత్తమాత్రిమ మేఘసందేశాలు కూడా మూల మాధుర్యం మూడోవంతునా పాత్రలకు స్ఫురింప తెయ్యలేకపోతున్నాయి కాలిదాస కవితలో పద పదార్థాలకు రెండింటికీ ప్రాధాన్యం సమానంగా ఉంటుంది. ఇంతకుపూర్వం వచ్చిన అనువాదపులందరు చాలావరకు మూలలోకభావాలు మాత్రమే యథాతథంగా తెలుగులోకి తీసుకురాగలిగారు కాలిదాసుని మంచాత్రాంతా కృత్రిక సాగనుగాని, అపూర్వమైన కాలిదాసీయ పదభుటవాగారిత్వంగాని ఏ అనువాదంలోకి రాలేదు దీనితో అనువాదాల్లో కాలిదాస కవిత సగాని! సగం అద్భుతమైపోయింది ఇక తెలుగు పాత్రలకు దొరికిన వ్యాసంస్కృత రచనలోని భావచ్ఛాయలు మాత్రమే

ప్రస్తుతానువాదాని! కూడా ఈ లోపమే వచ్చింది మూలలోకంలో వదలాలిత్వము, మాధుర్యము సంస్కృతం తెలియనివారికిగూడ సులభంగా మృదయానికి హత్తుంటాయి దీనితో తార్కాణంగా మూలలోకము, అనువాదమూ కూడా ఇక్కడి ఉపదేశిస్తున్నామే

“ప్రత్యక్షంశ్చే నభివేదియతా
శీవితాంబుజాద్వీ
శీమాతేన స్య కుళలమయ్యాం
హరయన్యన్ ప్రకృత్తిం
స ప్రత్యక్షైః కుటజకుసుమైః
కల్పితైర్హయకల్పైః

ప్రీతిప్రభుభవదనం
పావ్యకతం పావ్యకరం

“సభయసమీప మాలయం
మహా ప్రీతి ప్రాణము నిల్పుమేముచే
కుభవిజనాఖ్యవార్త మది
జోవుడ బంపగ నిచ్చునే నీ నా
దభివత శైలమర్చితం
వర్చనజేసి ప్రహర్షమందిరు
ర్లభ మునయంచు నిల్చి మళలం
బడిగన్ బ్రతుమైన పలుకులన్”

దీనిలో ‘దుర్లభభవ’ అనేసంబోధనం ప్రాస
కోసం మూలంలో లేకపోయినా తెలుగులోకి తెచ్చి
పెట్టుకున్నట్లు కనబడుతుంది ఇది ఇలాగ ఉండగా
తేజలం మూలానువాద రచనల పోకడలు పరిశీలించినా
రెండిటి తారతమ్యము పోకడలకు స్ఫురింపగలదను
టంటాను

అంధ్రానువాదకు లిద్దరి రచనలలోను నిశితమైన
సంస్కృతాంధ్రభాషా పాండిత్యం స్ఫురిస్తూంటుంది
పూర్వభాగం రచనకంటే ఉత్తరభాగ రచనలోని
కవనంలో తేజము, జగి ఎక్కువ ఈ క్రింది ఉదా
హరణాన్నిబట్టి ఈ భాగం కవిత్వా స్వభావం
గ్రహించవచ్చును

మేలిబంగరు చాయ మేనుదీగల బొల్పు
లలనలు నీమించు లలిలమద్ది
పలుకన్నె చీరెంబు లలరారు పటముల
బంఠిసీయంద్ర చాపములమద్ది
సంగీతసహితమై క్రావ్యమా మార్దంగ
రావంబు నీరు గర్జలకు మద్ది
మణిమూర్తుగల కుటిమంబుల విగనిగల్
నీలోని మేరుగారు నీటిమద్ది
యశమనలరారు విని యెల్ల నమరుమండ
నున్న కుడలై నదిమోలే మిన్నముట్టి
యలకలోనున్న ప్రాసాదములు దలంప
సర్వవిధముల సరికూగ జాలు నీకు

ది వో దా ను
[పురాణవాటకం]

ప్ర్రాముల సచ్చిదానందవాక్త్ర కలయనాదు
సావిత్రి గ్రంథ మంపరి ఓంకారమందిరము, తెల్లం

కొండ పోస్తు, నుంటూరు జిల్లా నెల 90కు యాహ
యలు

ఇది పూర్వమీమాంసోత్తరమీమాంసలవాదోప
వాదాలకు సంబంధించిన వాటకము పూర్వమీమాంస
సమయ కర్మకాండకు సర్వకారణమని విర్వచిస్తాను
అంగేగాని సుక్ష్మగణి అంగీకరింపడు

ఉత్తరమీమాంసకులు వేర్వేరవాగులు ఈ
రెండిటికీగల వైరుధ్యము, ఉత్తర మీమాంసాధిక్యము
మూచించేదీ దివోదాసుని కథ కాశీఖండాంతర్గత
మైన ఈ కథ తీసుకుని రచయిత దీనిని పదిఅంకాల
వాటకంగా రచించారు

ఈవాటకం గద్యపద్యాత్మకంగా సాంప్ర
దాయక భోరణిలోనే నడిచిపోతుందిగాని, దీనిలో
సాంప్రదాయక వాటక లక్షణాలు కనబడవు

ఈ వాటకం మొత్తంమీద కథా కథన భోరణి
లోనే నడిచిపోతుంది అనుచేత దీన్ని వాటకం
అనడంకంటే వాటకాకారంలో ఉన్న కథాకావ్య
మని అనడమే వ్యాయ్యము

ఈ వాటకంలో గద్యరచనకంటే పద్యరచన
మిన్నగా ఉన్నది ఈ క్రింది వృత్తాలనుబట్టి రచ
యిత పద్యరచనానైపుణి గ్రహించవచ్చును

“ఒక వారాణసిగాదు భూతలముగా

దున్నట్టి లోకాల నే
లిక విశ్వేంద్రుడే సమస్తమును చే
లింపన్ సుఖశ్రీల, నీ
సకలంబున్ దన యాపుగా దనరు, నా
సర్వాత్మకస్వన్న లం
దక గానింపరు దివ్యైలవిస్వధి రహ
నాథాదు లే కార్యములే”

—ప్రళయంకము.

“చేసినయెట్టి సక్రమము,
చెందిన యజ్ఞుణిమాది సిద్ధులన్
నీసర నోతమండ బృగ్విభర
తద్యుడ వైతి నీదివో
శాసనువాసు మూని, సుర
ధామమునది బలె ధాత్రి నీ ప్రవలే
వాసిరెలంగ సంపదలు, తర్థిలు
మిథ్యయకస్వమృద్ధివోన్”

కులంలేని పిల్ల
[హంసీక నాటకం]

పిల్లపెట్టి క్రొయముర్తి అదర్శ నాట్యమండలి,
పాఠశాలలు చాల రూపాయి పాతనా

ఇది వర్త విధేబాలు మాడవని విరూపిం చే తనన
నాటకం రచయిత అక్కడక్కడ పాటలు మాడా
ప్రతీకపెటాకు పావన్న పంతులనే చాంపియ
నుంటాడు అతని భుజాగుతు నుదిర్చునా కుతీల అనే
కులంలేని పిల్లను పెళ్ళి చేసుకుంటావని వర్ణన వడ
తాడు తండ్రి వల్ల కొడంబాడు చివరికి కొడుకు
తండ్రికి ఎదురుతిరిగి సంఘోధరణాదర్శనతో తాను
వలచిన పిల్లనే పెళ్ళి చేసుకుంటాడు

ఇది ఇలా ఉండగా గుండర్పనం చెల్లెలు విమల
కుండర్పనం చూడమరిది వీరేశుని పెళ్ళి చేసుకోవాలని
అనుకుంటుంది

పాపన్న పంతులు కొడుకు చేపివది అంగీకరించి
వట్టు నటించి ఒక కాను మాత్రుగా కొత్తగా పుట్టిన
శిశువును హత్తిచెయ్యటోకాదు కాని ఓకీల అడ్డు
కుంటుంది చివరికి శక్తిపాటుల కుతీల చచ్చిపో
తుంది ఇది జరిగిన తీరనాతి పాపన్న పంతులుకు
పశ్చాత్తాపం వస్తుంది చివరికి విమలా వీరేశుల
పెళ్ళితో నాటకం ముగిసిపోతుంది

కథ అల్లిక ముట్టిమా పీ నాటకం చివర ఇలాటి
అనుూత్యం అక్కరలేకుండానే పంతులులో
పరిణ రస తీసుకురావచ్చును మొత్తంవీది ఇలాంటి
లోపాలు నాటకకళలో అంతటా కనిపిస్తాయి

ప్రాతస్వధానాలను గురించిగాని లేక ఈ
నాటకంలోని పాటలను గురించిగాని అంతగా
వ్రాయవలసిందేమీ లేదు

ఈనాటకంలో ఒక్క సంభాషణలు మాత్రం
కొంచెం చురుగ్గా చాకిగా పోగిపోతుంటాయి
ఈ వీటివల్లనే పాఠకురీ నాటకం కొంచెంకా చదు
వుకుపోవడానికి సిలవుతుంది

ప్ర X తి

[నాటికం సంపుటం]

అచార్య అక్రేయ, ఉదయపాపితి, గవర్నర్
శేట, నుంటూరు వెలయుప్పాకల

ఇది రెండునాటికలసంపుటి. దీనిలో మొదటిది
'Progress' అనే ఆంగ్లనాటిక మొదటి పది
పేజీలు చివరిపేజీ రచివీరేశ్వరవారీ వ్రాసినవని
అచార్య అక్రేయ వీరికలో తెలియజేసారు. రెండవది

కావలానాదీపం. ఇది హండినవానా కల్పా
ధ్యాయ వ్రాసిన నాటికను అనువాదం

ఒక కాస్త్రపరికోధుకు గట్టిపరికోధన చేసి
ప్రపంచం అంతా ధవ్వెటలుంచేసి మరణా
య్యంకనిపెడతాడు అవిధంగా ప్రపంచంలో
యంద్రాలు లేకుండా చేయగలవన్న అతినతుకుం
టాకు కాని అతని పోడికి కాంతి ఆ చేపిదిరాక్షస
కృత్యమని నిందిస్తూ పరికోధనాగారంలోని వర్షపు
లన్నీ విరజిమ్ము పారేస్తుంది ఇది ప్రకృతిగోవి కథ

ఈనాటిక చాలా మంచి నాటిక కాని అను
వాదకులు యథార్థంగా అనువదించక పోవడంవల్ల
తెలుగు నాటిక చివ్వుగా శబిహుతుంది వీరికి పూర్వ
మో తరగాతో తెలియదగాని క్రి మెక్కపాటి నం
నింపనాస్త్రి గారు దీన్ని అనువదించి పదిర్పించారు.
ప్రదర్శనలోనూడా ఆనాటిక చాలా రక్తకల్పింది
ఇలాంటి ఉత్తమనాటికలు అనువదించేటప్పుడు అను
వాదకులు తగినంత శ్రద్ధతీసుకోవాలే చివరికి
తూల రచయితకే అన్యాయం జరుగుతుంది

ఇక రెండోనాటికలో అనువాదం చురుకైన
సంభాషణలతో పాకీగా చక్కగా వడిచిపోయింది

తై న న ర్వ న్న ము

పండిత ముదిగొండ కోటయ్యకాస్త్రి అయ్య
వారు. ఈమని తమో దుగ్గిల, నుంటూరుకల్లా
వెల 2-3-0

ఇది శైవుల ఆచారకర్మకళాంశం, ధర్మా
ధర్మాలు, శైవతేదాంతము మొదలయిన విషయాలను
గురించిన గ్రంథము రచయిత ప్రమాణపరిశ్చేదము
అనేవిభాగంలో కాంధికపీఠీ స్వీకరించే విధానము,
సప్రమాణంగా వివరించారు

దీనిలో రెండోవిభాగం ఆవరణాచారపీఠిక
దీనిలో రచయిత ధర్మధారణాది విధానాలన్నీ విపు
లంగా వివరించాడు

అటుపిమ్మట కాంధికయ ధర్మమంతావరీ
విభాగంలో శైవధర్మమంతా గ్రంథాలనుండి సేక
రించిన ప్రామాణిక ముద్రలతో శైవసర్వాంశమూర్తి
చేసిన మూలంకవచర్మ కనిపిస్తుంది నాలుగవది
చారిత్రికమైన శైవకీర్తి అనే అధ్యాయము రచ
యిత దీనిలో సంగ్రహంగా శైవమతదరిత్ర
వ్రాశారు

అయితే ఇది మెట్టమెట్ట చేర్చుకుంటే
పొడవులకు ఈ గ్రంథం ఇంతా ముఖభాష్యంగా
ఉండేది. ముగ్ధుడుగ్ధ సంస్కృతకోశాలు మొదలైనవి

సిద్ధముగా వున్నవి!

త్వరపడుడు!!

టామ్సాయర్

(పిల్లలనవల)

రచన

మార్క్ ట్వేన్

అనువాదం

నందూరి రామమోహనరావు

వెల 2-0-0

పోస్టుబిల్లు ప్రత్యేకం

కాఫీలకు

ఆంధ్రగ్రంథమాల, మద్రాసు 1.

ప్రసిద్ధ బ్రంచి నవలాకారుడు

అల్గెయిర్ డ్యూమా రచించిన

కౌంట్ ఆఫ్ మాంట్ క్రిస్టో

(రెండుభాగములు)

అనువాదం

సూరంపూడి సీతారామ్

ఆంధ్ర-త్రిక సచిత్రవారపత్రికనుండి పునర్ముద్రితము

సంపుటము ఒకటికి మాడున్నర రూపాయిలు

అమ్మకమునకు సిద్ధముగానున్నవి.

కాఫీలకు:

ఆంధ్రగ్రంథమాల మద్రాసు—1.

ఆనందమయమైన గృహజీవనం

అతని ముఖం ఆనందముతో ప్రకాశిస్తున్నది. ఆమె ప్రేమతో తయారు చేసిన 'టీ' ఒక గ్లాసు త్రాగడం అప్పుడే ముగిందాడు. మగంట్లా ఆఫీసులో పనిపర్తి వర్ధిల్ల ఆలస్యం పూర్తిగా అదృశ్యమైపోయినది. ఇక ఇవ్వుడు అతడు చేయవలసినది కులాసంగా భార్యతో కబుర్లు చెప్పడం పిల్లలతో ఆడుకోవడం.

ప్రతిసాయంత్రమూ ఒక గ్లాసుకు టీ తో భర్తను ఆహ్వానించి అతనిని ఆమె పేద దీరుస్తుంది. సుఖమయమైన సంపాద జీవనం గడపడానికి అతనికి అంతకంటే ఏం కావాలి? ఉల్లాసాన్నిచ్చే మంచి టీ తయారు చేయడం ఎంత సులభం! ఇక ఇచ్చు విషయమూ ఎవరూ వ్వర్ణం. వ్యవధికుడ ఎక్కువ అక్కరలేదు. పేద దీన్నే దురికరమైన 'టీ' ఏ ప్రతి రోజూ త్రాగండి.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం

"టీ" త్రాగండి

వెల్తుల - టీ" బ్రతుకానికి ప్రభుత్వం వదిలింది.

675 88

